DEVRE : VI CİLT : 30 İÇTİMA : 4

T. B. M. M.

ZABIT CERİDESİ

Yirmi dördüncü inikat

6 . I . 1943 Çarşamba

Münderecat

	Sayıfa
1. — Sabık zabıt hulâsası	42
2. — Havale edilen evrak	42
3. — Müzakere edilen maddeler	43
1. — Hariciye vekâleti teşkilâtı hakkındaki 3312 sayılı kanuna bağlı 5 numaralı cetvelin değiştirilmesine dair kanun lâyihası ve Hariciye ve Bütçe encümenleri mazbataları (1/898)	43
2. — Maaşatın tevhit ve teadülü hakkındaki 1452 ve 1489 sayılı kanunlara müzeyyel kanunun 2 nci maddesinin değiştirilmesine dair kanun lâyihası ve Bütçe encümeni mazbatası (1/888)	43 :44
3. — Bingöl mebusu Feridun Fikri Düşünsel ile Zonguldak mebusu Rifat Vardar'ın, Arzuhal encümeninin 3 . VII . 1942 tarihli Haftalık karar cetvelindeki 4358 sayılı kararın Umumî Heyette müzakeresine dair takriri ve Dahiliye encümeni mazbatası (4/59)	44
4. — Maliye vekâleti Başhukuk müşavirliğinin ve Muhakemat umum müdürlüğünün vazifelerine, Devlet dâvalarının takibi usullerine ve merkez ve vilâyetler kadrosunda bazı değişiklikler yapılmasına dair kanun lâyihası ve Adliye, Maliye ve Bütçe encümenleri mazbataları (1/801)	44
5. — Devlet Demiryolları ve limanları işletme umum müdürlüğü memur ve müstahdemlerinin ücretlerine dair olan 2847 sayılı kanunun bazı maddelerini değiştiren 3173 sayılı kanuna bir muvakkat madde eklenmesine dair kanun lâyihası ve Nafia ve Bütçe encümenleri mazbataları (1/885)	44
6. — Devlet memurları aylıklarının tevhit ve taadülüne dair olan 3656 ve 3888 sayılı kanunlara bağlı cetvellerin Maarif vekilliği kısmında değişiklik yapılması 3694, 3829, 4142 sayılı kanunlara bağlı kadroların değiştirilmesi ve 3656 sayılı kanunun 26 ncı maddesine bir fıkra eklenmesi hakkında kanun lâyihası ve Maarif ve Bütçe encümenleri mazbataları (1/883)	44 :46
7. — Hazine ile İstanbul Belediyesinin bir kısım alacaklarının karşılıklı olarak ibra ve terkini hakkında kanun lâyihası ve Dahiliye, Maliye ve Bütçe encümenleri mazbataları (1/810)	46
8. — Nahiye teşkili ve idaresi hakkında 1/743 ve nahiye müdürlerinin intihap ve istihdam usullerine dair 1/744 sayılı kanun lâyihaları ve Bütçe, Adliye ve Dahiliye encümenleri mazbataları	46 :67
9. — Ticaret ve sanayi odaları, Ticaret borsaları ve Esnaf odaları teşkili hakkında kanun lâyihası ve Adliye ve İktisat encümenleri mazbataları (1/890)	67 :72

1 .— SABIK ZABIT HULÂSASI

Ankara mebusu Ekrem Ergun'un vefat ettiğine dair Başvekâlet tezkeresi okundu ve merhumun hâtırasını taziz için iki dakika ayakta sükût edildi.

Kırklareli mebusu Dr. Fuad Umay'ın on beş yaşını bitirmemiş çocukların sinema, tiyatro, dans salonu ve bar gibi yerlere kabul edilmemeleri hakkındaki kanun teklifinin geri verilmesine dair takriri okundu ve mezkûr teklifi Konya mebusu Dr. Osman Şevki Uludağ tekabbül etti.

Divanı muhasebatta açık bulunan bir âzalık için reyler toplandı.

Devlet demiryolları ve limanları işletme umum müdürlüğü 1942 malî yılı bütçesinde değişiklik yapılmasına;

Kazanç vergisi kanununa muvakkat bir madde eklenmesine;

İspençiyari ve tıbbi müstahzarlar kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesi ve aynı kanuna bazı hükümler eklenmesine dair kanun lâyihaları kabul edildi.

Maliye vekâleti Başhukuk müşavirliğinin ve Muhakemat umum müdürlüğünün vazifelerine, Devlet dâvalarının takibi usullerine ve merkez ve vilâyetler kadrolarında bazı değişiklikler yapılmasına dair kanunun bir maddesi tay, ikinci muvakkat maddeye kadar olan kısmı kabul ve muvakkat ikinci maddesi Encümene tevdi edildi.

Divanı muhasebat âzalığına Abdullah Âli Hemen'in seçildiği tebliğ olunduktan sonra;

Çarşamba günü toplanılmak üzere inikada nihayet verildi.

Reis Vekili	Kâtip
Aydın	Bingöl
Dr. Mazhar Germen	Necmeddin Sahir Sılan

Kâtip
İsparta
Kemal Turan

2. — HAVALE EDİLEN EVRAK

Lâyihalar

1. — Beden terbiyesi umum müdürlüğü 1942 malî yılı bütçesinde değişiklik yapılmasına dair kanun lâyihası (1/915) (Bütçe encümenine);

2. — Devlet Demiryollarının ihtiyacı olan muharrik ve müteharrik edevatın siparişi için taahhüdat yapılmasına dair olan 3247 ve 3319 sayılı kanunlarda değişiklik yapılması hakkında kanun lâyihası (1/918) (Nafia ve Bütçe encümenlerine);

3. — Devlet Denizyolları işletme umum müdürlüğü 1942 malî yılı bütçesinde değişiklik yapılmasına dair kanun lâyihası (1/919) (Bütçe encümenine);

4. — Hudut ve sahiller sıhhat umum müdürlüğü 1942 malî yılı bütçesinde değişiklik yapılması hakkında kanun lâyihası (1/916) (Bütçe encümenine);

5. — İnhisarlar umum müdürlüğü 1942 malî yılı bütçesinde değişiklik yapılmasına dair kanun lâyihası (1/917) (Bütçe encümenine);

6. — Romanya'dan 70 vagon ve 3 270 varil alınması ve bedellerinin kısmen muayyen mallar kısmen de Ley olarak ödenmesi hususunda yapılan anlaşmanın tasdikına dair kanun lâyihası (1/720) (Hariciye ve İktisat encümenlerine);

Teklifler

7. — Konya mebusu Dr. Osman Şevki Uludağ'ın, çocukların seyredecekleri filim ve piyeslere ve dans salonlariyle barlara girmiyeceklerine dair kanun teklifi (2/74) (Maarif, Sıhhat ve içtimai muavenet, Adliye ve Dahiliye encümenlerine);

Tezkereler

8. — 1939 malî yılı hesabı katisine ait mutabakat beyannamesinin sunulduğuna dair Divanı muhasebat riyaseti tezkeresi (3/544) (Divanı muhasebat encümenine);

Mazbatalar

9. — Ceza ve Tevkifevleri Umum müdürlüğünün vazife ve teşkilâtı hakkındaki 3500 sayılı kanun ile bu kanunu değiştiren 4077 sayılı kanunun bazı maddelerinin değiştirilmesine ve bu kanunlara bazı maddeler eklenmesine dair kanun lâyihası ve Adliye ve Bütçe encümenleri mazbataları (1/881) (Ruznameye);

10. — Orman umum müdürlüğü 1942 malî yılı bütçesinde değişiklik yapılması hakkında kanun lâyihası ve Adliye ve Bütçe encümenleri (1/910) (Ruznameye);

11. — Nahiye teşkili ve idaresi hakkında 1/743 ve nahiye müdürlerinin intihap ve istihdam usullerine dair 1/744 sayılı kanun lâyihaları ve Bütçe, Adliye ve Dahiliye encümenleri mazbataları (Ruznameye);

BİRİNCİ CELSE

Açılma saati : 15

REİS — Şemsettin Günaltay.

KÂTİPLER: Kemal Turan (İsparta), Necmeddin Sahir Sılan (Bingöl).

REİS — Celse açılmıştır.

HARİCİYE V. NUMAN MENEMENCİOĞLU (İstanbul) — Muhterem arkadaşlar, ruznamemizin 3 ve 6 numarasında Hariciye vekâletine taallûk eden iki kanun lâyihası mevcuttur. Bunların biri Hariciye teşkilâtında küçük bir tadili, diğeri de merkeze memuren celbedilen memurların vaziyetini istihdaf eden kanun lâyihalarıdır. Hariciye vekâletinizin dahilî mekanizması itibariyle bu kanunların biranevvel mer'iyete girmesinde büyük fayda görmekteyim. Eğer mütalâatıma iştirak buyurursanız bu iki lâyihanın tercihan ve müstacelen müzakeresine karar ittihaz buyurmanızı rica ederim.

REİS — Efendim, ruznamenin birinci müzakeresi yapılacak maddeleri arasındaki 3 ve 6 numaralı lâyihaların tercihan ve müstacelen müzakeresi Hariciye vekili tarafından teklif edilmiştir. Evvelâ 3 numaralı lâyihanın tercihan müzakeresi teklifini reyinize arzedeceğim: Kabul buyuranlar... Etmiyenler... Tercihan müzakeresi kabul edilmiştir.

Müstacelen müzakeresini kabul edenler... Etmiyenler... Müstacelen müzakeresi kabul edilmiştir.

Şimdi 6 numaralı lâyihanın tercihan müzakeresi teklifini reyinize arzediyorum: Kabul buyuranlar.. Etmiyenler... Tercihan müzakeresi kabul edilmiştir.

Müstacelen müzakeresini kabul buyuranlar... Etmiyenler... Müstacelen müzakeresi kabul edilmiştir.

Ruznameye devam ediyoruz.

3. — MÜZAKERE EDİLEN MADDELER

1. — Hariciye vekâleti Teşkilâtı hakkındaki 3312 sayılı kanuna bağlı 5 numaralı cetvelin değiştirilmesine dair kanun lâyihası ve Hariciye ve Bütçe encümenleri mazbataları (1/898) [1]

REİS — Heyeti umumiyesi hakkında mütalâa var mı? Maddelere geçilmesini yüksek reyinize arzediyorum. Kabul buyuranlar... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Hariciye vekâleti Teşkilât kanununa bağlı 5 sayılı cetvelin değitirilmesi hakkında kanun

MADDE 1. — 14 kânunusani 1938 tarih ve 3312 sayılı Hariciye vekâleti Teşkilât kanununa bağlı 5 sayılı cetvel çıkarılmış, yerine bu kanuna bağlı cetvel konulmuştur.

REİS — Mütalâa var mı? Maddeyi cetvelle birlikte reyinize arzediyorum. Kabul buyuranlar... Etmiyenler... Kabul edilmitşir.

MADDE 2. — Bu kanun neşri tarihinden mer'idir.

REİS — Kabul buyuranlar... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 3. — Bu kanunun hükmünü icraya Hariciye ve Maliye vekilleri memurdur.

REİS — Kabul buyuranlar... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Kanunun heyeti umumiyesini yüksek reyinize arzediyorum. Kabul buyuranlar... Etmiyenler.... Kabul edilmiştir.

2. — Maaşatın tevhit ve teadülü hakkındaki 1452 ve 1489 sayılı kanunlara müzeyyel kanunun 2 nci maddesinin değiştirilmesine dair kanun lâyihası ve Bütçe encümeni mazbatası (1/888) [1]

REİS — Heyeti umumiyesi hakkında mütalâa var mı? Maddelere geçilmesini yüksek reyinize arzediyorum. Kabul buyuranlar... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Maaşatın tevhit ve teadülüne dair kanunlara müzeyyel 1843 sayılı kanunun 2 nci maddesinin tadili hakkında kanun

MADDE 1. — 19 . VII . 1931 tarih ve 1843 sayılı kanunun 2 nci maddesinin 1 nci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir:

«Ecnebi memleketlerdeki memurlardan muvakkat bir vazife ile merkeze çağırılanlara Tür-

[1] *60 sayılı basmayazı zaptın sonundadır.*

[1] *67 sayılı basmayazı zaptın sonundadır.*

kiye sınırlarına girdikleri tarihi takibeden ay başından itibaren ve avdetlerinde Türkiye sınırlarını terk ettikleri tarihe kadar olan maaşları dereceleri maaş emsali hâsılı üzerinden Türk parası olarak tesviye olunur.»

REİS — Mütalâa var mı? Maddeyi reyinize arzediyorum. Kabul buyuranlar... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 2. — Bu kanun neşri tarihinden mer'idir.

REİS — Kabul buyuranlar... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 3. — Bu kanunun hükümlerini icraya İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

REİS — Kabul buyuranlar.. Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Kanunun heyeti umumiyesini yüksek reyinize arzediyorum. Kabul buyuranlar... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

3. — Bingöl mebusu Feridun Fikri Düşünsel ile Zonguldak mebusu Rifat Vardar'ın, Arzuhal encümeninin 3 . VII . 1942 tarihli Haftalık karar cetvelindeki 4358 sayılı kararın Umumî Heyette müzakeresine dair takriri ve Dahiliye encümeni mazbatası (4/59) [1]

(Mazbata okundu)

REİS — Mazbata hakkında mütalâa var mı? Mazbatayı yüksek reyinize arzediyorum, kabul buyuranlar . . . Etmiyenler . . . Kabul olunmuştur.

4. — Maliye vekâleti Başhukuk müşavirliğinin ve Muhakemat umum müdürlüğünün vazifelerine, Devlet dâvalarının takibi usullerine ve merkez ve vilâyetler kadrosunda bazı değişiklikler yapılmasına dair kanun lâyihası ve Adliye, Maliye ve Bütçe encümenleri mazbataları (1/801)

REİS — Bu lâyihanın encümene giden maddesi henüz gelmemiş olduğundan birinci müzakeresi yapılacak maddelere geçiyoruz.

5. — Devlet demiryolları ve limanları işletme umum müdürlüğü memur ve müstahdemlerinin ücretlerine dair olan 2847 sayılı kanunun bazı maddelerini değiştiren 3173 sayılı kanuna bir muvakkat madde eklenmesine dair kanun lâyihası ve Nafia ve Bütçe encümenleri mazbataları (1/885) [2]

REİS — Heyeti umumiyesi hakkında mütalâa var mı? Maddelere geçilmesini yüksek reyinize arzediyorum. Kabul buyuranlar . . . Etmiyenler . . . Kabul edilmiştir.

[1] *17 sayılı basmayazıya ek zaptın sonundadır.*

[2] *62 sayılı basmayazı zaptın sonundadır.*

Devlet Demiryolları ve limanları işletme umum müdürlüğü memur ve müstahdemlerinin ücretlerine dair olan 2847 sayılı kanunun bazı maddelerini değiştiren 3173 sayılı kanuna bir muvakkat madde eklenmesine dair kanun

MADDE 1. — 17 mayıs 1937 tarih ve 3173 sayılı kanuna aşağıdaki muvakkat madde eklenmiştir:

3173 sayılı kanuna bağlı (1) sayılı cetvele dahil amele ve hamallarla (2) sayılı cetvelin 1 - 5 nci derecelerine dahil bulunan müstahdemlere, fevkalâde hallerin devamı müddetince kendileri ile karıları ve işeleri kendilerine ait olan evlât ve (dul ve yetim maaşı almıyan) anne, büyükanne, kız kardeş ve torunlarından her biri için ayda beş lira verilir.

Bu madde mucibince verilecek paralar kazanç, iktisadi buhran, muvazene ve hava kuvvetlerine yardım vergilerine ve tekaüt tevkifatına tabi olmadığı gibi borç için de haczolunamaz. Bu istihkaklar müstahdemlerin ücretlerini aldıkları tertiplerden aynı esaslara göre ödenir.

REİS — Maddeyi yüksek reyinize arzediyorum. Kabul buyuranlar . . . Etmiyenler . . . Madde kabul edilmiştir.

MADDE 2. — Bu kanun neşri tarihinden mer'idir.

REİS — Maddey kabul buyuranlar . . . Etmiyenler . . . Kabul olunmuştur.

MADDE 3. — Bu kanunun hükümlerini icraya Maliye ve Münakalât vekilleri memurdur.

REİS — Kabul buyuranlar. . . Etmiyenler. . . Kabul edilmiştir.

Lâyihanın birinci müzakeresi bitmiştir.

6. — Devlet memurları aylıklarının tevhit ve teadülüne dar olan 3656 ve 3888 sayılı kanunlara bağlı cetvellerin Maarif vekilliği kısmında değişiklik yapılması, 3694, 3829, 4142 sayılı kanunlara bağlı kadroların değiştirilmesi ve 3656 sayılı kanunun 26 ncı maddesine bir fıkra eklenmesi hakkında kanun lâyihası ve Maarif ve Bütçe encümenleri mazbataları (1/883) [1]

REİS — Lâyihanın heyeti umumiyesi hakkında mütalâa var mı?

Maddelere geçilmesini kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

Devlet memurları aylıklarının tevhit ve teadülüne dair olan 3656 ve 3888 sayılı kanunların Maarif vekilliği kısmında değişiklik yapılması, 3694, 3829, 4142 sayılı kanunlara bağlı kadroların değiştirilmesi hakkında kanun

MADDE 1. — 3656, 3694, 3829 ve 4142 sayılı kanunlarla Maarif vekilliği teşkilâtı için kabul

[1] *65 sayılı basmayazı zaptın sonundadır.*

edilen kadrolardan ilişik (1) numaralı cetveldeki memuriyetler kaldırılmış ve yerine (2) sayılı cetveldeki memuriyetler konulmuştur.

REİS — Madde hakkında mütalâa var mı? Maddeyi iki numaralı cetvelle beraber reyinize arzediyorum. Kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 2. — 3888 sayılı kanuna ekli 1 numaralı cetvelin Maarif vekilliği kısmındaki memurluklardan ilişik 3 numaralı cetvelde yazılı olanlarla 3829 sayılı kanuna ekli 2 numaralı cetvelde yazılı vazifeler kaldırılmış ve bunların yerine işbu kanuna ekli 4 numaralı kadro cetveli konulmuştur.

AHMET KUDSİ TECER (Seyhan) — Efendim, şimdi okunan ikinci maddeye bağlı cetvelde ve bilhassa 4 numaralı cetvelin en sonunda, İstanbul Üniversitesi idare heyeti dekanlık ücretleri mevzuubahistir. Burada ücretler 6 ncı dereceye yani 210 liraya çıkarılmış. Buna mukabil 3 numaralı cetvelden eski kadro çıkarılmış bulunuyor. Şimdi Hükümetin teklifinde, bu hususta Fakülte dekanlarına makam ücretlerini mümasil fakültelerin bir kısmı için kabul edilmiş olan dereceye çıkarmak istenmektedir, deniliyor. Hakikaten Ankara Hukuk fakültesi dekanlık ücreti 210 liradır. Binaenaleyh İstanbul Üniversitesi dekanlık ücretlerinin de bu miktara çıkarılması yerindedir. Esasen encümenler bu noktai nazarı kabul etmiştir. Yalnız bu yüksek tahsil müesseseleri meyanında iki tanesi bu suretle bu prensibe aykırı kalmış olacaktır. Birisi; Ankara Dil, tarih coğrafya fakültesi, diğeri de Siyasal bilgiler okuludur. Bunlar aynı mahiyette müesseselerdir. Biri hakkında kabul edilen prensibin, diğerlerine de şâmil olması tabiidir. Bu itibarla her iki müessesenin de makam ücretlerinin 210 liraya çıkarılması muvafık olacaktır. Bu dileğim Hükümetin noktai nazarına da uygundur. Encümence bu hususta büyük bir engel yoksa bir takrir veriyoruz. Arzettiğim 210 lira makam ücretinin hepsine teşmil edilmesi yolundaki teklifimizi kabul buyurmanızı rica ediyorum.

BÜTÇE En. M. M. HÜSNÜ KİTABCI (Muğla) — Efendim, arkadaşımızın noktai nazarı Hükümetçe teklif edilen ve Encümence mazbatada serdedilen noktai nazarın aynıdır. Esbabı mucibe şu idi : Dekanların bir kısmı 210 lira makam ücreti alıyorken, bir kısmı 170 lira almaktadır. Bu doğru görülmemiştir. Muadelet ve mümaseleti temin etmek üzere hepsine 210 lira verilmesi takarrür etmiştir. Aynı esbabı, söyledikleri gibi iki dekanlık için de vârittir. Şimdi Hükümetin noktai nazarını sordum. Onlar da; bu derecelerde dekanlıklarda müsavat husulünü arzu ettiklerini söylediler. Encümenin buna hiç bir muarazası yoktur, muvafakati vardır. Onun için yapılan teklifin kabulünü rica ederim.

SIRRI İÇÖZ (Yozgad) — Arkadaşlar, bütçeye zam teklifi, ya Hükümetin teklifi meyanında bulunur veyahut bütçe zamanı muayyen imza ile arkadaşlar teklif ederler. Münferit bir arkadaşın zam teklifi muvafık olmaz. Binaenaleyh bunun bütçeye talikını teklif ediyorum. (Reye, reye sesleri).

REİS — Teklifi Hükümet ve encümen de kabul etmiştir. Takriri okutuyorum:

Yüksek Reisliğe

Şifahen arzettiğim sebeplerden dolayı ikinci maddeye bağlı (3) numaralı cetvele Ankara Dil, tarih ve coğrafya fakültesi dekanlığı ile Siyasal bilgiler okulu müdürlüğünün de ithal edilmesini ve (4) numaralı cetvelde bunların ücretlerinin (210) lira olarak gösterilmesini arz ve teklif eylerim.

Seyhan mebusu
Ahmet Kudsi Tecer

REİS — Efendim, Hükümet de bu teklife iştirak ediyor. Takriri kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

BÜTÇE En. M. M. HÜSNÜ KİTABCI (Muğla) — Cetvele bu suretle geçirilecek ve kadrolarına işaret edilecektir.

REİS — Madde hakkında başka mütalâa var mı? Maddeyi cetvelle birlikte yüksek reyinize arzediyorum. Kabul buyuranlar ... Etmiyenler ... Madde kabul edilmiştir.

MADDE 3. — 23 haziran 1943 tarih ve 2530 sayılı kanun gereğince yapılacak tâyinlerde başlangıç maaşları hakkında 30 haziran 1939 tarih ve 3656 sayılı kanun hükümleri tatbik olunur.

REİS — Madde hakkında mütalâa var mı? Maddeyi kabul buyuranlar ... Etmiyenler ... Kabul edilmiştir.

MUVAKKAT BİRİNCİ MADDE — 1942 malî yılı Umumî muvazene kanununa bağlı (L) işaretli cetvelin Maarif vekilliği kısmındaki İstanbul Üniversitesi ve Devlet konservatuvarına ait kadrolar kaldırılmış ve yerlerine işbu kanuna ekli 5 numaralı cetvelde sayı, derece ve maaşları yazılı memuriyetler konulmuştur.

REİS — Madde hakkında mütalâaa var mı? Madeyi (5) numaralı cetvelle birlikte yüksek reyinize arzediyorum. Kabul buyuranlar... Etmiyenler ... Madde kabul edilmiştir.

MUVAKKAT İKİNCİ MADDE — İşbu kanuna ekli 6 numaralı cetvelde sayı ve ücretleri yazılı vazifeler 1942 malî yılı Umumî muvazene kanununa bağlı (D) işaretli cetvelin Maarif vekilliği kısmına eklenmiştir.

REİS — Madde hakkında mütalâa var mı?

Maddeyi kabul buyuranlar ... Etmiyenler ... Kabul edilmiştir.

MUVAKKAT ÜÇÜNCÜ MADDE — 1942 malî yılı bütçesinin 699 ncu faslının 10 ncu maddesiden (39 720) lira tenzil edilerek bundan (15 360) lirası işbu kanuna bağlı 1 numaralı cetvelle kabul edilen maaşlı memuriyetlere ait kadronun 1 yıllık maaş farkları için 656 ncı faslın 1 nci maddesine ve (10 920) lirası 3 numaralı cetvelle kabul edilen ücretli memuriyetlerin bir yıllık ücret farkları için 659 ncu faslın 1 nci ve (13 440) lirası da 5 numaralı cetvelle kabul edilen müteferrik müstahdemlerin bir yıllık ücret farkları için de 659 ncu faslın 2 nci maddesine ilâve edilmiştir.

REİS — Madde hakkında mütalâa var mı? Maddeyi kabul buyuranlar ... Etmiyenler ... Madde kabul edilmiştir.

MADDE 4. — Bu kanun neşri tarihinden mer'idir.

REİS — Maddeyi kabul buyuranlar ... Etmiyenler ... Madde kabul edilmiştir.

MADDE 5. — Bu kanunun hükümlerini icraya İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

REİS — Maddeyi kabul buyuranlar ... Etmiyenler ... Madde kabul edilmiştir.

Lâyihanın birinci müzakeresi bitmiştir.

7. — Hazine ile İstanbul Belediyesinin bir kısım alacaklarının karşılıklı olarak ibra ve terkini hakkında kanun lâyihası ve Dahiliye, Maliye ve Bütçe encümenleri mazbataları 1/810) [1]

REİS — Heyeti umumiyesi hakkında mütalâa var mı? Maddelere geçilmesini yüksek reyinize arzediyorum. Kabul buyuranlar... Etmiyenler ... Kabul edilmiştir.

Hazine ile İstanbul Belediyesinin bir kısım alacaklarının karşılıklı olarak ibrası hakkında kanun

MADDE 1. — Hazine ile İstanbul Belediyesinin 16 mart 1336 tarihine kadar yekdiğeri zimmetlerine taallûk eden, işbu kanunun 2 nci maddesi dışındaki, bilûmum alacak ve borçları ve İstanbul Belediyesinin köprüdeki oda ve dubaların, Üsküdar mutasarrıflık binasının, Sultanahmet'teki arsanın ve Reşadiye caddesinin yukarıda yazılı tarihten sonraki işgal ve tahriplerinden dolayı Hazineden istediği kira ve tazmin bedelleri ile Hazinenin 1330 sayılı kanunun 3 ncü maddesinden doğan alacakları karşılıklı olarak ibra ve terkin olunmuştur.

REİS — Mütalâa var mı? Maddeyi yüksek reyinize arzediyorum. Kabul buyuranlar ... Etmiyenler ... Kabul edilmiştir.

[1] *61 sayılı basmayazı zaptın sonundadır.*

MADDE 2. — 20 haziran 1332 tarihli kanun mucibince Hazinece belediyeye verilmiş olan (400 000) liralık avanstan mütevellit faizlerden henüz tesviye edilmemiş olanlar aranmamak üzere borcun aslı, birinci taksiti anlaşma mucibince tesbit edilen tarihten başlamak ve her senenin haziran ayı içinde kırkar bin lira verilmek ve vâdesinde ödenmiyen taksitler kanuni faize tabi olmak suretiyle on sene zarfında ve on müsavi taksitte belediyece Hazineye tediye olunur.

REİS — Mütalâa var mı? Maddeyi yüksek reyinize arzediyorum. Kabul buyuranlar ... Etmiyenler ... Kabul edilmiştir.

MADDE 3. — Bu kanun neşri tarihinden mer'idir.

REİS — Kabul buyuranlar ... Etmiyenler ... Kabul edilmiştir.

MADDE 4. — Bu kanunun hükümlerini icraya Dahiliye ve Maliye vekilleri memurdur.

REİS — Kabul buyuranlar ... Etmiyenler ... Kabul edilmiştir.

Lâyihanın birinci müzakeresi bitmiştir.

8. — Nahiye teşkili ve idaresi hakkında 1/743 ve nahiye müdürlerinin intihap ve istihdam usullerine dair 1/744 sayılı kanun lâyihaları ve Bütçe, Adliye ve Dahiliye encümenleri mazbataları [1]

DAHİLİYE VEKİLİ RECEB PEKER (Kütahya) — Sayın arkadaşlarım, nahiyelerin kurulması ve idaresi hakkında biliyorsunuz Meclisin uzun emekle hazırladığı bir kanun lâyihası vardı. Bunun bir maddesi, bir iki arkadaşın takriri üzerine Dahiliye ve Adliye encümenlerine havale olunmuş ve iki encümenin çalışarak tesbit ettikleri metin basılmış olarak huzurunuza arzedilmiş bulunuyor. Bu kanunun birinci müzakeresidir. Bahis mevzuu olan ikinci müzakeresi de, geniş bir kanun olduğu için, ayrıca bir zaman ister. Onun için ricam, encümenlerin hazırlamış ve sunmuş oldukları teklif şekillerinin nihai noktalarını bugün müzakere ve intaç edersek kanunun heyeti umumiyesinin ikinci müzakeresi için önümüzde kâfi vakit bulmuş oluruz. Bunun için encümenden gelmiş olan bu teklifin bugünkü ruznameye alınıp müzakere edilmesini arz ve teklif eylerim (Kabul sesleri).

REİS — Nahiye teşkili hakkındaki lâyihanın encümene giden maddesinin ruznameye alınarak bugün müzakere edilmesini Dahiliye vekili teklif etmektedir. Bu teklifi yüksek reyinize arzediyorum. Kabul edenler . . . Etmiyenler . . . Kabul edilmiştir.

Encümenden gelen maddeyi okuyoruz.

MADDE 19. — Nahiye meclisleri hukuk işlerinde Köy kanunu mucibince köy ihtiyar

[1] *3 ncü içtimaa ait 128 sayılı basmayazıya ikinci ek zaptın sonundadır.*

meclislerine verilmiş bulunan kaza salâhiyetleri mahfuz olmak üzere;

A) Miktar ve kıymeti 50 liraya kadar (50 lira dahil) ödünç para, menkul alım ve satımı, icar, ücret ve saireden mütevellit alacak dâvalarına bakmak;

B) Miktar ve kıymeti 150 liraya kadar (150 lira dahil) olan ve gayrimenkule mütaallik bulunmıyan ihtilâflarda müracaat halinde tarafları uzlaştırmak;

Vazifeleriyle mükelleftir.

(A) bendinde yazılı dâvalardan 20 liraya kadar olanlar hakkında verilen kararlar aleyhine nahiyenin bağlı bulunduğu merkezdeki sulh hukuk mahkemesine on gün içinde itiraz olunabilir. Şu kadar ki bunlardan tahsile mütaallik olan kararlara karşı vukubulan itirazlarda aleyhine hükmolunan kimsenin karar verilen parayı nahiye kasasına aynı müddet içinde depo etmesi şarttır. Bu itirazlar üzerine mahkeme tetkikatını evrak üzerinde icra ve itiraz olunan kararı tadil veya tasdik suretiyle işi bir hafta içinde intaç eder. Maddi hata vukuu veya sahtelik iddiası halinde mahkeme lüzum görürse duruşma yapabilir.

20 liradan yukarı olan kararlara karşı alâkalılar yukarıki fıkrada yazılı depo şartı olmaksızın on gün içinde sulh hâkimine itiraz edebilir. Bu itirazlar umumî hükümler dairesinde tetkik olunur.

ABİDİN BİNKAYA (Kastamonu) — Efendim, bu kanun 6 - 7 ay evvel müzakere edildiği esnada Galib Pekel arkadaşımızın vermiş olduğu bir takrir nazarı itibare alınmış ve encümene havale edilmiştir. Bu takrir, 10 liraya kadar olan dâvaların ihtiyar meclislerince katî olarak bakılmasına dairdi. Bu Nahiye kanunundaki dâvalar nahiye meclislerince bakılacak olduğu için yine Köy kanununda olan on liralık dâva hükmü bakî kalsın denildiğinden bu cihet tetkik edilmek üzere encümene havale edilmişti. Bendenizin de bu hususta iki üç takririm vardı. Reye konmaksızın tetkik edilmek üzere Encümene verilmişti. Bu defa tetkik sırasında bu 19 ncu madde tamamiyle değişmiştir. Yani evvelce 50 liraya kadar olan dâva, nahiye meclisince görüldükten sonra itiraz vâkı olursa sulh hâkimliğince tetkik edildikten sonra eğer hâkim tasdik ederse katiyet kesbedecekti. Halbuki, o zaman vaziyeti şu suretle arzetmiştim; 25 liraya kadar olan dâvaları sulh hâkimi katî olarak görür. Halbuki 50 liraya kadar olan dâvaları hususi kanunla katî olarak görürse umumî hükümlerle tezat halinde yürür diye arzetmiştim. Adliye vekâleti de bu noktai nazarda bulunuyordu. Gerçi bu son teklifde itiraz hakkı mutlak olarak verilmektedir. Yani 20 liraya kadar olan nahiye meclislerindeki dâva lar bazı kuyutla, depo etmek suretiyle sulh hâkimine itiraz edilebilecek. Sulh hâkimi evrak üzerinde tetkikat yapacak, maddi hatalar olursa duruşmada yapabilecek. Binaenaleyh, 25 liraya kadar verdiği hükümler katî olduğu için tasdiki halinde 25 liraya kadar olan dâvalar katiyet kesbedecektir. Bundan ötesi umumî hükümlere tabidir. Bu suretle evvelce arzetmiş olduğum mahzurlar bertaraf edilmiş oluyor. Fakat bu defada köylünün dâvası bir defa nahiye meclisinde görülecek, sulh hâkimi 50 liraya kadar dâvalara itirazı kabil olmak üzere bakacak. Bu dâvaya yalnız sulh hâkimi bakmış olsaydı umumî hükümlere tabi olduğu için kabili temyiz olan dâvalar doğrudan doğruya Temyize gidecekti. Şimdi köylü itiraz sonunda sulh hâkiminin kararını kabul etmezse Temyiz edecek. Bu suretle bir kademe daha ihdas edilmiş oluyor ve bu mahzur bertaraf edilmiş oluyor ve aynı zamada kırk bin küsur köy halkının 50 liraya kadar olan dâvaları için mahkemeler kapanmış bulunuyor. Yani bu mesele son derece dikkate şayan bir vaziyet arzediyor. Köylü kâmilen bundan sonra nahiye meclislerine gönderilecektir. Elli liraya kadar olan dâvalar bu suretle sulh hâkiminden sonra bir de temyize gidecektir, iş dada ziyade uzayacaktır. Kolaylık gösteriyoruz derken diğer taraftan müşkülât çıkmış olacaktır, bendeniz buna kaniim.

Şimdi ikinci bir mesele; bu Nahiye kanunu mucibince kazai vazife ve salâhiyetlerden dolayı bu işlerin murakabesi, teftişi, tahkiki nereye ait olacaktır? Şüphesiz ki, kırk bin küsür köy halkının nahiye meclislerinde görülen dâvaları hakkında bir çok şikâyetleri olacaktır. Tıpkı Adliyede nasıl meseleler hâdis oluyorsa köy lerde de aynı vaziyet hâsıl olacaktır. Vakia köylünün dâvası elli liraya kadardır. Fakat şehirlinin dâvasının üç yüz, beş yüz lirası mevkiindedir, öyle köyler vardır malumunuzdur. Onun için bir çok şikâyetler olacaktır. Bunların tahkiki teftişi nereye ait olacaktır? Kanunda bu mesele meskût geçilmiştir. Adliye vekâleti de bu cihetin bir hükmü ihtiva etmesi arzusunda olacağını Hasan Beyefendi ile görüştüğüm zaman söylüyorlardı. Binaenaleyh bunların da halli lâzımdır. Kanunun bu hükümleri kâfi derecede tavazzuh etmemiştir. Bendeniz bu teftiş ve tahkike dair bir takrir veriyorum. Müsaade buyurulursa bu cihet tekrar görüşülmek üzere encümene havale olunsun ve bu mesele de bu suretle halledilmiş olsun. Aynı zamanda maddenin şu noktası da noksandır. Şimdi bu maddeye göre Köy kanunu hükmünce 10 liraya kadar olanlara köy ihtiyar meclisleri bakacak. Köy kanunu hükümleri mahfuz kalmak üzere denilmektedir. Hem bu mahfuz kalıyor, hem de Nahiye meclisinde görülen 20 liraya kadar olan dâvalar itiraz edildiği zamanda teminat mukabilinde sulh mahkeme-

sinde bakılıyor. 10 liraya kadar olan dâvalara nahiye meclisi bakmıyacak mı? Bakacak. Hem nahiye meclisi hem de köy ihtiyar heyeti bakacak. Bir karışıklıktır olacak; Bunların tavazzuh etmesi lâzımdır. Madde kapalı olarak formüle edilmiştir. Onun için bu noksanların da daha ziyade nazarı itibara almarak müzakere edilmesini ve daha açık bir halde yazılması için bendeniz bu maddenin tekrar encümene havale buyurulmasını arz ve rica ediyorum.

MAZBATA MUHARRİRİ FAİK AHMED BARUTÇU (Trabzon) — Efendim; bu 19 ncu maddeye Adliye encümenince yapılan ilâveler hakkında arzı malûmat edeceğim. Bu madde Nahiye meclislerine kaza salâhiyeti veren bir maddedir. Asıl metin 50 liraya kadar köylerde tekevvün eden alım satımdan, ödünç paradan, icar ve ücretten mütevellit alacak davâlarına nahiye meclislerinde bakılacağına dair bulunuyordu. Müzakeresi esnasında Galib Pekel arkadaşımız bir takrir verdiler. Takririnde Köy kanununun ihtiyar meclislerine vermiş bulunduğu kaza salâhiyetinin mahfuz tutulmasını olduğu gibi bırakılması esası iltizam ediliyordu. Yüksek Heyet takriri nazara aldı ve Dahiliye, Adliye encümenlerine havale buyurdu. Dahiliye encümenince şayanı kabul görülen bu esas Adliye encümenimizin de ekseriyeti tarafından yerinde görüldü ve Köy kanununun ihtiyar meclislerine vermiş bulunduğu kaza salâhiyetine ait hükümleri mahfuz kalmak **kayıt ve şartı 19 n**cu maddenin başına ilâve edildi. Bu suretle nahiye meclisleri 10 liradan 50 liraya kadar olan - 50 dahil - alım satımdan ödünç para vermeden icar vesaireden mütevellit alacak dâvalarına bakabilecek. Bu bir..

Adliye encümeni bundan başka maddeye bazı hükümler ilâve ediyor. Bu hükümler nahiye meclislerinden verilecek olan 10 liradan elli liraya kadar olan kararlara karşı itiraz esasını kabul etmektedir. Bu itiraz esası şudur; 10 liradan 20 liraya kadar olan kararlar aleyhinde alâkalıların o nahiyenin bağlı bulunduğu kaza merkezindeki sulh mahkemesine itiraz hakkını haizdir. Eğer bu karar dâvanın reddine mütaallik ise kayıtsız ve şartsız sulh mahkemesine itiraz eder. Eğer bu dâvanın mevzuu tahsile mütaallik ise o zaman şu şartla itiraz edebilir: Karar altına alınan parayı mahkûm olan taraf nahiye kasasında depo etmektedir, bir.

İkincisi; itiraz mahkeme tarafından evrak üzerinde tetkik edilir tadil suretiyle veya tasdik suretiyle iş bir hafta içinde intaç edilir. Şayet maddi hata vukuu veya sahtelik iddiası varsa, mahkeme lüzum gördüğü takdirde tarafları çağırmak suretiyle mürafaa yapabilir. Bu, 10 liradan 20 liraya kadar olan kararlara yapılacak itirazların tabi bulunduğu kuyut ve şuruttan ibarettir. Bir de 20 liradan 50 liraya kadar olan kararlar vardır ki alâkadarların buna mutlak itiraz hakları vardır; birinci şıkka göre depo kaydı olmaksızın doğrudan doğruya sulh mahkemesine itirazda bulunabilirler. Bunlar umumî hükümler dairesinde tetkik olunur.

Efendim Adliye encümenince ilâve edilen bu esaslar vatandaşın herhangi bir suretle mağduriyetine mahal vermemeği temin edecek bir teminattan ibarettir. İşi kazai murakabeye bağlamak suretiyle bir teminat vazetmiştir ki Çiftçi mallarını koruma kanununda Heyeti celilenizin kabul ettiği bir esastan ibarettir.

Arkadaşım Abidin Binkaya maddenin vuzuhsuz olduğunu ifade buyurdular. Zannediyorum şu izahatımla maddenin kâfi derecede vazıh hükümleri ifade etmekte bulunduğu anlaşılmış olacaktır. Yalnız dediler ki, bazı teşevvüşat yapmak ihtimali vardır; çünkü Köy kanununun hükümleri mahfuzdur denmekle beraber nahiye meclislerinin miktar ve kıymeti elli liraya kadar olan dâvaları rüyet edebileceği söyleniyor. Binaenaleyh köylü 10 liraya kadar olan dâvası için de nahiye meclisine müracaat edecek olursa nahiye meclislerinin bu gibi dâvaları da rüyet edebileceği mânası istidlâl ediliyor; dediler.

Hayır arkadaşlar; maddeden böyle bir mâna istidlâl etmemek lâzımdır. Metin gayet vazıhtır. «Köy kanununun ihtiyar meclislerine vermiş olduğu kaza salâhiyetleri mahfuzdur» dendikten sonra on liraya kadar olan dâvaların köy ihtiyar meclislerinde rüyet edileceği ancak onun haricinde kalan yani on liradan elli liraya kadar olan dâvaların da nahiye meclislerince rüyet olunacağı bu metinde vazıh bir şekilde gösterilmiş oluyor. Arkadaşım buyurdular ki bu elli liraya kadar olan dâvaların temyizin murakabesine tabi tutulmaksızın sadece sulh mahkemelerinde itirazen tetkik suretiyle neticelendirilmesi köyde oturan vatandaşların şehirde oturan vatandaşlara nazaran bir derece üstün bir mahkeme tetkikatına kendi işlerini arzetmekten mahrumiyetlerini mucip olur. Gerçi efendim, umumî esaslarımıza göre yirmi beş liradan yukarı olan dâvalar için sulh mahkemesinden sâdır olan kararlar kabili temyiz bulunmaktadır. Ancak Nahiye kanununda derpiş ettiğimiz bu hüküm köylere mahsus bir hükümdür. Evvelâ nahiye meclisince tetkik edilmektedir ve dereceî saniyede nahiyenin bağlı bulunduğu kaza merkezlerinde bulunan sulh mahkemelerince de tetkikata tabi tutulmaktadır. Esasen bu suretle iki dereceli bir tetkikata tabi tutulmuş bulunuyor. Bu mesele evvelce encümenimizde mevzuubahis oldu ve köylere ait olan bir hüküm olması itibariyle bu suretle kabul edilmiş bulunmaktadır. Zannederim ki bu maruzatım muhterem arkadaşımızı tatmin etmiş olacaktır. Maddenin Aynen kabulünü rica ederim. Zannediyorum bu maruzatım muh-

terem arkadaşımı da tatmine kâfi gelecektir. (Kâfi kâfi sesleri)

FUAD SİRMEN (Rize) — Efendim, arkadaşımın verdiği izahattan anlaşılıyor ki, köylüler arasında tekevvün edebilecek olan 10 liraya kadar alacak dâvalara mer'i Köy kanunu hükümlerine göre ancak köy ihtiyar meclisleri bakacaktır. 10 lirayı aştımı 50 liraya kadar nahiye meclisleri bu dâvaları rüyetle mükelleftir. Verdikleri izahat tatminkârdır, amma metinden böyle olacağı mânası çıkmıyor. Müsaade ederlerse bunu daha vazıh bir şekilde, miktar ve kıymeti 10 liradan 50 liraya kadar olan, diyelim ki bir tedahüle mâni olmuş olalım. Çünkü hatırlarlar ki kanunun ilk müzakeresi esnasında Adliye vekili arkadaşımız verdiği izahatta vatandaşların Köy kanunundaki bu hükme rağmen umumî mahkemelere gidebilecekleri içtihadında bulunduğunu söylemişlerdi. Şimdi burada Köy kanunu hükümleri mahfuz kalmak şartiyle 10 liraya kadar olan dâvaların nahiye meclisine asla giremiyeceği anlaşılmıyor. 10 liradan 50 liraya kadar olanı dersek ve ilk fıkrayı da bırakırsak daha vazıh olur zannederim ve bu ilâvede bir mahzur da yoktur.

M. M. FAİK AHMED BARUTCU (Trabzon) — Efendim, metin şöyle: «Nahiye meclisleri hukuk işlerinde Köy kanunu mucibince köy ihtiyar meclislerine verilmiş bulunan kaza salâhiyetleri mahfuz olmak üzere; A Miktar ve kıymeti 50 liraya kadar olan alacak dâvalarına.... bakmak vazifesiyle mükelleftir.»

(B) fıkrası ayrıdır.

Arzettiğim veçhile bendenizce bu metin kâfi derecede vuzuhla maksadı ifade etmektedir. Köy kanunu mucibince ihtiyar meclislerine verilmiş bulunan kaza salâhiyetleri Köy kanununun 49 ncu maddesinde şöyle tesbit edilmiş bulunmaktadır:

1. On liraya kadar ödünç para dâvaları;

2. Alım, satım, icar ve ücret ve saireden mütevellit alacak dâvaları;

50 nci maddede elli liraya kadar dâvalar için de sadece sulha çalışılacağı hükmü vardır. İşte Köy kanununun ihtiyar meclislerine vermiş bulunduğu kaza salâhiyeti bu arzettiğim iki madde ile tesbit edilmiştir. Şimdi biz Nahiye kanununun 19 ncu maddesinin başına Köy kanununun ihtiyar meclislerine vermiş olduğu kaza salâhiyetleri mahfuz olmak şartivle diyince elbette Köy kanununun 49 ve 50 nci maddeleri hükümlerinin mahfuz bulunduğu anlaşılacaktır. Ancak onun dışında kalan ve 50 liraya kadar olan alacak dâvalarına nahiye meclislerinin bakabileceği bu suretle kâfi vuzuhla ifade edilmiş bulunmaktadır. Hususiyle ki encümen namına verilmiş olan şu izahat ve mazbatada tebarüz ettirilen fikirler bence her türlü tereddüdü bertaraf edecek bir vuzuhu havi bulunmaktadır. Amma ayrıca malûmu bir kere daha ilâm kabîlinden 10 liradan başlar demek lüzumuna Yüksek Heyetiniz kani bulunuyorlarsa o da olabilir. Olabilir amma o takdirde baş taraftaki Köy kanununun, köy ihtiyar meclislerine vermiş bulunduğu kaza salâhiyetleri mahfuz olmak şartiyle, kaydının artık mânası kalmaz. Bu bir haşiv olur. O kayıt mevcut olmadığı takdirde 10 liradan yukarı bakmak kaydı o zaman olur. Kanunda fazla kelime ve ibare bulundurmak o kanuna fazla bir vuzuh vermek bakımından bir faydayı tazammun edebilirse de haşivler yapılmış olur. Nasıl olsa olur; takdir Yüksek Heyetindir.

FUAD SİRMEN (Rize) — Esbabı mucibede ileri sürdüğüm ikinci noktaya cevap vermediler. Bendeniz dedim ki Köy kanunu hükümleri mahfuzdur kaydı 10 liraya kadar olan alacaklar için köy ihtiyar heyetlerinin kaza hakkının mahfuz bulunduğunu gösteriyor. Buna bir diyeceğim yok. Amma nahiye meclislerinin 10 liradan aşağı olan alacaklara da hükmedemiyeceklerine dair de bir kayıt yoktur. Şimdi bu kanunu Köy kanununun hükümlerinden çıkarılabilir diye cevaplandıracaklardır. Bu kanun lâyihasının ilk müzakeresinde Adliye vekili Beyefendinin verdiği izahatta, köy ihtiyar meclisine bu salâhiyet verilmiş olmakla beraber vatandaş isterse o umumî mahkemeye gidebilir dediler, tatbikatta böyle bir tereddüdü mucip vaziyetin hâdis olması ve bu yazı üzerinde de böyle bir mâna çıkacağına göre; bendeniz diyorum ki, mademki verdikleri izahata göre 10 liradan aşağı alacaklar için nahiye meclislerinin kaza salâhiyetleri yoktur ve bakamıyacaklardır. O halde on liradan elli liraya kadar olan dâvalara nahiye meclislerince bakılacaktır demek şimdi tebarüz etmiş bulunan bu tereddüdü izale eder.

FAİK AHMED BARUTCU (Trabzon) — Hiç bir tereddüde mahal kalmaması lâzımdır. Aksine içtihatlar tamamen yersiz olur amma maksat bu olduğuna göre (A) bendinde 5 liraya kadar olan dâvalar demektense, 10 liradan 50 liraya kadar olan dâvalar demek daha iyidir.

REFİK İNCE (Manisa) — Reis Bey, bir sual. Bu nahiye meclislerinin böyle dâvalara bakmak salâhiyeti o nahiyede bulunan vatandaşların sulh mahkemesine müracaatma mâni olacak mı?

M. M. FAİK AHMED BARUTCU (Tarabzon) — **Anlıyamadım.**

REFİK İNCE (Devamla) — Bu nahiye halkından bir vatandaş bir kimseden 40 lira alacağı için dâvada bulunmak mecburiyetinde olsa mutlaka nahiye meclisine mi gidecektir?

M. M. FAİK AHMED BARUTCU (Tarabzon) — Nahiye meclisine gidecektir.

REFİK İNCE (Manisa) — Reis Bey, söz istiyorum.

REİS — Abidin Binkaya.

ABİDİN BİNKAYA (Kastamonu) — Efendim, demin arzetmiştim. Sulh mahkemesine ge-

len dâvalar 25 lirayı geçtiği zaman kabili temyiz olacaktır. Şimdi nahiye meclislerinde görülen dâvalar .... 25 lirayı geçen ve sulh mahkemelerinde görülen dâvalar kabili temyizdir. Şimdi nahiye meclislerinde görülen 20 liradan ziyade dâvalar kabili itirazdır deniliyor ve umumî hükümlere tabidir. Binaenaleyh, 20 liradan ilerisi için yani 50 liraya kadar da dâvayı nahiye meclisleri görebileceği için nahiye meclislerinde görülecek köylünün dâvası köylü bir yukarı dereceye daha tabi oluyor. Hem itirazen sulh mahkemesine, hem de Temyize gidiyor. Bu mahzuru bertaraf etmek için, 50 liraya kadar olan nahiye meclislerinin göreceği dâvaların 25 liraya indirilmesi kanundaki tenazuru temin edecektir. Bendeniz bu bakımdan bir takrir veriyorum.

Sonra ikinci bir nokta daha var; demin hazırlanmış olan maddenin (B) bendinde 150 liraya kadar olan gayrimenkule müteallik bulunmıyan ihtilâfların müracaatları halinde taraflar uzlaştırılacaktır. Taraflar uzlaşırsa nahiye meclisi bir ilâm halinde bunu bildirecek. Fakat uzlaştırma neticesinde bir takım ihtilâflar olabilir. Benim arzum veçhile ilâm yazılmamıştır, denilebilir. Bu ilâm kabili infaz olacaktır, uzlaştırılınca bir ilâm yazılmak lâzımdır, bu uzlaştırma kararı ne olacaktır, ilerideki bir maddeye göre katidir, fakat kabili itiraz veya kabili temyiz olmazsa hak zayi olabilir; bu da itirazen sulh mahkemesine gidebilmelidir, yahut umumî hükümlere tabi olarak temyize gidecektir. denilmeli. Çünkü bir ilâm verecektir. Her ikisi bu ilâma razı olmıyabilir. Vakıa uzlaştıracaktır amma bu köylüdür, olur ki, dâvasını iyi anlatamaz ve bazı noktalar hakkında itiraz eder. Bu çok vâkidir. Bendeniz bizzat sulh hâkimliği yaptım. binaenaleyh, bu noktanın da tetkik edilmesi lâzımgelir. Bu noktada takrirlerimin lûtfen kabulü ile yeni baştan maddein tanzim edilmesini rica ediyorum. Takdir Yüksek Heyetinizindir.

REFİK İNCE (Manisa) — Bir defa arkadaşlardan af rica edeceğim. Eğer sözlerimde bugün okunan maddeye muhalif ve orada münderiç olmıyan fikirlerden bahsedersem, bütün malûmatımın ancak burada izahat veren Mazbata muharririni dinledikten sonra hâsıl ettiğim malûmattan ibaret olduğundan bağışlamanızı rica ederim. Kanun tevzi edilmiş değildir ve tevzi edilmemiş, elimize geçmemiş olan bir lâyihayı müzakere etmek vaziyetindeyiz. Makamı Riyasetten rica ederim, bu bir daha tekerrür etmesin.

REİS — Heyeti umumiye kabul etmiştir, isterse kabul eder, istemezse etmez.

REFİK İNCE (Devamla) — O halde ben mebusluğumu nasıl ifa edebilirim, okumadan mı yapayım?

SIRRI İÇÖZ (Yozgad) — Lâyiha işte burada.

REFİK İNCE (Devamla) — Mesele yoktur. Müstaceliyet kararı verilmiştir. Müzakereye giriyoruz.

Nahiye meclislerinin salâhiyetleri meselesi; nahiye meclisi denilen müesseseleri kazai salâhiyetlerle teçhiz etmekten doğmuş bir fikirdir. Kendi hesabıma hüküm vermenin zorluğunu çok bilen bir adam sıfatiyle bizim nahiye meclislerini teşkil eden adamların ödünç para, menkul alım ve satımı, ücret ve saireden mütevellit alacak dâvalarına bakması... Binaenaleyh «Ve saire» den doğacak tazminat, iare, ikraz gibi kefalet gibi, bin bir türlü ahkâmı medeniyeden husule gelecek dâvaları halledecek adamları biz nahiye meclislerinde bulacak kadar bahtiyarsak buna nihayet yoktur. Şimdi asıl mesele Köy kanunu çıkalı on beş yirmi sene oldu. On beş yirmi senedenberi acaba bu on liralık dâvalardan ne netice alınmıştır. Bunu Adliye ve Dahiliye vekâletleri bize rakamlarla bildirsin, görelim. Ondan sonra da nahiye meclislerine elli liraya kadar olan dâvaları verelim. Vermişiz onu kabul etmişiz. Birinci müzakeresinde kabul etmişiz. Mazbata muharriri arkadaşımdan soruyorum. Diyorum ki, elli liraya kadar dâvası olan binaenaleyh alacaktan, icardan, kefaletten herhangi bir şekilden vukua gelen tazmini mucip bir fiilden dolayı bir dâva ikame etmek vaziyetinde bulunan bir adam, bir nahiyeye bağlı ise bu vatandaşın doğrudan doğruya sulh mahkemelerine gitmeleri hakkı refediliyor mu? Yani mutlak olarak nahiye meclislerinde müntahap heyete mi müracaat edecekler. Evet, dediler. İşte arkadaşlar, bu eveti dedikleri zaman köylünün hakkı ihlal edilmiş olur ve adaleti köylünün ayağına kadar götürelim derken cehaletten doğan adaletsizliği götürmenin azabını çekeriz. Nitekim Fuad Sirmen arkadaşımız mütalaasını yürütürken bir mütalâada bulundu.

Ben o esnada bulunamadım, anlaşılıyor ki, Adliye vekili kürsüye gelmiş bu müzakerede, Köy kanununda 10 liraya kadar olan dâvalara bakan madde olduğu halde bu maddenin köylünün, 10 liraya kadar olan dâvalardan dolayı mutlaka ihtiyar meclisine müracaat etmediklerini isterlerse sulh mahkemelerine müracaat suretiyle haklarını almakta olduklarını ve binaenaleyh dâvalı olan köylü isterse ayağında olan ihtiyar meclislerine isterse sulh mahkemelerine gitmek suretiyle hakkını arayabileceğini söylemiş ve doğru söylemiş, ve tatbikatın da bundan ibaret olduğunu da teyit etmiş, ben de iştirak ediyorum; Bu böyledir. Şimdi mazbata muharririmizin verdiği izahata göre, böyle olmıyacaktır, 10 liraya kadar olan dâvalarda isterlerse kendi köylerindeki ihtiyar meclislerine gidecek, is-

terlerse kaza sulh hâkimlerine gideceklerdir. Fakat 10 liradan 50 liraya kadar olan dâvalara nahiye meclisi bakacak, bu adam sulh mahkemesine gidemiyecek. Tensip ederseniz Adliye encümeninin bu hususiaki noktai nazarını tebdil etmesini rica edeceğim. Bir hâkimin hâkim olmak için kanunlarla tuttuğumuz yolunu, bir düşününüz Hukuk mektebinden çıkacak vesaire olacak, şöyle olacak böyle olacak bu bir. Hakkın küçüğü büyüğü olmaz, bu iki milyonluk halka on liralık hakkın tesir noktasından içtimai telekkide ayrı olmadığını biran düşününüz, çünkü yaptığımız iş vatandaşa kolaylık göstermeğe mâtuftur. O halde köyler hakkında yaptığımız tatbikatın bunlar hakkında da mer'i olması lâzımdır. Bu maddenin son fıkrasına ilâvesini rica edeceğim ve diyeceğim ki, Bu madde hükmü alâkalıların umumî mercilere müracaat hakkını selbetmez. İsterse nahiye meclisine, isterse sulh hâkimine gitsin. Binaenaleyh teminat esas olduğuna göre isterse nahiye meclisine gider, itirazen sulh hâkiminin kararına tabi olur, isterse sulh hâkimine gider.

FERİDUN FİKRİ DÜŞÜNSEL (Bingöl) — Efendim, Refik İnce arkadaşımızın ileri sürdüğü bu nokta, hakikaten tavzih edilmeğe değer. Fakat dikkat etselerdi görürlerdi ki, encümenin sunduğu metin; nahiye meclisleri bu vazife ile mükelleftirler, şu halde vazifedar mahkeme nahiye meclisleri olmuş oluyor bu işler için bir mahkemeye vazife verdikten sonra, kazai bir hüviyet ona izafe ettikten sonra diğer bir mercie de gitmek için alâkalıyı diğer bir mercie muhtar bırakmak demek bu işi yapmamak demektir.

Ya mahkemedir kazai vazife veriyoruz, yahut değildir. Onun için, isterse buna gider, isterse gitmez değil. Teşkilâtı Esasiye kanunu mucibince herkes kendi mahkemesine celbü dâvet olunur demek mefhumunun buradaki hükmü budur. Nahiyede oturan kimselerin 10 liradan 50 liraya kadar olan işleri için mahkemesi burasıdır, yani nahiye meclisidir. Bunu bile bile kabul etmek lâzımdır, tereddüde mahal yoktur. Oraya gidemez yani nahiyede oturan adamı Refik İnce kaza merkezindeki sulh mahkemesine çağıramaz. Benim mahkemei tabiiyem sulh mahkemesi değil, 50 liraya kadar olan işlerde nahiyede kurulan mahkemedir. Bunu iyice anlamak, bilmek ve kabul etmek lâzımdır.

Köy kanununa gelince; Köy kanununda da iş öyledir. O kanunu okumaya lüzum yok, bunu hepimiz biliriz. Köy kanunu mucibince 10 liraya kadar olan işlere ihtiyar meclisleri bakacaktır, maddesi vardır. O madde geliyor, okurum. Mahkemeler on liraya kadar olan dâvaları istimadan memnudur. Kanunda sarahat vardır. Bu bakımdan on liraya kadar olan işler için mahkeme, ihtiyar meclisleridir. Kimler için? Köylerde oturanlar için. Şimdi kabul edeceğimiz esasa göre on liradan elli liraya kadar olan işler için mahkeme, nahiye muhitinde oturan bir kimsenin, mahkemesi nahiye meclisi mahkemesidir. Hem orası baksın, hem burası baksın, böyle şey olmaz. Onun için çok rica ederim Refik İnce'den, bu mevzu ana mevzulardandır. Bunda tereddüdü mucip bir cihet yoktur. Vazifedar heyet olmuş oluyor, öyle aralama bir heyet değildir. Bir noktayı daha arzetmek isterim. O da; Abidin Binkaya arkadaşımızın mütalâalarındaki bir cihettir. Bendeniz de Abidin Binkaya arkadaşımızın bu noktası üzerinde durmağı kendimce faydalı buluyorum. Encümenin sunduğu ve bendenizin de imzam bulunan metinde on liradan yirmi liraya kadar olan kısım, Faik Ahmed Beyin izah ettiği şekilde çiftçi mallarını koruma makanizmasına tabi olarak nahiye meclisleri tarafından kararlaşıyor ve bunlar ancak sulh hâkimi nezdinde itiraza tabi olabiliyor ve tabii temyiz olmuyor. Fakat 20 liradan yukarı olan kısım, 50 liraya kadar olan kısım tabii temyiz oluyor. Şimdi 20 liradan 25 liraya kadar olan 5 liralık bir kısım var. İşte bu 5 liralık kısım, Abidin Beyin bihakkın üzerinde durduğu şekilde ve umumiyetin içinde, o kısım dahi tabii temyiz olmuş kalıyor. Çünkü nahiye meclislerinin 10 liradan 20 liraya kadar olan kısımları mukayyettir. Kararlarına ancak sulh hâkimine itiraz olunabilir. Fakat sulh hâkimi karar verdi mi o artık temyize tabi değildir. Amma 21 lira olursa tabii temyizdir. Halbuki bizim ana hükümlerimizde 25 liraya kadar olan işler tabii temyiz değildir. Bendeniz de şahsan Abidin Beyin takririnin 20 liradan 25 liraya kadar olan kısmının kabulünü doğru görürüm. Bu şekilde olursa 20 liradan 25 liraya kadar nahiye meclislerinin baktığı işler dahi tabii temyiz olmaktan kurtulur. Yani o (5) lira da bir ayrılık **olıyor.**

Köylünün işi 21 liralık olursa temyize tabi oluyor. Onun haricinde kalan kısım 21 olursa kabili temyiz olmuyor, hâkimden geçiyor. Onun için bendeniz şahsi olarak Abidin arkadaşımızın teklifinin bu noktasına iştirak ediyorum.

ŞİNASİ DEVRİN (Zonguldak) — Bu maddenin yüksek tetkikinize arzolunan son şekli şu üç yeniliği arzetmektedir. Birincisi; on liraya kadar olan dâvaları, köy ihtiyar meclisleri görecek. Affınızı rica ediyorum, biraz sesim boguk çıkıyor. On liradan elli liraya kadar olan dâvaları da nahiye meclisleri rüyet edecekler ve mahkemeler bu dâvaları görmekten memnudurlar. Bu maddenin şümulü ve mânası bundan ibarettir. Bendeniz şahsen bunda büyük mahzurlar gördüğüm için muhalif kaldım ve kıymetli arkadaşım Faik Barutcu'dan müdafaa etmesini rica ettim. Çünkü ne köylerimizde, ne de nahiyelerimizde bu dâvaları görebilecek teşkilât bugün mevcut olmadığı gibi, ileride de bu teşkilâtın yapılması zamana mutevakkıftır.

Bu itibarla yüksek heyetinizi fazlaca işgal etmek istemem. Sadece şu noktayı tebarüz ettireceğim. Muhterem arkadaşım ekseriyetin noktai nazarını icabı veçhile müdafaa edeceklerdir. Bunun haricinde Abidin Binkaya arkadaşımızın bir mütalâası vardır. O da şudur. Teftiş meselesi. Nahiye meclislerini kazai işlerden dolayı Adliye müfettişleri teftiş etsinler diyor. Bu fikrin çok faydalı ve mahzurlu tarafları vardır. Faydalı olan tarafı, kazai bir vazife görmesi bakımından Adliye müfettişlerinin teftişine tabi tutmak, umumî kaza makanizmasından aldıkları rol icabatındandır, fakat diğer taraftan Dahiliye vekâletine bağlı bir memur olmaları itibariyle Dahiliye vekâletinin izni olmaksızın hak'larında takibat yapılması ve mahkemeye sevkedilmesi hiç şüphesiz bazı mahzurları dai olabilir. Esasen teftiş işinin yeri bu madde değildir. Bu faslın sonunda arkadaşım böyle bir madde ilâvesini teklif edecek olurlarsa, encümende bu hususun görüşülmesinin yüksek tasvibinize iktiran etmesini rica edeceğim.

HALİL MENTEŞE (Muğla) — Arkadaşlar, hepiniz bilirsiniz ki tevzii adaletin iki mühim unsuru vardır. Biri; sürat amma, diğeri de emniyettir. Sürat temin etmeğe çalışırken emniyeti ihmal edersek vatandaşlara adalet ve hak teminatını kâfi derecede vermemiş oluruz. Şimdi evvelce köy ihtiyar heyetine 10 liraya kadar olan dâvalar için salâhiyet verirken bu defa nahiye meclislerine 50 liraya kadar hüküm, 150 liraya kadar da uzlaştırma salâhiyeti veriyoruz. Bunun köylülerin dâva işlerini süratle gördürmek fikrinin galebesinden ibaret olduğu anlaşılmaktadır. Memleketin mevcut şeraitine göre ben eşhas üzerinde fazla duracak veya fazla bir hükmü kurcalayacak değilim. Memleketin bulunduğu şeraite göre Encümende ve Hükümetin takdir ettiği gibi çiftçi gibi çiftçi işini süratle gördürmek için bu salâhiyeti vermekte zaruret vardır.

Fakat ilerisi için, Hükümetin de, Meclisin de ehemmiyetle nazarı dikkatini celbetmek istiyorum, artık seyyar sulh hâkimleri teşkilâtına memlekette yer vermeliyiz. Köylerde de yalnız sürat bakımından değil, emniyet bakımından da ehliyeti haiz heyetleri götürüp köylülere bihakkın adaleti yaklaştırmak için lâzımgelen tedbirleri almalıyız. Bu seyyar heyetlerin teşkilini sırf şeraitin doğurduğu bir zaruret olarak kabul ediyorum. Hem süratle işi gördürmek, hem de emniyet bakımından. Herhalde emniyet meselesi ihmal edilmemeli.

M. M. FAİK AHMED BARUTÇU (Trabzon) — Bendeniz bu mevzuda kıymetli arkadaşım Şinasi Devrin'in işaret buyurdukları veçhile Encümen ekseriyetinin noktai nazarını izaha çalışmaktayım. Refik İnce arkadaşımın esasta hakkını kabul etmemeye imkân yoktur. Çünkü hakkı kaza, adaletin tevzii, ihkakı hak, bunlar Devlet işidir ve nihayet mahkeme teşkilâtını nahiyelere kadar götürmek şüphe yok ki idealimizdir. Bu tahakkuk edinciye kadar nihayet köylerde tekevvün eden mahdut mikyastaki ihtilâfları, ta uzaklara kadar ihtiyarı külfet etmek istemedikleri için, kendilerini mercisiz bırakmamak maksadiyle nahiyelerde - nasıl ki köylerde ihtiyar meclislerine bu hak verilmiştir bu bazı köylerde tatbik edilmekte olan kaza salâhiyeti gibi, çünkü bendeniz de o kanaattayım ki bir çok köylerde bu tatbik edilmemektedir - onun gibi bir kısım mahdut ihtilâfları halletmek hakkını nahiye meclislerine vermekteyiz. Arzettiğim gibi aslolan adli teşkilât, adli nizam, tamamen yayılıncıya kadar bunu kabul etmek zarureti vardır. Adliye encümeni şu hususa hassasiyetle bağlı kalmıştır ki böyle zaruretler dolayısiyle bir kaza salâhiyeti verilirken bunun asıl adliye manzumesine dahil olan mahkemelerin kazai murakabelerine tabi tutulması lâzımdır, lâzımgelir. Buna Encümenimiz arzettiğim gibi hassasiyetle bağlı kalmıştır ve daima kalmaktadır. İşte o bakımdandır ki nahiye meclislerine verilen bu salâhiyetlerin kararlara itiraz yolu ile sulh mahkemelerinin kazai murakabelerine tabi tutulmaları temin edilmiştir. Zannederim ki bu maruzatım arkadaşımı bir dereceye kadar tatmine kâfi gelmişse benim için mucibi bahtiyari olur.

İkinci noktaya arzı cevap edeyim : Buyurdular ki isterse vatandaş nahiye meclisine müracaat etsin, isterse kazadaki sulh mahkemesine müracaat etsin. Kendisini muhayyer bırakmak doğru olur. Efendim, ya nahiye meclislerine kaza salâhiyeti verilmesi muvafık görülür veya görülmez. Muvafık görüldükten sonra artık yalnız nahiye meclislerinin o işe bakmaları bir zaruret olarak kabul edilmek lâzımgelir. İsterse vatandaş nahiye meclisine gitsin, isterse kazadaki sulh mahkemesine, işine hangisi gelirse oraya gitsin denemez. Çünkü dâva bir taraflı dâva değildir. Müddeialeyh de vardır. Binaenaleyh eğer nahiye meclislerinin kaza salâhiyeti tanılacaksa ki arzettiğim sebeplerden dolayı lüzumludur ve Adliye encümeninin ekseriyeti tarafından bu cihet kabul edilmiştir. O zaman bu gibi dâvaların yalnız nahiye meclislerine arzedilmesi lâzımgelir. İsterse nahiye meclislerine, isterse kazadaki sulh hâkimlerine gitsin şeklinde bir hakkıhiyar vermek yerinde olmaz. Nitekim Nahiye kanununun 44 ncü maddesinde bu hususu müeyyet ayrıca bir hüküm vardır. Kanunun 19 ncu maddesi hükmüne göre bu maddenin A ve B bendindeki dâvalar o nahiye meclislerinden başka hiç bir yerde açılamaz, diye de ayrıca hüküm konmuştur.

Bilmem Refik İnce arkadaşımı bu maruzatım tatmin edebilmiş midir?

REFİK İNCE (Manisa) — Efendim, ben bir inkılâpçı adam sıfatiyle tarihi adlimizde esaslı inkılâbın mektepten mezun reislerin yanıbaşında halktan intihap edilmiş ikişer tane âzanın bulundurulduğu gün başlamış olduğuna kaniim. Biliyorsunuz ki eski tâbir ile mahkeme reisleri veya kadıların iki taraflarında Rum ve Ermenilerin de memnuniyetini celbedebilmek için kâh rum, kâh ermeni halktan, bakkal veya şu bu olmak üzere hukukla hiç bir münasebeti olmıyan adamlardan mürekkep bir mahkeme heyeti teşkil edilirdi. Bizde hakikî inkılâp, hakikî adli inkılâp böyle hukuk ve kanun nosyonu olmıyan adamlardan kurtulup, mesuliyeti hukukiyeyi mudrik adamlar elinde olduğu gün başlamış olduğuna kaniim. Şimdi öyle bir vaziyet ihdas ediyoruz ki, hâkimdir, fakat hiç bir hukuki malûmata sahip değildir. Evvelce bahsettiklerimi tekrardan içtinap ederim. Bir dâvanın ve bir hakkın küçüğü büyüğü yoktur. Onun vicdanında husule getireceği müspet veya menfi tesiri vardır. Onun içindir ki biz nahiye halkına bir kolaylık olsun diye ihdas ettiğimiz mevzuu bir mecburiyet haline tahvil edersek, bir defa onları mahkeme haline sokmak Teşkilâtı Esasiye kanununa muhalif oluyor, Teşkilâtı Esasiyenin sekizinci maddesinde deniyor ki, «Hakkı kaza müstakil mahkemeler marifetiyle rüyet olunur; millet namına görülür». Bu müstakil mahkemenin ifade ettiği mânayı biran için düşünmek lâzımdır. Buna mukabil köy ihtiyar heyetlerine bu salâhiyeti vermişiz. Geçen gün çıkardığımız Çiftçiler kanununda böyle ufak tefek salâhiyetler vermişiz. Fakat bu salâhiyetleri verirken hiç bir zamanda vatandaşın, hâkime müracaat hakkını selbeder surette vermedik ve veremeyiz.

Vatandaşa diyrouz ki; senin ihtilâfını halletmek için ya barıştırmak veya halletmek üzere nahiye meclisine vazife verdik. İstersen buraya, istersen hâkimi tabiine müracaat edebilirsin. Nitekim sulh işlerinde böyle cereyan ettiğine göre Faik Barutcu ve Feridun Fikri arkadaşımızın buyurdukları gibi, hayır, bu meclisler mükelleftir, onları hâkimi tabii kılıyoruz bilmem 44 ncü madde mucibince başka yere müracaat edemez diye bir takım vaziyetler ihdas etmek bence, hukuktan, hâkimden ve mahkemeye taallûk eden işlerin inceliğini anlamaktan biraz uzaklaşmış oluruz ki bunu Yüksek Heyetin idrak ve irfanına lâyık görmem; yani böyle hukuk nosyonunu kavrıyamamış adamların eline mutlak olarak vatandaş hakkının teslimini doğru bulmam. Keenne vatandaş hâkimi hususisini seçmiş gibi oluyor. Biliyorsunuz hukuk dâvalarında isterse mahkemeye gider, isterse gitmez. Bir üçüncü Memed'i, Ali'yi hakem ittihaz ederek kararlarına tabi olmağa mecbursun, gibi buna mümasil bir vaziyet açmış oluyoruz.

Binaenaleyh, mecbursun deyip bir çok meseleler ihdas etmeye ben hukuk bakımından, Teşşikâtı Esasiye bakımından muvafakat görmemekteyim. Faik Ahmed Barutcu arkadaşımız intikal devresi buyuruyorlar. İntikal devresi keyfiyetinin mevzuubahis olmasına asla mahal görmüyorum. Biliyorsunuz bir zamanlar biz nahiyelerde sulh hâkimlikleri ihdas ettik. Halil Bey arkadaşımızın rica ettiği sulh hâkimlerini biz evvelce ihdas ettik. Fakat bütçe dolayısiyle kaldırdık. Bence eğer intikal devresine başlıyacaksak bu işten başlıyalım. Hüküm ve kaza meselesini anlıyan adamlar ellerine verelim. Onun içindir ki bendeniz bu kolaylığı dar bir mahkeme teşkili halinde, hukuktan anlamıyan adamları hâkim yapmak yoluna gitmek haddi zatinde mahkeme olmıyan bir meclisi behemehal mahkeme yapmağa zorlamağa asla taraftar değilim. Muhakkak mahkemeye gönderilmesi fikrinde sabitim. Onun için eski ricamı tekrarlıyarak sözüme nihayet veriyorum.

HAMDİ ŞARLAN (Ordu) — Muhterem arkadaşlar, müzakereden maddenin kabulü lehinde bir kanaat almak için çalıştım. Vicdanen bu kanaati alamadım. Onun için huzurunuzu işgal ediyorum. Meseleye temas etmek için hakkın büyüklüğü, küçüklüğü hâdisede mevzuubahis değildir. Adalet istiyen bir vatandaş için elli lira da bin lira da bir haktır. bir köylü için elli lira mühim bir paradır. Çünkü öyle köylümüz vardır ki, servetinin heyeti umumiyesi belki elli liraya baliğ olmaz. Fakat müzakere edilen madde adalet ve hak mevzuunda mühim bir inkılâp mevzuu olarak huzurunuza geliyor. Yani Devletin teşkilâtında adli sistemde bir inkılâp yapılmak isteniyor. Halkın bir kısmını halk mahkemelerine vermek gibi bir vaziyet ortaya çıkıyor. Yani nahiyelerde kazai salâhiyeti haiz olan bu heyetlere bu hakkı vermek doğru mudur? Biliyorsunuz ki, arkadaşlar, halkımız mahkemelere karşı çok hürmetkârdır. Hattâ hâkimin yanına bile takarrüp etmeyi bile kendisine büyük bir edep meselesi bilir. Şimdi tâyin edeceğimiz bu hâkimler yani köylü kendi aralarından seçilmiş olan hâkimlere, dâvacılardan sokulmasını ve bu yüzden hâsıl olacak fenalıkları nasıl karşılıyabilirsiniz? Gece gündüz hâkimlik yapan köylüsünün etrafını alacak ve kendi lehine karar almak için çalışacak olan alâkadarların ortaya çıkartacakları vaziyet şayanı dikkat olacaktır. Bütün tesiratı yapmağa çalışacaktır.

Hususiyle ne Medeni kanundan ne Borçlar kanunundan ne herhangi bir kanundan malumatı umumiyesi olmıyan ve hâkimlik sıfatını tanımış olduğumuz köy nahiye heyetinde bulunan bir adamı dâvacının veya müddeialeyhin kandırması hiç de mesele değildir. dâvacılarla hâkimler arasında bir ihtilâfın çıkmasına, fena bir vaziyetin hâdis olmasına sebep olacaktır. Akla şu geliyor. Memlekette tevzii adalet eder-

ken kazada ve şehirde bulunanlara hukuk mektebinden çıkmış, kanunlara aşina hâkimlerle köylerde oturanlara ise köylüler arasından seçilmiş hâkimlere dâvaları vermek köylünün aleyhinde, şehirlinin lehinde bir vaziyet ortaya çıkarmaktadır. Bendeniz vicdanen kani olamadım. 10 liradan 50 liraya kadar diyoruz. 50 lira köylü için çok mühim bir paradır. Nahiyede köylünün mahkûmiyetine dair verilen ve fakat adalete asla uymayan bir karar bizim de burada vicdanlarımızı sızlatacaktır. Eğer mahkemelerin vazifesini fuzuli işlerden kurtarır tahfif edersek ki, köylünün mahkemelerden çabucak adalete eriştirmesi mümkündür adaletin bu suretle tatbikına mâni olan hususları ortadan atmış olalım. Yoksa köylüleri gayrimenkul ve hukuka vâkıf heyetlere vermeğe vicdanım razı değildir. (Netice sesleri).

Netice maddenin kabul edilmemesidir.

DAİLİYE V. RECEB PEKER (Kütahya) — Arkadaşlar, son söz söyliyen arkadaşımızın bu madde münasebetiyle mütalâalarını dinlememiş olsaydım bu kanun münasebetiyle sizleri tasdi etmiyecektim. Hiç şüphesiz ki bir cemiyetin bir parasından milyonuna varıncaya kadar bütün haklarını ihkak etmek için adalet mefhumu onu en ilmî ve en tecrübevi ve en kıymetli bir şekilde temsil eden heyetler tarafından temin edilmelidir. Ancak bu, ideal bir şeydir. Fakat köylünün hakkını, az bir miktarda dahi olsa, ehliyeti hukukiye bakımından geri sayılacak idarî bir takım heyetlere vermenin tecviz edilemiyeceği, o bir taraftan şehirlinin hakkını hukuk tahsili görmüş adamlar elindeki teşkilâtı temsil eden heyetlere gördürülen, köylü işlerini nâehil ellere bırakmak, hak tevzii bakımından ehliyet ve salâhiyeti nispeten nakâfi heyetlere gördürmekte doğruluk yoktur noktası, içinde bulunduğumuz amelî ihtiyaçlarla yan yana mütalâa edilince lûtfen arkadaşım beni mazur görsünler, zannımca nazari kıymetini kökünden kaybeder.

Arkadaşlar, adaleti tevzi edebilmek için, onun ehliyeti haiz olan heyetlere tevdii nasıl bir zaruretse, bir hakkın istihsali için bir köylüyü on liralık veya nahiye halkından birisini elli liralık hakkını aramak için kaza merkezinde bulunan ve bir çok evrak ve muamele dosyalarının birikmiş olduğu sulh mahkemesine, hepimizin bildiği mesafe güçlüklerine ve nakil vasıtası eksikliklerine rağmen ve köylünün tabii hayat içerisindeki meşguliyetini bozucu bir şekilde göndermek, on lirayı ihkak edecektir diye onu elli liralık külfete ve bir takım zaruretlere sokmak, amelî olarak hakkın ihkak yolunu fiilen kapamak demektir.

Bir köylü vatandaşın 10 paralık hakkını dahi tam adli ve ilmî hukuki salâhiyeti haiz mahkemelere vermek hususundaki büyük ideal ve hararetli arzularımıza rağmen, içinde bulunduğumuz amelî zaruretlerin icbariyledir ki, bu hakkı büsbütün butlana sevketmekten kurtarmak için ve kasabadaki mahkemeye uzak bir mesafede bulunan köylü vatandaşın vaziyeti bakımından, onu, amelî kıymette azçok yerine getirebilecek heyetlere tevdi etmek fakat az miktarlara maksur olmak üzere böyle br formül bulmak lâzımdır.

Maddenin diğer arkadaşların ifade buyurdukları teknik kısımları üzerinde bir mütalâa arzetmiyorum. Yalnız, köylünün hakkı nâehil ellerde zayi oluyor ve şehirliden farklı muameleye tabi tutuluyor, binaenaleyh bu madde tayyedilmelidir yolundaki fikrin yanlış bir iz bırakmamasını temin içindir ki, bu maruzatta bulundum. (Doğru sesleri).

FERİDUN FİKRİ DÜŞÜNSEL (Bingöl) — Efendim, evvelâ aziz Refik Şevket arkadaşımın temas buyurduğu nokta üzerinde duracağım. Şimdi kendilerinin aflarına mağruren arzedeyim: tezada düştüler. Hattâ noktai nazarlarını kabul edersek teşevvüş te olur. İzah edeceğim.

Şimdi eğer Hamdi Şarlan arkadaşımız gibi düşüneydiler bu maddenin tayyını teklif ederlerdi. Ben bu fikirde değilim, ben nahiye meclislerinde olmasına kailim, bunun esbabını da arzedeceğim. Fakat öyle yapmadı muhterem Refik İnce, yürüttüğü mütalâatta hâkimi tabiiden bahsettiler. Bir adam isterse, ben meselâ istersem nahiye meclislerine gideceğim, istersem kazadaki mahkemeye gideceğim. Peki efendim amma iş bundan ibaret değildir. Asıl olan ben değilim müddeialeyhtir, kendi hakkında dâva olunandır. Ben istersem oraya giderim, istersem buraya giderim. Amma öbir adam celbedilebilir mi? Hâkimi tabii ruhu, dâvacı olan değil, dâva olunan hakkındadır. Bakınız üstat, Teşkilâtı Esasiye kanununun 83 ncü maddesi ne diyor: Hiç kimse kanunen tabi olduğu mahkemeden başka bir mahkemeye celp ve sevkolunamaz. Kim? Dâva olunan. Hakkında açılacak dâva için üssülesas, kaidenin ruhu, beni, bir kimsenin istediğim mahkemeden gayri bir mahkemeye sevketmemesidir. Şimdi ne olacak? Dâva olunan kimsenin vaziyeti köyde neye, nahiyede neye tabi olacak? Dâva edenin keyfine. İster kazadaki hâkime, isterse nahiye meclisine gidecek. Öyle keyfi şey olur mu? Ya mahkemedir, yahut değildir dersin. Asıl iş bu meseleyi hailetmektedir. Başka türlü olursa teşevvüş olur ve bu iş bir neticeye bağlanmış olmaz. Nahiye meclislerine bile bile bu salâhiyeti verecek miyiz, vermiyecek miyiz? Arkadaşım Faik Ahmed Barutcu izah ettiler. Hakikaten mümkün olsa da mahkemeye kadar gitsek. Amma gidilemiyor. Çünkü vesaiti nakliyesi ne haldedir memleketin? Sulh mahkemelerinin bünyesi nedir? Kazada bu dâvalara bakılabilir mi? Köylü gitsin de kaza merkezindeki mahkemeye dâva açsın. Şahitleri, alâkalıları alıp ka-

za merkezine götürmek kolay bir şey midir? Üstat pek güzel bilirler.

Bir dâva, öyle bir günde, mahkemeye arzuhali verdim, çıktım demekle olur mu? Bir dâva için yirmi beş defa mahkemeye gidip gelmek lâzımdır. Bunun karı var, soğuğu var, yazı var. Bu benim dâvam olsa eksik olsun der vazgeçerim. Bunların köyden kaza merkezine kadar uzun boylu gidip gelmeleri bir meseledir. Onun için bu bir zaruretin icabıdır.

Teminat mevzuuna gelince: Bir çok hüküm konmuştur. Muhterem Hamdi Şarlan'ın gayet güzel bir tâbir ağzından çıkıverdi. Halk mahkemeleri dediler. Evet halk mahkemeleri vardır. Buna doğru gidilmekte bir zarar yoktur. Bunlar, vicdanı içtimainin bulduğu, heyetlerin üzerinde karar verebileceği mahiyette basit işlerdir. Onun için bu bakımdan, bendeniz de esas bakımından, Receb Peker arkadaşımızın izah ettiği veçhile, köylüye şöyle, kasabalıya böyle değil, bilâkis köylünün lehinedir. Onu müşkülâttan kurtarmak yollarına gidecek tedbir almaktır. Gidecek, gelecek, arzuhal verecek, keşif yaptıracak ve pusulasını mahkemeye ibraz edecek, yollarda sefil ve sergerdan olacak, işte köylüyü bunlardan kurtarmak maksadına mâtuftur. Maruzatım bundan ibarettir.

FAİK AHMED BARUTCU (Trabzon) — Bu meselenin müzakeresi yeri bendenizce 44 ncü maddedir. Burada mevzuubahis olması için bence sebep yoktur. Bu bir . . . Öteki noktaya kısaca cevap arzedeceğim. Gerek Refik İnce arkadaşım, gerek Hamdi Şarlan arkadaşımın endişeleri şu noktada toplanıyor. Bu meclisleri teşkil eden anasır malûmdur. Halbuki bu dâvaların hal ve faslı aşağı yukarı bir ihtısas işidir. Binaenaleyh mevzuatımıza vukufsuzluk yüzünden bazı mağduriyetlere meydan verilmiş olabilir. O bakımdan bunların asıl hâkimi tabiilerine sevkedilmelerinde isabet olacaktır endişeleri bu noktada toplanıyor. Adliye encümeninin maddeye ilâve etmiş olduğu hükümler bu endişeleri karşılamak için teminat koymağa mâtuf hükümlerdir. Bir vatandaş bir senediyle nahiye meclislerine müracaat eder. Farz buyurun ki senet müruruzamana uğramıştır. Meclis reisi bu hususdaki mevzuata vâkıf olmadığından ve âzalar da bu müruruzamanın farkında olmadıklarından, müruruzamana uğramıştır diye bir hüküm verebilir veya müruruzaman yoktur da senin senedin müruruzamana uğramıştır diye kaldırır atıverirler, müruruzaman yokken vardır der ve atıverir.

İkincisi, borçlu ölmüş ve borcu vereseye intikal etmiştir. Veresenin mesul olabilmesi için şartları vardır, veraseti kabul etmek, terekesi borca gömülü olmamak lâzımdır. Meselâ vârisi mahkûm etmemek lâzımgelirken mahkûm etmiştir veyahut edilmesi lâzımgelirken etmemiştir. İşte bu gibi hatalar karşısında sulh hâkimi mevzuatı bilen hâkimler, ona göre bu kararı tetkik edecektir, ona göre tadil veya tasdik edecektir. İşte Adliye encümeninizin koymuş olduğu hükümler arkadaşlarımızın izhar ettikleri bu kabîl endişeleri önleyici mahiyettedirler.

Diğer noktaya gelince; arzettiğim gibi 44 ncü maddede mevzuubahis olabilir.

ABDURRAHMAN NACİ DEMİRAĞ (Sivas) — Noktai nazarınıza iştirak ediyorum. Yalnız Abidin Binkaya'nın mevzuubahis ettiği 2 000 ile 2 500 arasında bir fark vardır, bunu kabul ediyor musunuz?

ADLİYE En. NAMINA FAİK AHMED BARUTCU (Trabzon) — O 42 nci maddede mezkûrdür. Madde müzakere edilirken arkadaşımızın noktai nazarı mevzuubahis olur. Onun için bu maddenin aynen kabulünü Yüksek Heyetinizden rica ediyorum.

REİS — Efendim, daha başka arkadaşlar da söz almıştır. Fakat kifayeti müzakere takriri vardır. Onu okutuyorum:

Yüksek Reisliğe

Müzakere kâfidir.

Çoruh mebusu
Mazhar Müfid Kansu

REİS — Takriri nazarı itibare alanlar... Almıyanlar... Nazarı itibare alınmıştır.

Diğer takrirleri okutuyorum.

Yüksek Reisliğe

Nahiye meclislerine kazai hak veren bu maddenin tayyını teklif ederim.

Ordu mebusu
H. Şarlan

Yüksek Reisliğe

Arzettiğim sebeplere binaen:

19 ncu maddenin (A) bendinde olan 50 lira miktarın 25 lira olarak kabul edilmesini ve son bentteki 20 liranın da 25 lira olarak düzeltilmesini arz ve teklif ederim.

Kasthamonu mebusu
Abidin Binkaya

Yüksek Reisliğe

Arzettiğim sebeplere binaen madde nihayetine «Bu madde hükmü alâkalıların umumî mahkemelere müracaat hakkını ortadan kaldırmaz» fıkrasının ilâvesini teklif ederim.

Manisa
Refik İnce

Yüksek Reisliğe

Arzettiğim sebeplere binaen ayrı bir madde halinde «Adliye encümeninin tensip edeceği bir yere» aşağıdaki maddenin eklenmesini arz ve teklif ederim:

«Bu kanunda yazılı kazai vazife ve salâhi-

yetler Adliye vekâletinin murakabe ve teftişine tabidirler.»

Kastamonu mebusu
Abidin Binkaya

ABİDİN BİNKAYA (Kastamonu) — Bu teklifimin 47 nci maddeden sonra okunmasını teklif ediyorum.

REİS — Efendim, Refik İnce'nin takriri 44 ncü maddeye taallûk ediyor. Sırası gelince okuruz.

REFİK İNCE (Manisa) — Doğrudur.

(Ordu mebusu Hamdi Şarlan'ın takriri tekrar okundu.)

REİS — Efendim, takriri yüksek takdirinize arzediyorum. Kabul buyuranlar... Kabul etmiyenler... Takrir reddedilmiştir.

(Kastamonu mebusu Abidin Binkaya'nın, «A bendindeki (50) lira miktarın (25) lira ve son bentteki (20) liranın (25) lira olarak kabul edilmesi hakkındaki» takriri tekrar okundu.)

REİS — Efendim, takriri reyinize arzediyorum. Nazarı dikkate alanlar... Almıyanlar... Takrir nazarı itibare alınmamıştır.

Şimdi maddeyi reyinize arzedeceğim:

FUAD SİRMEN (Rize) — Encümenin de kabul ettiği ufak bir teklifim vardı.

REİS — Fuat Beyin teklifi vardı, Encümen de bu teklifi kabul ediyor. (A) fıkrasına «on liradan» sözü ilâve ediliyor, buna göre diğer fıkra da «elli liradan yüz elli liraya kadar» olacaktır.

Maddeyi bu ilâvelerle beraber reyinize arzediyorum. Kabul buyuranlar. Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 20. — Her nahiye meclisi bu kanunda yazılı kazai vazifeleri görmek üzere ilk toplantısında kendi âzası arasından iki asli ve iki yedek âza seçer. Bu âzaların seçim müddeti bir senedir. Tekrar intihapları caizdir.

Yedek âza asli âzanın mazereti halinde heyeti tamamlar heyete müdür reislik eder.

REFİK İNCE (Manisa) — Receb Peker arkadaşımız kürsüye çıktığı zaman Adliye encümeninden gelen maddenin okunmasını teklif etti. Biz de bir maddenin okunacağını zannettik. Halbuki 20 nci madde ye kadar geldik. Nevahi kanunu elimizde yoktur. Müsaade buyurursa Riyaset, bunu gelecek celseye bırakalım. Nevahi kanununu okuyalım da mütalâamızı söyliyelim. İsterseniz takrir vereyim.

DAHİLİYE V. RECEB PEKER (Kütahya) — Efendim, bu lâyihanın encümenlerde vaktiyle müzakeresi bitirilmiş heyeti mecmuası tab ve zamanında tevzi olunmuş ve müzakereye arzedilmişti. Müzakeresi sırasında bir maddenin Encümene gitmesi vesiylesiyle kanunun mütaakıp olan maddelerinin müzakeresi gecikmiştir. benim teklifim, Encümenden gelen maddenin müzakeresi münasebetiyle zaten ruznamede bulunan ve aslı basılmış ve arkadaşlar tarafından incelenmiş olan bu kanunun müzakeresine devam edip, ikinci müzakeresine fırsat vererek bu içtima devresi esnasında böyle bir kanunun kadük olmasına meydan vermemek ricasından ibaretti. Tensip buyurursanız basılmış ve dağıtılmıştır. Bu kanunun müzakeresine eski karar veçhile devam edelim. (Muvafık sesleri).

REFİK İNCE (Manisa) — Burada bir kaç arkadaş, Receb Peker arkadaşım mütalâa dermeyan ederken doğrudur dediler. Doğru olan bir hakikat var; bu kanunun müzakere edilmesi. Fakat doğru olmıyan bir hakikat varki; elimizde kanun yoktur. Bendeniz bu lâyihayı bugün getirmedim, çünkü ruznamede yoktu.

SIRRI İÇÖZ (Yozgad) — Getireydin.

REFİK İNCE (Devamla) — İnsafınıza müracaat ediyorum. Çarşamba gününe kalırsa kıyamet mi, kopar? Binaenaleyh, bendeniz bunun gelecek celseye bırakılmasını rica ediyorum. Çünkü lâyiha elimizde yoktur.

SIRRI İÇÖZ (Yozgad) — Efendim, şimdi müzakere ettiğimiz maddelerin tercihan müzakeresini kabul ettik. Bu karardan rücu edilemez. İkinci müzakeresi vardır. Refik İnce arkadaşımız, ikinci müzakeresinde aslını bulur, karşılaştırır, o zaman encümene bir tadil teklif edebilir. Encümen de bu hususu düşünür.

REFİK İNCE (Manisa) — Usulcu arkadaşımızın usulü ihlâl eden bu mütalâası karşısında izharı hayret ediyorum. Usulden maksat esası muhafaza etmektir. Şekle riayet değil.

REİS — Takriri okutuyorum.

Yüksek Reisliğe

Kanun lâyihasının gelecek inikada bırakılmasını teklif ederim.

Manisa
Refik İnce

REİS — Takriri nazarı itibare alanlar ... Almıyanlar ... Nazarı itibare alınmadı.

O halde müzakereye devam ediyoruz.

Madde hakkında başka mütalâa var mı? Yirminci maddeyi kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 21 — Dâva nahiye müdürüne; bulunmadığı zaman nahiye kâtibine sözle veya yazı ile yapılan bir müracaatla açılır. Dâvacı kimden dâva ettiğini ve ne istediğini anlatır. Kâtip dâvacıdan dâvasını nasıl ve ne suretle ispat edeceğini şahitleri olup olmadığını, varsa kimler olduğunu ad ve soy adlarını, senedi bulunup bulunmadığını sorar ve aldığı cevapları dâva defterine geçirerek altını dâvacıya imza ettirir ve kendi de imzaladıktan sonra defteri nahiye müdürüne verir. Müdür dâvanın mahiyetine göre heyeti derhal toplar veya en geç bir hafta içinde toplantıya dâvet eder. Bel-

li edilen günde iki tarafın gelmesini, şahit senet ve sair ispat belgelerini hazır bulundurmalarını kendilerine bildirir.

REİS — Mütalâa var mı? Maddeyi kabul edenler ... Etmiyenler ... Kabul edilmiştir.

MADDE 22. — Dâvada taraf olan kimse nahiye sınırları içinde bulunursa reisin çağırması üzerine gelmeğe mecburdur.

Çağırılan tarafın makbul bir mazerete dayanarak gelmediği anlaşılırsa, duruşma münasip bir güne bırakılır. O gün dahi mazeretsiz gelmediği takdirde diğer tarafın isteği üzerine duruşmağa devam olunur. Duruşmada reis, dâvacının iddiasiyle delillerinin neden ibaret olduğunu ve diğer tarafa da buna karşı ne diyeceğini ve müdafaasını sorarak her iki tarafın söylediklerini duruşma defterine yazdırır. İfadelerin altı, taraflara ve heyete imza ettirilir.

REİS — Mütalâa var mı? Maddeyi reyinize arzediyorum. Kabul edenler ... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 23. — Dâva olunan dâvacının isteğini kabul ederse kabul veçhile hüküm verilir. Aksi halde dâvacının dâvasını ispat için öne sürdüğü deliller tetkik edilir. Varsa şahitler dinlenir. Bunlara karşı diğer taraftan ne diyeceği sorulur. Dâva olunan itirazda bulunmaz veya öne sürülen delilleri çürüten deliller gösteremezse dâvacının delilleri üzerine hükmedilir.

REİS — Mütalâa var mı? Maddeyi reyinize arzediyorum. Kabul edenler ... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 24. — Derhal gösterilemiyen delillerin hazırlanması için taraflara bir defaya mahsus olmak üzere heyetçe münasip bir mehel verilebilir. Heyet kendiliğinden tetkikına lüzum gördüğü delillerin hazırlanmasını da emredebilir.

REİS — Mütalâa var mı? Maddeyi reyinize arzediyorum. Kabul edenler ... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 25. — Taraflar şahitlerini duruşma için belli edilen gün ve saatte kendileri getirirler. Yapılan davete rağmen gelmediği anlaşılan şahitlerin zorla getirilmesine heyetçe karar verilebilir. Acele hallerde şahitler belli edilen günden önce de dinlenebilirler.

REİS — Mütalâa var mı? Kabul edenler ... Etmiyenler ... Kabul edilmiştir.

MADDE 26. — Tarafların beraber getirdikleri şahitlere bir şey verilmez. Çağırtılarak getirilen şahit masraf isterse nahiye meclisince takdir olunacak zaruri masrafı şahidi gösteren taraftan peşin alınır.

REİS — Mütalâa var mı? Kabul edenler ... Etmiyenler ... Kabul edilmiştir.

MADD 27. — Şahit nahiye sınırları dışında oturduğu ve yakın zamanda geri gelmesi ihtimali bulunmadığı takdirde şahidin oturduğu yer bir nahiye sınırları içinde olup da orada nahiye meclisi varsa dâvayı gören nahiye meclisinin göndereceği kâğıt üzerine şahit o nahiye mtclisi tarafından çağırılarak dinlenir.

Şahit nahiye sınırları dışında oturduğu veya bir nahiye sınırı içinde oturup da orada nahiye meclisi bulunmadığı takdirde sulh hâkimi tarafından dinlenir.

Dâvayı gören nahiye meclisinin diğer nahiye meclislerine ve sulh hâkimlerine göndereceği kâğıtta şahidin adı, soyadı, adresi ve ne sorulacağı açıkça gösterilir.

Şahidi dinleyen meclis de şahidi dinlediğini ve ne söylediğini, gelmemiş ise gelmediğini açıkça bir kâğıda yazar, altını imzalıyarak dâvaya bakan nahiye meclisine geri gönderir.

REİS — Mütalâa var mı? Kabul edenler ... Etmiyenler ... Kabul edilmiştir.

MADDE 28. — Tarafların baba, ana, büyük baba ve anaları, çocukları, erkek veya kız kardeşleriyle bunların çocukları, karı veya kocası şahitlikten çekinebilirler. Çekinmezlerse yeminsiz dinlenirler. Nahiye meclisi bunların şahitliğini dinlediği gibi takdir eder.

REİS — Maddeyi yüksek reyinize arzediyorum. Kabul edenler ... Etmiyenler ... Kabul edilmiştir.

MADDE 29. — Şahide dâva hakkındaki bilgisi sorulur. Alınan cevaplar dâva defterine yazılır ve altı şahide imzalattırılır. İki taraftan birinin isteği üzerine veya heyetçe lüzum görüldüğü üzere sözlerinin doğruluğu hakkında şahide yemin verilebilir. Şahitler ayrı ayrı dinlenir ve icabında yüzleştirilir.

REİS — Madde hakkında mütalâa var mı? Maddeyi kabul buyuranlar . . . Kabul etmiyenler . . . Madde kabul edilmiştir.

MADDE 30. — Şahitlik için çağırılan herkes gelmeğe mecburdur. Makbul mazereti olmaksızın gelmiyenler zorla getirilebilir.

REİS — Madde hakkında mütalâa var mı? Maddeyi kabul buyuranlar . . . Kabul etmiyenler . . . Madde kabul edilmiştir.

MADDE 31. — Şahide yemin şu şekilde verilir: «Size sorulan sualler hakkında hakikate uygun cevap vereceğinize ve hiç bir şey saklamıyacağınıza Allahımız ve namusunuz üzerine yemin eder misiniz.» Kendisine yemin verilen «Allahım ve namusum üzerine yemin ediyorum» der.

REİS — Madde hakkında mütalâa var mı? Maddeyi kabul buyuranlar . . . Kabul etmiyenler . . . Madde kabul edilmiştir.

MADDE 32. — Senede dayanan dâvalarda delil olarak öne sürülen senet diğer tarafa göste-

rilir. Dâva olunan senedin kendisine ait olduğunu ve içinde yazılı olanı kabul ederse heyet ona göre hükmünü verir. Senedi kabul etmekle beraber onu hükümden düşüren bir beyanda bulunan tarafın öne sürdüğü deliller tetkik olunur ve ona göre hüküm verilir.

Senedin inkâr edilmiş olması halinde heyet senedin yazıldığını veya imza olunduğunu gören veya imza veya mührün dâva olunana ait olup olmadığını gösterilen şahitlerden sorar. Edindiği bilgiye veyahut heyet huzurunda taraflar da hazır olduğu halde bu hususta yapacağı inceleme neticesine göre, senedi dâva olunana aidiyetine veya aksine karar verir.

REİS — Madde hakkında mütalâa var mı? Maddeyi kabul buyuranlar . . . Kabul etmiyenler . . . Madde kabul edilmiştir.

MADDE 33. — Dâvanın halli için taraflardan birinin talebiyle veya heyetin kendiliğinden teklif edeceği yemin herkesin önünde verilir.

Bu yemin şöyledir:

«Şahit sıfatiyle sorulan suallere verdiğiniz cevapların tamamen doğru olduğuna gördüklerinizden ve bildiklerinizden bir şey saklamıyacağınıza Allahınız ve namusunuz üzerine yemin eder misiniz.» Şahit buna cevap olarak: Allahım ve namusum üzerine yemin ediyorum.

REİS — Madde hakkında mütalâa var mı? Maddeyi kabul buyuranlar . . . Kabul etmiyenler . . . Madde kabul edilmiştir.

MADDE 34. — Taraflardan birine yemin vermek lâzım gelipte yemin edecek tarafın nahiye sınırı dışında oturduğu anlaşıldığı takdirde oturduğu yere 27 nci madde hükümlerine benzetilerek yemin, oturduğu nahiye meclisi veya sulh hâkimi tarafından verilir. Yemin ettirildikten sonra tutulan zabıt varakası yemin ettirilmesini istiyen nahiyeye geri gönderilir.

REİS — Mütalâa var mı? Maddeyi yüksek reyinize arzediyorum. Kabul buyuranlar . . . Etmiyenler . . . Kabul edilmiştir.

MADDE 35. — Kendisine yemin teklif olunan kimse yemin etmez veya yemini karşı tarafa reddetmezse yemin mevzuunu teşkil eden meseleyi ikrar etmiş sayılır.

Kendisine yemin teklif olunan kimsenin yeminden çekinmesi de ikrar sayılır.

REİS — Mütalâa var mı? Maddeyi yüksek reyinize arzediyorum. Kabul buyuranlar . . . Etmiyenler . . . Kabul edilmiştir.

MADDE 36. — Yirminci maddedeki uzlaştırma için müracaat şöyle olur:

İki taraf nahiye kâtibine giderek aralarındaki nizanın olduğunu bildirirler. Kâtip bunları zapta geçirir ve kendilerinin uzlaşma istediklerini kaydederek altını imzalattırır veya mühürlettirir yahut usulüne göre parmak bastırır ve zaptı nahiye müdürüne verir. Müdür hemen yakın bir günde nahiye meclisini toplar ve toplanacağı günde iki tarafın gelmelerini tenbih eder. Meclis belli edilen günde her iki tarafı dinler. Onları uzlaştırmağa ve haksız oldukları kısımları anlatmağa çalışır. Heyet uzlaştırmak için taraflar üzerinde hiç bir suretle cebir ve tazyık yapmaz, tarafların anlaştıkları kısmı yeniden bir nizaa meydan vermiyecek surette belirterek zapta geçirtir. Bu zaptın altı, taraflar, nahiye meclisi ve kâtibi tarafından ayrıca imza olunur ve anlaştıkları kısmın istekleri üzerine tasdikli birer örneği taraflara verilir ve bu örneğin altına doğrudan doğruya infaz edileceği yazılır ve mühürlenir.

REİS — Mütalâa var mı? Maddeyi yüksek reyinize arzediyorum. Kabul buyuranlar . . . Etmiyenler . . . Kabul edilmiştir.

MADDE 37. — Duruşma açıktır, karar gizli konuşma ve çoğunlukla verilir. Karara aykırı reyde bulunan âza veya reisin adı da yazılır. Kararlar deftere geçirilerek altı, heyetçe imzalanır.

Kararda kimin ve neye hüküm giydiği yazılır. Hüküm giyen kimseye, şahitlere verilen zaruri masraflar da yüklenir ve kararda bu cihet ayrıca belirtilir.

REİS — Mütalâa var mı? Maddeyi yüksek reyinize arzediyorum. Kabul buyuranlar . . . Etmiyenler . . . Kabul edilmiştir.

MADDE 38. — Kararlar açık surette taraflara anlatılır. Orada bulunamıyanlara yazı ile tebliğ edilir. Kararların aslı nahiye kâtibi tarafından muhafaza olunur.

REİS — Mütalâa var mı? Maddeyi reyinize arzediyorum. Kabul buyuranlar . . . Etmiyenler . . . Kabul edilmiştir.

MADDE 39. — Yüze karşı verilen kararlarda müddet anlatıldığı ve gıyapta verilen kararlarda hüküm hulâsasının tebliğ olunduğu tarihten itibaren başlar.

REİS — Maddeyi reyinize arzediyorum. Kabul buyuranlar... Etmiyenler... Madde kabul edilmiştir.

MADDE 40. — Nahiye meclislerince verilen kararlardan miktar ve kıymeti on beş liraya kadar (on beş lira dahil) olanları katidir. Miktar ve kıymeti on beş liradan yukarı elli liraya kadar (elli lira dahil) olan kararlar aleyhine nahiyenin bağlı bulunduğu merkezdeki sulh hukuk mahkemesine 10 gün içinde itiraz olunabilir. İtiraz üzerine sulh mahkemesince verilecek kararlar katî olup aleyhine temyiz yoluna müracaat olunamaz.

ADLİYE En. M. M. ŞİNASİ DEVRİN (Zonguldak) — Efendim, 19 ncu madde ile kabul edilen esas muvacehesinde bu maddenin kalkması icabediyor. Çünkü hangi hadde kadar

itiraz olunabileceği ve ne şekilde itiraz edileceği bu maddede derpiş edilmiştir.

REİS — Encümen namına mı söylüyorsunuz?

ŞİNASİ DEVRİN (Zonguldak) — Evet.

REİS — Kabul edilen 19 ncu maddeye göre Encümen bu maddenin tayyının icabettiğini söylüyor. Yüksek Heyete arzediyorum. Maddeyi tayyediyoruz. Diğer maddeler ona göre numaralanacaktır.

MADDE 40. — 20 nci maddenin (B) fıkrasına tevfikan uzlaştırma yoluyla verilen kararlar katî olup 47 nci madde hükmüne tevfikan infaz olunur.

REİS — Maddeyi kabul buyuranlar... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

REFİK İNCE (Manisa) — Benim bir takririm var; hangi maddede okunacak? (43 ncü maddede sesleri).

MADDE 41. — Taraflar dâvalarını kendileri veya emin oldukları kimse vasıtasiyle açarlar ve takip edebilirler. Vekil olarak seçilen kimsenin adı ve soyadı nahiye kâtibine bildirilir. Kâtip keyfiyeti dâva defterine yazarak altını alâkalı ile birlikte imza eder. Seçilen vekilin iyi durumlu ve suç işlememiş kimselerden olması şarttır.

REİS — Maddeyi reyinize arzediyorum. Kabul buyuranlar... Etmiyenler... Madde kabul edilmiştir.

MADDE 42. — Dâva veya uzlaştırma muamelelerinde imza bilmiyenlere mühür veya sol elinin yoksa sağ elinin baş parmağı bastırılarak muamele tamamlanır.

REİS — Maddeyi kabul edenler... Etmiyenler... Kabul edilmiştir.

MADDE 43. — Nahiye meclisleri:

1. Her iki taraf nahiye sınırları içinde oturan;

2. Dâva olunan o nahiyede ve dâvacısı civar nahiyelerde oturan;

3. O nahiye içinde yapılması lâzımgelen yahut borç veya taahhüt o nahiyede yapılmasını veya doğmuş olupta dâvanın açıldığı zamanda dâva olunanı orada iğreti olarak oturan kimseler arasındaki nizaları görürler.

Bundan başka iki taraf razi olursa muvakkaten o nahiyede sakin bulunmak şartiyle onların da dâvasını görürler. 19 ncu madde hükmüne göre bu maddenin A ve B bentlerindeki dâvalar o nahiye meclisinden başka hiç bir yerde açılamaz.

REİS — Takririnizin yeri burasıdır, okutuyorum:

(Manisa mebusu Refik İnce'nin takriri tekrar okundu).

REFİK İNCE (Manisa) — 19 ncu maddeye taallûk etmek üzere verdiğim bu takririn yeri burası değildir. Benim takririmi burada reye koymağa imkân yoktur. Çünkü ben başka yere müracaat hakkı mahfuzdur diye mütalâa ediyorum.

REİS — Takririniz kabul edilirse son fıkra kalkmış olur.

REFİK İNCE (Manisa) — O halde bendeniz son fıkranın tayyını teklif etmiş olayım.

REİS — Öyle olacak.

ADLİYE En. M. M. ŞİNASİ DEVRİN (Zonguldak) — Efendim, bu hususta 19 ncu maddenin müzakeresi sırasında kâfi derecede görüşüldüğü için ayrıca ilâve edilecek bir şey göremiyorum. Takdiri alinize bağlıdır. Kabul buyurulursa encümene gider ve görüşülür.

FERİDUN FİKRİ DÜŞÜNSEL (Bingöl) — Efendim, müsaade buyurursanız, Refik İnce arkadaşımızın takriri demek, şimdiye kadar yapmış olduğumuz işin ve 19 ncu maddede kabul etiğimiz prensibin imhası demektir. Yani kutunun içerisinde kilitlenmiş olan bir şeyin altından tahtasını koparmak gibi bir şeydir. Mazruf kesilmiş gibi bir şey olur. Bu kadar mesai sarfedildikten, prensipler kabul edildikten ve maddeler konulduktan sonra bu, bütün bu maddelerin yok olmasına müntehi olur ki, adli esasatımızla da tezat teşkil eder. Müddeialeyhi, hâkim gibi isterse oraya, isterse buraya çağırır. Olur mu bu? Teşkilâtı Esasiye kanunumuzun bu hal 83 ncü maddesine de muhaliftir.

REFİK İNCE (Manisa) — Teşkilâtı Esasiyenin 83 ncü maddesi « Hiç kimse kanunen tabi olduğu mahkemeden başka bir mahkemeye celp ve sevkolunamaz» der. Biz kanunen tâyin edersek meseleyi tasrih etmiş oluruz. Fakat burada Adliye vekâletinin ehemmiyetli bir vaziyeti vardır. Adliye vekili arkadaşımızdan rica etmişler, kendileri de köy kanunu hakkında tatbik edilen usulü burada ifade etmişlerdir. Şimdi on liraya kadar dâva gören köylü bugün isterse kendi muhtarına gidiyor, isterse mahkemei umumiyeye gidiyor. Binaenaleyh, aynı salâhiyetin verilmesinde faidei umumiye görmekteyim. Ve katiyen Teşkilâtı Esasiyeye münafi olamaz. Adliye vekili arkadaşımızın bu hususiaki noktai nazarı zannederim bizi tenvir eder. Bundan evvelki beyanatlarını teyit etseler biz de tenevvür etmiş oluruz.

ABDÜRRAHMAN NACİ DEMİRAĞ (Sivas) — Efendim, demindenberi cereyan eden müzakerelerde iki esas vardır: Hâkim sıfatını haiz olmıyan nahiye meclisi âzasına bir hakkı kaza vermek lâzım mıdır, değil midir? Öyle zannediyorum ki, bu esas kabul edildi. Bu esas kabul edildikten sonra kendisine kazai vazife tevdi ettik kazai vazife tevdi edilen bir heyetten başka bir mahkemeye müracaat et demek, katiyen bir teşevvüşü mucip olur, doğru olmaz. Her dâvanın bir mercii vardır. Mademki bu

esası kabul ettik, bu faidei ameliyeyi gözönünde tutarak. Şimdi bu esası ihlâl edecek yeni hükümler koymak doğru olmaz kanaatindeyim.

ADLİYE V. HASAN MENEMENCİOĞLU (Mardin) — Efendim, bu maddenin geçen defaki müzakeresi esnasında tatbikatın nasıl cereyan ettiğini Yüksek Heyeinize arzetmiştim. Köy kanununda, köy ihtiyar heyetlerine verilen vazife katî olmakla beraber köylerde katiyen bu dâvalar rüyet edilmemektedir ve bu dâvalar için mahkemelere müracaat edilmektedir. Mahkemeler köylülere ait olan dâvalarla meşğuldürler. Fakat Köy kanununda, köy ihtiyar heyetine verilen vazife katidir. Evvelâ köy ihtiyar heyetine müracaat edilmedikçe mahkemelere müracaat edilemez, kanunda bu dâvaları rüyetten mahkemeler memnudur diye de bir sarahat vardır. Fakat Köy kanunu, Teşkilâtı Esasiye kanunundan daha evveldir. Teşkilâtı Esasiye kanunu umumî kaza vazifesini haiz olan mahkemelerin evsafı hakkında katî sarahatı ihtiva ediyor. Şimdi bu vaziyet karşısında Heyeti Celilece nahiyelere bu salâhiyet kabul edilince ben Adliye vekili sıfatiyle Refik İnce arkadaşımızın takrirlerine iştirak edememezlik edemem. Takrir yerindedir. Bu, en ehven şeklidir. Muvafıktır, benim noktai nazarım da budur.

CEVDET KERİM İNCEDAYI (Sinob) — Efendim, biz Türk köylüsünün menfaatini hukukunu kolay ve daha iyi bir yoldan temin için yeni bir hukuki mevzuat koyuyoruz. Binaenaleyh Türkiye Büyük Millet Meilisinden çıkacak bu kanun ile bu işler nahiye heyetlerinin, verilecek hakkı kazası dahilinde görüldükten sonra ne Teşkilâtı Esasiyeye mugayeret ve ne adli mahkemelerin hakkındaki kanuna mugayeret, mevzuubahis olamaz. Bu doğrudan doğruya yeni bir vazıdır, yeni bir tesis yapmış oluyoruz. Bu bir kere, ben hukukcu değilim amma, vaziyet böyle olunca sadece köylü için fayda ve mahzurunu ortaya koyduğumuz zaman hayırlı mıdır, değil midir, bunu nazara almak lâzımdır. Sayın Adliye vekili arkadaşımızdan sorarım. Bugün memleketin her tarafında mahkemelerimiz halkın işini kolayca görecek şekilde ve adette yeterliktemidir? Asla. Hakkâri vilâyetinin, Van'ın bilmem şu mıntakasındaki halkın dâvaları ta Siirt'te görülüyor ve falan sulh mahkemesinde rüyet edilmektedir. Bir dâvacı 25 lira, 40 lira için o mıntakadan buraya dâva etmiş bulunuyor. Her hangi bir dâva demin hukukçu arkadaşlarımızın izah ettikleri gibi enaz bir kaç celsede görülür, bazende devam eder gider. Bu celseler bir ay, on gün fasılalarla olmaktadır. Bunun için şehirde kalsa sefil olur. Köye gidip gelmek ise günlük, haftalık mesafelerdir. Sonra bir ciheti daha nazara alalım. 40 lira gibi bir alacak dâvası için kasabaya sulh mahkemesine giden bir köylüyü gözümüzün önüne getirelim. Kasabaya geldi. Dâva ne demektir. Mahkeme nerededir nereye müracaat edilir bunu bilmez. Bu adam ne yapacak? Alış veriş dolayısiyle kasabada kiminle münasebeti varsa ona gidecek bana bir yol göster diyecek. O da onu bir avukata sevkedecek Realite bu dur. Elli lirayı hakettiği zaman dahi gidip gelme vesaire için sarfedeceği emek ve zayi edeceği faydalar çok olduktan başka alacağı elli liranın aşağı yukarı 25 - 30 lirasını da sarfedecek. Binaenaleyh bu kanun çıktığı andan itibaren ve mahkeme mahiyetini alacak olan bu heyetlerde görülmesi yerinde ve hayırlı bir işdir. Ve bu kanun çıktıktan sonra artık bu bir mahkemedir, bu bir adalet yeridir, Refik İnce arkadaşımız ısrar buyurmazlarsa takrirlerini reye koyalım.

REFİK İNCE (Manisa) — Hiç senden ayrılmıyorum.

CEVDET KERİM İNCEDAYI (Devamla) — Ferde kani olmazsa, o heyetin kararına itiraz hakkı vardır, itirazını yapar. O zaman masrafı da göze alır, işi sulh mahkemesinde halleder.

RASİH KAPLAN (Antalya) — Arkadaşlar; bir kaç celsede uzun uzun müzakere ve münakaşa edildikten sonra Heyeti Celile, nahiye heyetlerine, kaza hakkı vermekte ve bunu Teşkilâtı Esasiye ile de tearuz halinde göremediği için kabul etmekte bulunmuştur. Simdi Sayın Adliye vekili arkadaşımız, Köy kanunu daha evvel çıkmış, Teşkilâtı Esasiye kanunu daha sonra çıkmış, şimdi bu nahiye heyetlerine bu hakkı veriyorsunuz dedi. Fakat vazıh ifade etmeksizin, gûya Teşkilâtı Esasiyeye mugayir olarak bir mahkeme teşkil ediyoruz der gibi geldi bana. Halbuki arkadaşlar Teşkilâtı Esasiyede mevzuubahis olan maddede, vatandaş tabi olduğu mahkemeden gayri mahkemeye sevkedilemez, hüküm şudur. Vatandaşlar, kanunlarla kendileri için bu Meclisin teşkil ettiği mahkemelerden gayri mahkemeye sevkedilemez. Onun için Heyeti Celile, bu madde ile ve bundan evvelki maddelerle nahiye meclisini, 10 liradan 50 liraya kadar olan hukuk dâvalarının mercii olmak üzere köy halkı için bir mahkeme olarak teşkil etti. Onlar ancak o mahkemeye gider. Teşkilâtı Esasiye kanununun emri yerine gelmiştir. İkinci bir mahkemeye gitmekte muhtar bırakırsak o zaman Feridun Fikri arkadaşımızın demin burada mevzubahis ettiği müşkülât çıkacaktır. Feridun Fikri asıl işin müşkülât noktasına temas etmediği için bu noktayı da bendeniz izah edeyim:

1. Teşkilâtı Esasiye ile teaaruz yoktur. Teşkilâtı Esasiye, yalnız vatandaşı, kanunun kendisi için tâyin ettiği mahkemeden gayri mahkemeye sevk doğru değildir diyor. Halbuki biz bu mahkemeyi kanunla tâyin ettiğimiz zaman Teşkilâtı Esasiyeye tearuz yoktur. Bu nokta da tavazzuh etmelidir.

2. İster bu mahkemeye gitsin, nahiye mecli-

sine gitsin, isterse kazada sulh meclisine gitsin, denilince arkadaşlar, Feridun Fikri'nin dediği nokta hâsıl olacaktır. Yani dâvacı, dâva sahibi gidecektir mahkemeye amma dâva olunan, asıl parayı verecek olan adam; efendim, benim için mahkeme; işte kanunla tâyin edilen mahkeme budur, nahiye mahkemesidir, diğerine gelmem, Teşkilâtı Esasiye kanununun emrettiği mahkeme benim için elli liraya kadar olan kısımda, nahiye meclisidir, derse sulh mahkemesi onu gelmeğe icbar edemiyecektir. Biz hem oraya gidebilir, hem buraya gidebilir diye kanunda her iki mahkemeye gidebileceğini tesbit edersek, temin edeceğimiz bir fayda yoktur arkadaşlar. Sonra hukuki zihniyet denilen şey, hakkı ihkak denilen şey yalnız mahkemede olur, böyle bir kanaat hâsıl olursa, o vakit büyük kazai salâhiyet verdiğimiz idarî heyetler de vardır, onları kaldıralım. Kaza hakkı, kaza salâhiyeti munhasıran adli mahkemelere bırakılmamış, Teşkilâtı Esasiye kanunumuz bir çok kazai salâhiyet verdiği idarî makamlar da kabul etmiştir. Onun için nahiye meclislerinde zannediyorum ki köyün ve köylünün hakkı daha çabuk ihkak edilir. Alacağı var mı? yok mu, köylü heyeti umumiyesini bilir. köyün içindeki vatandaşın filân vatandaşa borcu var mı, yok mu aralarında şayidir, bilir. O, nahiye meclislerinde daha çabuk taayyün eder. Nahiye meclisindeki komşuları; borcundur, vereceksin dediği vakit itiraz edip, arzuhal verip, şahit getirmek için çıkacak müşkülâtlardan vâreste kalır arkadaşlar. Onun için nahiye meclislerine bu hüküm vermek salâhiyetini yukarıki maddelerde kabul ettik. Burayi tekrar ikiliğe götürerek hükmü zayıflatmıyalım, bir.

İkincisi de Teşkilâtı Esasiyeye bu işin katiyen tearuzu yoktur. Bu noktai nazar üzerinde de vâsi bilgi ile kanun yaptığımızı ifade edelim.

ADLİYE V. HASAN MENEMENCİOĞLU (Mardin) — Efendim, mevzu müzakere edildikçe yeni yeni müşküller zuhur ediyor. Maddenin müzakeresine başlandığı zaman Faik Barutcu arkadaşımız dediler ki, Teşkilâtı Esasiye kanununun hükmüne uymuş olmak için bir itiraz yolu kabul ettik. Nihai şekilde, sulh hâkiminin tetkikine sevkettik. Bu suretle Teşkilâtı esasiye kanunu hükümlerini de yerine getirdik, dediler. Bu münasebetle lâyiha Teşkilâtı Esasiye hükümlerine muvafık mı, mugayir mi? diye burada mütalâalar serdedildi. Rasih Kaplan arkadaşımızda dediler ki, vatandaş mensup olduğu mahkemeden gayriye sevkedilemez. Fakat kanunla bir mahkeme teşekkül edince oradan geriye mânası çıkar buyurdular. Benim istinadettiğim madde bu değildir. Teşkilâtı esasiye kanununun 8 nci maddesi vardır. Bu madde hakkı kaza millet namına usulü ve kanun dairesinde müstakil mehakim tarafından istimal olunur, der. Bu hükme göre mahkemelerin müstakil olması lâzımdır. Hakkı kazayı kime veriyoruz? İhtiyar meclislerine. İhtiyar meclisleri müstakil midir? Değil. Hangi murakabeye tabi, adli noktai nazardan kim kontrol edecek? Nahiye meclislerine veriyoruz. Keza nahiye meclisleri de müstakil değildir. Bunlar idarî bir mercilerdir. Bugün bunları saklamağa hacet yok. Hepimiz biliyoruz, köy ve nahiyenin vaziyetini biliriz. Mahkemeleri de biliyoruz. Bugün köy ihtiyar meclisleri; Ticaret kanununu tatbik edecek, Borçlar kanununu tatbik edecek, dâvacılar ehliyeti haiz midir, değil midir, bu bakımdan Medeni kanunuda tatbik edecek. Biz adli inkılâp yaptık, adli vazifeleri ihtiyar meclislerine bırakmak için mi yaptık?

Bendeniz bu 8 nci maddenin sarahatiyle bu işi kabili telif görmüyorum. Benim fikrim açıkça budur. Maruzatım da bundan ibarettir.

GALİB PEKEL (Tokad) — Muhterem arkadaşlar, köy heyetlerine Köy kanununun vermiş olduğu adli salâhiyetleri 19 ncu maddenin müzakeresiyle kabul etmiş bulunuyoruz. Bundan dolayı hepinize bütün köylü namına teşekkürlerimi arzetmeği bir vazife bilirim. Arkadaşlar, şimdi bir nokta, yeniden, halledilmemiş bir halde kendini göstermektedir. Arkadaşlar, Köy kanunundaki adli salâhiyetlerin köy heyetleri tarafından tamamen tatbik edilmemesinden alelhusus sureti mahsusada defterler yapılarak, zabıtlar tutularak yürütülmemesinde Köy kanununun bu hususstaki maddeleri cari midir, mülga mıdır hususundaki tereddütten doğmuştur. Adliye vekili ardaşımız geçenlerde bahsetti; Temyiz mahkemesinin bu hususta içtihadı vardır, açık olarak bunlar mülgadır buyurdular. Mahkemeler Köy kanunundaki sarahate rağmen bakmaktadır dediler. Dahiliye vekâleti hiç bir zaman bu maddelerin mülga olduğuna kani olmamış, tatbik edegelmiştir. Fakat bu iki vekâlet arasında yanlış anlama yüzünden bu kanunun tatbikında bu iş daima tereddütlendirilmiştir. Eğer yine adli teşkilâtımızda bu tereddüt varsa ve yine devam edecekse bu maddelerden beklediğimiz fayda meydana gelmiyecektir.

Arkadaşlar, Adliye vekili ilk defa Teşkilâtı Esasiye kanununa Köy kanununun bu maddeleri muğayir olduğu için âdeta mülgadır demek istediler. Sarih olarak söylemediler amma sözün gelişinden bu çıkar. Eğer hakikaten Köy kanunu, Teşkilâtı Esasiye kanunumuza mugayir ise hâkimlerin verdiği kararlar kanunidir. Mülga ise köylülerin verdiği kararlar kanunsuz olur. Köy kanununun adli maddeleri hakikaten cari ise hiç bir hâkim bu hususta hüküm vermek salâhiyetini haiz olamaz. Vereceği hükümler gayrikanunidir. Mülga ise

köylüler bunu nasıl tatbik ederler? Bunu katî olarak bilmek lâzımgeliyor.

Arkadaşlar, Teşkilâtı Esasiye kanuniyle Köy kanunu hemen hemen aynı tarihlerde çıkmıştır. Aynı elemanlar, aynı zihniyeti taşıyan insanlar çıkarmışlardır. Arkadaşlar, bu kanun, büyük ümitler beslenerek çıkarılan Köy kanununa Teşkilâtı Esasiye kanunu yapılırken buna aykırı diye hüküm koyarlar mı idi? Evet numara itibariyle Köy kanunu evveldir. Fakat tarih itibariyle 1 - 1,5 aylık bir fark vardır. Belki Teşkilâtı Esasiyenin maddeleri Köy kanununun maddelerinden daha evvel encümenlerde takarrür etmişti.

Arkadaşlar, sonra, bir noktayı daha halledelim. Mahkemei temyiz bazı hallerde bazı içtihat kararı verecektir. Fakat Temyiz mahkemesi bir kanun hükmü bakidir veya değildir diye içtihatta bulunmak hakkına malik midir? Ona bu salâhiyeti veriyor muyuz?

REFİK İNCE (Manisa) — Yok mu yani?

GALİB PEKEL (Devamla) — Veriyorsak açık verelim. Vermiyorsak kapıyalım. Teşkilâtı Esasiye kanununa bakıyorum. Diğer mevzuatımıza bakıyorum, Temyiz mahkemesinin ve tabiatiyle, dolayısiyle Devlet şûrasının yani idarî hususta salâhiyeti haiz Devlet şûrasının bir kanunun hükmü bakidir, veya mülgadır demek salâhiyetine malik olduğu neticesine varamıyorum. Eğer böyle bir neticeye varırsak ve böyle bir salâhiyet verecek sek bunu açık verelim arkadaşlar. Benim bildiğim Teşkilâtı Esasiye kanununun, diğer bir kanunun maddelerini ancak bu Meclis ilga eder veyahut ancak devamına bu Meclis karar verir. Aksi takdir memlekette teşevvüş doğurur. Böyle bir salâhiyet verecek olursak bunu açık verelim ve ilân edelim, bunların verecekleri kararları da kanunla nasıl ilân ediyorsak öylece ilân edelim. Vermiyecek sek bunu da katî olarak söyliyelim. Binaenaleyh, şimdi bu kürsüden, sizlerden rica ediyorum, Köy kanununun adli hükümleri ihtiva eden maddeleri baki midir, değil midir? Fikirlerimizi katî olarak açıkça beyan edelim. On dokuzuncu maddenin yeni şeklinin kabulünden benim anladığım Köy kanununun adli hükümleri ihtiva eden maddelerinin yaşadığıdır. Ekseriyetin kabul ettiği şey şöyle oluyor. Köy kanununun bu hükümleri bakidir ve caridir. Baki olmamış olsaydı böyle bir şey bulunmamış olurdu. Bu izahatımızdan sonra Adliye vekili arkadaşımız da kanaatlerini söylerler. İcabederse bunu bir takrir ile de tesbit ederiz. Adliye vekili arkadaşım da son şeyi söyler, icabederse bunu takrirle de tesbit ederiz.

FERİDUN FİKRİ DÜŞÜNSEL (Bingöl) — Efendim, mevzu naziktir. Yüksek Heyetiniz bir kere işe vaziyet etmiş olunca işi esaslı şekilde aydınlatmakta ve vaziyet hususunda Heyetçe muzlim bir nokta bırakmamakta çok büyük fayda vardır. Şimdi muhterem Adliye vekili arkadaşımız, Teşkilâtı Esasiye ile bu nahiye meclislerine kaza salâhiyeti verilmesi hakkında bir tereddüt ifade buyurdular. Halbuki kendilerinin bu tereddüdünün mesnedi 8 nci madde ise, malûmu âlileri bu teklif Hükümetten gelmiştir. Hükümet teklifinin altında da muhterem imzaları mevcuttur. Orada aynen şu ibare vardır. Hükümetin 12 . I . 1942 tarihli esbabı mucibe lâyihasında şöyle deniliyor:

«. . . . nahiye meclislerine idarî ve kazai salâhiyetler vermek, bunların Hükümet ve halk mümessilleri tarafından müştereken istimali usulünü esas tutarak halka hem kolaylık göstermek hem de emniyet ve itimat telkin eylemek gerekli bulunmaktadır.»

Bu, Hükümetin projesidir. Yani bu proje encümenin veya herhangi bir arkadaşın teklifinden doğmamıştır. Hükümetin projesi ve aynı suretle Hükümetin projesinin 14 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23 maddeleri kazai salâhiyeti ihtiva etmektedir ki bunlar da bu idarî heyetlere verilen kaza salâhiyetine şâmil bulunmaktadır. Binaenaleyh bendeniz Teşkilâtı Esasiyeye mugayir olduğu intibamı duymuyorum. Çünkü kıymetli arkadaşım eğer Teşkilâtı Esasiyeye muhalif görüyor idiyseler bu maddeleri Meclise sevketmemeleri lâzımgelirdi. Biz Hükümetten gelmiş bir lâyihayı tetkik ediyoruz. Filhakika Hükümetimizin içtihadı muhterem olmakla beraber bunun üzerinde çok kalırsak ve yerinde bulursak tashih ederiz. Ancak ben şahsen bunu Teşkilâtı Esasiyeye katiyen muhalif görmem.

Sonra demin prensip müzakere edildiği zaman 19 ncu maddede yüksek vekilimiz böyle bir noktai nazar izhar buyurmadılar. Ancak Refik İnce'nin müdahaleleri üzerine, katî diyemiyeceğim, bir noktayı nazar izhar buyurdular, onun için bu tereddüdün ortadan kalkması lâzımdır. Rasih Kaplan'ın da izah ettiği veçhile, ihtiyar meclislerine verilen salâhiyet Teşkilâtı Esasiyeye asla münafi değildir. Köy kanunu malûmu âliniz, büyük inkılâplar yaptığımız ve mühim esaslar koyduğumuz bir devirde çıkmış bir ana kanundur. Yani 1340 senesi martının 18 inde doğmuştur ki o sırada bir çok mehakimin ilgasını ve saireyi tazammun eden inkılâbat yaptığımız devreye tesadüf eden ana kuvvette bir kanundur. Bu kanun eğer esasatımıza muhalif olsaydı bilâhare ilga edilirdi. Halbuki Teşkilâtı Esasiyenin 8 nci maddesinde «Kanunu dairesinde» denmektedir. Kuvvei kazaiyenin sureti teşkili Teşkilâtı Esasiye kanunu mucibince Büyük Millet Meclisine bırakılmaktadır. Sonra aynı suretle kaza faslında dahi «Mahkemelerin teşkilatı vazife ve salâhiyetleri kanunla muayyendir» denmektedir. Binaenaleyh ihtiyar meclislerine 20 senedenberi mer'i olan bir kanunla verilmiş olan bir salâhiyete şimdiye kadar hiç kimsenin itiraz etmemiş olması, Teşkilâtı Esasiye kanununun ne suretle anlaşılmakta bu-

lunduğunu teyit eder. Zaten Hükümetten gelen, vazifei kazaiyenin bu Meclislere verilmesini tazammun eden kanun teklifinde de Teşkilâtı Esasiyeye muhalif bir cihetin olmadığı mütebarizdir. Demin de Heyeti Umumiyede Teşkilâtı Esasiyeye aykırı olduğu hakkında hiç bir arkadaş mütalâa dermeyan etmemişlerdir. Yalnız Refik İnce arkadaşımız bir noktai nazarı ileri sürerek, oraya da buraya da müracaat etsinler diyor. Teşkilâtı Esasiye kanunumuzda böyle bir sarahat yoktur. Refik İnce arkadaşımızın takriri kabul edilirse tezat olur, ikilik olur. Teşkilâtı Esasiye kanununa tezat teşkil eder. Çünkü bir kişiye iki mahkeme gösterilmiş oluyor. Teşkilâtı Esasiye kanunun 83 ncü maddesi «Bir kimse ait olduğu mahkemeden gayrı bir mahkemeye celbolunamaz» diyor. Müsaade buyurun 83 ncü madeyi bir daha okuyayım: (83 ncü madde - Hiç kimne kanunen tabi olduğu mahkemeden başka bir mahkemeye celp ve sevkolunamaz.)

Ne olacak bu adam? Mahkemesi hangisidir? Dâvacı nereye isterse oraya gidecek, pekâlâ, dâva olunan nereye gidecek? Bunu Refik Şevket arkadaşımızdan sorarım. Rasih Kaplan'ın söylediği gibi, beni çağırdıkları mahkemeye gitmem. Ya öteye de gitmem. Çünkü bir mecburiyet tahmil edilmiyor. Bence mesele basittir. İşin içinde kabul ettiğimiz esasa göre, nahiye meclislerine kaza salâhiyeti verilmesi kabul edilmiştir. Bu kabule göre bunun muktezası, hangi heyete verilmişse o heyet salâhiyetli heyet olacaktır.

Sonra bizim Adliye esaslarımızda mühim bir mesele vardır. Vazife meselesi. Malûmu âliniz iki taraftan biri dermeyan etmese dahi mahkemece en son safhada dahi olsa, Mahkemei Temyiz tarafından nazarı mütalâaya alınan bir meseledir.

Vazifeli olan mahkemenin tâyini herhalde adli bakımdan bir intizamı âmme meselesidir. Tarafların ikametgâhları bakımından salâhiyet meselesi ayrı bir mevzudur. Fakat bir dâvaya hangi mahkemenin bakabileceğinin kanunen muayyen olmaması ve bu dâvanın keyfe bırakılması doğru değildir. Bunun bir teminata bağlanması lâzımdır. Bence mesele vazıhtır, aşikârdır, uzun uzadıya münakaşaya tahammülü yoktur, yirmi senelik tatbikatımız da böyledir. Halk mümessilleri mahkemesi, Hükümetin idarî organı ile birlikte teşekkül eden bir mahkemedir. Şunu da arzedeyim ki, Hükümetin teklifinde olduğu gibi, halkın mümessilleri tarafından teşekkülü kabul olunmuştur. Bu, idarî bir mahkeme değildir. Şûrayi Devlet gibi idarî kazanın mahkemesi değildir, onlara idarî bir heyeti kaza sıfatı vermek değildir.

Bu, Rasih Kaplan'ın da ifade ettikleri üzere mahkeme kademesinde kazai organ olarak kabul edilmiş umumî bir kaza müessesesidir. İdarî kazanın alt kademesi değildir. Maruzatım budur.

ADLİYE V. HASAN MENEMENCİOĞLU (Mardin) — Şimdi efendim, bendeniz maruzatımda Temyiz mahkemesinin bu hususta sarih bir içtihadı vardır diye bir maruzatta bulunmadım. Yalnız dedim ki, adli Teşkilât kanunlarındaki vazife meselesi intizamı âmme meselesidir. Bir mercii vazifeli gördükten sonra dâvacıların oraya müracaatları mecburidir. Başka yere gidemezler. Fakat adli mahkemeler köylülere ait olan dâvalara mütemadiyen bakmışlardır ve Mahkemei temyiz de bunları tetkik ederek nakız veya tasdik etmiştir. Bu suretle Mahkemei temyiz Adliye mahkemelerini bu dâvalarda vazifeli addetmiştir.

Galib Pekel arkadaşımız kanunlar baki midir, değil midir, buna mahkemeler karar verir mi, veremez mi buyurdular. Bendeniz burada uzun ilmî bir münakaşa yapmak vaziyetinde değilim. Fakat mahkemelerin birinci vazifesi muahhar kanunların daha evvelki kanunları ilga etmiş midir, etmemis midir. Tatbik edeceği kanun mer'iyette midir, değil midir? Mahkemeler evvelâ bunu tetkik ve halletmek vazifesini haizdirler. Binaenaleyh bu mesele üzerinde durmak bendenizce faydasızdır. Dediler ki, bir kanunun mülga olduğunu yalnız Meclis tâyin eder. Evet, Meclisin bu salâhiyeti müsellemdir. Feridun Fikri arkadaşımız dediler ki, Hükümetten gelen lâyihada Adliye vekilinin imzası vardır. Evet Adliye vekilinin imzası vardır, fakat kanun Dahiliye kanunudur. (Hükümetin kanunudur sesleri, gürültüler). Evet Hükümetin kanunudur. Fakat Dahiliye teklif etmiştir. Görüyorsunuz ki bu kanunun dörtte üçü adli maddelerle doludur. Müzakerelerle inkişaf eden vaziyete göre mesele ciddidir. Adli istiklâl meselesi mevzuubahistir. Teşkilâtı Esasiye de bunu istemektedir. Eğer tensip buyurursanız encümen bu meseleyi bir daha tetkik etsin. Encümene iade buyurulmasını rica ediyorum. (Hayır, hayır sesleri, gürültüler). Bu cihetı Yüksek Heyetinize arzediyorum.

REİS — Başka söz istiyen var mı?

CEVDET KERİM İNCEDAYI (Sinob) — Mesele kâfi derecede tenevvür etti. Adliye vekili arkadaşımız bu merciler idarî şahıslardır, idarî heyetlerdir, nasıl mahkeme teşkil edecek falan buyurmuşlardı. Cumhuriyet Müddeiumumisini misal getireceğim, onlar bir taraftan Adliye vekilinin emrinde memur oldukları halde mahkeme teşekkül ettiği zaman nasıl kazai bir şahsiyet oluyorsa... Fakat kâfi derecede tenevvür ettik. Artık başka bir şey söylemiyeceğim.

RASİH KAPLAN (Antalya) — Arkadaşlar, Adliye vekilimiz Teşkilâtı Esasiye kanunumu-

zun 8 nci maddesini okudu. Biz Türkiye Büyük Millet Meclisinde âza bulunan arkadaşlar bu maddeyi bilerek bir çok kanunlar yaptık. O kanunlarla hâkimler tâyin ettik. Adliye vekili maddeyi yalnız adli mahkemelerdeki hâkimlere kasretmek istiyor. Hayır arkadaşlar, eğer öyle ise Belediye kanunu ele alınız. Belediye encümenleri beş liraya kadar cezayı nakdî ve vilâyet encümenleri de 50 liraya kadar ceza takdir ediyorlar. Burada madde gayet sarihtir. Kanuna göre teşekkül etmiş olan mahkemenin hâkimi hüküm verebilir. 8 nci maddenin ihtiva ettiği hükmün mânası budur. Eğer yalnız kazayı, adli mahkemelere hasredecek olursak bir çok kanunlarımız da kaza hakkını verdiğimiz heyetler vardır. Nahiye heyetlerinin kullandıkları kaza hakları Teşkilâtı Esasiye muğayir oluyorsa, Adliye vekilimizin kürsüden söylediği gibi, Teşkilâtı Esasiye encümeni ile Adliye encümeni birleşerek isterseniz bu mevzuu bir kere daha tetkik etsinler. Çünkü gayet esaslı bir noktaya gelinmiştir.

EMİN ASLAN TOKAD (Denizli) — Efendim, yüksek tecrübeli arkadaşlarımız daha iyi takdir ederlerse de, bendenizce, Teşkilâtı Esasiye kanunu, Köy kanununun kazai ahkâmının tatbikına mâni olur şeklinde Adliye vekilimizin takındığı tavır ve bunun tatbikını temin etmemek suretiyle ihmal gösterdiğinden dolayı, gerek Dahiliye ve gerek Adliye vekillerini, şu dakikada, bir mebus sıfatiyle, bir müttehem addediyorum. Hakikaten kanunlar kütüphanelerde uyumak için veya tatbik edilmemek için yapılmamıştır. Bunlarda büyük mânalar ve büyük gayeler vardır. Bunları kuvvei icraiyeler değiştiremezler veya kendi anlayışlarına göre tatbik edemezler. Buna hakları yoktur. Bundan evvel Çiftçi mallarının korunması kanununu çıkardık. Zannediyorum ki bu kanun da Hükümetten gelmiştir, Adliye vekilimizin de onda imzası olacaktır. Burada bir çok kazai haklar bu teşekkül kademelerine verilmiştir. Eğer bugün bu kanun yürürlükte ise, Adliye vekâleti Köy kanunundaki hüküm gibi bunun da doğru olmadığı kanaatında ise, Teşkilâtı esasiye kanununa münafi olduğu kanaatında ise, hakikaten mesele naziktir. Bu hususta Adliye vekilimizin sarih beyanatta bulunmasını istiyorum. Bu kanunda da Teşkilâtı esasiye kanununa muhalefet mevzuubahis olduğuna göre tekrar bu mevzuların Teşkilâtı Esasiye encümeninde incelenmesi muvafık olur kanaatındayım.

SÜREYYA ÖRGEEVREN (Bitlis) — Arkadaşlar, müzakeresiyle meşgul olduğumuz kanunun kazai salâhiyetlerin nahiye meclislerine verilmesi haddinin tesbiti mahiyetinin tebellür ettirilmesine taallûk eden maddeleri müzakere edilirken bu kürsüden lehte, aleyhte söz söyleyen arkadaşların adedi ve serdettikleri mütalâat o kadar çoğaldı, tenevvür ve tefavüt gösterdi ki hakikaten bu işin tabii bünyesinin çok konuşmağa ve muhtelif zaviyelerden işin mahiyet ve müessiriyetinin mütalâaya tahammülü olduğunu bu vâkıa belirtmiş oluyor. Bu münasebetle diyebilirim ki; iş hakikaten çok mühimdir. Yalnız arzettiğim sebeplerle, arzettiğim noktalardan değil, şu cihetten de mühimdir'

Arkadaşlar, Köy kanunu yaptık ve çok eski bir zamanda yaptık. Bu kanunla köy ihtiyar heyetlerine 10 liraya kadar olan dâvaları, alacak, verecek dâvalarını hallü fasletmeleri salâhiyetini verdik. Fakat bir hususu daima mahfuz tuttuk. Teşkilâtı Esasiye kanununun daima mevzuubahis edilmiş bulunan hükümlerine hürmet ve riayet kaydiyle. O da şu idi: 10 liraya kadar bu kabîl dâvalara bakmak salâhiyetini tesbit ettiğimiz yerlerde köy ihtiyar heyetlerinden gayri adli mahkemelere gitmek hakkını muhafaza ediyorlardı. Bundan dolayıdır ki bu kanunun tesis edilmesinden sonra kaç tane köylü vatandaş, diğer kaç vatandaşın aleyhine köy ihtiyar meclislerine gittiklerini bilmek lâzımdır. Ben size iddia edebilirim ki aksini ispat vaziyetinde bulunanlar rakamlarla bu mütalâamı ret ve cerh edinciye kadar iddiamda musırrım. 100 dâvacı köylü varsa bunların on tanesi köy ihtiyar meclislerine gitmemiştir. Arkadaşlar, bununla şunu ifade etmek istiyorum ki; vermiş olduğunuz karar veya salâhiyet, şu veya bu bakımdan, yerinde olsa da olmasa da, o mevkilerin bu kabîl işleri göremiyeceği kanaatı Türk milletinde, Türk köylüsünde hâkimdir. O kanaatın eseri olarak iddia ederim ki, köylü vatandaş alacağına hükmettirmek için kendisinin içinde yaşadığı ihtiyar meclisine asla gitmemiştir, fakat adliye mahkemelerine, uzak olmasına rağmen, daima gitmiştir. Bu noktayı arz ve ifade ettikten sonra bir cihetı daha hatırlatmak lüzumunu hissediyorum. O da şudur:

Arkadaşlar, bu sakafın altında adli durumumuzu ve memlekette adalet tevzii, hak, istihkak müesseselerinin umumî vaziyetinin tanzim, ikmal ve ıslah meselelerini konuşurken bizdeki kanaat, bir zaman kabul etmiş bulunduğumuz ve köylünün ayağına adaleti götürmek gayesiyle kanunlar yaptığımız vakit üzerinde durduğumuz kanaattır. Nahiye merkezlerinde tesis etmiş bulunduğumuz sulh mahkemelerinin lâğvı neticesine vardık ve bugün nahiye merkezlerinde artık bütün evsafı hükmiyeyi haiz olarak, bir dâva görüp de hüküm verilebilecek bilgileri haiz olan insanları dahi o köyden çektik. Sebep olarak ta oralarda bu adliye cihazının, sarfettiğimiz gayeyi teshil ve temin edici birer âmil olmadığı, aksini yarattığı inancını verdiğini ortaya sürdük ve lâğvettik. Şimdi aynı salâhiyeti, bir hâkimden aranan evsaf ve sarahati umumiyeyi haiz olmıyanlara vermek suretiyle yine köyün içine koymak ne dereceye kadar mâkuldür, ve buna ne dereceye kadar

müsaade edilir? Bu hakikaten üzerinde durulacak bir meseledir. Bu sualime cevap ararken illâki menfi olacağını katî olarak iltizam ettiğimi ihsas etmek istemiyorum. Arkadaşlar, iş o kadar hassastır ki köylünün bugünkü umumî durumuna, köye hâkim olan hissiyata, köylünün arasındaki umumî geçimsizlik vaziyetine ve saireye bakılırsa bu işin ehemmiyet ve nezaketi tebarüz eder. Lehte söylenen sözler hakikaten caziptir. Köylünün 15 - 20 liralık bir dâvası için; üç, beş. on altı, on sekiz saatlik kaza merkezine kışta, donda üç - beş kere gidip gelmesini hiç kimse terviç edemiyeceği için, köye hâkim göndermeli ve mahkeme tesis etmeli fikri hâsıl olur. Fakat aksi tarafı da mütalâa ederek köylüyü bu külfetten kurtarmak için köy içerisinde çalışacak, muayyen vasıfları, ilmî vasıfları haiz sulh mahkemesi tesisi etrafında kabul edilen fikirleri hesaba kattıktan sonra, aynı evsaf ve şeraiti haiz olmıyan elemanlara verecek olursak, köylü için samimî olarak birleştiğimiz köylünün işini köyde çabuk ve kolay temin etmek gayesi için çalışmış olur muyuz, olmaz mıyız? Bu, çok mühimdir arkadaşlar. Esasen bu mevzu üzerinde çok konuşulmuş olduğunu sözüme başlarken söylemiştim. Bu dâva, adli ve içtimai bakımdan, insani vicdani bakımdan o kadar ehemmiyetlidir ki bu hususta konuşulan şeyleri çok görmek değil, pek çok nâkâfi görmek lâzımdır. Bu kadar ehemmiyetine binaen mademki Adliye encümeni arkadaşlarımla diğer meslek arkadaklarım arasında ihtilâf vardır, söylenen sözler ehemmiyetlidir ve bu cazip bir vaziyet göstermektedir, bu takdirde yapacağımız en doğru hareket, bu lâyihanın tekrar ihtısas encümenlerince incelenmesi ve burada geçen müzakerettan da mülhem olan fikirlerle mütenazır bir hale getirildikten sonra buraya getirilmesi ve müzakere edilmesidir. Binaenaleyh; bendeniz de bu lâyihanın tekrar encümene gönderilmesi teklifine iştirak ediyorum.

ADLİYE VEKİLİ HASAN MENEMENCİOĞLU (Mardin) — Yüksek Heyetin affını rica ederim. Doğrudan doğruya vazifeme taallûk eden bir mesele olduğu için izaca cesaret ediyorum.

Emin Aslan Bey arkadaşım dediler ki Adliye vekilini ve Dahiliye vekilini bu Köy kanununun tatbik edilmediğinden dolayı muahaze ederim. Hakları vardır. Fakat Adliye vekilinin mahkemeler üzerinde hiç bir tesiri yoktur. Mahkemeler müstakildirler. Diledikleri gibi hüküm verirler, yalnız kazai murakabeye tabidirler, Mahkemei temyiz nihai mercidir. Tekmil adli kanunlarımız, adli teşkilât kanunlarımız son zamanın kanunlarıdır. Bu kanunlar mebdeinden nihayetine kadar bu işleri Adliyeye tevdi etmiştir. Bu kanunlara ve Teşkilâtı Esasiye kanununun bu katî hükümlerine bakacak olursak mahkemelere hak vermek lâzımgelir. Bundan dolayıdır ki Adliye vekâleti müdahaleye lüzum görmemiştir. Yani Meclisten bir karar almaya lüzum görmemiştir.

Yine ricamı tekrar ediyorum. Mesele çok ciddidir. Bir kere daha ihtısas encümenlerinin bu mesele üzerinde çalışmasına bendeniz pek lüzum hissediyorum. Bunu tekrar rica ediyorum. (Doğru, doğru sesleri).

DAHİLİYE V. RECEB PEKER (Kütahya) — Arkadaşlar, bu madde Adliye encümeninde konuşulurken şimdi Saym Adliye vekili arkadaşımızın temas buyurdukları Teşkilâtı Esasiye kanununa uyup uymamak noktası üzerinde encümende bazı fikirler söylendi. Orada bazı arkadaşlar, bilhassa o meyanda bendeniz herhangi bir kanunun bir encümende müzakeresi sırasında evvelâ onun Teşkilâtı Esasiyeye uyması bakımından sakat bir noktası öne sürülünce ön iş olarak bu noktayı halledilmek ve ondan sonra meselenin aslı üzerinde ileriye doğru gidilmesi lâzımgeldiğini söyledim. Buna rağmen Adliye encümeni müzakere ettiği bu bahis mevzuu olan nokta üzerinde durmağı gerekli bulmadı. Daha doğrusu hiç gerekli bulmadı değil, Faik Ahmed Barutcu arkadaşım burada encümen ekseriyeti namına mütalâasını söylerken ifade buyurdukları gibi, verilebilecek hükümlerde 20 lira ile 20 liradan yukarı olan kısım üzerinde ehliyeti kazaiyeleri tamam olan mensup oldukları kazanın sulh mahkemelerine itiraz etmek hakkının verilmesi yolu ile adli zincir üzerinde mesele tamamlanmış ve adli teminatla kemale gelmiştir.

Hem mahallî ihtiyacın icabettirdiği mahallî kaza temin edilmiş, hem de o bir taraftan adli teminatla iş kuvvetlendirilmiştir. Binaenaleyh, Teşkilâtı Esasiyeye mugayir bir tarafı kalmamıştır, fikrine encümen temayül etti ve nihayet meselenin Teşkilâtı Esasiye noktasından tetkiki bahis mevzuu görülmedi.

Şu noktayı arzetmek isterim, gayet mühimdir, bilhassa bizim teşrîî hayatımız noktai nazarından zaman zaman bu kürsüden, bazan henüz hayata çıkmamış olan kanunların müzakeresi esnasında bazan da, muayyen bir fikir müdafaa edilirken ondan önce bütün teşriî muamelesi tamam olup kanun hüviyetini iktisap etmiş olan bir takım muameleler ve tatbik edilmekte olan hükümler hakkında Teşkilâtı Esasiyeye muvafıktır, mugayirdir diye mütalâalar dermeyan olunur. Bu yalnız bize mahsus bir şey değildir. Yer yüzünün her medeni teşekkül içinde bu iki nokta mütemadi surette nazarı dikkati çeken bir vaziyet arzeder. Bunlardan birisi, idarî işlerdeki tatbikatın kanuna muvafık mıdır, değil midir noktası, ikincisi; kanun haline gelmiş olan tesislerin işlemesinde bunun ana kanuna muvafık mıdır, diğil midir meselesidir ki bunun birincisi bu kürsüde bugün mevzuubahis değildir. Çünkü her Devlet bunun ayrı ayrı

yollarını bulmuştur. İkinci mesele, bazı Devletlerde bu hak Temyiz reisine verilmiştir. Bir kanunun Teşkilâtı Esasiyeye mugayereti iddia olunduğu zaman bunun hakkında evet veya hayır deyici bir makam olarak ana kanun bir merci göstermiştir. Buna salâhiyetli makam ve merci hayır dediği zaman bilhassa yakın zamanlarda Amerika'da akisleri çok olmuştur, böyle bir şey mevzuubahis olduğu zaman, hukukçu arkadaşlarımız gayet iyi bilirler, son merci mugayirdir dediği zaman, onun tatbikı tehir edilir. Başka memleketlerde, meselâ İsviçre'de, başka formülle Âyan Meclisine verilmiştir. Türkiye Cumhuriyetinde kanun yapmak, onu tefsir, tadil etmek hakları, bütün bunlar içerisinde bu mesele eğer bahis mevzuu olmak lâzımgelirse - ki bizim Teşkilâtı Esasiye kanunumuzda böyle bir şey sarahaten bahis mevzuu olmamıştır - onun da mercii, her şeyi yapan Türkiye Büyük Millet Meclisi olduğuna göre, bu Meclisin bunu yapması lâzımdır. Fakat bu kıyas tarikiyle varılacak bir hükümdür. Bu hüküm, bizim teşekkülümüze nazaran Türkiye Büyük Millet Meclisinin bilfiil bu işin önüne ardına bakarak, müzakere edipte kanun halinde hayata çıkardımı, o dakikadan itibaren artık onun Teşkilâtı Esasiye kanununa mugayereti mavzuubahis olamaz. Eğer Teşkilâtı Esasiye kanununa mugayereti mevzuubahis olması ihtimalini nazarı dikkate alırsak, Türkiye Büyük Millet Meclisi, bazan teşrîî hayatında zühuller ve teşriî kemalinin, olgunluğun eksikliğinin ifadesi olarak, bazı hatalar yapmakta olduğu hükmüne varılır ki bu hükümlerle, hayatta olan kanunlarla, bir vatandaşımızın hayatına ve milyona tesir eden hükümler üzerinde bir gün bizi iştibaha kadar götürebilir. Onun için bugün yaşamakta olan bir kanun, Köy kanunu olsun, Çiftçi mallarını koruma kanunu olsun, buna benzer bir çok kanunlarda bu müzakere esnasında arkasını, önünü nazarı dikkate aldıktan sonra, onun kanuniyetini kabul ettiğimize göre, ondan sonra o andan itibaren onun Teşkilâtı Esasiye kanununa mugayereti mevzuubahis olamaz. Fakat böyle derken, bir hürriyet memleketi olan Türkiye'de ilim, fen sahiplerinin, mütehassısların kanunları bu bakımdan inceleyip tetkik etmeleri esnasında beyan edecekleri fikirlere mahal yoktur, demeye hakkım yoktur. Fakat onun hayattaki tatbik kıymet ve kuvveti bakımından hiç bir özrü ve pürüzü de yoktur. Kaldı ki Türkiye Büyük Millet Meclisi o kanunu herhangi bir tatbik mevkiinden kaldırmıya karar versin. Yani lâğvetsin. Türkiye rejimine, Türkiye Teşkilâtı Esasiyesine herhangi bir şey mugayirdir derken, bundan evvelki devrede çıkmış bir kanunun, usulü dairesinde lâğvedilmemiş ve yaşamakta olan bir kanunun Teşkilâtı Esasiyeye mugayeretini mevzuubahis etmeye bizim rejimimizde, hürriyet memleketi olan Türkiye'de hiç bir kanuni imkân yoktur. Bendeniz sadece prensip noktasından bunu arzetmek istedim.

Bir de muhterem Denizli mebusu değerli arkadaşımızın Köy kanununun tatbik edilmemesinden dolayı iki vekâleti muahaze ederim demeleri, millî murakabenin en kemalli bir tecelli sinesi olan Türkiye Büyük Millet Meclisi zihniyeti ile bu kürsüden böyle bir mebusun, böyle bir teşrîî faaliyeti, murakabe faaliyetini yapmış olmasiyle, bu meclisin bir uzvu olmak itibariyle hakikaten iftihar duyduğumu bilhassa arzederim. Ondan sonra muahezelerini evvelâ Hükümete sonra bizzat kendime de şâmil addederek, eğer yaşamakta olan o kanunun o maddesi yerine konmamışsa, ister üç aylık olsun, ister üç günlük olsun, bana arkadaşımın yüklediği, benim zamanıma ait mesuliyetin bana müteveccih olan kısmını kabul etmeğe doğru içimde bir temayül olduğunu samimiyetle arzetmek isterim. (Bravo sesleri) Bu münasebetle şunu da arezdeyim ki, bu meselenin bu noktasının bu derinlikte mütalâa edileceğinden haberdar olmadığım için pek te hazır değildim. Onun için adedi adedine Köy kanununun köy meclislerine verdiği on liraya kadar alacak verecek, icar ve ücret, kefalet dâvalarına bakması hususunda Köy kanununun tatbikından beri 20 yıllık istatistikini huzurunuza arzedecek vaziyette değilim. Köy kanununun bu maddesi tatbik edilmiyor değil, şunu arzedeyim ki tatbik edilmiş olmakla beraber hayata giren bu kanunun tatbik sahasının işlemesi biraz da itiyadi bir şeydir. Biz burada yeni bir hüküm konduktan sonra o hükmü tatbikle müekkel olan insanlar ve müesseseler bilhassa bizde daimî bir surette takip edilmezse bundan istifade etmek ve ileri götürmek kabil olmaz ve onun tatbikı daima geri kalır. Binaenalyeh arkadaşımın Meclisin diliyle ifadeleri arasındaki ihtarından sonra ben daha ihtimamlı bir surette bu kanunun o maddesinin tatbikatta işlemesine çalışacağım. Benim imanım şudur ki; köylü halkının kendi ayaklarına kadar getirilmiş olan ve 10 liraya kadar dâvaları halledecek olan bu organı işler hale getirdikten sonra memlekette iyi bir güler yüzlülük ve memnuniyet hâsıl olacaktır. Bendeniz sadece nazarıyat üzerinde fikrimi arzettim. Encümende arzettiğim mütalâaları tekrar edecek değilim. Yalnız Adliye vekiline iltihak edeceğim. Mademki yüksek huzurunuzda bu mesele müzakere edilirken Teşkilâtı Esasiyeye uygun mudur, değil midir gibi bir meselenin istifhamı bizi rahatsız etmektedir. Bu meseleyi böylece bırakıp öte tarafa gitmektense bu kanun benim için çok mühim olmakla beraber, varsın kadük olsun, yeterki Adliye vekilimizin ve diğer arkadaşlarımızın fikirlerine hürmet ederek, bu kürsüden bu kanun Teşkilâtı Esasiye kanununa muhalif mi diye bir istifham vâkı olduğuna göre

bunu silip geçmektense bunu esaslı olarak incelenmesi için ilgili encümenlere tevdii daha doğru olur. (Bravo sesleri, alkışlar).

REİS — Efendim; başka söz istiyen arkadaşlar var. Hükümet encümene gitmesini teklif ediyor (Muvafık sesleri).

O halde Adliye ve Dahiliye encümenlerine. .

FAİK AHMED BARUTCU (Trabzon) — Hayır, hayır Adliye ve Teşkilâtı Esasiye encümenlerine . . .

REİS — Buna dair verilmiş bir takrir yoktur. Evvelce hangi encümenler müzakere etmişse o encümenlere gidecektir.

(Teşkilâtı Esasiyeye de gitsin sesleri).

FAİK AHMED BARUTCU (Trabzon) — Son encümenin Adliye encümeni olması hasebiyle encümenimize de verilmesi lâzımgelirse de, Teşkilâtı Esasiyeye muhalif olup olmadığı mevzuubahis olduğu için Teşkilâtı Esasiye encümenine de gitmesi lâzımdır.

REİS — Usulen Adliye encümenine havale edilmesi Hükümetten istenildiğine göre Adliye ve Dahiliye encümenlerine gitmesi lâzımdır. Fakat şimdi Adliye encümeni tarafından, münakaşayı mucip olan mesele, maddenin Teşkilâtı Esasiyeye uygun olup olmadığı meselesi olduğuna göre Teşkilâtı Esasiye encümenine de gitmesi teklif ediliyor. (Muvafık sesleri). O halde lâyihayı Adliye ve Teşkilâtı Esasiye encümenlerine veriyoruz.

9. — Ticaret ve sanayi odaları, Ticaret borsaları ve Esnaf odaları teşkili hakkında kanun lâyihası ve Adliye ve İktisat encümenleri mazbataları (1/890) [1]

REİS — Lâyihanın heyeti umumiyesi hakkında mütalâa var mı?

ABDURRAHMAN NACİ DEMİRAĞ (Sivas) — Muhterem arkadaşlar, ticaret ve sanayi hayatımızı yakından alâkadar edecek, ticaret ve sanayi hayatımızda büyük bir rol oynıyacak olan bu kanunun Meclise geldiğini haber aldığım zaman, dünyanın geçirdiği bu azîm buhran içerisinde, iktisadi cereyanların alacağı şekil malûm değilken ve her halde büyük tahavvüller geçireceği zannedildiği bir zamanda, şimdiden böyle bir esası hazırlamış olmamızın vaktinden evvel bir istical olacağı kanaatinde bulunmuştum. Ancak gerek lâyihayı gözden geçirdikten ve gerek vakit buldukça samimin sıfatiyle İktisat encümeninde müzakereleri dinledikten ve aynı zamanda bu müzakereler esnasında sayın Ticaret vekilimizin gerek İktisat encümeninde ve gerek Müstakil Gruptaki izahatından sonra gördüm ve kanaat getirdim ki, bu kanun daha ziyade ticaret ve sanayi erbabını teşkilâtlandırma kanunudur. Her halde bir iktisadi hareketin arifesinde bulunduğumuz bir zamanda, ticaret ve sanayi erbabını başıboş bırakmamak, teşkilâtlandırmak hakikaten âtiye bırakılmaması lâzımgelen bir ameliyedir. Gerçi bunun içinde iktisadi istikametler tâyin eden vazife ve direktifler de varsa da bilhassa kanunun mevzuu böyle bir teşkilâtı vücude getirmek esasına müstenit olduğu kanaatine vardım. Binaenaleyh bu işin lüzumsuz bir istical değil, yerinde bir hareket olduğuna kani olarak bazı maddelerin izahını ve bazı hususlaki noktai nazarlarımı arzetmek üzere huzurunuza çıkmış bulunuyorum.

Muhterem arkadaşlar, 10 ncu maddenin B fıkrasında «işlerine mütaallik her türlü tetkikleri yapmak, resmî makamlarca istenilen malûmatı vermek, vekillerin kanunlara müsteniden vereceği vazifeleri görmek» diyor.

Aynı zamanda, borsalara ait 14 ncü maddenin E fıkrasında «mevzuat dahilinde Ticaret vekilliğince verilecek diğer vazifeleri görmek» tir. Ticaret ve İktisat vekilliklerini alâkadar eden bir çok kanunlarımız, mevzularımız vardır. Acaba bu Ticaret odalarını tavzif etmek istediğimiz iş, bu vekâletlere ait mevzuatın herhangi birisinin yapılmasına Vekillerce lüzum görülecek kısmı mıdır, yoksa gerek bu kanunla verilenler, bundan sonra çıkacak kanunu mahsuslarla Ticaret vekilliğince verilecek vazifelerden midir? Bu cihette ben müteredditt bulunuyorum. Bu cihetin gerek İktisat vekilliği ve gerek Ticaret vekilliğinden tavzihini rica ediyorum. Eğer doğrudan doğruya gerek bu kanun, gerek bundan sonra Ticaret ve sanayi odaları veyahut bu teşekküllerin vazifesi kasdediliyorsa, bu maddeyi biraz daha sarih surette yazmalarını encümenden rica ediyorum.

Efendim, bir de yirminci maddede «Bu kanunda yazılı teşekküllere kayıtlı olanlardan kazanç vergisinin yüzde üçünü geçmemek üzere tâyin ve Ticaret vekilliğinin tasvibine arzedilecek munzam bir aidat tahsil olunur» diyorlar. Bu maddeyi tamamen anlıyamadım. Aşağıda tekrar zikrediyorlar; «Bu aidat kazanç vergisine tabi olan veya olmıyan hakikî veya hökmi şahıslardan alınır. Muhtelif şubeleri bulunan müesseseler için her şubenin bulunduğu yerdeki teşekküllere o şubenin kazanç vergisi nispetinde ödenir». Görülüyor ki, muhtelif şubeleri olan müesseseler, muhtelif yerlerdeki o şubelerin kazancı üzerinden aidat verecekler. Fakat malûmu ihsanımızdır ki, bir çok şirketlerin muhtelif yerlerde şubeleri olduğu halde hesaplarını bir yerde toplarlar, kâr ve zararlarını bir yerde tutmak mecburiyetinde kalırlar. Bu vaziyet dairesinde bu kazanç nispeti nasıl tâyin edilecektir? Bu husus hakkında da izahat vermelerini rica edeceğim.

Bazı hususlar daha söyliyeceğim amma maddelerinde söylemek daha doğru olacak. Yalnız esaslı bir madde daha vardır. Vakıa Hükümetin ve Adliye encümeninin tekliflerini, zannede-

[1] *63 sayılı basmayazı zaptın sonundadır.*

rim ikinci maddeyi, İktisat encümeni pek haklı olarak muvakkat bir madde halinde tedvinini münasip görmüş. Bu da, teşkilâtı fevkalâde hallerde teşkilâtlandırmak, bu halin devamı müddetince vazifelendirmektir. Bu tabii çok umumidir. Bu husus hakkında da kasıdlarının ne olduğunu Yüksek Meclise izah etmelerini rica edeceğim.

Muhterem arkadaşlar; dünyada sanat ve ticaret esaslarına riayetin mecburi bulunduğu, fen, sanat ve ticarette geri kalmış milletlerin hukuku hükümranilerinin şüpheye düştüğü bugün artık tahakkuk etmiş bir keyfiyettir. Binaenaleyh ticaret ve sanayide geri olan milletler daima müşkül vaziyete düşüyorlar. Bu hal bugün olduğu gibi dün de böyle idi. Ecdadımız bir taraftan Viyana surlarına dayandığı ve diğer taraftan Afrika sahillerini baştan başa istilâ ettiği zaman, malik olduğumuz top, tüfenk, kılıç, kalkan, hulasa fennî vesaitimiz mutlak surette düşmanlarınkine daha faik idi. Bugün müzelerimizde gördüğümüz eslihayı harbiyenin o asrın en mükemmel silâhları bulunduğu herkesçe musaddaktır. Esasen memlekette hâkim olmak fazilet ve hasletini taşıyan Türk milletinin, behemehal iktisadi cepheden de mutlak surette ilerlemiş ve hamleler atmış olması lâzımgeliyor. Bu itibarla bu memlekette bu hamleleri yaratan ve bunun muvaffakiyetle neticelendirilmesine yardım eden Türk evlâtları; bu memleketin muzaffer kumandanları gibi milletin minnet, takdir ve tebciline lâyiktir.

EMİN ASLAN TOKAD (Denizli) — Efendim, bu lâyiha hakkındaki fikrim müspettir. Giyim, yiyim maddelerinin tevziinde, satışında ticaret odalarını teçhiz ve bu teşekkülleri teşkilâtlandırmak ve daha disiplinli çalıştırmak bakımından bu lâyiha hakikaten takdire ve kabule şayandır. Yeni Ticaret vekilimizin bu kanunun tatbikatında büyük başarılarını samimiyetle dilerim. Asıl söz almaktaki maksadım; bütün mesleklerin teşkilâtlandırıldığı bir zamanda, asıl istihsal kaynaklarının, çiftçilerin bu gibi teşkilâttan mahrum, zavallı, başı boş bırakılması noktasıdır. Binaenaleyh, Hükümetten ehemmiyetle rica ediyorum. Aynı suretle doktorlarda, avukatlarda, tüccarlar da ve diğer meslek erbabında olduğu gibi, çiftçileri de aynı suretle teşkilâtlandırmaya doğru bir hareket görmek isteriz. Buna dair bir kaç kanun teklif etmiştim. Gördüm ki bunlar kadik olmaya mahkûmdür. Belki noksanlığından dolayı buraya sevkedilmemiştir. Kadik olmasına müteessir olmam. Fakat Hükümetin bu vâdide ciddi bir mesai sarfederek teklif getirmemesinden dolayı hayret etmekteyim. Senelerdenberi bu mevzu üzerindeki ihmali bırakarak Hükümetin daha etraflı bir teklif getirmesini ve çiftçileri bir teşkilâta bağlamasını ve bunların kalkınmasını temin etmesini rica ederim.

GALİP GÜLTEGİN (Konya) — Efendim, yıllardanberi yalnız bizde değil, başka memleketlerde de müesses olan bu teşekkülün sinesinde nelerin toplanacağını söylemiyordu.

Vaktiyle bu teşekküle, Fransızlardan alınan bir isimle ticaret odaları denmiş ve son zamanda buna sanayi odaları da ilâve edilmişti. Halbuki bu müessese bütün dünyada, bilhassa 16, 17, 18 nci asırlarda dahi teessüs ettiği anda sinesinde hem tüccarı, hem küçük sanatçı veya esnafı, hem de borsaları toplamıştı. İşte yeni gelen bu kanun lâyihası, daha başlığında bu müessesenin sinesinde topladığı teşekkülleri göstermekle bir yenilik yapmıştır. Ticaret ve sanayi odalarının yalnız tüccarlardan mürekkep olması gaye ve maksada muvafık değildi. Kanunun içinde, her türlü meslek erbabının, büyük küçük, temsil edileceğini görmekteyiz. Bu cihetten bu meslek erbabı orada temsil edilmek suretiyle, bunları, kendi mesleklerine taallûk eden işlerde tekâmül ve inkişaf yolunda daha kolay terakkiler temin etmeğe fırsat elde etmiş oluyorlar. Bundan başka da bütün bu teşekküllerin gösterdiği bu vahdetle de bunların işlemesi ve âmme menfaati noktasından Hükümetçe daima kontrolü mümkün olmaktadır.

Bunların hukuki mahiyetine gelince, gerçi lâyihanın içinde bu hususta katî bir hüküm yoktur. Fakat bütün memleketlerde bu teşekküller iki kısımda mütalâa edilmektedir. Birincisi, bunların hususi teşekkül olması, tamamen hususi cemiyetler gibi meydana gelmesi, öyle açılması ve öyle kalmasıdır. Fakat bu eski sistemdir. Fakat bunların tamamen hususi cemiyet mahiyetinde telâkkisi, artık son zamanların iktisadi emniyetle, Devletçilik mefhumuyla pek de kabili telif olmıyan bir mefhumdur. Onun için lâyihanın muhtelif maddeleri tetkik edilirse, adı söylenmemiş olmasına rağmen, bugün artık bu teşkilât ve müesseseler âmme müessesesi mahiyetinde görülmektedir. Bu suretle görüş ve bu suretle tanzim çok yerindedir. Çünkü bu müesseselerin toplanışında, kendilerinin meslekî menfaatlerini idame ve inkişaf ettirmek mevzuubahistir. Yekdiğerine teavün ve tesanüt imkânlarının bahsedilmesi lâzımdır. Fakat gördükleri işlerde Devletin ve halkın menfaatleri daima çarpıştırmak da ve vazifeleri hususi menfaatleri de ihtiva etmekte olduğundan bu noktadan bunlar, âmme müessesesi gibi, aynı zamanda millî iktisadın ve umumî iktisat politikasının kendilerine tahmil ettiği vazifeleri de görmekle mükelleftirler. Bu vazife lâyihanın muhtelif yerlerinde açıkça söylenmiştir. Bunun içindir ki âmme menfaatinin icabettirdiği vazifelerin görülmesi lâzımgelen yerlerde görebileceklerdir. Bunlara, kendilerinin hususi ve meslekî menfaat ve vazifelerinin dahilinde verilen, sicil tutmak, şahadetname vermek, vesikalar tanzim etmek gibi vazifeler haricinde aynı zamanda, millî iktisat

politikasına ve halk menfaatlerine daima uygun çalışmakta vardır. Fakat bu yolda verilen direktifleri yapmamaları halinde lâyüsel değillerdir. Ticaret vekâletini orada temsil eden her zaman umumî kâtipler vasıtasiyle Devlet daima onları kontrol etmektedir. İşte şu esaslı vazifelerle önümüze gelen lâyiha hem memleketteki bu teşekküllerin ferdî ve meslekî çalışmalarını inkişaf ettirmek ve hem de umumî ticaret ve iktisat politikasını tahakkuk ettirmek için lâzımgelen cihazla teçhiz edilmiştir. Onun için lâyihanın kabulünden sonra, memleketin ticaret ve sanayi hayatında daha büyük inkişaflar ve halkın lehinde ve millî iktisat bakımından büyük faydalar beklemekteyiz. Binaenaleyh, kanun bu cihetten bir çok meziyetleri haizdir, kabulünü rica ederim.

RASİH KAPLAN (Antalya) — Arkadaşlar, sözüme başlamazdan evvel gerek Ticaret vekilimize, gerekse lâyihayı tetkik eden Adliye ve İktisat encümenlerimize teşekkür edeceğim.

Bu lâyihayı, mevzua verdikleri ehemmiyeti takdirle okudum ve gördüm. Bilhassa her iki encümenimize ve vekilimize tekrar teşekkür ederim. Arkadaşlar, Türk milleti bütün dünya tarihinde nasıl bir çok sahalarda büyük mevkiler ihraz etmişse ticaret sahasında da bütün dünvaca bellidir ki büyük hissesi vardı, büyük mevkii vardı. Daha çok az zaman evvel Avrupa'da iştirak ettiğimiz sergilerde emsali milletler arasında birinciler mevanında gelirdik. Fakat çok az zaman içinde, her şeyde olduğu gibi, inhitat bu sahada da kendisini göstererek, ticaret âleminde, sanayi âleminde bugünkü düştüğümüz elim vaziyete düştük. Türk milletinin lâyik olduğu yüksek mevkii bu sahada da elde etmesi için Cumhuriyetimizin, teşkilâtımızın emniyet vermesi pek tabii idi. Bugün gelen kanun lâyihası üzerinde yapılan etütler bize gösteriyor ki, işin, mevzuun ehemmiyeti lâyikiyle takdir edilmiştir.

Arkadaşlar, ileri devirleri hepimiz biliriz. Fakat bugün Türkiye'de Türk milleti arasında ticaret âlemine, ticaret hayatına katılan vatandaşlarımın da bilmesi lâzımdır ki, kendilerinin mükellef bulunduğu pek büyük ve pek kutsi bir vazife vardır. Bugün o vazife karşısındadır. Babalarının dedelerinin vaktiyle işgal etmekte olduğu yüksek ticaret âlemi mevkilerini kendilerinin işgal etmeğe namzet bulundukları bu günlerde borçlu bulundukları vazifeler vardır.

Arkadaşlar, ticaret, sanayi gibi, türkçe tâbirimizle ifade etmek istersek, muameleye intikal ettirerek alış verişle ifade edeceğimiz işler en büyük seciye ve ahlâk tezahürlerinin inkişaf ettiği mevzulardır. Vaktile Türk tüccarı ile muamele yapan hiç bir müessesenin aldanmadığı ve aldatılmadığı nasıl tarihen sabit bir hakikatse, bugün ticaret hayatına atılan tüccarlarımızın, dedelerinin vaziyetlerini gözönüne getirerek vazifelenmeleri zarureti vardır. Arkadaşlar, ticari muamelede dürüstlük olmazsa, insanların birbirleriyle olan alış verişlerinde seciyeleri muhkem olmazsa o vakit ticaret âlemi, o hayata giren fertleri eritir. Onun için lâyihada bu mevzuata ehemmiyet verilmiş. Kurulacak teşekküllerin bu meslek arkadaşları arasında bu mevzu ile ilgilendireceklerine dair olan fıkraları çok yerindedir. İnhitat devrimiz başladıktan sonra tarihte acip vaziyetlere şahit oluyoruz. Bu sahada da böyle ilerlemeğe müsait olan Türk milleti, Büyük medeni milletlerle boy ölçüşen Türk milleti, öyle devirler olduki Avrupa'daki malî müesseselerle münasebet tesis etmesi için Türk olmıyan birisini tavsit etmek mecburiyetinde kaldı. Devletin malî işlerini konuşmak için Türk olmıyanlara müracaat etmek zarureti hâsıl oldu. Öyle acip hâdiseleri tarihimizde görüyoruz ve okuyoruz. Arkadaşlar demek ki inhitat devrinde bu sahada inhitat o kadar ileri gitmiş ki, ticaret hayatı tamamen kendi elimizden çıkmıştır. Bugün her işte olduğu gibi, Cumhuriyet devri bu işe de el koyarak tanzimine başlamıştır. Bugün üç sınıf üzerinde, gerek ticaret, gerek sanayi ve gerekse esnaf kelimesiyle ifade edilen küçük sanat erbabı üzerinde hükümler kabul ederek tanzim edilen lâyiha çok yerinde bir başlangıçtır.

Arkadaşlar; intikal devrini gözönüne alırsanız, memleketin ticari hayatını elimizden kaçırdığımız günden sonra, Cumhuriyet devrinde bunu tekrar elimize almak için giriştiğimiz teşebbüs devirlerini gözönüne getirecek olursak şöyle bir muhakemeye dikkatinizi rica ederim.

Bir çok vatandaşlar ticaret hayatına atıldı. Umumî harp sonunda, Millî mücadelenin sonunda, zaferden sonra bir çok vatandaşlar ticaret âlemine atıldılar, fakat çok geçmeden üç beş sene içerisinde sermayelerini kaybettiler. Ortadan çekildiler. Sebep, bir defa başka meslekten yetişmiş olan bu kimseler, memleketteki o inkılâplarla hâsıl olan ticaret hayatında husul bulan inkişaftan ümitlenerek, yapabiliriz diye ticaret hayatına atıldılar. Ticaret hayatı kendilerine pek yabancı geldi, yapamadılar, çekildiler. Bir kısmı da ticaretle siyaseti birbirine karıştırmak istedi, söktüremedi. Bir kısım vatandaşların, son asırlarda, Tanzimattan Meşrutiyete gelinceye kadar, Türklerin çekildiği sahayı işgal eden diğer unsurların, Türkiye'de ve Türk Devletinin hudutları içinde takip ettikleri bir ticaret sistemi vardı; bunlar, kapitülâsyonlarla ve her türlü imtiyazlarla himaye ediliyorlardı. Fakat bu kabîl ticaret üzerinde Türk milletinin, Türk Devletinin menfaati namına bir şey düşünülemezdi ve onlar kendilerini bunu düşünmekle mükellef saymazlardı.

Arkadaşlar, öyle devirler yaşadık ki, Meşrutiyetten evvel sermayesiyle ticaret hayatına

kendini kimse atamazdı, Sermayesini meydana çıkaramazdı, ticarete başlıyamazdı. Çünkü o devrin icabı, sermaye göründü mü, bilhassa ve bilhassa Türk sermayesi, ortaya çıktı mı onun başına o devrin hafiyeleri musallât olurdu. Onun için Ticaret bu noktadan da yavaş yavaş Türklerin elinden gitmekte idi. Son intikal devirlerinde arkadaşlar, bu suretle ticaretimizi eline geçiren insanların, demin de arzettiğim gibi, milletin, vatanın ve Devletin menfaatlerini hiç gözönünde tutmadığı bir ticaret usulü hâkim iken işe vazıyed etmiş bulunduk. Onun için ticaret hayatına atılan gençlerimiz nümune olarak önlerinde kendilerinin ecdadını görmeleri icabediyor, arkadaşlar. Bilirsiniz Türk ikbal devrinde iken tüccarı, esnafı hepsi Devletle beraber bu yurdun, bu Devletin menfaati için biri diğerinden farklı değil, hepsi birbiriyle vatanseverlikte müsabaka edecek vaziyette idi. İşte bugün müzakeresine başladığımız kanun lâyihası da, ticaret hayatında açacağımız yola bu teşekküllerle bizi götürecektir.

Yalnız Sayın Ticaret vekilimizden, bu teşekkülleri kurarken Ankara'da bir de İktisat veya Ticaret enstitüsünün kurulması için kendisinden hazırlıklar yapılmasını rica edeceğiz. Ticarethaneleri, Türk ticarethanelerini, ithalât ve ihracat işlerimizde bu yurdun menfaatına çalıştırmak için burada Cumhuriyetimizin merkezinde bir Ticaret enstitüsü kurarak tüccar çocuklarını da yetiştirmek esbabını hazırlamalarını bilhassa kendilerinden rica ediyorum.

MAZHAR MÜFİD KANSU (Çoruh) — Efendim, herhangi bir kanunun müzakeresinde fikir ve mütalâalarımızı ve tenkitlerimizi yapmak ne kadar hakkımızsa memleketin ve halkın nefine ve zamanı hale muvafık olan kanunlar geldiği zaman da onları sevkedenlere, üzerinde incelemeler yapan encümenlere teşekkür etmekte bir vazifedir. Benden evvel söz söyliyen arkadaşlarım bu kanun mevzuu hakkında uzun uzadıya izahatta bulundular. Benim anladığım bu kanunun mevzuu şundan ibaretir. Sanayi ve ticaret gibi millî teşkilâtlandırma bakımından bu kanunun ehemmiyeti fevkalâdedir ve bu kanunda bu arzettiğim millî teşkilâtlandırma esası için yapılmış bir kanundur.

Hükümetin bu kanunu tanzimindeki himmetine ne kadar teşekkür ediyorsam, bunu inceleyen encümenlerin de dikkat ve itinasına teşekkür etmek bir vazifedir. Bilhassa arkadaşlar, malûmu âlinizdir ki Teşkilâtı Esasiye : Esbabı mucibesiz kanun müzakere edilemez, der. Demekki mucip sebeplerin ehemmiyeti vardır. İşte bugün bu lâyihadaki İktisat encümeninin mucip sebepleri hakikaten şayanı dikkat ve defaatle okunmağa değer bir mazbatadır. Bendeniz de bir iki defa okudum. Görüyorum ki, yalnız bizdeki ticaret odalarının ve borsaların değil, bütün cihandaki ticaret odalarının ve borsalarının tarihi zikrediliyor. Tabiatiyle bu bir vukuf ve bir tetkikat neticesidir. Binaenaleyh en son söyliyeceğim söz şudur : Bir kanunu tenkit etmek nasıl hakkımız ise, gayet güzel hükümleri ihtiva eden bir kanunu getiren Hükümete teşekkür etmek te bir vazifedir. Ben o teşekkürü ifa ediyorum.

BESİM ATALAY (Kütahya) — Sayın arkadaşlar, çok yerinde ve çok vaktinde gelen bu kanun dolayısiyle arzetmek isterim ki bizde bu gibi teşkiller yeni değildir. Ahilik teşkilâtı diye bir teşkilât vardı. Kapılarını ardına kadar Avrupa'ya açan ve nihayet yıkılıp giden saltanatın bir çok rekabeti yüzünden, teşvik görmiyerek ortadan kalkan bir teşkilât... Türk milletini sanatta, ticarette, ahlâkta, fazilette dünyanın tek milleti yapmış olan bu teşkilât içerisinde her sanat erbabı, her sınıf, her esnaf ayrı ayrı yer almıştı. Toplandıkları yerleri vardı. Bunların hepsinin üzerinde tabak esnafı vardı. Sakın bunu bir tarikat, esrarengiz, mistik bir şey sanmayın. Böyle şeylerle katiyen alâkası yoktur. Bunlar insanlığın emrettiği en son asrın bugün fiilen varamadığı neticeleri kucaklamıştı. O vakitki seyyahların söylediğine göre Türkelinde bir tek dilenci bulunmazdı, yoktu. Bunların arasındaki teşkilât memlekette öksüz, dul, yoksul, garip kim varsa hepisine bakıyor ve hepisine yetişiyordu. Benden vaktiyle muhterem Celâl Bayar bu hususa ait bir şey istemişti, bunu inceliyerek kendisine vermiştim. Ahilik denilen bir teşkilât ta varmış. Bu teşkilât Arap, Acem teşkilâtı değildi. Aslı (akı) dır, (aka) dır, bizden gelen bir teşkilâttır, Türk'ün öz ruhundan doğmuş bir teşkilâttır. Vaktiyle bu şekilde Türkler arasında doğmuş çok kuvvetli bir teşkilâtla öksüzler sanatta yetiştiriliyor, bin bir gün hizmet ettikten sonra kalfa oluyor, isterse ustasıyla birlikte çalışıyor, isterse para veriliyor, evlendiriliyor, ev sahibi yapılıyor, sermaye veriliyor, dükkân açıyor. Bunlarda büyük bir nizam vardı. Bizim bugün saatı mesai dediğimiz mesai zamanı onlarda da vardı. Acaba beş dakika evvel bir demirci ocağını yakabilir miydi, imkânı varmıydı? Yapılan, dokunan bir kumaş getirilir, esnaf muvacehesinde muayene edilirdi. Onun kötülüğü varsa yırtılır, atılırdı. Arkadaşlar, bugün İran'da dokunan halılar evvelâ ticaret odasında muayene edilir, ondan sonra gümrükte muayene edilir. Bizde bu iş başıboş bırakılmıştır. Memleketin 12 milyon lirası heder oldu, heba oldu gitti. Bağırdık, çağırdık, olmadı, duyuramadık. Çünkü kötü bir frenk nazariyesi vardır : Halıcılık geri memleketler işidir, derler. Öyle değildir. Geri bir memleketin, kültürsüz bir memleketin kadını tabiatın en güzel renklerini birbiri-

ne karıştırarak hayalinde bulduğu güzel nakışlarla onu süsliyebilir mi, bunun imkânı var mı arkadaşlar? Bu çok acıklı bir bahistir. Ne ise geçelim.

Sayın Ticaret vekilinden rica ederim, bundan sonra yapılacak olan ticaret anlaşmalarında halıcılık için bir yer ayırsın. Tabiatta bir kanun vardır. Bir şeyi kaldırdıktan sonra onun yerine başka bir şey koymak vardır. Halıcılığın yerine bir şey koymadık ve konamaz. Esefle söylüyorum ve yanıyorum. Kadıncağız akşama kadar halı dokur, evinin işini yapar ve çocuğuna da bakar, bu şekilde sanat yükselir ve memlekete kâr getirirdi. Onun da fena yerleri yok değil, fakat ıslah edilebilirdi. Bugün İran bu kıymetli sanat yüzünden milyonlar kazanıyor. Arkadaşlar ne ise geçelim bunu. İşte bizde vaktiyle yaşamış olan çok kuvvetli bir teşkilât Ahiler teşkilâtı. Vaktiyle son mütevehhim hükümdarlar bunları istiskal ettiler. Topluluk onlara vehim veriyordu. Beri taraftan da körü körüne garplılaştırma takliti var. Aman efendim; bunlar önlerine birer peştemal tutmuşlar, sanata hürriyet vermiyorlar. Hürriyetsiz sanat olur mu? Bu cereyan başladı ve bu teşekkül yıkıldı, mahvoldu. Ne oldu? Bunun üzerine sermayesizler, iş bulamıyanlar, öksüzler dağıldılar. Halbuki bu cemiyetler kendi teşkilâtlarında, demin arzettiğim gibi, bunların hayatını tekeffül ediyorlardı. Bu teşkilâtta oyun da vardı, rakıs vardı, musiki vardı. Kendi aralarında bütün insani yardımlar olmakla beraber müzik ve raks da vardı. Bu müessese körolasılar tarafından kaldırıldı. Sonra temeddün ettik. 1876 da Ticaret Nezareti celilesi kuruldu. Ondan sonra bir de «Ticaret ve Ziraat cemiyeti» adiyle nezarete merbut bir şey. Ondan sonra malûm ticaret odaları. Bir arkadaşım demin söylemişti. Ben kaymakamken ticaret odaları âzaları, beni rahatsız etmeyin, ben dükkâna gideceğim, işim var, al şu mührü de lâzım olunca basıver dediğini anlatıyordu. İşte yapmacık teşkilât böyle olur. Milletin ruhundan, ihtiyacından, kendi varlığından doğmıyan bir teşkilât işte böyle maskara olur. Hulâsa, olan olmuş diyelim. Gelelim buna, bence bu kanunla biraz da esnafı teşkilâtlandırmak lâzımdır. Esnafı, kendi faydalarından sonra memleketin umumî faydasına hâdim kılmak yolunda bazı amaçlar vardır. Onun için ben bunu şayanı kabul ve şayanı tercih görüyorum. Yani bunun biraz bize doğru, Türke doğru gitmekte olduğu görülüyor. Dikkat edin arkadaşlar, bu Ahilik teşkilâtı ki Ankara'da ilk cumhuriyeti teşkil eden o idi, memlekette fenalığa meydan vermedikleri gibi, karışıklığa, ihtilâle de meydan vermiyorlardı. Buradan Selçuk saltanatı çekildikten sonra esnaf teşkilâtı memlekette güzel bir teşkilât kurdu. Son imparatorluk geldi ve en son bunu yıktı.

Ticaret vekâleti bugün bu kanunla esnafı bir teşkilâta raptediyor. Kanunu bize getirdiğinden dolayı sayın vekile şükranlarımı sunarım.

MAZBATA M. FAİK KURDOĞLU (Manisa) — Muhterem arkadaşlar, sayın arkadaşımız Demirağ, lâyihanın 10 ncu, 14 ncü ve 20 nci maddeleriyle 2 nci maddesinin muvakkat madde haline kalbedilen fıkrası hakkında izahat istediler. Fakat bu maddelerin esasına muarız olmadıklarını da ilâve ettiler. Binaenaleyh münasipse maddelerin müzakeresi esnasında kendilerine bu esası arzedeyim.

Diğer arkadaşlar ise; istifade ile dinlediğimiz beyanatlarında kanunun lehinde çok kıymetli şeyler söylediler. Encümen için de lûtufkâr bazı cümleler sarfettiler. O arkadaşlara da huzuru âlimizde teşekkürü bir vazife belirim.

TİCARET V. Dr. BEHÇET UZ (Denizli) — Muhterem arkadaşlarım, müteaddit hatip arkadaşlarım takdim edilen lâyihanın ehemmiyetini çok iyi izah buyurdular. Bu sevimli ve sıcak alâkadan dolayı kendilerine ve Yüksek Meclise şükranlarımı sunarak sözüme başlamak istiyorum.

Piyasa ve ticaret mensuplarının bilhassa harp yıllarında oynadıkları mühim rölü hepimiz biliriz. Çeşitli menfaat dalgaları içinde çalkalanan bu âlem günün icaplarına göre tanzim edilmek, disiplin altına alınmak zaruretindedir. yüksek fikir ve kıymetli yardımlarımızla meydana gelecek bu kanun iktisadi hayatımızda büyük bir boşluğu dolduracaktır. Küçük, büyük ticaret erbabı, esnaf ve borsacıların adedi kütleye nispetle ne kadar az olursa olsun tesirleri şâmil ve herkesle ilgilidir.

Bu kanun hudutsuz bir kazanç hırsının millî bünyeyi nasıl tahrip edebileceğini göremeyenlerin gözlerini açacak, meşru kazançtan daha devamlı ve daha tatlı bir kâr olamaz. Terbiye ve disiplini verecek, Hükümetin bilgili ve müşevvik rehberliği ile umumî ahengi bozmadan ve Hükümete yük olmadan kendi işlerini nasıl yürütebileceklerini öğretecek ve bu vatana çok lüzumlu olan mesleklerini yükseltecektir.

Hepimizin istediği bu güzel neticelerden halk ta, Hükümet te, tüccar ve esnaf da istifade lenecektir. Lâyiha esasen ilhamını Büyük Meclisten almıştır. İşaret buyurulan noktalar vekâletim için esaslı direktifler olacak ve burada izhar buyurulan alâka ve iltifat bu istikametteki mesaimizi daha çok teşvik ve takviye etmiş olacaktır.

Lâyihanın hazırlanmasında büyük yardımlarını gördüğüm Büyük Meclisin Adliye ve İktisat encümenlerine Yüksek huzurlarınızda bilhassa teşekkürü borç bilirim. (Alkışlar).

REİS — Bu lâyihanın heyeti umumiyesi hakkında başka mütalâa yoktur. Maddelere

geçilmesini kabul edenler ... Etmiyenler ... Maddelere geçilmesi kabul edilmiştir.

Efendim; vakıt geçti, maddelerin müzakeresini gelecek inikatta yaparız. (Muvafık sesleri).

Cuma günü saat 15 te toplanmak üzere celseyi tatil ediyorum.

Kapanma saati : 18,58

T. B. M. M. Matbaası

S. Sayısı 17 ye ek

Bingöl mebusu Feridun Fikri Düşünsel ile Zonguldak mebusu Rifat vardar'ın, Arzuhal encümeninin 3-VIII-1942 tarihli haftalık karar cetvelindeki 4358 sayılı kararın Umumî Heyette müzakeresine dair takriri ve Dahiliye encümeni mazbatası (4/59)

Dahiliye encümeni mazbatası

T. B. M. M.
Dahiliye encümeni
Esas No. 4/59
Karar No. 8

31 . XII . 1942

Yüksek Reisliğe

1939 yılında Siyasal bilgiler okulundan mezun olduktan sonra askerlik vazifelerini yapmak üzere Yedeksubay okuluna giren ve normal müddet içinde terhis edilmiyerek on bir ay sonra 1941 yılı eylûlünde terhis edilmelerini mütaakip Dahiliye vekâletince şimdiki memuriyetlerine tâyin kılınmışlar ise de 4089 sayılı ve 12 . VII . 1941 tarihli kanunun birinci maddesi mucibince altı aylık maiyet memurluğu namzetlik devresinden sonra memuriyetlerinin tasdiki sırasında 29 yaşını geçirmiş olmalarından dolayı maiyet memuru olamıyacakları ve kaymakamlıktan başka memuriyetlerde istihdam edilecekleri kendilerine tebliğ edildiğinden bahsile . şikâyette bulunan Salâhattin Esad ve Vefi Pandır'ın istidaları üzerine Arzuhal encümenince ittihaz olunan kararın Umumî Heyette müzakeresi Feridun Fikri Düşünsel ve Rifat Vardar tarafından verilen takrir ile talep edilmiş olmakla Encümence tekrar yapılan tetkikat üzerine verilen kararı havi 30 . XI . 1942 tarihli mazbata Rifat Vardar'ın teklifi üzerine Umumî Heyet karariyle encümenimize dosyasiyle birlikte tevdi edilmiş ve okunmuştur.

4089 sayılı kanunun birinci maddesi hükmü, Siyasal bilgiler okulu ile Hukuk fakültesinden mezun olanlardan Dahiliyeye intisap edenlerin altı aylık namzetlik müddeti geçireceklerini ve bu müddetin sonunda dairesi amirliğince veya valilerce ehliyeti tasdik edilmiyenlerin diğer bir daire veya vilâyette altı ay daha namzet olarak istihdam edilebileceklerini ve bu ikinci devre sonunda ehliyeti tasdik edilmiyenlerin vazifelerine nihayet verileceğini, ehliyeti tasdik edilenlerden yaşları 29 u geçmemiş ve memleketin her yerinde vazife görmeğe ve her vasıta ile seyahat etmeğe kabiliyetleri raporla tesbit olunanların kaymakam olmak için maiyet memurluklarına tâyin olunacaklarını sarih olarak ifade etmekte bulunmasına göre Arzuhal encümeni kararı veçhile müstedilerin taleplerini tervice ve haklarında başka bir muamele ifasına imkân yoktur.

Ancak geçenlerde Büyük Meclisçe kabul edilerek 26 . XII . 1942 tarihinde neşir ve ilân edilen 4329 sayılı kanun ile 4089 sayılı kanunun birinci maddesine eklenen fıkra hükmü, Siyasal bilgiler okulu ile Hukuk fakültesinden mezun olupta bu kanunun neşrinden evvel 29 yaşını askerlik vazifelerini ifa sırasında geçirmiş olanların ve bu meyanda müstedilerin de kaymakam olmak üzere maiyet memurluklarına tâyinlerine imkân temin etmiş bulunduğu cihetle evrakın dosyasiyle birlikte Yüksek Reisliğe su-

nulması kararlaştırılmıştır.

Da. En. Rs.	Rs. V.	M. M.	Elâzığ	Erzurum	Erzurum
			S. Sağıroğlu	*Gl. Zeki Soydemir*	*N. Elgün*
Tekirdağ	Çoruh	Zonguldak	Gazianteb	Kars	Konya
C. Uybadın		*İ. E. Bozkurt*	*Dr. A. Melek*	*E. Özoğuz*	*Şevki Ergun*
Kâtip					
Niğde	Ankara	Antalya	Kütahya	Malatya	Mardin
	F. Daldal	*R. Kaplan*	*Sadri Ertem*	*E. Barkan*	*Edib Ergin*
Antalya	Balıkesir	Bursa	Tokad	Yozgad	Zonguldak
T. Sökmen	*Y. S. Uzay*	*F. Güvendiren*	*A. Galib Pekel*	*S. Korkmaz*	*Rifat Vardar*

S. Sayısı : 60

Hariciye vekâleti Teşkilâtı hakkındaki 3312 sayılı kanuna bağlı 5 numaralı cetvelin değiştirilmesine dair kanun lâyihası ve Hariciye ve Bütçe encümenleri mazbataları (1/898)

T. C.
Başvekâlet
Kararlar dairesi müdürlüğü
Sayı : 6/4493

5 . XII . 1942

Büyük Millet Meclisi Yüksek Reisliğine

3312 sayılı Hariciye vekâleti Teşkilât kanununa bağlı 5 numaralı cetvelin değiştirilmesi hakkında Hariciye vekilliğince hazırlanan ve İcra Vekilleri Heyetinin 3 . XII . 1942 tarihli toplantısında Yüksek Meclise arzı kararlaştırılan kanun lâyihası esbabı mucibesiyle birlikte sunulmuştur.

Başvekil
Ş. Saracoğlu

Mucip sebepler

3312 sayılı Hariciye vekâleti Teşkilât kanununa bağlı 5 nuaralı cetvelde Hukuk müşavirlerinin dereceleri 1, 2 ve 3 olarak tâyin edilmiştir. 4 ncü ve 5 nci derecelere de Hukuk müşaviri sıfatiyle müstait memurlar alıp bunlara 3656 sayılı kanunun 6 ncı maddesinin bahşettiği salâhiyetine müsteniden tâyin edildikleri derece maaşlarının verilebilmesi ve kendilerinin vekâlet muamelâtının hususiyetine göre yetiştirilerek vazifelerinde gösterdikleri kabiliyet ve liyakata göre 3312 sayılı kanunun tesbit ettiği birinci dereceye kadar terfilerinin temini için bahsı geçen 3312 sayılı kanuna bağlı 5 sayılı cetvelin tadili maksadiyle ilişik kanun lâyihası hazırlanmıştır.

Hariciye encümeni mazbatası

T. B. M. M.
Hariciye encümeni
Esas No. 1/898
Karar No. 5

11 . XII . 1942

Yüksek Reisliğe

3312 sayılı Hariciye vekâleti Teşkilât kanununa bağlı 5 numaralı cetvelin değiştirilmesi hakkında Hariciye vekilliğince hazırlanan ve İcra Vekilleri Heyetinin 3 . XII . 1942 tarihli toplantısında Yüksek Meclise arzı kararlaştırılan kanun lâyihası esbabı mucibesiyle birlikte encümenimize havale buyurulmakla Hariciye vekilinin huzuriyle tetkik ve müzakere olundu.

Mucip sebepler lâyihasında ileri sürülen mütalâalara ve Hariciye vekilinin verdiği izahata nazaran encümenimiz bu teklifi hukuk müşavirleri yetiştirmek bakımından faydalı görmüş ve

lâyiha aynen kabul edilmiştir.

Havalesi mucibince Bütçe encümenine havale edilmek üzere Yüksek Reisliğe tevdi olunur.

Hariciye En. Rs.	M. M.	Kâtip
Konya	Tokad	Gümüşane
M. Göker	*N. Poroy*	*Edib Servet Tör*

Bolu	Diyarbakır	Erzurum
H. C. Çambel	*Zeki M. Alsan*	*Gl. P. Demirhan*
İstanbul	Manisa	Seyhan
A. Şükrü Esmer	*Hikmet Bayur*	*Gl. Naci Eldeniz*
	Tekirdağ	
	Yahya Kemal Beyatlı	

Bütçe encümeni mazbatası

T. B. M M.
Bütçe encümeni
Mazbata No. 30
Esas No. 1/898

28 . XII . 1942

Yüksek Reisliğe

3312 sayılı Hariciye vekâleti Teşkilât kanununa bağlı 5 sayılı cetvelin değiştirilmesi hakkında Hariciye vekilliğince hazırlanan ve Başvekâletin 5 . XII . 1942 tarih ve 6/4493 sayılı tezkeresiyle Yüksek Meclise sunulan kanun lâyihası encümenimize tevdi buyurulmakla Hariciye encümeni mazbatasiyle birlikte; Maliye ve Hariciye vekâletlerinin salâhiyetli memurları hazır oldukları halde tetkik ve müzakere olundu.

Hariciye vekâleti Teşkilât kanununa bağlı 5 sayılı cetvelde Hukuk müşavirlerinin barem dereceleri üç ve ondan yukarı tesbit edilmiş ve gerçi bu derecenin aşağısında Hukuk müşavir muavinleri bulunmakta ise de 3656 sayılı kanunun 6 ncı maddesindeki istisnai hüküm bunlar hakkında gayri kabili tatbik bulunmuş olduğundan hariçte matlup evsafı haiz kimselerin dördüncü ve beşinci dereceler ile tâyin olunarak vekâlet işlerinin hususiyetlerine göre yetiştirilmelerine ve ehliyet ve liyakat gösterenlerinin de peyderpey yüksek derecelere terfi ettirilmelerine imkân vermek üzere mezkûr cetvelde yapılması teklif edilen değişiklik kabule şayan görülmüştür.

Lâyiha başlığında ve maddelerinde yazılışa ait tashihler yapılmak suretiyle kaleme alınan Lâyiha Umumî Heyetin tasvibine arzolunmak üzere Yüksek Reisliğe sunulur.

Reis	Reis V.	M. M.
Çorum	Kastamonu	Muğla
İ. Eker	*T. Coşkan*	*H. Kitabcı*
Kâtip		
İstanbul	Antalya	Bursa
F. Öymen	*N. Esad Sumer*	*Dr. Sadi Konuk*
Bursa	Elâzığ	Giresun
A. Nevzad Ayas	*F. Altay*	*M. Akkaya*
İsparta	İsparta	İstanbul
M. Karaağça	*R. Ünlü*	*H. Ülkmen*
Kars	Kayseri	Kırklareli
C. Dursunoğlu	*F. Baysal*	*B. Denker*
Kütahya	Ordu	Samsun
A. Tiridoğlu	*H. Yalman*	*M. A. Yörüker*
Sivas	Tokad	Zonguldak
R. Çiner	*H. N. Keşmir*	*Emin Erişirgil*

HÜKÜMETİN TEKLİFİ

3312 sayılı Hariciye vekâleti Teşkilât kanununa bağlı 5 numaralı cetvelin değiştirilmesine dair kanun lâyihası

MADDE 1. — 3312 sayılı Hariciye vekâleti Teşkilât kanununa bağlı 5 numaralı cetvel çıkarılmış yerine bu kanuna bağlı cetvel konulmuştur.

MADDE 2. — Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

MADDE 3. — Bu kanunun hükümlerini icraya Hariciye ve Maliye vekilleri memurdur.

3 . XII 1942

Bş. V.	Ad. V.	M. M. V.
Ş. Saracoğlu	*H. Menemencioğlu*	*A. R. Artunkal*
Da. V.	Ha. V.	Ma. V.
R. Peker	*N. Menemencioğlu*	*F. Ağralı*
Mf. V.	Na. V.	İk. V.
Yücel	*A. F. Cebesoy*	*Sırrı Day*
S. İ. M. V.	G. İ. V.	Zr. V.
Dr. H. Alataş	*R. Karadeniz*	*Ş. R. Hatipoğlu*
Mü. V.		Ti. V.
F. Engin		*Dr. B. Uz*

BÜTÇE ENCÜMENİNİN DEĞİŞTİRİŞİ

Hariciye vekâleti Teşkilât kanununa bağlı 5 sayılı cetvelin değiştirilmesi hakkında kanun lâyihası

MADDE 1. — 14 kânunusani 1938 tarih ve 3312 sayılı Hariciye vekâleti Teşkilât kanununa bağlı 5 sayılı cetvel çıkarılmış, yerine bu kanuna bağlı cetvel konulmuştur.

MADDE 2. — Bu kanun neşri tarihinden mer'idir.

MADDE 3. — Bu kanunun hükmünü icraya Hariciye ve Maliye vekilleri memurdur.

(Cetvel aynen)

Hükümetin teklifine bağlı

CETVEL

Meslek ,idare ve ihtısas memurlarının merkez teşkilâtında işgal edecekleri memuriyetlerin makam itibariyle unvan ve bu memuriyetlere tâyin edilecek memurların derecelerini gösterir cetvel

Derece	Meslek	İdare	İhtisas
1 - 2	Kâtibi umumî		Başhukuk müşaviri
2 - 3	Kâtibi umumî birinci muavini, Müsteşar		Hukuk müşaviri
3 -	Kâtibi umumî muavini, Daire reisi	Daire reisi	Hukuk müşaviri
4 -	Müdürü umumî	Müdürü umumî	Hukuk müşaviri
5 -	Daire Reis muavini	Birinci sınıf müdür	Hukuk müşaviri
6 -	Şube müdürü	Müdür	
7 -	Şube müdürü	Müdür	
8 -	Başkâtip	Müdür muavini	
9 -	İkinci kâtip	Şef	
10 -	Üçüncü kâtip	Mümeyyiz	
11 -	Kâtip	Mümeyyiz	
12 -		Memur	
14 -		Memur	

Hazine ile İstanbul Belediyesinin bir kısım alacaklarının karşılıklı olarak ibra ve terkini hakkında kanun lâyihası ve Dahiliye Maliye ve Bütçe encümenleri mazbataları (1/810)

T. C.
Başvekâlet
Kararlar dairesi müdürlüğü
Sayı : 6/1591

27 . IV . 1942

Büyük Millet Meclisi Yüksek Reisliğine

Hazine ile İstanbul belediyesinin bir kısım alacaklarının karşılıklı olarak ibra ve terkini hakkında Maliye vekilliğince hazırlanan ve İcra Vekilleri Heyetince 8 . IV . 1942 tarihinde Yüksek Meclise arzı kararlaştırılan kanun lâyihası esbabı mucibesiyle birlikte sunulmuştur.

Başvekil
Dr. R. Saydam

Esbabı mucibe

Hazinenin İstanbul belediyesinden istediği üç buçuk milyon küsur lira ile İstanbul belediyesinin bilmukabele Hazineden istediği sekiz yüz bin küsur lira hakkında ötedenberi devam eden ihtilâfların bir kısmının mahkemelere ve hakemlere intikal eylediği ve kısmen henüz bir mercie arzedilebilecek şekilde katî olarak tesbit veya tevsik edilemediği ve her iki kısım alacak ve vereceklerden pek çoğunun müruruzamana uğradığı anlaşılmıştır.

Yarım asır evveline kadar uzanan tarihî sebeplere müstenit bulunan bu paralardan kısmı âzamının büyük harp senelerinde iki taraf Devlet müessesesinin umumî menfaat ve ihtiyaçlar için yekdiğerinden almış olduğu emval ve eşya bedelinden ve ihtiyar edilmiş hizmet ve külfetlerden veya bir mahallin işgal veya tahribi gibi fiil ve hareketlerden tevellüt eylediği tesbit edilmiştir.

Sebepleri itibariyle hukuki bir borç teşkil edip etmediği ihtilâflı olan kısımlardan sarfınazar, bir çok hallerde borcun hakikî miktarının şimdiye kadar katî olarak tesbit olunamamış bulunması gözönüne alındığı ve bu umumî vaziyete bir istisna teşkil eden ve 20 haziran 1332 tarihli kanunla belediyeye ikraz edilmiş bulunan dört yüz bin liralık avans hariç bırakıldığı takdirde geri kalan ve hemen kâffesi sakıt Hükümet zamanına ait olan bu alacak ve vereceklerin müruruzamana uğramış olması sebebiyle de iki Devlet müessesesi arasında bir ihtilâf mevzuu olarak daha ziyade yaşatılmasında hiç bir fayda mülâhaza edilememiştir.

Ancak, elde bulunanlardan başka, şimdiye kadar ortaya çıkarılamamış bu kabilden bazı alacak ve borç kayıtlarına ileride tesadüf edilmesi ihtimali de mevcut bulunduğundan ve halbuki bugün için bunları arayıp bulmaktan amelî bir fayda da beklenemiyeceğinden, mezkûr 400 000 liralık avanstan mütevellit Hazine alacağı bâki kalmak ve bir şekli tesviyeye bağlanmak üzere iki idarenin yekdiğerine karşı olan zimmetlerinin hususi bir kanunla umumî bir şekilde ibrası muvafık olacağı düşünülerek merbut kanun lâyihası tanzim olunmuştur.

İbraya dahil olan miktarların katî olarak muayyen olmaması sebebiyle bu lâyihaya müfredatlı bir liste bağlanmamıştır.

Fakat gerek ibranın maziye doğru sâri olmak üzere 16 mart 1336 tarihine kadar tekevvün eden bilcümle hukuk ve vecaibe ve bu tarihten sonraya taallûk eden muayyen alacak ve vereceklere teşmili hususunda ve gerek ibradan hariç bırakılan 400 000 liranın mütedahil faizlerinin belediyeden aranmamasında ve merbut kanun lâyihasında tesbit edilen tediye şekil ve şartlarında Dahiliye vekâleti ve İstanbul Belediyesi ile mutabık kalınmıştır.

Dahiliye encümeni mazbatası

T. B. M. M.
Dahiliye encümeni
Esas No. 1/810
Karar No. 24

15 . V . 1942

Yüksek Reisliğe

Hazine ile İstanbul Belediyesinin bir kısım alacaklarının karşılıklı olarak ibra ve terkini hakkında Maliye vekilliğince hazırlanıp İcra Vekilleri Heyetinin 8 . IV . 1942 tarihli toplantısında Yüksek Meclise arzı kararlaştırılmış olan kanun lâyihası Maliye ve Dahiliye vekillerinin salâhiyetli mümessilleri hazır olduğu halde mucip sebepler mazbatasiyle birlikte okundu ve konuşuldu.

Hazine ile İstanbul Belediyesi arasında sakıt Hükümet zamanında başlayıp Millî Hükümet zamanında da devam etmek suretiyle meydana gelmiş alacak ve borçlarda bulunduğu gibi arada hiç bir ihtilâfı mucip olmıyarak karşılıklı vecibeleri ifa edilegelmekte olan bazı taahhütlerde mevcut olduğu ve bu sebeple lâyihanın, yalnız sakıt Hükümetin zevali tarihî bir münteha olarak gösterilerek bu tarihten evvele ait alacak ve borçların ibrası şeklinde daha sağlam bir esas üzerinde yürütülüp tanzim edilemediği Maliye vekâleti mümessilinin verdiği izahlardan anlaşılmıştır.

Hazine ile İstanbul Belediyesi lâyihada gösterilen ve arada ihtilâfı mucip olan esaslar üzerinde anlaşmış bulundukları ve Hükümetin mucip sebepler mazbatasında yazdığı hallerin arada faydasız olarak ihtilâfları uzatıp gideceği cihetle bunlara biranevvel bir son vermek üzere kanun lâyihası, esasları bakımından kabul edildiği gibi okunan maddeleri de ayniyle kabul edilmiş olduğundan havalesi veçhile Maliye encümenine tevdi buyurulmak üzere Yüksek Reisliğe sunulmuştur.

Dahiliye En. Rs.	Rs. V.	M. M.
Tekirdağ	Çoruh	Zonguldak
C. Uybadın	*Atıf Tüzün*	*İ. E. Bozkurt*
Kâtip		
Kütahya	Ankara	Ankara
Sadri Ertem	*Ekrem Ergun*	*F. Daldal*
Antalya	Bursa	Çorum
R. Kaplan	*F. Güvendiren*	*İ. Kemal Alpsar*
Denizli	Erzurum	Erzurum
Dr. B. Uz	*Gl. Zeki Soydemir*	*N. Elgün*
Gazianteb	Hatay	Konya
Dr. A. Melek	*A. Türkmen*	*Ş. Ergun*
Malatya	Maraş	Mardin
E. Barkın	*Z. Kayran*	*Edib Ergin*
Tokad		Zonguldak
A. Galib Pekel		*Rifat Vardar*

Maliye encümeni mazbatası

T. B. M. M.
Maliye encümeni
Esas No. 1/810
Karar No. 5

2 . XII . 1942

Yüksek Reisliğe

Hazine ile İstanbul Belediyesinin bir kısım alacaklarının karşılıklı olarak ibrası hakkında Maliye vekilliğince hazırlanan ve İcra Vekilleri Heyetinin 8 . IV . 1941 tarihli toplantısında Büyük Millet Meclisine arzı kararlaştırılan kanun lâyihası, havale edilmiş olduğu encümenimizde Dahiliye ve Maliye vekillikleri mümessilleri hazır bulundukları halde tetkik ve müzakere olundu.

Lâyihanın tanzimini icabetmiş olan sebeplere ve vekillikler mümessillerince verilen izahlara göre Hazine ile İstanbul Belediyesi arasında yarım asra yakın bir zamandanberi sürüp giden ve iki müessesenin umumî menfaat ve ihtiyaçlar

dolayısiyle biribirinden almış olduğu malların bedelinden veya ifa edilmiş hizmetlerle ihtiyar olunmuş külfetlerden yahut bir yerin işgal veya tahribi gibi fiil ve hareketlerden doğup bir kısmı mahkemelere ve hakemlere verilen, diğer kısımları ise henüz bir mercie arzedilebilecek katî bir şekil alamamış olan, çoğu müruruzamana uğrayan ve bununla beraber hakikî miktarları şimdiye kadar katî surette tesbit edilememiş bulunan alacak ve vereceklerden (20 haziran 1332 tarihli kanunla Hazinece belediyeye verilmiş dört yüz bin liralık avans hariç) karşılıklı olarak ibrası hususunda Hazine ile Dahiliye vekilliği ve İstanbul Belediyesi arasında yapılan anlaşma üzerine bu lâyihanın tanzim edilmiş bulunduğu anlaşılmış ve lâyiha esas itibariyle muvafık görülmüştür.

Havalesi mucibince Bütçe encümenine tevdii ricasiyle Yüksek Reisliğe sunulur.

Maliye En. Reisi	M. M.	Kâtip
İstanbul	Malatya	Tokad
A. Bayındır	*Nasuhi Baydar*	*Cemal Kovalı*
Aydın	Bursa	Kastamonu
A. Menderes	*Dr. G. Kahraman*	*Hacer Dicle*
Kırklareli	Kırşehir	Kırşehir
Hamdi Kuleli	*İ. Özkan*	*M. Seyfeli*
	Manisa	
	F. Kurdoğlu	

Bütçe encümeni mazbatası

T. B. M. M.
Bütçe encümeni
Mazbata No. 31
Esas No. 1/810

28 . XII . 1942

Yüksek Reisliğe

Hazine ile İstanbul Belediyesinin bir kısım alacaklarının karşılıklı olarak ibra ve terkini hakkında Maliye vekilliğince hazırlanan ve Başvekâletin 27 . IV . 1942 tarih ve 6/1591 sayılı tezkeresiyle Yüksek Meclise sunulan kanun lâyihası encümenimize tevdi buyurulmakla Dahiliye ve Maliye encümenleri mazbatalariyle birlikte ve Maliye vekâleti namına Başhukuk müşaviri ve Dahiliye vekâleti namına Mahallî idareler umum müdürü hazır oldukları halde tetkik ve müzakere olundu.

Hükümetin mucip sebepler mazbatasında tafsilen izah olunduğu veçhile Hazine ile İstanbul Belediyesi arasında elli sene evvelinden başlıyarak bugüne kadar devam eden alacak ve borçlardan mühim bir kısmının kayıtlarla ve vesikalarla tesbit ve tevsikine imkân bulunamadığı ve bu borçlara ait vesikalardan bir kısmının İstanbul Adliyesi yangınında zıyaa uğradığı ve çok eski yıllarda yapılmış olan muamelelerden bazılarının hakikî bir borca mesnet teşkil edip etmiyeceğinin cayi tereddüt bulunduğu anlaşılmakla uzun zamandanberi sürüp giden bu ihtilâfların ibra ve terkin yoluyla tasfiyesine gidilmesini ve ancak bir kanuna istinad eden (400 000) liralık istikrazın bu tasfiyeden hariç tutulmasını encümenimiz de yerinde bir tedbir olarak telâkki etmiştir.

Maddeler, esasa taallûk etmiyen bazı ibare tashihleriyle yeniden kaleme alınmıştır.

Lâyiha Umumî Heyetin tasvibine arzolunmak üzere Yüksek Reisliğe sunulur.

Reis	Reis V.	M. M.
Çorum	Kastamonu	Muğla
İ. Eker	*T. Coşkan*	*H. Kitabcı*
Kâtip		
İstanbul	Antalya	Bursa
F. Öymen	*N. E. Sumer*	*Dr. Sadi Konuk*
Bursa	Elâzığ	Giresun
Nevzad Ayas	*M. F. Altay*	*M. Akkaya*
İsparta	İsparta	İstanbul
M. Karaağaç	*R. Ünlü*	*H. Ülkmen*
Kars	Kayseri	Kırklareli
C. Durşunoğlu	*F. Baysal*	*B. Denker*
Kütahya	Ordu	Samsun
A. Tiridoğlu	*H. Yalman*	*M. A. Yörüker*
Sivas	Tokad	Zonguldak
R. Çiner	*H. N. Keşmir*	*Emin Erişirgil*

HÜKÜMETİN TEKLİFİ

Hazine ile İstanbul Beleriyesinin bir kısım alacaklarının karşılıklı olarak ibrası hakkında kanun

MADDE 1. — Hazine ile İstanbul Belediyesinin, Hükümeti sakıta zamanma ait olmak üzere, 16 mart 336 tarihine kadar yekdiğeri zimmetinde tahakkuk etmiş ve edecek, işbu kanunun 2 nci maddesi dışmdaki, bilûmum alacak ve borçları ve İstanbul Belediyesinin Köprüdeki oda ve dubaların, Üsküdar mütasarrıflık binasının, Sultanahmetteki arsanın ve Reşadiye caddesinin yukarıda yazılı tarihten sonraki işgal ve tahriplerden dolayı Hazineden istediği kira ve tazmin bedelleri ile Hazinenin 1330 numaralı kanunun 3 ncü madesinden doğan alacakları karşılıklı olarak ibra ve terkin olunmuştur.

MADDE 2. — 20 haziran 1332 tarihli kanun mucibince Hazinece belediyeye verilmiş olan 400 000 liralık avanstan mütevellit mütedahil faizlerden henüz tesviye edilmemiş olanlar aranmamak üzere borcun aslı, birinci taksiti Haziran 1940 tarihinde ödenmek ve her senenin haziran ayı içinde kırkar bin lira verilmek ve vâdesinde ödenmeyen taksitler kanuni faize tabi olmak suretiyle on sene zarfında ve on müsavi taksitte belediyece Hazineye tediye olunur.

MADDE 3. — Bu kanun . . . . . tarihinden itibaren mer'idir.

MADDE 4. — Bu kanunun icrasına Maliye ve Dahiliye vekilleri memurdur.

9 . IV . 1942

Bş. V.	Ad. V.	M. M. V.
Dr. R. Saydam	*H. Menemencioğlu*	*A. R. Artunkal*
Da. V.	Ha. V.	Mal. V.
Fayık Öztrak	*Ş. Saracoğlu*	*F. Ağralı*
Mü. V.	Na. V.	İk. V
Yücel	*A. F. Cebesoy*	*S. Day*
S. İ. M. V.	G. İ. V.	Zr. V.
Dr. H. Alataş	*R. Karadeniz*	*Muhlis Erkmen*
Mü. V.		Ti. V.
F. Engin		*M. Ökmen*

BÜTÇE ENCÜMENİNİN DEĞİŞTİRİŞİ

Hazine ile İstanbul Belediyesinin bir kısım alacaklarının karşılıklı olarak ibrası hakkında kanun lâyihası

MADDE 1. — Hazine ile İstanbul Belediyesinin 16 mart 1336 tarihine kadar yekdiğeri zimmetlerine taallûk eden, işbu kanunun 2 nci maddesi dışındaki, bilûmum alacak ve borçları ve İstanbul Belediyesinin köprüdeki oda ve dubaların, Üsküdar Mutasarrıflık binasının, Sultanahmetteki arsanın ve Reşadiye caddesinin yukarıda yazılı tarihten sonraki işgal ve tahriplerinden dolayı Hazineden istediği kira ve tazmin bedelleri ile Hazinenin 1330 sayılı kanunun 3 ncü maddesinden doğan alacakları karşılıklı olarak ibra ve terkin olunmuştur.

MADDE 2. — 20 haziran 1332 tarihli kanun mucibince Hazinece belediyeye verilmiş olan (400 000) liralık avanstan mütevellit faizlerden henüz tesviye edilmemiş olanlar aranmamak üzere borcun aslı, birinci taksiti anlaşma mucibince tesbit edilen tarihten başlamak ve her senenin haziran ayı içinde kırkar bin lira verilmek ve vâdesinde ödenmiyen taksitler kanuni faize tabi olmak suretiyle on sene zarfında ve on müsavi taksitte belediyece Hazineye tediye olunur.

MADDE 3. — Bu kanun neşri tarihinden mer'idir.

MADDE 4. — Bu kanunun hükümlerini icraya Dahiliye ve Maliye vekilleri memurdur.

S. Sayısı : 62

Devlet demiryolları ve limanları işletme umum müdürlüğü memur ve müstahdemlerinin ücretlerine dair olan 2847 sayılı kanunun bazı maddelerini değiştiren 3173 sayılı kanuna bir muvakkat madde eklenmesine dair kanun lâyihası ve Nafia ve Bütçe encümenleri mazbataları (1/885)

T. C.
Başvekâlet
Kararlar dairesi müdürlüğü
Sayı : 6/4342

27 . XI . 1942

Büyük Millet Meclisi Yüksek Reisliğine

Devlet demiryolları ve limanları işletme umum müdürlüğü memur ve müstahdemlerinin ücretlerine dair olan 2847 sayılı kanunun bazı maddelerini değiştiren 3173 sayılı kanuna bir muvakkat madde eklenmesi hakkında Münakalât vekilliğince hazırlanan ve İcra Vekilleri Heyetince 25 . XI . 1942 tarihinde Yüksek Meclise arzı kararlaştırılan kanun lâyihası esbabı mucibesiyle birlikte sunulmuştur.

Başvekil
Ş. Saracoğlu

Esbabı mucibe

Devlet demiryolları ve limanları işletme umum müdürlüğü memur ve müstahdemlerinin ücretlerine dair olan 3173 sayılı kanuna ilişik 2 ve 3 numaralı cetvellerde; sanatkâr işçilerle amele ve hamalların alabilecekleri aylık ücretler tesbit olunmuş ve sözü geçenlere bu kanunla muayyen ücretlerin fevkinde bir ücret tediyesi kabil olamamakta bulunmuştur.

Bu defaki dünya harbinin memleketimizde de husule getirdiği havayici zaruriye maddeleri üzerindeki fiyat tereffüleri dolayısiyle serbest çalışan işçilerle amele ve hamal gündelikleri de normal zamandaki rayicin iki, üç misline kadar yükselmiş ve bu vaziyet karşısında idare hizmetindeki işçi, amele ve hamalları iş başında tutmağa maddeten imkân kalmamıştır. Bunlar idareden aldıkları kanunla muayyen ücretlerle geçimlerini temin edemediklerini beyanla dışarıda daha fazla kazanç temini maksadiyle işten ayrılıp gitmektedirler. Son defa Devlet; memurlara ve aileleri efradına ucuz ekmek ve gıda maddeleri temin çarelerine tevessül eylemiş ve bunlar haricinde kalanlara da daha pahalı ekmek satılması tekarrür ettirilerek tatbik edilmekte bulunmuş olduğundan idarenin bahsi geçen sanatkâr işçi, amele ve hamalları da memurlara nazaran yüksek fiyatla ekmek tedariki mecburiyeti karşısında kalmıştır. Bu hal şimdi bile iş başında tutulamıyan mevzuubahis müstahdemlerin grup halinde idareden ayrılarak dışarıda yüksek ücretli iş almaları zaruretini mucip olacağı nazarı dikkate alınarak kendilerini idare hizmetinde tutabilmek ve bu suretle memleketin en ehemmiyetli bir âmme hizmeti olan demiryol işletmesi faaliyetini sekteye uğratmaktan vikaye eylemek maksadiyle gerek kendileri ve karılarına ve gerekse iaşeleri kendilerine ait olan ana ve çocuklarının beherine ayda beşer lira gibi cüz'i bir miktarın fevkalâde vaziyet zail oluncaya kadar ve ücretlerinden ayrı olarak idarece verilmesi zaruri görülmüştür.

4178 sayılı Fevkalâde zam kanuniyle de kabul edildiği veçhile işçi, amele ve hamalların üvey çocuklarının da bu nakdî yardımdan istifade eylemeleri ve ancak yetim maaşı alan üvey çocuklara bu yardımın yapılmaması lüzumu teemmül olunmuştur.

Bu suretle para verileceklerin 14 bin kadar müstahdemden ibaret olacağı tahmin edilerek her müstahdemin kendisiyle beraber vasati dört nüfusluk bir aile teşkil edeceğine nazaran yapılan hesap neticesinde senevi 3 360 000 lira kadar bir tahsisatın idare bütçesinden tediyesi lâzımgeldiği anlaşılmış ve idarenin hali hazır malî vaziyetinin de bu tediyeye sıkıntısız olarak müsait bulunduğu görülmüş ve bu maksatla ilişik sunulan kanun projesi arz ve teklif olunmuştur.

Projenin birinci maddesiyle; 3173 sayılı kanuna bu maksadı temin edecek muvakkat bir maddenin konulması hakkında hüküm teklif olunmaktadır.

Muvakkat birinci madde ile de; ayda beş liralık nakdî yardımdan işçi, amele ve hamallarla karısı, annesi ve çocuklarının istifade edecekleri ve bu yardımın fevkalâde vaziyetin devamı müddetince yapılacağı ve bu paraların kazanç, buhran, muvazene ve hava kuvvetlerine yardım vergilerine ve tekaüt aidatına tabi olmıyacağı ve borç için de haczedilemiyeceği ve bu istihkakların müstahdemlerin ücretlerini aldıkları tertiplerden ödenmesi hususları temin olunmaktadır.

Projenin 2 ve 3 ncü maddeleri; kanunun neşri tarihinden itibaren yürürlüğe gireceğini ve hükümlerinin İcra Vekilleri Heyeti tarafından tatbik olunacağını göstermektedir.

Nafia encümeni mazbatası

T. B. M. M.
Nafia encümeni
Esas No. 1/885
Karar No. 44

7 . XII . 1942

Yüksek Reisliğe

Devlet demiryolları ve limanları işletme umum müdürlüğü memur ve müstahdemlerinin ücretlerine dair olan 2847 sayılı kanunun bazı maddelerini değiştiren 3173 sayılı kanuna bir muvakkat madde eklenmesi hakkında Münakalât vekilliğince hazırlanan ve İcra Vekilleri Heyetince 25 . XI . 1942 tarihinde Yüksek Meclise arzı kararlaştırılıp Başvekâletin 27 . XI . 1942 tarih ve 6/4342 numaralı tezkeresiyle Yüksek Reisliğe sunulan ve encümenimize havale buyurulan kanun lâyiası Devlet Demiryolları umum müdürü huzuriyle okunup konuşuldu.

Esbabı mucibesinden ve umum müdür tarafından verilen şifahi izahattan anlaşıldığına göre lâyiha mevzuunun, Devlet Demiryollarının 3173 numaralı kanuna bağlı 1, 2 numaralı cetvellerle ücretleri Bareme tabi bulunan (ve diğer muvakkat işçileri gibi icabı hale göre yevmiyelerinin arttırılması kabil olmıyan) daimî ve müseccel sanatkâr işçi ve müstahdemlerinin, diğer maaş ve ücretli Devlet memurları gibi iaşe yardımına mazhar olamamalarından geçimlerinde zorluk çektiklerini ve bu yüzden çok alışkın oldukları işlerinden ve vazifelerinden ayrılmak suretiyle idare hizmetlerinin de sekteye uğradığı ve bu sebeple fevkalâde ahvalin devamı müddetince bu gibilere de gerek kendileri ve gerek iaşesiyle mükellef bulundukları efradı aileleri için ayda münasip bir miktar iaşe tazminatı verilmesi gayesine mâtuf bulunduğu anlaşılmış lâyiha esas itibariyle encümenimizce de kabul edilerek maddenin müzakeresine geçilmiştir.

Çalıştıkları Devlet Demiryolları idaresinde bareme dahil diğer memurlarla aynı vaziyette bulunan ve yalnız unvan ve lâkapları sanatkâr ve işçi olmaktan başka farkı bulunmıyan sabit gelirli bu müstahdemlerin, iaşe hususunda memurların Devletçe mazhar oldukları yardıma mukabil hiç olmazsa memurlara yapılan ve yapılacak maddi ve ayni yardımların piyasa fiatiyle olan farkını kısmen karşılamak üzere iaşesiyle mükellef bulundukları efradı ailelerinin beheri için beşer liralık bir nakdî yardıma maz-

har olmaları muvafık ve kâfi görülmüş ise de vazifeleri ve işleri iktizası ağır hizmetlerde çalışan ve lüzumlu kaloriyi almak zaruretinde bulunan kendileri için Hükümetin teklifindeki beş lira yerine on lira bir yardım yapılmasının daha muvafık olacağına encümenimizce müttefikan karar verilmiştir. Filvaki kendisinden başka zam alacak efradı ailesi olmıyan veya pek az olan işçilerin ayda alacakları beş veya on liranın, hariçte üç misline çıkmış bulunan aynı sınıf işçi yevmiyeleri karşısında kendilerini halihâzır işlerine bağlamıya kâfi gelmiyeceği âşikârdır. Barem mucibi iki lira yevmiye almak mecburiyetinde bulunan bir demirci, tornacı, veya marangoz hariçte mutlak surette bugün beş altı lira yevmiye alabileceğine göre ayda beş veya on liralık bir zammın yevmiyesi üzerine yapacağı yirmi veya kırk kuruşluk bir zam onu daimî surette işine bağlamıya kâfi gelmiyecektir.

Bu itibarla işçilerin kendileri için verilecek iaşe tazminatının on liradan aşağı olmamasını, işlerine bağlılıklarının temini makımından encümenimiz zaruri görmektedir.

Bundan başka Hükümet teklifinde iaşe tazminatı verileceği zikredilen kendi ve karılariyle iaşeleri kendilerine ait olan ana ve çocukları ve yetim maaşı almıyan üvey çocukları yerine bundan evvel Devlet memurlarına iaşe yardımı için kabul edilmiş bulunan esasa göre yani kendisi ve zevcesiyle iaşeleri kendisine ait olan evlâd, anne, büyük anne kız kardeş ve torunlara verilmesinin daha muvafık olacağı Encümenimizce kabul edilmiş ve madde ona göre tanzim edilmiştir. Gerçi encümenimizin tadilâtının bütçeye bir milyon liraya yakın bir zam yapması vârit ise de kabul edilen 3,5 milyonluk bir zamma 1 milyon lira daha ilâvesinin Devlet demiryolları bütçesine tahammül edilemiyecek bir yük teşkil etmiyeceği aşikârdır.

Bermucibi havale Bütçe encümenine tevdi buyurulmak üzere Yüksek Reisliğe sunuldu.

Nafia En. Reisi	M. M.	Kâtip
Erzincan	Eskişehir	Sivas
A. Samih İlter	*İzzet Akosman*	*A. N. Demirağ*
Afyon K.	Afyon K.	Ankara
A. Çetinkaya	*M. Gönenç*	*A. Baytın*
Ankara	Diyarbakır	Eskişehir
E. Demirel	*C. Çubukçu*	*O. Işın*
İsparta	İzmir	Niğde
H. Özdamar	*S. Epikmen*	*H. Mengi*
Tunceli		Urfa
Sami Erkman		*Ş. Uluğ*

Bütçe encümeni mazbatası

T. B. M. M.
Bütçe encümeni
Mzbata No. 32
Esas No. 1/885

28 . XII . 1942

Yüksek Reisliğe

Devlet demiryolları ve limanları işletme umum müdürlüğü memur ve müstahdemlerinin ücretlerine dair olan 2847 sayılı kanunun bazı maddelerini değiştiren 3173 sayılı kanuna bir muvakkat madde eklenmesi hakkında Münakalât vekilliğince hazırlanan ve Başvekâletin 27 ikinciteşrin 1942 tarih ve 6/4242 sayılı tezkeresiyle Yüksek Meclise sunulan kanun lâyihası Encümenimize tevdi buyurulmakla Nafia encümeni mazbatasiyle birlikte ve Maliye vekili Fuad Ağralı ile Münakalât vekili Amiral Fahri Engin ve Devlet demiryolları ve limanları umum müdürü hazır oldukları halde tetkik ve müzakere olundu.

Devlet demiryollarının hususi baremi dahilinde bulunan sanatkâr işçilerle amele ve hamallar; memurlarla aileleri efradına verilen ucuz ekmekten istifade edememekte olmalarına rağmen ücretleri barem ile tesbit edilmiş olduğundan serbest ve muvakkat amele gibi ücretlerine zam dahi yapılamamaktadır.

Hayat pahalılığı gözönüne alınınca mühim bir âmme hizmetini teşkil eden kara münakale vasıtalarında aynı işleri yapan bu işçi sınıfının

maişet durumlarının ıslahı ile idareye bağlılıklarını sağlıyacak tedbirlere ihtiyaç olduğu âşikârdır.

Bu mucip sebeplerle hazırlanan lâyiha Encümenimizce de kabule şayan görülmüş ve Nafia encümeninin tadilen hazırladığı metin üzerinde müzakere cereyan etmiştir.

Nafia encümenince kararlaştırılan değişikliklerden biri, iaşe tazminatı verilecek aile efradının memurlara yapılan yardımda olduğu gibi harcırah kararnamesine tevfikan beslemeğe mecbur olduğu kimselere teşmiline dair olup icabı hal ve maslahata uygun görülmekle aynen kabul edilmiştir.

Sanatkâr işçilerle diğer müstahdemlerin kendilerine verilecek tazminatın 10 liraya çıkarılmasını tazammun eden ikinci tadile gelince : Alınan izahata göre ekmek fiyatlarındaki farkın ağır işçilere verilen ekmek miktarına göre dahi ayda üç yüz elli kuruşu geçmediği ve yapılacak zamların Denizyolları, Askerî fabrikalar gibi Devlet müessesatında çalışan serbest işçi ve amele ücretlerinde dahi derhal akisler yaratacağının şüphesiz bulunduğu ve bütün bu mülâhazalar fevkinde, esasen kabul edilen şekle göre dahi Devlet demiryolları bütçesine bu zamlardan dolayı dört milyon liraya yakın ve ayrıca Yüksek Heyete sunulan ve katarlar ile tahmil ve tahrik işlerinde bilfiil çalıştırılanlara günde bir defa parasız yemek verilmesi hükmünü vazeden lâyiha ile 950 bin lira ki ceman beş milyon liraya yakın bir masraf tahmil edilmekte olup idarenin bugünkü varidat ve masarifine nazaran ayrıca külfet yüklenmesi doğru olamıyacağı anlaşılmış ve bu sebeplerle Hükümetçe teklif edilen zam ile iktifa edilmesi karargir olmuştur.

Kanunun icrasına İcra Vekilleri Heyetini memur kılmağa lüzum görülmiyerek üçüncü madde dahi yeniden kaleme alınmıştır.

Bu esaslar dahilinde tadilen hazırlanan lâyiha Umumî Heyetin tasvibine arzolunmak üzere Yüksek Reisliğe sunulur.

Reis	Reis V.	M. M.
Çorum	Kastamonu	Muğla
İ. Eker	*T. Coşkan*	*H. Kitabcı*
Kâtip		
İstanbul	Antalya	Bursa
F. Öymen	*N. Esat Sumer*	*Dr. Sadi Konuk*
Bursa	Elâzığ	Giresun
A. Nevzad Ayas	*M. F. Altay*	*M. Akkaya*
İsparta	İsparta	İstanbul
M. Karaağaç	*R. Ünlü*	*H. Ülkmen*
Kars	Kayseri	Kırklareli
C. Dursunoğlu	*F. Baysal*	*B. Denker*
Kütahya	Ordu	Samsun
A. Tiridoğlu	*H. Yalman*	*M. A. Yörüker*
Sivas	Tokad	Zonguldak
R. Çiner	*H. N. Keşmir*	*Emin Erişirgil*

HÜKÜMETİN TEKLİFİ	NAFİA ENCÜMENİNİN DEĞİŞTİRİŞİ	BÜTÇE ENCÜMENİNİN DEĞİŞTİRİŞİ
Devlet Demiryolları ve limanları işletme umum müdürlüğü memur ve müstahdemlerinin ücretlerine dair olan 2847 sayılı kanunun bazı maddelerini değiştiren 3173 sayılı kanuna bir muvakkat madde eklenmesine dair kanun lâyihası	*Devlet demiryolları ve limanları işletme umum müdürlüğü memur ve müstahdemlerinin ücretlerine dair olan 2847 sayılı kanunun bazı maddelerini değiştiren 3173 sayılı kanuna bir muvakkat madde eklenmesine dair kanun lâyihası*	*Devlet Demiryolları ve limanları işletme umum müdürlüğü memur ve müstahdemlerinin ücretlerine dair olan 2847 sayılı kanunun bazı maddelerini değiştiren 3173 sayılı kanuna bir muvakkat madde eklenmesine dair kanun lâyihası*
MADDE 1. — 2847 sayılı kanunun bazı maddelerini değiştiren 3173 sayılı kanuna aşağıdaki muvakkat madde eklenmiştir:	**MADDE 1.** — 2847 sayılı kanunun bazı maddelerini değiştiren 3173 sayılı kanuna aşağıdaki muvakkat madde eklenmiştir:	**MADDE 1.** — 17 mayıs 1937 tarih ve 3173 sayılı kanuna aşağıdaki muvakkat madde eklenmiştir:
MUVAKKAT MADDE 1. — 3173 sayılı kanuna bağlı 1 nu-	**MUVAKKAT MADDE 1.** — 3173 sayılı kanuna bağlı 1 nu-	3173 sayılı kanuna bağlı (1) sayılı cetvele dahil amele ve

Hü.	Na. E.	B. E.
maralı cetvele dahil amele ve hamallar ile 2 numaralı cetvelin 1 - 5 nci derecelerinde bulunan müstahdemlere; kendileri, karıları ve iaşeleri kendilerine ait olan ana ve çocuklarmdan (Yetim maaşı almıyan üvey çocuklar dahil) her biri için, fevkalâde hallerin devamı müddetince, ayda 5 lira verilir. Bu madde mucibince verilecek paralar kazanç, iktisadi buhran, muvazene ve hava kuvvetlerine yardım vergilerine ve tekaüt tevkifatma tabi olmadığı gibi borç için de haczolunamaz. Bu istihkaklar müstahdemlerin ücretlerini aldıkları tertiplerden aynı esaslara göre ödenir.	maralı cetvele dahil amele ve hamallarla 2 numaralı cetvelin birden beşinci derecelerine dahil bulunan müstahdemlere fevkalâde halin devamı müddetince kendileri için ayda 10 ve iaşeleri kendilerine ait olan zevce, evlât (dul ve yetim maaşı almıyan) anne, büyükanne, kızkardeş ve torunundan her biri için ayda beş lira aylık istihkaklarma ilâveten verilir. Bu madde mucibince verilecek paralar kazanç, iktisadi buhran, muvazene ve hava kuvvetlerine yardım vergilerine ve tekaüt tevkifatma tabi olmadığı gibi borç için de haczolunamaz. Bu istihkaklar müstahdemlerin ücretlerini aldıkları tertiplerden aynı esaslara göre ödenir.	hamallarla (2) sayılı cetvelin 1 - 5 nci derecelerine dahil bulunan müstahdemlere, fevkalâde hallerin devamı müddetince, kendileri ile karıları ve iaşeleri kendilerine ait olan evlât ve (dul ve yetim maaşı almıyan) anne, büyükanne, kız kardeş ve torunlarından her biri için ayda beş lira verilir. Bu madde mucibince verilecek paralar, kazanç, iktisadi buhran, muvazene ve hava kuvvetlerine yardım vergilerine ve tekaüt tevkifatma tabi olmadığı gibi borç için de haczolunamaz. Bu istihkaklar müstahdemlerin ücretlerini aldıkları tertiplerden aynı esaslara göre ödenir.
MADDE 2. — Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.	**MADDE** 2. — Bu kanun neşri tarihinden mer'idir.	**MADDE** 2. — Bu kanun neşri tarihinden mer'idir.
MADDE 3. — Bu kanunun hükümlerini icraya İcra Vekilleri Heyeti memurdur.	**MADDE** 3. — Hükümetin teklifi aynen.	**MADDE** 3. — Bu kanunun hükümlerini icraya Maliye ve Münakalât vekilleri memurdur.

25 . XI . 1942

Bş. V.	Ad. V.
Ş. Saracoğlu	*N. Menemencioğlu*
M. M. V.	Da. V.
A. R. Artunkal	*R. Peker*
Ha. V.	Mal. V.
N. Menemencioğlu	*F. Ağralı*
Mf. V.	Na. V.
Yücel	*A. F. Cebesoy*
İk. V.	S. İ. M. V.
Sırrı Day	*Dr. H. Alataş*
G. İ. V.	Zr. V.
R. Karadeniz	*Ş. R. Hatipoğlu*
Mü. V.	Ti. V.
F. Engin	*Dr. B. Uz*

Ticaret ve sanayi odaları, Ticaret borsaları ve Esnaf odaları teşkili hakkında kanun lâyihası ve Adliye ve İktisat encümenleri mazbataları (1/890)

T. C.
Başvekâlet
Kararlar dairesi müdürlüğü
Sayı : 6/4384

30 . XI . 1942

Büyük Millet Meclisi Yüksek Reisliğine

Ticaret ve sanayi odaları, Ticaret borsaları ve Esnaf odaları teşkilâtı hakkında Ticaret vekilliğince hazırlanan ve İcra Vekilleri Heyetince 28 . XI . 1942 tarihinde Yüksek Meclise arzı kararlaştırılan kanun lâyihası esbabı mucibesiyle birlikte sunulmuştur.

Başvekil
Ş. Saracoğlu

Gerekçe

Hâlen ticaret ve sanayi odaları, ticaret borsaları ve esnaf birliklerinin tabi oldukları umumî mevzuat şunlardır:

655 sayılı Ticaret ve sanayi odaları kanunu ile buna müsteniden tanzim edilmiş olan nizamname, 3 . IV . 1302 tarihli Umum borsalar nizamnamesinin ticaret borsalarına müteallik mahdut hükümleri, müteferrik talimatnameler;

21 eylûl 1941 tarihli Esnaf cemiyetleri talimatnamesi.

Umumiyetle dağınık ve ekseriya birbirine zıd hükümleri ihtiva eden bu mevzuat bugünün ihtiyaçlarına uymamaktadır. Sözü geçen müesseseleri memleketin iktisadi hayatı içinde taşıdıkları ehemmiyetle mütenasip faal bir rol ifa edebilecek hale getirmek için, tabi oldukları mevzuatta esaslı değişiklikler yapılması zarureti karşısında kalınmıştır.

İlişik projenin tanziminde gözönünde tutulan ana hedef, millî varlığımızın temellerinden birini teşkil edecek meslek, ahlâk ve disiplinini bu teşkilât vasıtasiyle tüccar, sanayici ve esnaf zümrelerinin faaliyetleri sahasında da günün ihtiyaçlarına en uygun bir şekilde tesis etmektedir.

Filhakika tüccar, sanayici ve esnaf zümrelerinin, memleketin umumî menfaatlerine uygun bir şekilde çalışmalarını temin edecek bir meslek ahlak ve disiplininin mevcut olmadığı, içinde bulunduğumuz buhran senelerinin açıkça meydana çıkardığı bir hakikattir. Bu vakıanın en önemli sebeplerinden birisi de, bu ahlâk ve disiplini kendilerine telkin etmek vazife ve mesuliyetini haiz sağlam bir meslek teşkilâtının yokluğudur.

Millî menfaatlere aykırı hareket eden ferdlerin, Devlet tarafından ayrı ayrı takip edilerek umumî hükümler dahilinde cezalandırılması, tatbikatta güçlükler yarattığı gibi, bugünün dâvalarını hal için kâfi bir tedbir olmaktan uzaktır.

Halbuki muayyen bir kadro ve teşkilât içinde birleşmiş meslek mensupları, Devletin karşısında bir ferd gibi yer alarak, en sıkı ve tesirli bir kontrola tabi tutulabilirler.

Bugün vatandaşların, mesleki hayatları ile millî menfaatler arasındaki sıkı alâka ve münasebet artık münakaşa edilmiyecek kadar katiyetle kabul edilmiş bir keyfiyettir. Buna nazaran, ferdlerin kendi mesleklerinde temin edecekleri menfaatler, ancak ammenin menfaatine uygun düş-

düğü zaman, millî bir kıymet ifade edebilir.

Binaenaleyh, mesleki faaliyetleri, millî menfaatlerin gösterdiği istikamette yürütmeği mümkün kılacak mazbut bir nizamın tessüsü, alınacak tedbirlerin aksamaması bakımından da lâzımdır.

İşte ticaret ve sanayi odalarını, ticaret borsalarını ve mevcut esnaf birliklerini, bu görüş dahilinde teşkilâtlandırmak maksadiyle, lüzumlu bütün esasları ve müeyyideleri ihtiva eden ilişik kanun projesi hazırlanmış bulunmaktadır.

Adliye encümeni mazbatası

T. B. M. M.
Adliye encümeni
Esas No. 1/890
Karar No. 12

24 . XII . 1942

Yüksek Reisliğe

Ticaret ve sanayi odalariyle Esnaf odaları ve Ticaret borsaları hakkında Ticaret vekâletince hazırlanarak İcra Vekilleri Heyetinin 28 . XI . 1942 tarihli toplantısında Yüksek Meclise arzı kararlaştırılan kanun lâyihasının encümenimize de havale ve tevdi buyurulması üzerine ihtiva eylediği hükümler Ticaret vekili Dr. Behçet Uz huzuriyle tetkik ve müzakere olundu.

Hükümet gerekçesinde beyan olunan sebeplere ve ayrıca Ticaret vekili tarafından encümenimizde verilen izahata nazaran meslekî ahlâk ve disiplini, ticaret ve sanayi erbabının faaliyet sahasında da günün ihtiyaçlarına uygun bir şekilde tanzimi hedef tutmuş olan lâyiha, heyeti umumiyesi itibariyle encümenimizce de kabule şayan görülerek maddelerin ayrı ayrı müzakeresine geçilmiştir. Bu müzakere sırasında lâyiha hükümlerinin umumî mevzuatımızla ahenkli olarak ve esas teşkilâtımızın dayandığı prensiplere uygun bir tarzda tertip ve tanzimi zarureti belirmiş ve bu esas dairesinde Ticaret vekâletiyle tam bir mutabakat halinde yeni baştan tanzim kılınan lâyiha beş bölüme ayrılmıştır.

Ticaret ve sanayi odalariyle esnaf odalarının ve ticaret borsalarının teşkilâtından bâhis olan birinci bölüm, kanunun derpiş ettiği teşekküllerin uzuvlarını ve bunların seçim tarzlarını vuzuhla tesbit etmektedir. Ticaret vekâletini bu teşekküllerin nezdinde temsile memur edilen umumî kâtibin vazife ve salâhiyetlerine dair olan **9 ncu madde lâyihanın en esaslı hükümlerinden biridir. Filvaki ticaret ve sanayi odalariyle esnaf odalarının ana vazifesi küçük büyük bütün tacir ve sanayicilerin faaliyetlerinin memleket içinde olduğu kadar memleket dışında da millî menfaatlere uygun olarak gelişmesini, meslekî ahlâk ve tesanüdün korunmasını, millî emek, istihsal ve iş hayatının en iyi şekilde kuvvetlenip kıymetlenmesini temin olduğuna göre meslekî olmaktan ziyade umumî menfaatleri temsilen memur edilen umumî kâtibin bu vazifeyi hakkiyle ifa edebilecek salâhiyetleri haiz olması zaruridir. Şu cihet te unutulmamalıdır ki, tacirleri gerek ferden ve gerek heyeti umumiyesi itibariyle mücerret umumî menfaata hizmet eden birer şahsiyet veya teşekkül addetmeğe imkân yoktur. Tacirlerin faaliyet sahalarında kazanç teminini ön safta tutmaları meslekin bünyesinde ve mahiyetinde mündemiç bir mefhumdur. Yeter ki kazanç teminini güden bu faaliyet daima meslekî ve millî menfaatlere uygun bir şekilde cereyan etsin. Çünkü tacir de millî camiada diğer meslekler kadar lüzumlu soysal bir vazife görmektedir. İşte Encümenimiz bu mülâhazadan mülhem olarak ticaret ve sanayi odalariyle esnaf odalarının ve ticaret borsalarının kuruluşuna dair olan birinci maddede bu teşekküllerin iki esaslı vasfını: meslek hizmetlerini ve halk hizmetlerini görmekle mükellef birer teşekkül olduğunu tebarüz ettirmekte fayda mülâhaza etmiştir. Bu maksatla kurulmuş olan ticaret ve sanayi ve esnaf odalarının vazifeleri ikinci bölümde, bazı hususiyetler arzeden ticaret borsalarının yine aynı mahiyetteki vazifeleri üçüncü bölümde toplanmış müşterek, müteferrik hükümler dördüncü**

bölümün mevzuunu teşkil etmiştir. Ceza hükümlerinden bahsolan beşinci bölüme gelince:

Encümenimiz 30, 31, 32, 33 ve 34 ncü maddelerin tanziminde kanunun esaslı hükümlerinin müeyidesiz kalmamasına ve aynı zamanda umumî mevzuatımızla ahenktar olmasına hususi bir itina göstermeyi vazife bilmiştir. Bu cümleden olmak üzere ağır ve maksadı aşan bir müeyyide şeklinde tecelli eden kara listeye ithal ve teşhir cezaları projeden çıkarılmış ve teşekküller idare heyetlerine inzibati mahiyeti aşan nihai derecede kaza salâhiyeti verilmesi doğru görülmemiştir. Nitekim oda veya borsaya vaktinde kaydolunmıyan veya borsa dışında muamele yapanlardan 31 nci madde hükümleri dahilinde alınacak üç veya on misli ücret esas ücret veya aidatın tezyidinden başka bir şey değildir. 32 nci maddeye tevfikan katî olarak verilecek para cezaları ise mahiyet ve neticeleri itibariyle inzibati vasıftadırlar.

Yukarıda arzolunan tadillerle yeni baştan kaleme alınan lâyiha havalesi veçhile İktisat encümenine tevdi buyurulmak üzere Yüksek Reisliğe sunulur.

Adliye En. Rs.	M. M.	Kâtip
Çorum	Zonguldak	Konya
Münir Çağıl	*Ş. Devrin*	*G. Gültekin*
ntalya		Balıkesir
N. Aksoy		*O. Niyazi Burcu*
Bingöl		Denizli
Feridun F. Düşünsel		*Haydar Günver*
Hatay	Kastamonu	Kayseri
Bekir S. Kunt	*Abidin Binkaya*	*R. Özsoy*
Kocaeli	Kocaeli	Manisa
S. Yargı	*S. Artel*	*A. Tümer*
Manisa	Rize	Sinob
K. Orer	*Dr. Saim Ali Dilemre*	*C. Atay*
	Tokad	Trabzon
Kaydiye ve senelik aidata muhalifim		*F. A. Barutçu*
S. Atanç		

İktısat encümeni mazbatası

T. B. M. M.
İktısat encümeni
Esas No. 1/890
Karar No. 7

29 . XII . 1942

Yüksek Reisliğe

Ticaret vekilliğince tanzim ve İcra Vekilleri Heyetinin 28 . XI . 1942 tarihli toplantısında verilen karar üzerine Yüksek Meclise takdim edilmiş olup tetkiki encümenimize de havale buyurulmuş olan «Ticaret ve sanayi odaları, Ticaret borsaları ve Esnaf odaları kanunu projesi», ilişik gerekçesi ve Adliye encümeni mazbata ve tadilleriyle birlikte, Ticaret vekili hazır bulunduğu halde okundu.

Mevzuun bilhassa millî teşkilâtlanma bakımından ihtiva ettiği ehemmiyete ve tesirleri geniş ve devamlı olacak esas kanunlardan birisine taallûk eylemekte bulunmasına nazaran, evvelemirde heyeti umumiyesi itibariyle muhtelif cephelerden incelenmesinde fayda görülerek geniş konuşmalar yapıldı:

Memleketimizde

a) Memleketimizde ticaret odaları:

1292/1876 tarihli İslahat fermanına dayanmaktadır. Daha önceleri Lonca adı altında benzeri görevleri olan teşekküllerin bulunduğu ve hattâ bu durumda tarihin kaydettiği ilk teşekkülün, hudutlarımız dahilinde Efes'te kurulduğu malûmsa da ne bunlar ne de benzer vaziyette olan Avrupa Guilde/ Cilt ve korporasyonları ve kararlarındaki mühim hususiyetler dolayısiyle bu günkü Ticaret ve sanayi odalarının menşei sayılmamaktadır.

13 zilkade 1292/1876 tarihli Islahta fermanında, «Ziraat, sanayi ve ticaretin ıslahı ve teksiri», kurulmuş olan «Ticaret nezareti) nin vazifei asliyesi olarak gösterilmiş ve bu kayde müs-

teniden neşrollnmuş 13 haziran 1292 tarihli kararname ile:

— Bir «Meclisi ziraat ve ticaret»

— Lâzımgelen mahallerde erbabı hırfet ve sanayiden müntehap fahrî âzadan mürekkep birer «Cemiyeti müşavere»;

— Dersaadet, vilâyat, elviye, kaza merkezlerinde sair memleketlerde cari olduğu gibi beynettüccar maruf ve muteber zevatan müntehap ve Ticaret nezaretinin tasdikiyle tâyin olunmak üzere «Ticaret Cemiyet» leri;

Teşkili derpiş edilmişti. Bu hükme istinaden ilk defa İstanbul'da 11 rebiyülevvel 1293 - 1876 tarihinde 24 âzadan mürekkep olarak bir « Ziraat ve ticaret cemiyeti» kuruldu.

Bu hususiaki buyrultuda :

Bu cemiyetler tarafından matlûp olacak sây ve gayretin vatan ve millete bir hizmet olacağı tebarüz ettiriliyordu.

— Safer 1297 - 1880 de « Derseadet Ticaret odası »,

— 29 Receb 1297 de « Derseadet sanayi odası »,

— ve yine aynı tarihte « Derseadet Ziraat odası » teşekküllerine inkisam etti ve 27 şubat 1304 - 1887 tarihinde ise yeniden her üçü birleştirilmek suretiyle « İstanbul Ticaret sanayi ve Ziraat odası » kuruldu.

1298 tarihli eski düsturun ilk ciltlerinde mevcut bu teşekküllere ait nizamnamelerden, diğer vilâyet merkezlerinde de mümasil teşekküller tesisine çalışıldığı anlaşılmakta ve o tarihteki Fransız mevzuatının seyri takip edildiği görülmektedir.

b) Borsalara gelince :

« Ticaret odası teşkil kılınmış olan şehirlerin münasip ve ticaretgâh olanlarında Devlete ait ve kâffesi Ticaret nezaretine merbut » birer borsa küşadı 10 receb 1302 - 1885 tarihli umumî borsalar nizamnamesiyle kabul edilmiş ve 26 eylûl 1304 ve 31 mayıs 1326 tarihli nizamnamelerle simsar ve tellâllar hakkındaki hükümler konmuştur.

Bu suretle, ve teessüs etmiş fiili vaziyetin 1302 tarihli nizamname hükümlerine telfikı suretiyle ilk borsa da 1885 de İstanbul'da « Esham ve tahvilât borsası » olarak kurulmuş ve ticari muameleler İstanbul'da 1924 tarihinde ve İzmir' de yirminci asır başlarına kadar han köşelerinde gayrimuntazam olarak devam etmiştir.

c) Halen cari hükümler ve tatbikatın gösterdiği neticeler :

1. Halen cari hükümler :

22 nisan 1341 tarihli 655 sayılı kanuna istinadetmektedir. 12 maddeden ibaret olan bu kanun yeni hükümler vazı suretiyle Ticaret ve sanayi odalarına ait eski hükümleri ortadan kaldırmış, fakat borsalara ait kanun metninde hiç bir kelime mevcut bulunmadığından 1302 tarihli izamnamenin bu hususiaki hükümleri baki kalmıştır.

Bu kanun belli başlı merkezlerde ve bu arada İstanbul ve İzmir'deki odaları millileştirmek gaye ve hedefine istinadediyordu..

Bu kanunun 2 nci maddesi hükmüne istinaden yapılmış olan 137 maddelik nizamnamenin ..... maddesinde baki kalmış borsalara ait hükümlere dayanılarak Borsalar hakkında da hükümler vazedilmiş olduğu gibi, aynı kanunun 4 ve ..... ncu madderine dayanılarak neşrolunan 21 eylûl 1341 tarihli « Esnaf cemiyetleri teşkilâtnamesi » ile de esnafa ait işler nizam altına alınmıştır.

655 sayılı kanun ve nizamnamesi hükmi şahsiyeti haiz odalara vücut vermekte, borsaları ve esnaf teşekküllerini bunlara bağlamakta ve heyeti umumiyesini vekâletin murakabesi altına almakta ve muvakkat kongreler derpiş etmektedir.

2. Sayıları:

— Halen 106 şehir ve kasabamızda birer Ticaret ve Sanayi odası,

— Bunlardan 23 nde ayrıca birer Ticaret, 2 sinde birer Hayvan borsası,

— Ve bütün memleketimizde ceman 210 Esnaf Cemiyeti vardır.

3. Bütçeleri:

1940/41 rakamlarına göre:

— Oda bütçelerinin yekûnu 679 139 lira 55 kuruş,

— Borsa bütçelerinin yekûnu 527 215 lira 60 kuruş,

— Esnaf Cemiyetleri bütçeleri hakkında rakam elde edilememiştir.

Oda bütçeleri içinde 490 liraya kadar düşenler olduğu gibi, 210 000 liradan aşağı düşmiyenler de vardır. Borsa bütçeleri ise 3 000 lira ile 140 000 lira arasındadır. Memur maaş-

ları bu bütçelerde mühim yekûnlar tutmakta ve bazen % 69 a kadar yükselmektedir.

4. Âza adetleri:

Bu hususta resmî rakam elde edilememiştir. Maamafih 1939/40 istatistik yıllığı rakamlarına nazaran:

— Sanayi ve küçük sanatlarla meşgul nüfusumuzun sayısı:

Umumî nüfusumuzun % 1. 3 üne tekabül etmek üzere 654 421,

— Ticaretle meşgul nüfusumuz:

Umumî nüfusumuzun % 1. 3 üne tekabül etmek üzere 218 308,

Nakliyat işleriyle meşgul nüfusumuzun sayısı:

Umumî nüfusumuzun % 0. 7 si olmak üzere 121 616,

olduğuna ve bunların içinde yaşı 25 den aşağı olanlar 233 188, faal nüfusumuzun yekûnu 7 921·205 bulunduğuna göre bunun takriben onda birine tekabül etmek üzere 761 145 vatandaş, bu müesseselerle doğrudan doğruya alâkalı bulunmaktadır.

5. Tatbikatta görülen vaziyet:

Odalarımız itibariyle:

Bunlardan 20 kadarı istisna edilirse mütebaki odalardan mühim bir kısmı ismen mevcut, sadece resim, harç, kaydiye ücreti tahsiliyle meşğul ve buna mukabil âzasına hiç bir nevi hizmet ifası imkânına malik değildir. Bilhassa, 655 sayılı kanunun 4 ncü maddesi hükmüne tevfikan 20 kuruş tescil harcı vermekle mükellef bulunan ve aded itibariyle mühim yekûn tutan esnaf, küçük tâcir, küçük sanatkârlar, odalarda kendi meslekî ihtiyaç ve menfaatleri bakımından bir teşekkül mevcut olmadığından sadece haraçgüzar vaziyettedir. Odalar iç teşkilâtının muhtelif meslekler ihtiyaçlarına göre tanzim edilememiş olması tüccarın odaya bağlanmasına ve bu müesseseleri kendi meslekî ihtiyaç ve menfaatlerinin de tetkik ve in'ikâs merkezi halinde görerek benimsemelerine mâni olmuştur.

Borsalara gelince:

Hükmi şahsiyetleri yoktur. Odaların munzam varidat merkezleri halindedir. İç teşkilâtları, odalardaki vaziyetin aynıdır, yani muhtelif kısım tüccarın her birine ait menfaat ve ihtiyaçlara göre tertip edilmiş değildir. Gerek ticaret gerek millî politika bakımından çağımızın zaruri kıldığı hizmetlerden en mühimlerini bile yapacak vaziyetten uzaktır.

Nizamnamenin 68 nci maddesine istinaden en sonuncusu 1935 senesinde olmak üzere şimdiye kadar yapılmış beş kongrede eksiklikler ve bir çok ihtiyaçlar tebarüz ettirilmiş ve memleketimizdeki mevzuatın esas itibariyle iktibas edildiği memleketlerde husule gelmiş tekâmül ihtiyacı bizde de duyulmuş olduğundan 655 sayılı kanunun tadili ittifakla istenmiştir.

Diğer memleketlerdeki vaziyet:

Diğer memleketlerde bu müesseselerin takip ettiği tekâmül ve istihaleler iki sistem etrafında toplanmaktadır:

1. «Kendi kendini sevk ve idare» denilen sistem, yani bu müesseseleri ihtiyari, kendi kendilerini idare eder ve âzasına temin ettiği menfaatler nispetinde inkişaf edebilir hususi cemiyetler telâkki eden memleketlerin tarzı;

2. Bunların millî hayat ve teşkilâtlanmada oynadıkları mühim rolleri derpiş ederek resmî ve mecburi hale sokmuş memleketlerin şekli.

Odalar bakımından

1. İngiltere:

Birinci yolu takip etmiş memleketlerin başında gelir. Bu memlekette ilk ticaret odası, 1783 tarihinde Glasgo'da tesis edilmiş, bunu 1881 de tesis edilen ve halen dünyanın en büyük ticaret odası olan Londra odası ve diğer İngiliz odaları takip etmiştir. Bu odaların: «Ticaret işleriyle en uzaktan alâkalı olan hususlara kadar her şeyi düşünmek, toplamak ve ilgililerin muntazaman istifadesine amâde tutmak» cümlesiyle hülâsa edilmekte olan başlıca hizmet istikametleri şunlardır:

1. Millî ticareti, gemiciliği, sanayii memleket içinde ve dışında takip, teşvik ve himaye etmek;

2. Bunlara ait istatistik malûmatı ve haberleri muntazaman toplamak;

3. Bunların menfaat ve himayelerini temin eden mevzuatı, tadilâtı tesbit ve temine çalışmak;

4. Bunlarla meşğul olanlar arasındaki ihtilâfları hakem suretiyle halle çalışmak;

5. Bu gayelerle alâkalı ve bu geyelere hizmet edecek her şeyi yapmak.

1929 tarihli İngiliz Şirketler kanununun 17 nci bendi (Companies Act Section 17), bu teşekküllerin ayrıca, menfaat gayesi takip etmemek şartiyle limited halinde teşekkülünü de

kabul etmektedir.

İngiliz ticaret odaları devamlı meslek komiteleri heyetlerince idare edilmekte ve bunlar dışında vilâyet ve belediyelere ait bütçe ve vergiler, nakliyat tarifeleri, dış ticaret, ticari hesaplar, ticari tedrisat, demiryollar tarifeleri, gümrük tarifeleri, mahallî ve umumî malî komite, alâmeti farika, ünversite, umumî işler, tahkim gibi komiteleri de ihtiva etmektedir.

Bu mülâhazalar İngiliz odalarını:

1. Büyük Britanya adaları haricinde de sayısı bini aşan İngiliz ticaret odaları tesisine;

2. Aralarında Britanya'daki odalar itibariyle, bir «Assication», İmparatorluk itibariyle bir federasyon vücude getirmeğe;

3. İngiltere İmparatorluğu Ticaret konseyi, (British İmperial Council of Commerce), İmparatorluk eczası arasında alış verişi ve kendi kendine yeterliği gayelerini takiple mükellef olup parolası «İngiliz ol ve İngiliz malı al» cümlesi olan ve bu propagandayı neşriyat, öğretici filimler, sergiler ve seyahatlerle yayan (Empire Marketing Board), İmparatorluk İktisat konferansı, Olumpia Fuarı ve diğer bir çok gemicilik, sanayi, ticaret istihbaratı mevzulu cemiyetler teşkiline veya bu teşekküllerle teşriki mesai ve tesisi irtibata sevketmiş ve bu kısım mesaileri itibariyle geniş nisbette Devlet sevk ve idaresini ve malî yardımını kabul ve temin etmişlerdir.

Hariçteki İngiliz Ticaret odaları idare heyetlerinin İngiliz olması şarttır. İngiliz teşkilâtı arasında şayanı kayıt olan bir cihet, kurulmuş cemiyetler yoluyla, ecnebi memleketlerden herhangi birine ticari seyahat yapacak İngilizlerin, o memleket hakkında öğrenilmesi faydalı malûmatı da cem ve telfika ve avdetinde tevdia mecbur edilmesi ve o memleketle herhangi bir ticari anlaşma veya muahede teşebbüsü halinde bu notların celbi veya bunları vermiş olanların şahsen dâvati suretiyle istifade olunmasıdır. Bu bakımdan ticaret odaları «İngilterenin kolu, gözü, kulağı, ticari düşüncelerinin toplanıp kıymetlendirildiği ve ticari telkinlerin ilgililer istikametinde yayıldığı» millî dimağ olarak tavsif edilmektedir.

Yine bu odaların daima zinde ve ayakta tuttuğu millî şuur, millî disiplin, millî, ticari ahlâk sayesindedir ki, muayyen servet derecesini aşmış her İngiliz kendisini millî politikanın tahakkuk ve inkişafında otomatikman yer ve vazife almış duymakta ve servetini ve ticaretini kendi şahsi menfaati değil millî menfaat ve icaplar emrinde saymaktadır.

Petrol tarihi bunun en parlak misalleriyle doludur: Dizel motorlarının keşfi ve İngilizlerin elinde petrol membaı yokluğu vaziyetinin doğuracağı neticelerin salâhiyetli makam tarafından bir tek toplantıda oda mümessillerine mahrem izahı, muayyen nisbet fevkinde servet sahibi bütün İngiliz tüccarını türlü adlar ve bahanelerle varlıkları pahasına dünyayı tarayarak İngiltereyi süratle en büyük petrol havzalarına sahip bir memleket haline getirmeğe kâfi gelmiştir.

1920 senesinde tesis edilmiş olup bizim de âzası bulunduğumuz Beynelmilel Ticaret odası da İngiliz odalarının telkin ve teşebbüsü ile kurulmuştur.

2. Şimalî Amerika Birleşik hükümetleri:

Bu memlekette ilk ticaret odası 1768 de, yani henüz İngiliz müstemlikesi bulunduğu devrede Nevyork'ta İngilizler tarafından tesis edilmiştir. Amerika istiklâlini ele aldıktan sonra bu oda Nevyork hükümeti Ticaret odası adiyle millileştirilmiştir. Nevyork dışındaki Amerika Ticaret odaları sistemi:

1. Ya federasyon
2. Ya korporasyon

esaslarına dayanır. Bunlardan birinci usulde odalar âzaları ticaret grupları tarafından seçilmiş bir merkezi idare konseyi tarafından idare olunur. Amerika ticaret odalarının daha büyük bir ekseriyeti tarafından tatbik edilmekte olan korporasyon sistemine gelince; bunlarda odaların idaresi âzaların alelâde şirketlerdeki idare meclisleri tarzında çalışmak üzere seçecekleri bir müdürler heyeti (Board om Menagers) tarafından tedvir olunur.

Nevyork odasına gelince, bu odanın teşkilâtı, bütün şehir halkının iştirak hakkı olduğu umumî bir şehir mitingi kanaliyle vücude getirilmiştir. Nevyork Hükümeti dahilinde cari « Town Miting » yani refandum usulüne nazaran, bir çok mühim işlerin ancak bu mitinge iştirak edenlerin ekseriyetiyle kabili ifa olması ve Nevyork Ticaret odasının bu reylere iki bin âza ile iştirak salâhiyeti bulunması odayı oldukça müessir vaziyette tutmaktadır.

Şimalî Amerika Birleşik Hükümetlerinde Ticaret odaları memleket müdafaasını temin edecek bir millî tesis olarak ele alınmış olup

« bu kabîl ticari temsil heyetlerinin kurulması uğrunda sarfolunacak mesai, bütün iyi vatandaşların gaye edinmesi gerekli » bir iş olarak tavsif olunmuştur.

Bu mülâhazanın sevkiyle 1912 de Cumhur Reisi ve Ticaret nazırının iştirakiyle, « Amerika ticari menfaatleri mevzuunda müşterek ve ahenkli düşünce ve hareketleri temin gayesiyle » bir toplantı yapılmış ve bunun neticesi olarak bütün Şimalî Amerika Birleşik Hükümetlerini şâmil « Millî Birleşik Amerika Ticaret odası » adlı bir teşekkül vücude getirilmiştir.

Bu oda :

1. Mahallî teşekküllerden, ticaret odalarından, ve ticaret odası rolü oynamakta ve fakat (Board of Trade) unvanı taşımakta olan teşekküllerden;

2. Hususi sanayii temsil eden ticari asosyasyonlardan :

Müteşekkildir. Her teşekkül müsavatan reye sahiptir. Masrafa senelik varidatının mikrına göre % yarımdan âzami 700 ve asgari 10 dolar konmak üzere iştirak eder. Kararlar yıllık toplantılarda mevcut âzanın üçte ikisinin ekseriyetiyle verilir. Her Hükümet için kabul edilmiş âzami âza miktarı 1224 dür. Bu rakamlara ecnebi memleketlerdeki odalar da dahildir. Bu odanın senelik varidatı 600 000 doları mütecavizdir.

Odanın işleri 25 kişiden mürekkep ve müntehap bir müdürler heyeti tarafından tedvir olunur. Bu âzalar işlerinden bir reis, dört reis vekili ve veznedar olarak altı kişi seçerler. O da münhasıran komiteler marifetiyle idare olunur. 12 âzadan mürekkep daimî bir icra komitesi ve ihtiyaca göre dâvet veya teşkil edilen diğer ihtısas komitleri de vardır.

Millî Ticaret odasının, icrai ve teşrii rolü olan bütün Devlet teşkilâtiyle sıkı münasebetleri vardır. Millî bütçe, daimi tarife komisyonları, anlaşma ve para politikaları ilh.. gibi bir çok işler ve kanun projeleri ve bunlara ait prensip meseleleri bu oda âzasının mütalâasına arzolunur.

3. Almanyada:

1934 tarihine kadar Almanyada üç çeşit teşkilât vardı.

1. — Resmî ve kanunla teşkil edilmiş odalar,

2. — Hususi serbest asosyasyonlar,

3. — Bunların ikisi ortası bulunanlar.

Almanyada Ticaret odaları ilk defa 1802 de Napolyon tarafından tesis edilmiş olduğu için uzun müddet Fransız sistemi tesirleri altında kalmış ve tarihi gelenekler sevkiyle muttarit bir şekil alamamıştır.

20 agustos 1934 tarihli bir Hükümet kararnamesi Alman Ticaret odalarını İktisat vekâleti emrine aldı. Vekâlet bu kararname ile oda reis ve âzalarını intihap ve azil ve oda faaliyetini mutlak olarak tanzim salâhiyetini almıştır.

Ticaret odaları reis ve âzaları, istişari bir meclis ile birlikte idareyi temin ederler. İstişari heyet âzası reis tarafından seçilir. Ve vekâletçe tasdik olunur. Kararnamenin hükümlerine muhalif diğer mevzuat ilga edilmiştir. Aynı kararname Almanya Ticaret odaları merkezi teşkilâtı olan (Deutsche İndustrie und Handelstag) ı da hükümleri altına almaktadır.

4. Fransa'da:

Fransa'da ilk Ticaret odası 1599 da Marsilya şehir meclisi tarafından kurulmuştur. Bu oda şehire ait ticari mevzular dışında konsolosların seçiminde, terfiinde ve yakın Şarktaki konsoloslukların teftişinde de vazife almıştır.

1700 de diğer vilâyet merkezlerinde de bu teşkilâtı temin eden bir kararname neşrolunmuş, 1789 da hepsi kapatılmış ve nihayet 24 ilkkânun 1804 tarihli kanunla Napolyon tarafından yeniden açılmıştır.

Memleketimizdeki bu mevzua dair kanun ve nizamnameler Fransız mevzuatı esaslarını ihtiva etmekte olduğundan, fazla tafsilât zait görülmüştür.

1908 ve 1924 de yeni bazı esaslar konmuş, fakat odaların resmî ve bizdekilere benzer karekteri esas itibariyle değiştirilmemiştir.

Fransada ticaret odaları arasında asosyasyon teşkili memnu olduğundan ancak «Ticaret ve Sanayi odaları sendikası» vücut bulabilmiştir.

Bu sendika, iki odadan müteşekkil olup birisi işçileri ve diğeri iş verenleri temsil etmektedir.

Vazifesi, ticari, sınayi, zirai meseleleri, tetkik icabında kongreler akd ve âzaları arasında hakemlik, yardım sendikları, hayır müesseseleri müstahdemin idarehaneleri kurmak gibi işlerdir.

Bu harp sırasında bir müddet serbest kalmış

olan Fransa'da yeni rejim aynen Alman usulünü tatbik cihetine gitmiştir.

5. İtalya'da:

İtalya'da evvelce Fransız sistemi mevcut bulunmakta idi. 18 haziran 1931 kanunu ile bu odalar «Vilâyet Ekonomik Konsey» liklerine kalbedilmiştir.

Bu konseyler mahallî vâlinin reisliğinde korporasyon nezaretince tâyin edilmiş reis vekili ve riyaset komitesi âzaları, ve şube şeflerinden mürekkeptir. Bunlar haricindeki âzaları şunlardır:

1. Korporasyon müfettişi;
2. Mıntaka ziraat müfettişi;
3. Mıntaka ziraat dairesi müdürü;
4. Orman milisleri mümessili;
5. Nafia müdürü;
6. Vilâyet veterineri.

Bu konseyler ticarete, ziraate, nafiaya ait işler dışında iş ve işçi işleriyle ve istihsalâtın inkişafı mevzulariyle uğraşır. Dahiliye ve korporasyon nazırlarının teklifi üzerine Kıral tarafından istar edilecek kararname ile ilga edilebilirler.

6. Japonya'da:

İlk Ticaret odası «Oska tüccarları meclisi» nin ticaret ve sanayi odasına kalbi suretiyle 1878 de vücuda getirilmiştir. Japon odalarının faal ve temsili olmak üzere iki kısım âzası vardır. Temsili âzalar oda meclisini teşkil eder. Ve faal âzaların intihabında rey verirler.

1927 tarihli Japon Ticaret ve Sanayi odaları kanununun ana hatları şunlardır:

Odalar hükmi şahsiyeti haiz. Vazifeleri ticaret ve sanayiin inkişafını temin [illegible] ihtiva edebilir. Teşekkül vekâletin tasdikiyle tekemmül eder. Oda faaliyeti aşağıdaki hususlara taallûk edebilir:

Ticaret ve sanayi üzerine raporlar, bunlara yardım, hakemlik, vazifesine müteallik akitler ve şehadetnameler, istatistik, taharriyat, diğer ticaret ve sanayiin terakkisine hâdim her nevi hususat. Hükümete, talep üzerine veya doğruca mütalâa beyanı, tüccar ve sanayicilerden her türlü malûmat talebi hakkına malik. Konsey âzası elli kişi. Hizmet müddeti dört yıl. Yıllık umumî toplantı yapar. Muayyen meseleler umumî toplantıda karar altına alınır. Odayı reis temsil eder. Ticarete ait kontrol da reisçe yapılır. Bir umumî kâtibi var. Millî müşterek mesele ve gayelerinin tesbit ve takibi maksadiyle bir millî Japon ticaret ve sanayi odası kurulabilir.

7. İsviçre'de:

Bern ve Bieldeki iki ticaret ve sanayi odası haricinde İsviçre ticaret ve sanayi odaları tamamen hususi mahiyette cemiyetlerdir.

9 ilkkânun 1929 tarihli kanuna göre menşe şehadetnamesi vermeğe federal ticaret teşkilâtına yardıma, ithali tahdit edilmiş maddeler hakkında ithal lisansları vermeğe ve diğer tedbirlerde icrai vazife almağa memur edilebilirler. Âzalar mıntaka dahilindeki tüccar ve sanayicilere munhasır olup şirketler, şirket olarak giremez. Âzalarından biri girer. İsviçre odaları İsviçre Kanunu medenisinin 60 ncı maddesine istinaden teessüs ederler.

8. Belçika'da:

1802 de Napolyon tarafından tesis edilmiş olan ticaret ve sanayi odaları Fransa'ya mütenazır değişiklikler geçirdikten sonra nihayet 1875 de, hükümetçe teşkil edilmiş odaların lağvı suretiyle serbest ve ihtiyarî teşekküller halini almışlardır. Çalışma sistemleri İngiliz tipidir.

27 haziran 1921 tarihli kanuna müsteniden Brüksel'de Belçika ticaret ve sanayi odaları millî federasyonu unvaniyle bir birlik vücude getirilmiştir. Bu birlik:

1. Ticaret ve sanayi odalariyle;
2. Ticaret ve sanayi inkişafiyle ilgili diğer teşkilât mümessillerinden terekküp eder.

Gayesi: Millî menfaate ait hususlarda hareket ve fikir iştiraki temini, müşterek menfaatlerin müdafaası, her nevi ticari ve sınai meseleleri tetkik ve raporlar tanzimi gibi işlerdir.

Federasyon kararları, diğer serbest teşekküller için ihtiyaridir.

Hükümetle münasebeti: 1875 tarihli kanunun mucip sebepler lâyihasında hükümetçe lüzumunda reyi sorulacağı ve icabında muayyen tetkikler için ihtisas erbabından mürekkep tecrübeli kimselerle bu maksatla komisyonlar teşkili isteneceği yazılıdır.

9. Danimarka'da:

Kopenhag'da bütün Danimarka tüccarlarının ve sanayicilerinin kaydedilmek mecburiyetinde oldukları bir tüccarlar birliği 1605 tarihinden itibaren muhtelif istihaleler geçirerek, liman, belediye ve Devlete ait muhtelif hizmet-

ler de almak suretiyle vücuda getirilmiş bulunmaktadır.

Bundan başka Danimarka tüccarları federasyonu namiyle bir teşekkül ile bu teşekkülün vilâyetlerde icra komitesi mahiyetinde üç şubesi vardır.

10. Finlandiya'da :

1917 tarihli kararname ile yarı resmî ve daha ziyade İngiliz tipi esasları dahilinde tesis olunmuştur. Helsingfors'da nerelerde oda açılabileceğini tâyin hakkını da haiz bir merkezî oda vardır. Odaların asosyasyon teşkil edebilmeleri bazı kayitlara bağlanmıştır.

11. Hollanda'da :

Hollanda ticaret odaları 1920 tarihli kanunla kurulmuş resmî Devlet teşekkülleridir. Masraflarını tesçil harçlariyle temin ederler. Âza olabilmek için Hollanda hudutları dahilinde mukim ve Hollanda vatandaşı olmak mecburidir.

Odalar, toptancılar ve perakendecileri temsil eden iki kısımdan mürekkep, Hükümet, belediye ve mahallî idarelerin mesleklerine ve ticari mevzuata müteallik hususlarda müşaviri vaziyetindedir. Umumî reisten başka, şube reisleri ve bir Umumî kâtip vardır, hepsi müntahaptır.

12. İsveç'te :

İlk oda Stokholm'da 1858 de teşkil edilmiş olan tüccarlar birliğinin 1902 de odaya kalbi suretiyle vücude getirilmiş ve diğer şehirlerde de buna benzer teşekküller bunu tâkip etmiştir.

1916 da ihtiyari olan bu odalar kendilerine resmî hüviyet verilmesini istemişler ve aynı tarihli kanunda arzu edenlere bu imkân ve aynı zamanda Devletin malî yardımı temin olunmuştur. Bugün bir tanesi hariç hep bu vaziyettedir. Her biri müteaddit ticari ve sınai, bahrî, millî birlik ve teşekküllerle teşriki mesai ederler. İskandinav memleketleri arasında ticari kongre fikri ve Stokholm odası tarafından ileri sürülmüştür.

Teşkilât ve çalışma tarzı İngiliz sisteminin aynı kalmıştır.

13. Norveç'te:

Vaziyet İsveç'in ayındır.

14. İspanya'da:

İspanyol Ticaret odaları, 1911 tarihli kanuna müstenid resmî korporasyon teşekkülüdür. Ticaret odaları kendi mesleki hizmetleri dışında muhtelif vazifelerle tavzif edilmiş ve faaliyetinin heyeti umumiyesi itibariyle Ticaret ve sanayi nezaretinin kontrol ve emri altına konmuştur.

Maamafih, sırf ticari işlere ait mesailerinde serbestilerini muhafaza etmişler ve Falanjist rejimden sonra da bu vaziyette kalmışlardır. Ayrıca Ziraat ve Maaden odaları da vardır.

15. Balkan memleketlerinde odalar ana hatlariyle eski Fransız tipinin aynıdır.

16. Sovyet - Rusya'da:

Rus Ticaret odaları Rus Ticaret komiserliğinin bilhassa harici ticaret işlerinde bir şubesi halindedir. 1921 de tesis ve 1927 de bazı salâhiyetlerle takviye edilmişlerdir.

Ticaret heyetleri sevk ve kabulünde ve ticari müzakerelerde vazifedarlardır.

Borsalar

Aşağıda hulâsatan kaydolunan izahların da göstereceği veçhile borsalarda her bakımdan ticaret ve sanayi odalarına mütenazır bir vaziyet arzetmektedir.

İngiltere'de:

17 nci asırda, bilhassa dış memleketler mahsulâtını getiren, alan ve satanların muayyen kahve ve lokantalarda toplanmasiyle başlamış ve 19 ncu asır başlarında kahve, pamuk, maden, yün, tiftik, hububat, kuru meyveler.. ilh.. gibi belli başlı her ithal, tekrar ihraç ve dahilî istihlâk mevzuu madde için kurulmuş ayrı ayrı asosyasyonlar bu kahve ve lokantaların yerini tutmuştur. Tamamen hususi ve ihtiyari teşekküller mahiyetinde olmalarına rağmen mevzuu oldukları maddeler itibariyle liman, depo, finansuman, kondismanyan, albitraj, kontratipler kliring ve tasfiye sandıkları, umumî mağazalar gibi vücude getirmiş oldukları esaslı tesisat, bu asosyasyonlar salonlarında iş yapanlara bahsettikleri her nevi emniyet ve kolaylıklar temin ettikleri ticari ve teknik alemşümûl malûmat bunları fiili inhisar vaziyetine sokmuştur. Meselâ İngiltere pamuk borsası olan Liverpol Cotton Association, yalnız İngiltere dahilindeki mesai ve tesisatın sahibi değil aynı

zamanda Şimali Amerika, Mısır ve Adana yerli pamuklarının standart tiplerini de vücude getirmiş ve bütün dünyada cari pamuk kontratiplerini tesis etmiş olan ve dünya rekoltunu ve vasıf değişikliklerini müstemirren tâkip eden muazzam bir teşekküldür. Bu asosyasyonlar satışlarını umumiyetle auction dene kapan usuliyle yaparlar. Teşkilâtları İngiltere kambiyo borsası teşkilâtına benzer. Âzalıkları mahduttur. Gayet sıkı meslekî disiplin ve ahlâk kayıtları vardır. Bazılarında âza olabilmek iki ilâ üç bin sterlinge mal olduğu gibi, salonlara devam edebilmek ayrıca senede 100 - 50 sterlin arasında yıllık ve ayrıca bu miktara yakın duhuliye vermeğe bağlıdır. Âza memurlarından bir veya ikisini muayyen şart ve teahhütlerle, yine yıllık haricinde dühuliyede vererek borsa salonlarına girebilmesini temin edebilir. Bunlardan Brocker denen tellâl kısmı kendi hesabına muamele yapamaz. Dealer veya Jopper denen kısım ise hem alıcı hem satıcı sıfatlariyle teklif yapar, yani şu kadara alacağım, şu kadara satacağım der.

Şimalî Amerika Birleşik Hükümetlerinde :

Amerika'da aynen tatbik edilmekte olan İngiltere tipi asosyasyonlar haricinde, Amerika zincirleme kooperatif sisteminin bir hususiyeti halinde mıntaka merkezlerinde istihsal kooperatifleri tarafından vücude getirilmiş ve âzaları bu kooperatiflerden ibaret olan borsalar vardır. Kooperatif halinde idare edilen bu borsalara âzasını teşkil eden kooperatifler umumiyetle beş sene müddetle mallarını kendi salonlarında satmak üzere kontratla bağlanırlar. Bundan başka, gerek Şimalî ve Cenubî Amerika'da gerek dominyonlarda yün, tütün, deri, kürklü deri en başta olmak üzere bir çok mahsullerin toptan satışları hemen hasren oksion yani kapan yerlerinde muayyen tarihlerde yapılır. Bu kapan yerlerini tesis ve işletme işi de hususi şirketler elindedir.

Diğer memleketlerde :

Umumiyetle sıkı Devlet kontrolü altındadır. Salonlara kayitli olanlardan maadası giremez. Bunlar hem yıllık aidat hem dühuliye verirler. Bazılarında kayıtlı olmıyan alâkalı tüccarın da bir âza veya kayitli tellâl refakatinde salonlara girmesine müsaade olunur. Bunlar her defasında yüksek bir dühuliye vermekle mükelleftirler. Borsalar, taşıdıkları unvan neden ibaret olursa olsun;

— Arz ve talebi karşılaştırmak;

— Fiyat hareketlerini ve muameleleri kayıt ve takip etmek;

— Her madde piyasasına müessir her türlü istatistik kanuni, ahdi malûmatı muntazaman cem ve takip eylemek;

— Örf ve teamülleri tesbit ve muhafaza, teslim, tesellüm, tediye şartlarını, nümune alma, hakeme müracaat, tasfiye .... gibi hizmetlere tavassut,

— Bilhassa her maddeye ait ana alım, satım şartlarını etraflı bir şekilde arkalarında muhtevi kontratipler tesis etmek;

gibi vazifeleri görürler.

Vadeli muamelât borsaları :

Hasren bu kabîl muamelelerle meşgul borsalar bulunduğu gibi icabettirdiği ihtimamla bu çeşit muameleleri de tesbil eden borsalar çoktur. Bu nevi borsaların meşru ticari spekülâsyon yoluyla bir taraftan müstahsilin, istihsalden önce mahsulünü paraya kalbetmesini temin ve bir taraftan riski kısmen tüccara nakil bakımından ehemmiyet ve faydaları malûmdur. Bu kabîl borsalarda muamele hemen hasren standardları teessüs etmiş mallar üzerine yapılır. Tasfiye sandıkları ve hakem heyetleri bu nevi borsaların layenfek cüzüdür.

Netice:

Derpiş edilen bu mülâhazalar üzerinde cereyan eden konuşmalarda varılan kanaatlar şunlar olmuştur:

1. Ticaret ve sanayi odaları ve onlara bağlı teşekküller her memlekette millî politikanın başlıca faal merkez ve vasıtalarından biri halini almışlar ve memleketimiz mevzuatının istinat ettiği devrelerdeki vaziyete nazaran esaslı değişiklikler ve inkişaflar kaydetmişlerdir.

2. Bu teşekküller pek ziyade muhtaç olduğumuz millî tüccar zümremizi kuvvetlendirmek, millî ticaret ahlâkını korumak, millî menfaat icaplara uygun fikir ve hareket birliği tesis etmek ve bu istikametlerdeki hükümet mesaisini tamamen müsmir hale getirmek emrinde, hakikî disiplin mektepleri ve millî kurulma ve korunma merkezleri halindedir;

3. Bu memleketin sıkıntılarının büyük bir kısmı, ticaret sahasının bu milletin çocukları ta-

rafından lâzimi derecede ele alınamamış olmasından doğmaktadır. Tüccar yalnız bu memleketin alın terinin kıymetlendirilmesi eline emniyet edilmiş olan adam değil, bu memleketin refahı, huzuru ve istikrarı ve iç gelişimin de büyük mesai ve mesuliyet payı da olan devamlı ve hakikî menfaatin ancak millî menfaat ve icaplara uyan menfaat olduğunu bilen ve buna inanmış olan adamdır.

Bu mülâhazalarla, hem bu mülâhazaları tatmin, hem de mevcut mevzuatımızdaki eksiklikleri itmam maksadiyle tanzim edildiği görülen lâyiha ittifakla müzakereye şayan görülmüş ve Ticaret vekilinin Adliye encümeninin tertip, tadil bakımından lâyihaya verdiği şekil ile mutabık olduğu yolundaki beyanatı da dinlenerek her iki metin okunmak suretiyle maddelerin müzakeresine geçilmesine karar verilmiştir.

Maddeler

Madde 1. — Bu madde etrafındaki görüşmeler şu üç nokta etrafında toplanmıştır:

a) Bu maddede gösterilen unvanlar altında teşekkül, ancak Ticaret vekâletince mi teşkil edilebilecektir?

b) Esnaf tâbiri Ticaret kanununda mevcut olmadığına ve hiç bir kanunumuzda da tarif edilmemiş bulunduğuna nazaran bu kelime ile kimler kastedilmiş olacaktır?

c) Bu teşekküller kendilerine gerek bu kanunla gerek mevzuatla verilmiş bir kısım vazifelere ve bu meyanda ticaret sicilli tutmak, menşe şehadetnameleri vermek.. gibi salâhiyetlere nazaran âmme müessesesi hükmünde değilmidir?

Bunlardan (a) fıkrasına müspet cevap vermek hususunda ittifak edilmiş olmakla beraber, 655 sayılı kanunda da mevcut olan bu kaydin tatbikatta karşılaştırdığı müşküller ve bazı ecnebi Ticaret odalarına, «Ticaret odası» tâbirinin, bir ecnebi dilde karşılığını kullanmalarına müsaade şeklinde takip edilmiş hal şekli ve bu kabîl odaların mütekabiliyet esası üzerinden bizce de yabancı memleketlerde tesisinde mevcut faydalar ve nihayet bizzat memleketimiz menfaatları bakımından temin edebilecekleri menfaatlar nazara alınarak, bu kanunun müteferrik hükümler kısmında teemmülü lüzumunda da birleşilmiştir.

b fıkrasındaki süale gelince: Ticaret kanununun küçük taciri tarif eden 13 ncü maddesi hükmüne ve bu tarife mütenazır olarak Kazanç ve muamele kanunlarında mevcut tariflere ve bunların «Esnaf» ı da içine almakta olmasına nazaran, esnaf kelimesi yerine «Küçük tacir ve küçük sanatlar» tâbirinin ikamesi yolundaki teklif ekalliyette kalmış ve buna mukabil, esnaf tâbirinin, küçük sanatkârı da ihtiva eden küçük tacir mânasında kullanılmış olduğunun bu madde sonuna eklenmesi ve bu suretle beynennas daha ziyade şayi olan «esnaf» tâbirinin muhafazası ekseriyetle kararlaştırılmıştır.

c fıkrasındaki suale gelince :

Malûm olduğu üzere, âmme hukuku hükmi şahsiyetlerinin nevileri, âmme idareleri, âmme müesseseleri ve Devlet iktisadi teşekkülleri olarak üçe ayrılmakta olup, Ticaret ve Sanayi odaları ve borsalar ve Esnaf odaları, bunlardan ikinciler için lüzumlu olan: 1) hükmi şahsiyeti haiz olmak, Devlet kontrolü altında âmme hizmetiyle de tavzif edilmiş bulunmak, 3) kanunla teşkil edilmiş olmak vasıflarını tamamen haiz bulunduklarında şüphe yoktur. Türk Ceza kanununun 279 ncu maddesi tatbikatı ve Memurin Muhakemat kanunu bakımından Büyük Millet Meclisinden çıkmış kararlar da bunu müeyyittir. Bu itibarla âmme müessesesi tâbirinin madde de zikredilmiş olup olmamasının netice üzerinde müessir olup olmayacağı ve 3499 sayılı Avukatlık kanununun 22 nci maddesi 1 nci fıkrasında «Avukatlık, âmme hizmeti mahiyetinde bir meslektir» şeklinde olan kanuni hükme de nazara alınarak münakaşa edilmiş ve netice de hükmi şahsiyeti haiz olacakları, Ticaret vekilliği tarafından kurulacakları, bu vekilliğe bağlı olacakları da lâyihada ifade edilmekte olduğuna nazaran, tabiatiyle âmme müesseseleri mahiyetinde olacakları hususu, bir reyi muhalife karşı ekseriyetle kabul edilmiştir.

Adliye encümeninin birinci maddesi bu mülâhazalarla ve tadilen ilişik şekilde birinci madde olarak kabul edilmiş bulunmaktadır.

Madde 2. — Hükümetin ikinci maddesindeki esasların Adliye encümenince bazı tadilâtla 24, 26, ve 27 nci maddelere nakledildiği görülmüş ve bu encümence 2 nci madde metni olarak bırakılmış kısım esas alınarak münakaşa ve bu madde son fıkrasındaki salâhiyetin fevkalâde zamanlara münhasır olacağı Ticaret vekilinin izahatından anlaşıldığından, bu fıkranın muvakkat maddeye alınması suretiyle, tadilen 2 nci madde olarak kabulünde birleşilmiştir.

Madde 3. — Hükümetin 3 ncü maddesiyle

Adliye encümeninin 3 ncü maddesi birbirini müteakip okunarak Adliye encümeni metni, vüzuhu temin edecek ilâve ile kabul edilmiştir.

Madde 4. ve madde 5. — Hükümetin 4 ve 5 nci maddesinin Adliye encümenince 4 ve 5 nci maddelerle 9 ncu madde hükümleri meyanına tadilen alındığı görülmüş ve Adliye encümeni teklifi esas alınarak, bu encümenin 4 ncü ve 5 nci madde teklifleri, 4 ncü ve 5 nci madde olarak aynen kabul edilmiştir.

Madde 6. — Hükümetin 6 ncı maddesiyle birlikte okunarak Adliye encümeni teklifi tadilen 6 ncı madde olarak kabul edilmiştir. Bu madde son fıkrasında yazılı umumî kâtiplerin Meclis toplantılarında rey sahibi olmadan bulunacakları ve mezuniyet veya herhangi sebeple yoklukları halinde muavinleri, yoksa vekillerinin bu vazifeyi ifa edecekleri tabiidir.

Madde 7. — Hükümetin 7 nci maddesinin Adliye encümenince tadilen 7, 8, 13 ve 18 nci maddelere alındığı görülmüş ve 7 nci madde olarak, Adliye encümeninin 7 nci madde teklifi aynen kabul edilmiştir.

Madde 8. — Adliye encümeninin Hükümetin 7 nci maddesindeki bir hükmü tadil suretiyle vücude getirdiği bu teklif encümenimizde uzun münakaşaları mucip olmuş ve âzadan üçünün lâakal Belediye kanununun 89 ncu maddesi hükmüne mütenazır bir şekil verilmesi yolundaki ısrarına mukabil ekseriyetle Adliye encümeni metni kabul edilmiştir.

Ekalliyetin noktayı nazarı: Bu teşekküllere, âzasının daha çok ve daha yakından benimseyeceği bir şekil vermekteki faydalardır. Ekseriyet ise, heyet âzası, teşekkül üyeleri tarafından serbestçe devam etmiş bir intihabın neticesi olarak taayyün etmekte olduğuna göre, Vekillikçe yapılacak intihabın, bu suretle her biri ayrı ayrı reis de olabilecek kabiliyette olmak üzere belirtilmiş kimseler arasında yapılacağı ve binnetice ekalliyet tarafından ileri sürülen menfaatlar tamamen mevcut olmakla beraber, böyle bir muamele en ayrıca istihsal edilebilecek menfaatlar da olacağı merkezindedir.

Madde 9. — Hükümetin 8 nci maddesindeki esasların Adliye encümenince 9 ve 23 ncü maddeler olarak tadilen kabul edildiği görülmüş ve Adliye encümeni 9 ncu maddesi esas alınarak, tadilen ve tavzihan 9 ncu madde olarak kabul olunmuştur.

Madde 10. — Hükümetin 9 ncu maddesinin Adliye encümeni teklifinde 21 nci maddeye alındığı ve 10 ncu maddesinin ise 22 nci maddeye kalbedildiği ve 11 ve 24 ncü maddeleri tevhit ve tadil suretiyle bu 10 ncu maddeye vücut verildiği görülmüştür.

Bu esas kabul edilerek, Adliye encümeninin 10 ncu maddesi tadil ve ilâvelerle 10 ncu madde olarak onaylanmıştır. Bu maddenin (e) fıkrası sonuna yapılmış ilâve ile, millî bakımdan fayda görülen hallerde beynelmilel teşekküller de kurabilmesi istihdaf ve g fıkrası metniyle adres kitabları ve her türlü öğretici, yayıcı, tanıtıcı filim ve neşriyat da kast edilmiştir. f fıkrasında mevcut «panayırlar ve fuarlar» kelimeleri üzerinde durulmuş, bunlardan ikincisinin aynı mânaya gelmekte olmasına nazaran tayyı hakkındaki teklif, fuar kelimesi dilimizde beynelmilel karekteri haiz olanlara alem olduğu ileri sürülerek ekseriyetle kabul edilmemiştir.

Madde 11. — Bu madde hükmünün Ticaret vekilinin iltihakiyle yeniden tedvin edildiği görülmüş ve aynen kabul edilmiştir.

Madde 12. — Hükümet teklifinde bu madde esasları 12 ve 24 ncü maddelerde gösterilmektedir.

Adliye teklifi esas alınarak, ufak tadillerle kabul edilmiştir.

Madde 13. — Bu madde hükmü Hükümet teklifinin 7 nci ve 8 nci maddesinde mevcut bulunmaktadır. Adliye encümeni teklifi esas alınarak, tadilen kabul edilmiştir.

Madde 14.— Bu madde esasları Hükümet teklifinde 20 nci madde de mevcut bulunmaktadır. Adliye encümeni teklifi esas alınarak, tadil ve ilâvelerle kabul edilmiştir.

Madde 15. — Bu madde esasları Hükümet teklifinde 19 ncu madde de mevcut bulunmaktadır. Adliye encümeni sıra ve teklifi esas alınarak tadil ve tavzihen kabul edilmiştir.

Borsaların, ehemmiyetli alış verişlere hasrı iştigal etmesi bu teşekkülden beklenen fayda ve rolün iktitaf edilebilmesi için zaruri bulunduğundan, nizamnamede bu mülâhazanın nazara alınması ve borsa teşkil edilecek mahallerin hakikî ticari faaliyete sahne mahaller olmasına dikkat ve itina olunması ve borsa ticari teknik ve işleyişine girmeyen veya sığmayan «bazar» ve «kapan» şekilleri üzerinde de Hükü-

metce tetkikler yapılarak, bu mekanizmanın, memleketin çeşitli ihtiyaçları bakımından ikmali şayanı tavsiye görülmüştür.

Madde 16. — Hükümet teklifinde 23 ncü madde. Adliye encümeni sırası nazara alınarak tadilen kabul edilmiş ve tellallar, fiyat takarrür ve ihtizazlarında ehemmiyetli rol oynamakta ve nevama bu bakımdan hakikî zabıta ve teminat mefhumiyle alâkalı bulunmakta olduğundan, bunların, intihap, sayı ve vasıflarına ait hükümler üzerinde esaslıca durularak nizamnamede tavzih edilmesi faydalı olacağında ittifak edilmiştir.

Madde 17. — Bu madde Hükümetin 21 nci mddesiyle ilgilidir. Adliye encümeni metni aynen kabul edilmiştir.

Madde 18. — Hükümet teklifinde madde 7 inci madde fıkraları. Adliye encümeni teklifi tadilen kabul edilmiştir.

Madde 19.— Hükümet teklifinde madde 14, 22, 26. Adliye encümeni teklifi esas alınarak, tadilen kabul edilmiştir.

Madde 20. — Hükümet teklifinde madde 14. Adliye encümeni metni esas alınarak tadilen kabul edilmiştir.

Madde 21 : ve Madde 22. — Hükümet teklifinde madde 9, ve madde 10 nu. Adliye encümeni teklifi esas alınarak tadilen kabul edilmiştir.

Madde 23 : ve madde 24 — Hükümetin 8 nci maddesi. ve ikinci maddesi. Adliye encümeni metni esas alınarak tadilen kabul edilmiştir.

Madde 25. — Hükümetin 13 ncü maddesi. Adliye encümeni metni esas alınarak tadilen kabul edilmiştir. Bu maddede mevcut ajan ve ajanslık tâbirlerinin mümessilliğe kalbi hakkındaki teklif, aynı kelimenin Toprak mahsulleri ofisi ve Ziraat bankası kanunlarına da girmiş olduğu beyaniyle ekseriyetle reddedilmiştir.

Madde 26. — Hükümet teklifinde 2 nci maddede. Adliye encümeni teklifi tadilen kabul edilmiştir.

Madde 27. — Hükümet teklifinde Merkez odaları ve federasyonlara dair olan 15, 16, 17 ve 18 nci maddeler karşılığı. Bu maddeler Adliye encümeni teklifi ile birlikte karşılıklı okunarak encümenimizde uzun münakaşaları mucip olmuş ve Ticaret vekilliğine Merkez odaları tesisi salâhiyeti verilmesi ve hiç değilse, odalar arasında fikir, hareket birliği tesisine hâdim olacak, Hükümet merkezinde, ve bir çok memleketlerde yapıldığı ve faydası görüldüğü şekilde, bütün odaları temsil edecek ve onlarla muhaberatta ve onlar hesabına Hükümetle temaslarda bulunacak ve Hükümetten direktif alacak bir merkezi oda tesisi imkânının kanunda muhafazası ve böyle bir teşekkülün Ticaret vekâletinin muhaberatını da azaltacağı ve mesaisini kolaylaştıracağı yolundaki mütalâalar ekalliyette kalmış ve böyle bir odanın yapabileceği hizmetler arasında sayılmış olan gayri meşru veya gayri kanuni rakabet vaziyetlerinde karar almak ve Ticaret vekilliğinin tasdikına arzetmek salâhiyetinin, bilûmum odalarca ve icabeden hallerde 13 ncü madde hükümlerine istinaden yapılabileceği ileri sürülmüştür.

Neticede bu madde, tadilen kabul olunmuştur.

Madde 28. — Karşılığı Hükümet teklifinde yoktur. Adliye encümenince eklenen bu hüküm, tadilen kabul olunmuştur.

Madde 29. — Hükümet teklifinde madde 1 hükümleri arasında. Adliye encümeni metni esas alınarak tadilen kabul edilmiştir.

Madde 30, 31, 32. — Encümenimizde teklif ve Hükümetçe bunlardan 31 ve 32 nci maddeler hakkında, Hariciye vekilliğince de muvafık mütalâa beyan edilmekte olduğu ve musip görüldüğü şeklinde vâkı ifade üzerine yeni hükümler olarak eklenmşitir.

Ceza hükümleri

Madde 33. — Hükümet teklifinde madde : 28 Adliye encümeni teklifinde madde 30 tadilen kabul edilmiştir.

Madde 34. — Hükümette madde 29 Adliye encümeninde 31. tadilen kabul edilmiştir.

Madde 35. — Hükümette madde 30 Adliye encümeni teklifinde madde 32. tadilen kabul edilmiştir.

Madde 36. — Hükümette 31 Adliye encümeni teklifinde madde 33. Adliye teklifindeki b fıkrası muvakkat maddeye alınmak suretiyle ve tadilen kabul edilmiştir.

Madde 37. — Hükümet madde 33. Adliye teklifinde madde 34. tadilen kabul edilmiştir.

Madde 38. — Hükümet teklifinde madde 33. Adliye encümeni 35. Adliye encümeni metni aynen kabul edilmiştir.

Muvakkat madde — Hükümet teklifinde mad-

de 2 ve madde 31 Adliye encümeni teklifinin 2 nci ve 33 ncü maddeleri.

Bu mazbatanın 2 nci maddeye ait kısmında arzedilmiş sebeplerle muvakkat madde olarak tedvin edilmiştir.

Madde 39. — Hükümet teklifinde madde 32. Adliye encümeninde 36. Adliye encümeni metni aynen kabul edilmiştir.

Madde 40. — Hükümette madde 34. Adliye encümeninde 37. tadilen kabul edilmiştir.

Madde 41. — Hükümet teklifinde madde 35. Adliye 38. Adliye encümeni teklifi aynen kabul edilmiştir.

Encümenimizde yapılmış tadillerde tamamen mutabakat halinde bulunulduğu Hükümet adına Ticaret vekilince ifade edilmiştir.

Umumî Heyete sunulmak üzere Yüksek Reisliğe arzolunur.

28 . XII . 1942

Reis	Bu. M. M.	Kâtip
Giresun	Manisa	Bilecik
İ. Sabuncu	*F. Kurdoğlu*	*K. Gülek*

Âza

Afyon Karahisar	Ankara	Denizli
İ. Akosman	*M. Eriş*	*T. Berkay*
Diyarbakır	Edirne	Erzincan
V. N. Sünkitay	*T. Göksel*	*S. Başotaç*
Eskişehir	Gazianteb	İçel
E. Sazak	*N. Pazarbaşı*	*Dr. M. Berker*
İstanbul	Kars	Kastamonu
A. H. Denizmen	*K. Arıklı*	*M. C. Bayar*
Konya		Rize
A. H. Dikmen		*F. Sirmen*

HÜKÛMETİN TEKLİFİ

Ticaret ve sanayi odaları, Ticaret borsaları ve Esnaf odaları kanunu projesi

MADDE 1. — Ticaret ve sanayi odaları, ticaret borsaları ve esnaf odaları hükmi şahsiyeti haiz âmme müesseseleri olarak lüzum görülen yerlerde ve tâyin olunacak mıntakalarda Ticaret vekâleti tarafından kurulur.

Ticaret ve sanayi odaları, ticaret borsaları ve esnaf odaları menkul ve gayrimenkul mallara tasarrufa, vazifelerine müteallik akitleri yapmağa ve Ticaret vekâletinin muvafakatiyle istikraz akdine salâhiyetli ve husumete ehildirler.

MADDE 2. — Ticaret ve sanayi odaları, ticaret borsaları ve esnaf odaları Ticaret vekâletine bağlı olup vekâletin teftiş ve murakabesine tabidirler, Ticaret vekâleti mıntakanın iktisadi ihtiyaçları lüzum gösterdiği takdirde bu teşekkülleri lâğvetmek, faaliyet mıntakalarını genişletmek, daraltmak veya değiştirmek ve uzuvlarından her hangi birini feshederek yeniden intihap ettirmek salâhiyetini haizdir. Ticaret vekâleti lüzum gördüğü takdirde Ticaret ve sanayi odalariyüle Ticaret borsalarını ve esnaf odalarını kısmen veya tamamen federasyonlara bağlıyabilir. Esnaf odalarının lâğvında İktisat vekâletinin mütalâası alınır.

Hükümet bu teşekkülleri ve onlara mensup meslek gruplarını âmme hizmetiyle tavzif veya âmme menfaatına müteallik olarak ittihaz ettiği tedbirlerin tatbikına memur edebilir.

Umumî hükümler

MADDE 3. — Tacir sıfatını haiz bilcümle hakikî ve hükmi şahıslarla Devletin, hususi idarelerin ve belediyelerin sermayesiyle kurulmuş veya iştirakleri olan hükmi şahsiyeti haiz müesseseler ve bunların şubeleri, bulundukları mahallin Ticaret ve sanayi odalarına ve küçük tacir ve esnaf odalarına kaydolunmağa ve bundan sonra vaziyetlerine müteallik olan ve Ticaret kanununun hükmüne göre ticaret sicillıne tesçil ve ilân edilmesi iktiza eden her türlü değişiklikleri vukularından itibaren en geç on beş gün içinde bağlı bulundukları odalara bildirmeğe mecburdurlar. Ticaret ve sanayi odası bulunmıyan yerlerde ve kayit ve bildirme işi ticaret ve sanayi odası ajanlığma yapılır.

Ticaret borsalarına dahil maddelerin alım satımı istihsali ve imaliyle iştigal eden bilcümle hakikî ve hükmi şahıslarla Devletin, hususi idarelerin ve belediyelerin sermayesiyle kurulmuş veya iştirakleri olan ve zikredilen maddelerin alım satımı, istihsal ve imaliyle alâkalı bulunan hükmi şahsiyeti haiz müesseseler, bulundukları yerin ticaret borsasına kaydolunmağa mecburdurlar.

MADDE 4. — Ticaret ve sanayi odaları, ticaret borsaları ve esnaf odalarının uzuvları şunlardır:

a) Ticaret ve sanayi odalarına, ticaret borsalarına ve esnaf odalarına kayıtlı âzanın esas iştigal mevzularına göre ayrılacakları meslek grupları tarafından seçilmiş 5 - 7 kişiden mürekkep meslek komiteleri (Ticaret ve sanayi odalariyle esnaf odalarına dahil olacak muhtelif meslekler ileride alâkalı vekâletler tarafından ayrı ayrı hükmi şahsiyeti haiz teşkilâta bağlandığı takdirde meslek komiteleri bu teşkilât tarafından seçilir.);

b) Ticaret ve sanayi odaları, ticaret borsaları ve esnaf odaları meclisleri;

c) Ticaret ve sanayi odaları, ticaret borsaları ve esnaf odaları idare heyetleri;

ç) Ticaret ve sanayi odaları, ticaret borsaları ve esnaf odaları umumî kâtipleri.

MADDE 5. — Ticaret ve sanayi odalarma, ticaret borsalarına ve esnaf odalarına kayıtlı âza esas iştigal mevzularına göre ticaret ve sanayi odaları, ticaret borsaları ve esnaf odaları meclisleri tarafından piyasa teamülleri ve nizamnamede gösterilecek esaslar gözönünde tutularak gruplandırılır

MADDE 6. — Ticaret ve sanayi odaları, ticaret borsaları ve esnaf odaları meclisleri meslek komitelerinin reislerinden teşekkül eder.

Bu teşekküllerin umumî kâtipleri, mıntaka ticaret ve iktisat müdürleri, belediye iktisat işleri müdürü ve ziraat müdürü bu meclislerin rey sahibi tabii âzasıdırlar.

Ticaret ve sanayi odaları ve esnaf odaları meclisleri lüzum gördükleri takdirde ticari, sınai, malî ve alelûmum iktisadi mevzularda vukuf ve ihtısas sahibi olanlardan veya bu mevzularda tedrisatla iştigal edenlerden fahrî âza seçmek salâhiyetini haizdirler.

MADDE 7. — Ticaret ve sanayi odaları, ticaret borsaları ve esnaf odalrı idare heyetleri bu teşekküller meclislerinin kendi âzası arasından seçecekleri 3 - 7 kişiden terekküp eder.

Bu teşekküllerin umumî kâtipleriyle mıntaka ticaret ve iktisat müdürleri idare heyetlerinin rey sahibi tabii âzasıdırlar.

İdare heyetleri kendi içlerinden ve seçilmiş âzadan bir reis ve bir reis vekili seçerler. İdare heyetlerinin kararlarına göre reis veya reis vekili ile umumî kâtibin müşterek imzaları bu teşekkülleri hukukan ilzam eder.

İdare heyetleri bu kanunun tatbikına ait nizamnamede tâyin edilecek vazifeleri görürler. Bu teşekkülleri mahkemelerde, resmî dairelerde resmî ve hususi, hükmi ve hakikî şahıslar nezdinde reis ve umumî kâtip müştereken temsil ederler.

MADDE 8. — Umumî kâtipler ücretleri alâkalı teşekküller bütçelerinden verilmek üzere Ticaret vekâleti tarafından tâyin olunur. Ticaret vekâleti lüzum gördüğü takdirde umumî kâtiplere bilûmum işlerinde yardım etmek ve ücretlerini teşekküllerden almak üzere umumî kâtip muavinleri tâyin edebilir.

Umumî kâtipler teşekküller idare heyetleri ve meclisleri tarafından verilen kararlara üç gün içinde Ticaret vekâleti nezdinde itiraz edebilirler. Bu itiraz bahis mevzuu kararların tatbikını durdurur. Ticaret vekâletinin kararı katidir ve bir hafta zarfında cevap vermediği takdirde itiraz reddolunmuş sayılır.

Umumî kâtipler mensup oldukları teşekküllerin memur ve müstahdemlerinin âmiridirler ve Ticaret ve iktisat vekâletleri tarafmdan ve kanun ve nizamnamelerle kendilerine tahmil edilen vazifeleri ifa ve bu teşekküller meclis ve idare heyetlerinin kararlarını tatbik ve bilû - mum muamelelerini tedvir ederler.

MADDE 9. — Ticaret ve sanayi odalarmın, Ticaret borsalarının ve esnaf odalarının bütçeleri Ticaret vekâletince hazırlanacak bir talimatnameye göre ihzar olunur ve bütçelerden sarfiyat idare heyetlerinin kararı ve umumî kâtiplerin imzalariyle yapılır.

MADDE 10. — Ticaret ve sanayi odaları, Ticaret borsaları ve esnaf odaları her sene tahakkuk eden varidatlarmın % 10 unu ihtiyat akçası olarak kanun ve nizamnamelerle tasrih edilmiş vazifelerin ifasma tahsis edilmek üzere Ticaret vekâletinin göstereceği millî bir bankaya tevdie mecburdurlar. Bu paradan Ticaret vekâletinin müsaadesi olmadan sarfiyat yapılamaz.

Ticaret ve sanayi odaları

MADDE 11. — Ticaret ve sanayi odaları ticaret ve sanayi erbabının müşterek işlerini tanzim etmek ve müşterek ahlâk ve tesanütlerini memleketin iktisadi menfaatleriyle ahenkli bir surette yürütmek ve inkişaf ettirmek ve Hükümetçe bu sahada verilecek vazifeleri yapmakla mükellef olup bilhassa aşağıdaki işleri görürler :

a) Mahallî örf ve ticari teamülleri tesbit etmek;

b) Mevzuata uygun olarak umumî mukarrerat ittihaz etmek;

c) Ticaret ve sanayie ait meseleler hakkında Hükûmete ve belediyelere teklif ve temennilerde bulunmak;

ç) Hakem ve sulh heyetleri teşkil etmek,

d) Mahallî veya mıntakavi sergiler, panayırlar, fuarlar, umumî magazalar, depolar ve antrepolar, mevzu dahilinde kulüpler, müzeler ve kütüphaneler açmak, millî ve beynelmilel sergi ve panayırlara iştirak etmek ve bunların vekâlet mümessillik ve muhabirliğini deruhde ve ifa eylemek,

e) Ticaret ve sanat kursları açmak, kendi mevzuları dahilinde memleket içinde ve dışmda talebe okutmak,

f) Evsaf kontroluna müteallik mevzuatın tatbikı için kanunların veya Ticaret veya İktisat vekâletlerinin emirleri dahilinde evsaf tesbit ve kontrolü yapmak,

g) Ticari emtiaının vasıf, keyfiyet ve kemiyetlerinin tâyin ve tesbiti için lâburatuvar ve bürolar tesis ve idare etmek veya bunlara iştirak eylemek,

h) Mevzularma müteallik her türlü tetkikat, tahkikat ve istihbaratı yapmak, resmî

makamlarca istenilen her türlü malûmatı vermek ve ehlivukuf göstermek ve tâyin eylemek vekâletlerin kanunlara müsteniden verecekleri muhtelif vazifeleri görmek,

i) Nizamname ile tâyin olunacak vesika ve şahadetnameleri tanzim ve tetkik eylemek,

j) Mıntakalarındaki iktisadi ve ticari faaliyetlere ait her nevi endeks ve istatistikleri ve fiyat rayiçlerini kaydetmek,

Ticaret ve sanayi odaları dış memleketlerdeki konsolosluklar, ticaret mümessillikleri ve meslekî teşkküllerle muhabere ve münasebette bulunurlar ve Ticaret vekâletinin muvafakatiyle millî ve beynelmilel meslekî teşekküllere âza olurlar.

MADDE 12. — Ticaret ve sanayi odaları meclislerinin vazife ve salâhiyetleri şunlardır;

a) Meslek komitelerince yapılacak teklifler üzerine mevzuat dahilinde umumî mukarrerat ittihaz, ticari ve iktisadi örf ve teamülleri tesbit etmek;

b) İdare heyetince verilecek senelik bütçe, aylık muvazene ve katî hesabı tetkik ve tasdik etmek,

c) İdare heyeti tarafmdan verilecek mevzuları müzakere ve intaç etmek;

ç) Vekâletler tarafmdan verilecek mevzuları tetkik ve intaç etmek;

d) İdare heyetince hazırlanacak hakem listelerini tasdik etmek;

e) Oda âzaları hakkında ihraç cezası vermek,

f) İdare heyeti âzalarını intihab etmek;

g) Ticaret ve sanayi odaları, ticaret borsaları ve Esnaf odaları federasyonları kurulduğu takdirde bunları âza seçmek.

MADDE 13. — Her ticaret ve sanayi odası mıntakası dahilinde resen veya Ticaret vekâletince görülecek lüzum üzerine ajanlıklar tesis edebilir.

Ajan olarak ajanlığm tesis olunduğu yerde ticari ikametgâhı olan bir tâcir veya fabrikatör tâyin edilebileceği gibi bu vazife oda tarafından nasbedilmiş bir memura da gördürülebilir.

Ajanlığın faaliyet sahası, vazife ve salâhiyetleri bağlı olduğu ticaret ve sanayi odası tarafından tesbit olunur.

Ajanlığın idarî masrafları alâkalı ticaret ve sanayi odası bütresinden ödenir.

MADDE 14. — Ticaret ve sanayi odalarmın gelirleri şunlardır:

a) Ticaret ve sanayi odaları tarafmdan teklif ve Ticaret vekâletince tasdik olunan kayıt ücretleri ve senelik aidat (Bu ücret ve aidat 5 000 liradan fazla olamaz.);

b) Yapılan hizmetler karşılığı olarak alınan ve miktarı alâkalı ticaret ve sanayi odasınca teklif ve Ticaret vekâletince tasdik olunan ücretler;

c) Odalar tarafından tasdik edilecek veya verilecek vesikalardan alınan ve miktarı önceden Ticaret vekâletince tasdik olunan ücretler;

ç) Ticaret ve sanayi odaları tarafından kurulacak müesseselerden alınan varidat;

d) Ticaret ve sanayi odalarının kendi ihtiyaçları için tasarruflarında bulunan gayrimenkullerin iradı;

e) Hakem ve ekspertiz ücretleri

f) İlân ve neşriyat bedelleri;

g) Teberrular ve muavenetler;

h) Türlü gelirler;

i) Ticaret ve sanayi odaları odalara kayıtlı olanlardan miktarı kazanç vergisinin % 3 nü geçmemek üzere tâyin ve Ticaret vekâletinin tasvibine arzedecekleri munzam bir aidat tahsil ederler. Bu aidat kazanç vergisine tabi olan veya olmıyan hakikî ve hükmi şahıslardan alınır ve muhtelif şubeleri bulunan müesseseler için her şubenin bulunduğu mahallin ticaret ve sanayi odasma o şubenin kazanç vergisi nispetinde ödenir. Müessesenin umumî bilânçosunda zarar tahakkuk etse bile kazanç temin eden şubenin bu munzam aidatı vermesi mecburidir.

Ticaret ve sanayi odaları, Ticaret borsaları ve Esnaf odaları federasyonu

MADDE 15. — Ticaret vekâleti lüzum gördüğü takdirde muayyen bir iktisadi bölgeyi temsil etmek üzere bu bölgenin merkezindeki ticaret ve sanayi odasını merkez odası olarak tavzif eder. Bu bölgeye ait müşterek işler bölgeye dahil ticaret ve sanayi odalarmın reis ve umumî kâtiplerinin iştirakiyle merkez odasında kurulacak mıntaka meclisinde müzakere ve karara reptedilir.

MADDE 16. — Ticaret vekâleti lüzum gördüğü takdirde merkezi Ankara'da olmak üzere Ticaret ve sanayi odaları, Ticaret borsaları ve Esnaf odaları federasyonu kurulur.

Bu federasyonun uzuvları şunlardır:

A) Federasyon umumî meclisi;

B) Federasyon umumî kâtibi.

Federasyon umumî meclisi Türkiye'de mevcut ticaret ve sanayi odaları, ticaret borsaları ve esnaf odaları meclisleri tarafından seçilen ikişer mümessille bu odaların umumî kâtiplerinden terekküp eder.

Ticaret ve İktisat vekâletlerinin daire âmirleri ve diğer vekâletlerin birer murahhaslariyle Ankara'da bulunan millî bankalar umum müdürleri ve Federasyon umumî kâtibi bu meclisin rey sahibi tabii âzalarıdır. Meclis senede bir defa ve Ticaret vekâletinin her davetinde toplanır.

Federasyon umumî kâtibi Ticaret vekâleti tarafından tâyin olunur ve ücreti Federasyon bütçesinden ödenir.

Umumî kâtip federasyonun daimî faaliyette bulunan uzvu olup Hükümet ve federasyon umumî meclisi tarafından tevdi edilen işleri tanzim ve ifa eder ve bu kanunun tatbikma mütaallik nizamname ile verilen diğer vazifeleri görür.

Umumî kâtip Ticaret vekâleti tarafından tasdik olunacak kadroya göre federasyon memurlarını 3659 numaralı kanun hükümleri dahilinde tâyin eder.

Federasyon bütçesi umumî kâtip tarafından hazırlanır ve Ticaret vekâletinin tasdikiyle tatbik edilir.

MADDE 17. — Federasyonun vazifeleri şunlardır:

a) Ticaret ve sanayi odalarına, ticaret borsalarına ve esnaf odalarına mütaallik mevzuat üzerinde Hükümete tekliflerde bulunmak;

b) Hükümet tarafından verilecek mevzular hakkında mütalâalarda bulunmak;

c) Ticaret ve sanayi odalarının, ticaret borsalarının ve esnaf odalarının inkişafı için tedbirler almak;

ç) Mahallî usul ve teamüllerin birleştirilmesine çalışmak;

d) Kanunlar ve nizamnamelerle ve Hükümetçe verilecek diğer vazifeleri ifa etmek.

MADDE 18. — Federasyonun gelirleri şunlardır:

a) Ticaret ve sanayi odalariyle ticaret borsaları ve esnaf odalarının bütçelerinden Ticaret vekâletinin tâyin edeceği nispetlerde ayrılan tahsisat;

b) Neşriyat ve ilânat gelirleri;

c) Yardım ve teberrular.

Ticaret borsaları

MADDE 19. — Ticaret borsasına dahil olacak maddeler borsanın teklifi ve Ticaret vekâletinin tasdikiyle taayyün eder. Bu maddelerin borsa dışında alım ve satımının yapılması yasaktır.

Ticaret borsasına kaydolunacak maddelere ve bunların borsada muamele görecek en az miktarlarına ait esaslar nizamnamede gösterilir.

MADDE 20. — Ticret borsalarının vazifeleri şunlardır:

a) Arz ve talebin muntazam bir sekilde karşılaştırılması suretiyle fiyat hareketlerinde nâzım olmak;

b) Borsaya dahil maddelerin alım ve satımını tanzim ve tescil etmek;

c) Hakem ve sulh heyetleri kurmak;

ç) Vadeli muamelâta karşılık olmak ve borsa idare heyeti tarafından idare edilmek üzere tasarruf sandıkları kurmak;

d) Borsaya dahil maddelerin alım ve satımına mütaallik idarî kaideler ve örf ve teamül hükümleri vazetmek;

e) Millî ve beynelmilel piyasaları takip ederek bir fiyat istihbarat şebekesi kurmak;

f) Laboratuvar ve teknik bürolar kurmak;

g) Kanun ve nizamnamelerle ve vekâletlerce verilecek diğer vazifeleri görmek.

MADDE 21. — Ticaret borsaları meclislerinin vazifeleri sunlardır:

a) Komitelerce yapılacak teklif üzerine mevzuata uygun olarak umumî mukarrerat ittihaz ve ticari ve iktisadi teamülleri tesbit etmek;

b) İdare heyetince tevdi olunacak senelik bütce, aylık muvazene ve katî hesabı tetkik ve tasdik etmek;

c) İdare heyeti tarafından verilecek mevzuları tetkik ve intaç etmek;

ç) Vekâletler tarafından verilecek mevzuları tetkik ve intaç etmek;

d) İdare heyetince hazırlanacak hakem listelerini tasdik etmek;

e) Borsa âzaları hakkında ihraç cezası vermek;

f) İdare heyeti âzalarını intihap etmek;

g) Ticaret ve sanayi odaları, Ticaret borsaları ve Esnaf odaları federasyonu kurulduğu takdirde bunlara âza seçmek.

MADDE 22. — Ticaret borsalarının gelirleri şunlardır :

a) Ticaret borsaları tarafından teklif ve Ticaret vekâletince tasdik olunan kayit ücretleri ve senelik aidat (Bu ücret ve aidat 5 000 liradan fazla olamaz);

b) Yapılan hizmetler karşılığı olarak alınan ve miktarı alâkalı borsaca teklif ve Ticaret vekâletince tasdik olunan ücretler;

c) Borsalar tarafından kurulacak olan müesseselerden alınacak varidat;

ç) Teberrular ve muavenetler;

d) Borsaların kendi ihtiyaçları için tasarruflarında bulunan gayrimenkullerin iradı;

e) İlân ve neşriyat bedelleri;

f) Hakem ve ekspertiz ücretleri;

g) Türlü gelirler.

MADDE 23. — Kendi nam ve hesabına muamele yapmıyarak yalnız tüccar arasındaki alım ve satıma tavassutu mutat sanat ittihaz eden ve hariçte başka bir işle meşgul olmıyan borsa aracılarına tellâl denir.

Borsaya dahil maddeler üzerinde tellâllardan başka kimse aracılık edemez.

Tellâlların vazife ve hakları, riayet edecekleri kaideler, tabi olacakları şartlar ve haiz olacakları vasıflar nizamname ile tâyin olunur.

Esnaf odaları

MADDE 24. — Esnaf odaları küçük tacirlerin ve esnafın müşterek işlerini tanzim etmek, müşterek meslekî ahlâk ve teşanüdlerini memleketin iktisadi menfaatleriyle ahenkli bir surette yürütmek ve inkişaf ettirmek ve Vekâletlerce bu hususta verilecek vazifeleri yapmakla mükellef olup bilhassa aşağıdaki işleri görürler:

a) Mevzularına müteallik mahallî örf ve taamülleri tesbit etmek,

b) Mevzuata uygun olarak umumî mukarrerat ittihaz etmek,

c) Mevzularına müteallik meseleler hakkında Hükümete ve belediyelere teklif ve temennilerde bulunmak,

ç) Hakem ve sulh heyetleri kurmak,

d) Mevzularına müteallik sergiler, panayırlar, fuarlar, depolar, kulüpler, müzeler ve kütüphaneler açmak,

e) Mevzularına mutaallik kurslar açmak,

f) Mevzularına mutaallik muhtelif faaliyet sahalarına ait ticaret ve sanatlarda riayet edilmesi lâzımgelen ticari ve meslekî kaideleri, kanunların ve Ticaret ve İktisat vekâletlerinin emirleri dahilinde ifa etmek;

g) Millî ve beynelmilel sergi ve panayırlara iştirak etmek ve bunların vekâlet mümessillik ve muhabirliğini deruhde ve ifa eylemek;

h) Mevzularına müteallik her türlü tetkikat, tahkikat ve istihbaratı yapmak ve resmî makamlarca istenilen malûmatı vermek ehlivukuf göstermek ve tâyin eylemek ve Vekâletlerin kanunlara müsteniden verecekleri muhtelif vazifeleri görmek;

i) Nizamname ile tâyin olunacak vesika ve şahadetnameleri vermek ve tasdik etmek.

Esnaf odaları dış memleketlerdeki konsolosluklar, ticaret mümessillikleri ve meslekî teşekküllerle muhabere ve münasebette bulunabilirler ve millî ve beynelmilel meslekî teşekküllere Ticaret vekâetinin müsaadesiyle âza olabilirler.

MADDE 25. — Esnaf odaları meclislerinin vazifeleri şunlardır:

a) Meslek komiteleri tarafından yapılacak teklifler üzerine mevzuat dahilinde umumî mukarrerat ittihaz ve mevzularına müteallik örf ve teamülleri tesbit etmek;

b) İdare heyetince verilecek senelik bütçe, aylık muvazene ve katî hesabı tetkik ve tasdik etmek;

c) İdare heyeti tarafından verilecek mevzuları müzakere ve intaç etmek;

ç) Vekâletler tarafından verilecek mevzuları tetkik ve intaç etmek;

d) İdare heyetince hazırlanacak hakem listelerini tasdik etmek.

e) Oda âzaları hakkında ihraç cezassı vermek;

f) İdare heyeti âzalarını intehap etmek;

g) Ticaret ve sanayi odaları, ticaret borsaları ve esnaf odaları federasyonu kurulduğu takdirde bunlara âza seçmek.

MADDE 26 — Esnaf odalarının gelirleri şunlardır:

a) Esnaf odaları tarafından teklif ve Ticaret vekâletince tasdik olunan kayıt ücretleri ve senelik aidat (Bu ücret ve aidat 500 liradan fazla olamaz);

b) Yapılan hizmetler karşılığı olarak alınan ve mikdarı alâkalı esnaf odasınca teklif ve Ticaret vekâleti tarafından tasdik olunan ücretler;

c) Esnaf odaları tarafından kurulacak olan müesseselerden alınacak varidat;

ç) Teberrüler ve muavenetler;

d) Esnaf odalarının kendi ihtiyaçları için tasarruflarında bulunan gayrimenkullerin iradı;

e) İlân ve neşriyat bedelleri;

f) Hakem ve ekspertiz ücretleri

g) Türlü gelirler.

MADDE 27. — Ticaret vekâleti lüzum gördüğü ahvalde İktisat vekâletinin mütalâasını alarak her hangi bir yerdeki esnaf odasını kaldırdığı takdirde bu odaya mensup esnaf ve küçük tacirler mahallin ticaret ve sanayi odasına kaydolunurlar.

Ceza hükümleri

MADDE 28. — Ticaret ve sanayi odaları, ticaret borsaları ve esnaf odaları aşağıda yazılı inzibat cezalarını tatbik ederler:

A) Tenbih;

B) Kara listeye ithal ve teşhir;

C) İhraç (Âzami müddedti bir senedir).

Tenbih ve kara listeye ithal ve teşhir cezaları teşekküllerin idare heyetleri tarafından verilir. Tenbih cezası âdi ekseriyetle ve kara listeye ithal ve teşhir cezası üçte iki ekseriyetle karar altına alınır.

İhraç cezası, verildiği müddete munhasır olup bu müddet içinde ticaret ve sanatın gerek doğrudan doğruya ve gerek bilvasıta icradan memnuiyeti müstelzimdir. İhraç cezaları ticaret ve sanayi odası, ticaret borsası ve esnaf odası meclislerinin âdi ekseriyet kararıyle verilir ve Ticaret vekâletinin tasdikiyle katileşir. İhraç cezaları ilân edilir.

Ceza mahkûmiyeti inzıbati cezanın tatbikına mâni teşkil etmez.

MADDE 29. — Bu kanun mucibince kaydolma mükellefiyetine tabi olanlar işe başladıkları tarihten itibaren on beş gün içinde alâklı oda veya borsalara kaydolunmazlar veya senelik aidatı ilk üç ay içinde ödemezlerse vermekle mükellef oldukları kayıt ücretinin ve aidatın üç misli kendilerinden tahsil olunur.

Borsaya dahil maddelerin borsa dışmda alım ve satımı ile buna mütaallik muamele yapanlardan, bu maksatla borsadan başka yerlerde toplananlardan, nümune teşhir edenlerden ve gizli alış veriş yapanlardan yapılan işe ait borsa ücretinin on misli tahsil olunur.

Bu paralar hakkında alâkalı teşekküllerin idare heyetleri tarafmdan verilecek olan kararlar katî ilâm mahiyetinde olup icra dairelerince usulü dairesinde infaz edilir.

MADDE 30. — Ticaret ve sanayi odaları, ticaret borsaları ve esnaf odaları meclisleri 200 liraya kadar (200 lira dahil) katî olarak para cezasma hükmederler. 200 liradan yukarı para cezalarında bu ceza ile mahkûm edilen ticaret ve sanayi erbabı alâkalı teşekkülün bulunduğu yerdeki ticaret mahkemesi nezdinde verilen cezaya karşı itiraz edebilir. İtiraz müddeti kararın tebliğ veya tefhiminden itibaren bir haftadır. Ticaret mahkemesinin kararı katidir.

Beş lira bir gün hapis cezasma tahvil edilmek suretiyle para cezası yerine çektirilen hapis cezası 90 günü geçemez.

100 liradan fazla para cezasiyle mahkûm edilenlerin ticaret veya sanat yerlerinin bir ay müddetle kapatılmasına da hükmolunabilir.

Ticaret ve sanayi odaları, ticaret borsaları ve esnaf odalarmm hükmedecekleri para cezaları şunlardır:

a) Ticaret ve sanayi odalarının ve ticaret borsalarının mevzuata uygun olarak ittihaz ettikleri umumî mukarrerata riayet etmiyenler 25 liradan 200 liraya kadar ve itiyat halinde 200 liradan 1 000 liraya kadar para cezasma mahkûm edilirler.

b) Esnaf odalarının mevzuata uygun olarak ittihaz ettikleri mukarrerata riayet etmiyenler 10 liradan 50 liraya kadar ve itiyat halinde 50 liradan 200 liraya kadar para cezasma mahkûm edilirler.

MADDE 31. — Aşağıdaki cezalar Ticaret vekâletinin yazılı talebi üzerine salâhiyetli asliye ceza mahkemeleri tarafından verilir:

a) Üçüncü madde mucibince ticaret ve sanayi odalariyle ticaret borsalarına ve esnaf odalarına kaydolunmadan ticaret ve sanatla iştigal edenlerden veya borsada muamele yapanlardan ticret ve sanayi erbabı 500 liradan 5 000 liraya kadar ağır para cezasına ve üç aya kadar hapis cezasma, küçük tacir ve esnaf 25 liradan 200 liraya kadar hafif para cezasma ve üç aya kadar hafif hapis cezasma mahkûm edilirler.

b) Ticaret ve sanayi odalarına, ticaret borsalarına ve esnaf odalarma kayıtlı olanlardan esas iştigal mevzularma göre vücuda getirilen meslek grupları 2 nci maddenin ikinci fıkrası mucibince Hükümet tarafmdan âmme hizmetiyle tavzif veya âmme menfaatına müteallik olarak ittihaz edilen tedbirlerin tatbikine memur edildikleri halde bu suretle tavzif veya memur edilen grup âzaları kendi hisselerine isabet eden vazife, hizmet veya işi ifa etmezlerse bu vazife, hizmet veya işin tekabül ettiği kıymetin beş misline kadar para cezasiyle ve üç aya kadar hapis cezasiyle mahkûm edilirler.

Bu maddede yazılı para cezaları Ceza kanununun 19 ncu ve 24 ncü madedlerine göre hapse tahvil edilir.

MADDE 32. — Bu kanunun tatbikine müteallik nizamnameler Ticaret ve İktisat vekâletleri tarafından müştereken hazırlanır.

MADDE 33. — Bu kanunun neşrinden itibaren üç ay içinde Ankara, İstanbul ve İzmir Ticaret ve Sanayi odalariyle Ticaret borsaları kendi teşkilâtlarını bu kanun hükümlerine uydururlar. Diğer ticaret ve sanayi odalariyle ticaret borsalarının bu kanuna göre yeniden teşkilâtlanması ve esnaf odalarının teşkili zamanını Ticaret vekâleti üç aydan az olmamak üzere bir mühlet vererek tâyin eder.

Bu kanunun, birinci fıkra mucibince, tatbik edildiği yerlerde 655 numaralı Ticaret ve Sanayi odaları kanunu ile bu kanunun 8 nci maddesinin 5 nci fıkrasını muaddil 916 numaralı kanun, 27 eylûl 1341 tarihli Ticaret ve Sanayi odaları nizamnamesi, 27 eylûl 1341 tarihli esnaf cemiyetleri talimatnamesi ve 3 nisan 1302 tarihli Umumî borsalar nizamnamesinin Ticaret ve zahire borsalarına ait hükümleri kaldırılmıştır.

MADDE 34. — Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

MADDE 35. — Bu kanunu icraya Ticaret ve İktisat vekâletleri memurdur.

28 . XI . 1942

Bş. V.	Ad. V.	M. M. V.
Ş. Saracoğlu	*H. Menemencioğlu*	*A. R. Artunkal*
Da. V.	Ha. V.	Mal. V.
R. Peker	*N. Menemencioğlu*	*F. Ağralı*
Mf. V.	Na. V.	İk. V.
Yücel	*A.F. Cebesoy*	*Sırrı Day*
S. İ. M. V.	G. İ. V.	Zr. V.
Dr. H. Alataş	*R. Karadeniz*	*Ş. R. Hatipoğlu*
Mü. V.	Ti. V.	
F. Engin	*Dr. B. Uz*	

ADLİYE ENCÜMENİNİN DEĞİŞTİRİŞİ

Ticaret ve sanayi odaları, esnaf odaları ve ticaret borsaları kanunu lâyihası

Umumî hükümler

Kuruluş

BİRİNCİ MADDE — Ticaret ve sanayi odaları, esnaf odaları ve ticaret borsaları bu kanunda yazılı esaslar dairesinde halk ve meslek hizmetlerini görmek üzere iktisadi ihtiyaçların lüzumlu kıldığı yerlerde Ticaret vekilliği tarafından kurulur.

Bunlar hükmi şahsiyeti haiz olup bu kanunda (teşekkül) kelimesiyle ifade edilmiştir.

Teftiş ve murakabe

İKİNCİ MADDE — Bu kanunda yazılı teşekküller Ticaret vekilliğine bağlı olup onun teftiş ve murakabesine tabidirler.

Ticaret vekilliği bu teşekkülleri halk ihtiyaç ve menfaatlarının icaplarına göre kendi iştigal mevzulariyle alâkalı hizmetlerle vazifelendirebilir.

Kayıt mecburiyeti

ÜÇÜNCÜ MADDE — Taacir sıfatını haiz bilcümle hakikî ve hükmi şahıslar ve Devletin, hususi idarelerin ve belediyelerin sermayesiyle kurulmuş veya bunların iştirakleri olan hükmi şahsiyeti haiz müesseseler ve şubeleri bulundukları yerin ticaret ve sanayi odalarına;

Küçük tacir ve esnaf bulundukları yerin esnaf odalarına;

Ticaret borsalarına dahil maddelerin alım ve satımı ile iştigal edenler de bulundukları yerin ticaret borsalarına kaydolunmağa;

Mecburdurlar.

Birinci fıkrada yazılı şahıslar Ticaret kanunu hükmüne göre ticaret siciline kayıt ve ilân edilmesi iktiza eden değişiklikleri vukuundan itibaren en geç 15 gün içinde bağlı bulundukları odalara da bildirmekle mükelleftirler.

Bölüm : I

Ticaret ve sanayi odalariyle, esnaf odalarının ve ticaret borsalarının teşkilâtı

Uzuvlar

DÖRDÜNCÜ MADDE — Bu kanunda yazılı teşekküllerin uzuvları şunlardır:

a) Meslek heyetleri;
b) Oda veya borsa meclisleri;
c) İdare heyetleri.

Meslek heyetleri

BEŞİNCİ MADDE — Meslek heyetleri nizamnamede yazılı esaslara göre ayrılan meslek mensuplarınca seçilecek 5 veya 7 kişiden terekküp eder.

İKTİSAT ENCÜMENİNİN DEĞİŞTİRİŞİ

Ticaret ve sanayi odaları, esnaf odaları ve ticaret borsaları kanunu lâyihası

Umumî hükümler

Kuruluş

BİRİNCİ MADDE — Ticaret ve sanayi odaları, esnaf odaları ve ticaret borsaları bu kanunda yazılı esaslar dairesinde meslek hizmetlerini görmek ve hükmi şahsiyeti haiz olmak üzere iktisadi ihtiyaçların lüzumlu kıldığı yerlerde Ticaret vekilliği tarafından kurulur.

Bu kanunda «Teşekkül» kelimesiyle ticaret ve sanayi odaları, esnaf odaları ve ticaret borsaları;

«Esnaf» kelimesiyle Ticaret kanununun 13 ncü maddesinde tarif edilmiş olan küçük tacirler ifade edilmiştir.

Teftiş ve murakabe

İKİNCİ MADDE — Bu kanunda yazılı teşekküller Ticaret vekilliğine bağlı olup onun teftiş ve murakabesine tabidirler.

Kayıt mecburiyeti

ÜÇÜNCÜ MADDE — Tacir sıfatını haiz bilcümle hakikî ve hükmi şahıslar ve Devletin, hususi idarelerin ve belediyelerin sermayesiyle kurulmuş veya bunların iştirakleri olan hükmi şahsiyeti haiz müesseseler ve şubeleri bulundukları yerin ticaret ve sanayi odalarına;

Esnaf bulundukları yerin esnaf odalarına;

Ticaret borsalarına dahil maddelerin alım ve satımı ile iştigal edenler de ayrıca bulundukları yerin ticaret borsalarına kaydolunmağa;

mecburdurlar.

Birinci fıkrada yazılı şahıslar Ticaret kanunu hükmüne göre ticaret sicilline kayit ve ilân edilmesi iktiza eden değişiklikleri vukuundan itibaren en geç 15 gün içinde bağlı bulundukları odalara da bildirmekle mükelleftirler.

Bölüm : I

Ticaret ve sanayi odalariyle esnaf odalarının ve ticaret borsalarının teşkilâtı

Uzuvlar

DÖRDÜNCÜ MADDE — Bu kanunda yazılı teşekküllerin uzuvları şunlardır:

a) Meslek heyetleri;
b) Oda veya borsa meclisleri;
c) İdare heyetleri.

Meslek heyetleri

BEŞİNCİ MADDE — Meslek heyetleri nizamnamede yazılı esaslara göre ayrılan meslek mensuplarınca seçilecek 5 veya 7 kişiden terekküp eder.

Meclisler

ALTINCI MADDE — Oda veya borsa meclisi meslek heyetlerinin her biri tarafından kendi aralarından seçilen ikişer mümessilden terekküp eder.

Her teşekkülün umumî kâtibi mensup olduğu mecliste Ticaret vekilliğini temsil eder.

İdare heyetleri

YEDİNCİ MADDE — Bu kanunda yazılı teşekküllerin idare heyetleri, her teşekkül meclisinin kendi âzası arasından seçeceği 3 - 5 kişiden terekküp eder.

Her teşekkülün umumî kâtibi idare heyetinde Ticaret vekilliğini temsil eder.

İdare heyeti reisi

SEKİZİNCİ MADDE — Bu kanunda yazılı teşekküllerin idare heyetlerinin reisleri heyetler âzası arasından Ticaret vekilliğince seçilir.

Umumî kâtipler

DOKUZUNCU MADDE — Bu kanunda yazılı teşekküllerden her birinin nezdinde Ticaret vekilliğince tâyin edilen bir umumî kâtip ve icabında bir umumî kâtip muavini bulunur. Umumî kâtip mensup olduğu teşekkülün idare heyeti ve meclisi tarafından verilen kararlar aleyhine kendisine tevdi tarihinden itibaren beş gün içinde Ticaret vekilliğine itiraz edebilir. İtiraz kararın tatbikını durdurur.

Ticaret vekilliği dosyanın vürudundan bir hafta zarfında itirazı tetkik ederek verilen kararı bozar, değiştirir veya tasdik eder.

Bölüm : II

Ticaret ve sanayi odalariyle esnaf odalarının vazifeleri

Odaların vazifeleri

ONUNCU MADDE — Meslekî ahlâk ve tesanüdü halkın ihtiyaç ve menfaatleriyle ahenkli olarak muhafaza ve inkişaf maksadiyle kurulmuş olan ticaret ve sanayi odalariyle esnaf odalarının vazifeleri şunlardır:

a) Meslek faaliyetlerine ait mevzular hakkında vekilliklere, vilâyet veya belediyelere teklif ve temennilerde bulunmak;

b) İşlerine mütaallik her türlü tetkikleri yapmak, resmî makamlarca istenilen malûmatı vermek, vekilliklerin kanunlara müsteniden verecekleri vazifeleri görmek;

c) Vasıflar kontroluna mütaallik mevzuatın tatbikı için Ticaret veya iktisat vekilliklerinden verilen talimatı yerine getirmek;

ç) Ticaret eşyasının vasıf, keyfiyet ve kemiyetlerinin tâyin ve tesbiti için lâboratuvar ve bürolar tesis ve idare etmek veya bunlara iştirak eylemek;

d) Bölgelerindeki iktisadi ve ticari faaliyetlere ait her nevi endeks ve istatistikleri ve fiyat rayiçlerini kaydetmek;

Meclisler

ALTINCI MADDE — Odalar veya borsalar meclisleri meslek heyetlerinin her biri tarafından kendi aralarından seçilen ikişer zattan terekküp eder.

Dokuzuncu maddede yazılı umumî kâtipler mensup oldukları teşekküller meclisinde Ticaret vekilliğini temsil ederler.

İdare heyetleri

YEDİNCİ MADDE — Bu kanunda yazılı teşekküllerin idare heyetleri, her teşekkül meclisinin kendi âzası arasından seçeceği 3 - 5 kişiden terekküp eder .

Her teşekkülün umumî kâtibi idare heyetinde Ticaret vekilliğini temsil eder.

İdare heyeti reisi

SEKİZİNCİ MADDE — Bu kanunda yazılı teşekküllerin idare heyetlerinin reisleri heyetler âzası arasından Ticaret vekilliğince seçilir.

Umumî kâtipler

DOKUZUNCU MADDE — Bu kanunda yazılı teşekküllerden herbirinin nezdinde Ticaret vekilliğince tâyin edilen bir umumî kâtip ve icabında bir umumî kâtip muavini bulunur. Umumî kâtip mensup olduğu teşekkülün idare heyeti ve meclisi tarafından verilen kararlar aleyhine kendisine tevdi tarihinden itibaren beş gün içinde Ticaret vekilliğine itiraz edebilir. İtiraz kararın tatbikını durdurur.

Ticaret vekilliği dosyanın vürudundan itibaren bir hafta içinde itirazı tetkik ederek verilen kararı bozar, değiştirir veya tasdik eder. Ticaret vekilliğinin kararı katidir.

Umumî kâtipler mensup oldukları teşekküllerin memur ve müstahdemlerinin âmiridirler.

Bölüm : II

Ticaret ve sanayi odalariyle esnaf odalarının vazifeleri

Odaların vazifeleri

ONUNCU MADDE — Meslekî ahlâk ve tesanüdü halkın ihtiyaç ve menfaatleriyle ahenkli olarak muhafaza ve inkişaf maksadiyle kurulmuş olan ticaret ve sanayi odalariyle esnaf odalarının vazifeleri şunlardır:

a) Meslek faaliyetlerine ait mevzular hakkında vekilliklere, vilâyet veya belediyelere teklif ve temennilerde bulunmak;

b) İşlerine müteallik her türlü tetkikleri yapmak, resmî makamlarca istenilen malûmatı vermek, vekilliklerin kanunlara müsteniden verecekleri vazifeleri görmek;

c) Vasıfların ve tiplerin kontrolüne mütaallik mevzuatın tatbikı için Ticaret ve İktisat vekilliklerinden verilen talimatı yerine getirmek;

ç) Ticaret eşyasının vasıf, keyfiyet ve kemmiyetlerinin tâyin ve tesbiti için lâboratuvar ve bürolar tesis ve idare etmek veya bunlara iştirak eylemek;

d) Bölgelerindeki iktisadi ve ticari faaliyetlere ait her nevi endeks ve istatistikleri ve fiyat rayiçlerini kaydetmek;

e) Dış memleketlerdeki konsolosluklar, ticaret mümessillikleri ve meslekî teşekküllerle muhabere ve münasebette bulunmak ve Ticaret vekilliğinin muvafakatiyle millî ve milletlerarası meslekî teşekküllere âza olmak;

f) Mahallî veya bölge sergileri, panayırlar, fuarlar, umumî mağazalar, depolar, mevzuları dahilinde kulüpler, müzeler ve kütüphaneler açmak, millî ve milletlerarası sergi ve panayırlara iştirak etmek ve bunların vekâlet, mümessillik ve muhabirliğini deruhde ve ifa eylemek;

g) Ticaret ve sanat kursları aaçmak, mevzuları dahilinde memleket içinde ve dışında talebe okutmak.

Meslek heyetlerinin vazifeleri

ON BİRİNCİ MADDE — Ticaret ve sanayi odalariyle esnaf odaları meslek heyetlerinin vazifeleri şunlardır:

a) Oda meclisini teşkil edecek âzayı seçmek;

b) Kendi mevzuları dahilinde faydalı ve lüzumlu gördükleri tedbirleri oda meclisine ve idare heyetine teklif etmek;

c) Oda meclisi ve idare heyeti tarafından kendi meslekleri dahilinde bu kanun hükümlerine göre verilecek vazifeleri görmek;

Meclislerin vazifeleri

ON İKİNCİ MADDE — Ticaret ve sanayi odalariyle esnaf odaları meclislerinin vazifeleri şunlardır:

a) İdare heyeti âzasını seçmek;

b) Meslek heyetleri tarafından yapılacak teklifleri tetkik ve müzakere etmek;

c) Mevzuatın verdiği salâhiyet dahilinde meslek mensupları için riayet edilmesi mecburi olan kararları vermek;

ç) Bulundukları yerin ticari örf ve teamüllerini tesbit etmek;

d) İdare heyetlerince verilecek senelik bütçe, aylık muvazene ve katî hesabı tetkik ve tasdik etmek;

e) İdare heyetleri tarafından verilecek mevzuları müzakere etmek;

f) Alâkalı vekillikler tarafından verilecek mevzuları tetkik ve müzakere etmek;

g) İdare heyetleri tarafından hazırlanacak hakem listelerini tasdik etmek;

h) Oda âzası hakkında 30 ncu maddenin C bendinde yazılı disiplin cezalarını vermek;

i) Bölgeleri dahilinde lüzum görülecek yerlerde ajanlıklar tesisine karar vermek.

İdare heyetlerinin vazifeleri

ON ÜÇÜNCÜ MADDE — Ticaret ve sanayi odalariyle esnaf odaları idare heyetlerinin vazifeleri şunlardır:

a) Ticaret ve İktisat vekilliklerinin ve oda meclisinin mevzu-

e) Dış memleketlerdeki konsolosluklar, ticaret mümessillikleri ve meslekî teşekküllerle muhabere ve münasebette bulunarak icabeden malûmatı alıp vermek ve Ticaret vekilliğinin muvafakatiyle millî ve milletlerarası meslekî teşekküllere âza olmak;

f) Mahallî veya bölge sergileri, panayırlar, fuarlar, umumî mağazalar, depolar, mevzuları dahilinde kulüpler, müzeler ve kütüphaneler açmak, millî ve milletlerarası sergi ve panayırlara iştirak etmek ve bunların vekâlet, mümessillik ve muhabirliğini deruhde ve ifa eylemek;

g) Ticaret ve sanat kursları açmak, mevzuları dahilinde memleket içinde ve dışında talebe okutmak, memleket ticaretini ilgilendiren neşriyat yapmak;

Meslek heyetlerinin vazifeleri

ON BİRİNCİ MADDE — Ticaret ve sanayi odalariyle esnaf odaları meslek heyetlerinin vazifeleri şunlardır:

a) Oda meclisini teşkil edecek âzayı seçmek;

b) Kendi mevzuları dahilinde faydalı ve lüzumlu gördükleri tedbirleri oda meclisine ve idare heyetine teklif etmek;

c) Oda meclisi ve idare heyeti tarafından kendi meslekleri dahilinde bu kanun hükümlerine göre verilecek vazifeleri görmek.

Meclislerin vazifeleri

ON İKİNCİ MADDE — Ticaret ve sanayi odalariyle esnaf odaları meclislerinin vazifeleri şunlardır:

a) İdare heyeti âzasını seçmek;

b) Meslek heyetleri tarafından yapılacak teklifleri tetkik ve müzakere etmek;

c) Mevzuatın verdiği salâhiyet dahilinde meslek mensupları için riayet edilmesi mecburi olan kararları vermek;

ç) Bulundukları yerin ticaret örf ve teamüllerini tesbit etmek;

d) İdare heyetlerince verilecek senelik bütçe, aylık muvazene ve katî hesabı ve münakale taleplerini tetkik ve tasdik etmek;

e) İdare heyetleri tarafından verilecek mevzuları tetkik ve müzakere etmek;

f) Alâkalı vekillikler tarafından verilecek mevzuları tetkik ve müzakere etmek;

g) İdare heyetleri tarafından hazırlanacak hakem listelerini tasdik etmek;

h) Oda âzası hakkında 33 ncü maddenin «C» bendinde yazılı disiplin cezalarını vermek;

i) Bölgeleri dahilinde lüzum görülecek yerlerde ajanlıklar tesisine karar vermek.

İdare heyetlerinin vazifeleri

ON ÜÇÜNCÜ MADDE — Ticaret ve sanayi odalariyle esnaf odaları idare heyetlerinin vazifeleri şunlardır:

a) Ticaret ve iktisat vekilliklerinin ve oda meclisinin mev-

ata göre verecekleri karar ve direktifleri yerine getirmek;

b) Bütçeyi, aylık muvazeneyi ve katî hesabı ve ona mütaallik raporu hazırlamak ve tasdik edilmek üzere oda meclisine vermek;

c) Hakem listelerini hazırlamak ve tasdik edilmek üzere oda meclisine vermek;

ç) 30 ncu madde hükümlerine tevfikan ihtar ve tevbih cezalarını vermek ve disiplin takibatı yapmak;

d) Oda memur ve müstahdemlerinin tâyin ve azlini, terfi ve tecziyelerini icra etmek;

e) Nizamnamede gösterilecek vesikaları tanzim ve tasdik etmek.

Bölüm : III

Ticaret borsalarının vazifeleri

Borsaların vazifeleri

ON DÖRDÜNCÜ MADDE — Ticaret borsalarının vazifeleri şunlardır:

a) Arz ve talebin muntazam bir şekilde karşılaştırılması suretiyle fiyat hareketlerinde nâzım olmak;

b) Borsaya dahil maddelerin alım ve satımını tanzim ve tescil etmek;

c) Vadeli muamelât karşılık olmak üzere tasfiye sandıkları kurmak;

ç) Millî ve milletlerarası piyasaları takip ederek bir fiyat istihbarat hizmeti kurmak;

d) Lâboratuvar ve teknik bürolar kurmak;

e) Mevzuat dahilinde Ticaret vekilliğince verilecek diğer vazifeleri görmek.

Borsaya dahil olacak maddeler

ON BEŞİNCİ MADDE — Borsa kurulan yerlerde hangi malların borsalarda alım ve satımının mecburi olduğu borsanın teklifi üzerine Ticaret vekilliğince tâyin ve ilân olunur.

Ticaret borsalarına kaydolunacak maddelere ve bunların borsada muamele görecek en az miktarlarına ait esaslar nizamnamede gösterilir.

Bölge içinde bu maddelerin borsa dışında alım ve satımı yasaktır.

Borsa tellâlları

ON ALTINCI MADDE — Kendi nam ve hesabına muamele yapmıyarak yalnız alım ve satımda aracılığı meslek edinen ve başka bir işle uğraşmıyan borsa aracılarına borsa tellâlı denir.

Borsaya dahil maddeler üzerinde tellâllardan başka kimse aracılık edemez.

Tellâlların vazifeleri ve hakları, riayet edecekleri kaideler, tabi

zuata göre verecekleri karar ve direktifleri yerine getirmek;

b) Bütçeyi, aylık muvazeneyi, katî hesabı ve münakale tekliflerini ve bunlara mütaallik raporu hazırlamak ve tasdik edilmek üzere oda meclisine vermek;

c) Hakem listelerini hazırlamak ve tasdik edilmek üzere oda meclisine vermek ve alâkalıların isteği üzerine hakem olmak;

ç) 33 ncü madde hükümlerine tevfikan ihtar ve tevbih cezalarını vermek ve disiplin takibatı yapmak;

d) Oda memur ve müstahdemlerinin tâyin ve azlini, terfi ve tecziyelerini icra etmek;

e) Nizamnamede gösterilecek vesikaları tanzim ve tasdik etmek.

Bölüm : III

Ticaret borsalarının vazifeleri

Borsaların vazifeleri

ON DÖRDÜNCÜ MADDE — Ticaret borsalarının vazifeleri şunlardır:

a) Borsaya dahil maddelerin alım ve satımını tanzim ve tescil etmek;

b) Alıcı ve satıcının teslim ve tesellüm ve tediye bakımından mükellefiyetlerini, her tipin asgari vasıflarını itilâf hususunda tahkim, kondisyonman ve tasfiye şartlarını ve piyasa örf ve teamüllerinin gerektirdiği kayıtları muhtevi olup Ticaret vekilliği tarafından tasdik edilecek kontratipler vücude getirmek;

c) Millî ve milletlerarası piyasalarını takip ederek bir fiyat istihbarat hizmeti kurmak;

ç) Lâboratuvar ve teknik bürolar kurmak;

d) Mevzuat dahilinde Ticaret vekilliğince verilecek diğer vazifeleri görmek.

Vadeli muamele yapan borsaların takip edecekleri usul ve tesis edecekleri teşekküller nizamname ile tesbit olunur.

Borsaya dahil olacak maddeler

ON BEŞİNCİ MADDE — Borsa kurulan yerlerde hangi malların borsalarda alım ve tatımının mecburi olduğu borsanın teklifi üzerine Ticaret vekilliğince tâyin ve ilân olunur.

Ticaret borsalarına kaydolunacak maddelere ve bunların borsada muamele görecek enaz miktarlarına ait esaslar nizamnamede gösterilir.

Borsanın kurulduğu mahallin belediye hududu içinde bu maddelerin borsa dışında alım ve satımı yasaktır.

Borsa tellâlları

ON ALTINCI MADDE — Kendi nam ve hesabına muamele yapmıyarak yalnız alım ve satımda aracılığı meslek edinen ve başka bir işle uğraşmıyan borsa aracılarına borsa tellâlı denir.

Borsaya dahil maddeler üzerinde tellâllardan başka kimse aracılık edemez.

Tellâlların Türk olması mecburi olup vazifeleri ve hakları,

olacakları şartlar ve haiz olacakları vasıflar nizamname ile tâyin olunur.

Borsa uzuvlarının vazifeleri

ON YEDİNCİ MADDE — Ticaret borsaları meslek heyetleri 11 nci maddede yazılı, borsa meclisleri, 12 nci maddede yazılı, idare heyetleri, 13 ncü maddede yazılı işleri görürler.

Bölüm : IV

Müşterek ve müteferrik hükümler

Teşekkülleri temsil ve ilzam

ON SEKİZİNCİ MADDE — Bu kanunda yazılı teşekkülleri kazai ve idarî makamlar nezdinde ve hakikî veya hükmi şahıslara karşı idare heyetleri reisi veya reisin tevkil edeceği âzadan bir zat temsil eder.

Bu teşekkülleri idare heyeti reisi ile bu heyetin kendi âzası arasından seçeceği bir zatın müşterek imzaları ilzam eder.

Teşekküllerin gelirleri

ON DOKUZUNCU MADDE — Bu kanunda yazılı teşekküllerin gelirleri şunlardır:

a) Nizamnamede gösterilecek esaslar dahilinde tesbit edilen kayıt ücretleri ve senelik aidat. Şu kadar ki bu ücret ve aidat ticaret ve sanayi odalariyle ticaret borsaları mensupları için beş bin, esnaf odası mensupları için beş yüz liradan fazla olamaz.

b) Yapılan hizmetler karşılığı olarak ve miktarı alâkalı teşekkül tarafından teklif ve Ticaret vekilliğince tasdik olunan ücretler;

c) Bu teşekküller tarafından tasdik edilecek veya verilecek vesikalardan nizamnamede gösterilen esaslar dahilinde alınan ücretler;

ç) Bu teşekküller tarafından kurulacak müesseselerden alınacak varidat;

d) İlân ve neşriyat bedelleri;

e) Teberrular ve muavenetler;

f) Türlü gelirler.

riayet edecekleri kaideler, tabi olacakları şartlar ve haiz olacakları vasıflar nizamname ile tâyin olunur.

Borsa uzuvlarının vazifeleri

ON YEDİNCİ MADDE — Ticaret borsaları meslek heyetleri 11 nci maddede yazılı, borsa meclisleri 12 nci maddede yazılı, idare heyetleri 13 ncü maddede yazılı işleri görürler.

Bölüm : IV

Müşterek ve müteferrik hükümler

Teşekkülleri temsil ve ilzam

ON SEKİZİNCİ MADDE — Bu kanunda yazılı teşekküllerin idare heyetleri reisi veya reisin tevkil edeceği âzadan bir zat temsil eder.

Bu teşekkülleri idare heyeti reisiyle bu heyetin kendi âzası arasından seçeceği bir zatın müşterek imzaları ilzam eder.

Teşekküllerin gelirleri

ON DOKUZUNCU MADDE — Bu kanunda yazılı teşekkül-lerin gelirleri şunlardır:

a) Âzanın nizamnamede gösterilen esaslara göre derecelendirilmesi suretiyle tesbit edilen kayıt ücretleri ve senelik aidat;

Şu kadar ki bu ücret ve aidat ticaret ve sanayi odalariyle esnaf odaları ve ticaret borsaları mensupları için sermayelerinin binde birini geçemez. Bu miktarlar alâkalı teşekkül meclisinin kararı ve Ticaret vekilliğinin tasdikiyle bir misli arttırılabilir.

Kayıt ücretleri ve senelik aidat, ticaret ve sanayi odalariyle ticaret borsaları mensupları için fevkalâde addedilen derecelerde sermaye kaydına bakılmaksızın Ticaret vekilliğinin tasdikiyle 5 000 liraya kadar çıkartılabilir.

Esnaf odaları meclislerinin karariyle fevkalâde derecede addedilecek oda mensuplarının kayıt ücreti ve senelik aidatı 100 liraya kadar çıkarılabilir.

b) Yapılan hizmetler karşılığı olarak bu miktarın alâkalı teşekkül tarafından teklif ve Ticaret vekilliğince tasdik olunan nan ücretler;

Borsalarda alım ve satımın tesciline ait olarak alınacak ücret her muamele yekûnunun binde birinden fazla olamaz. Ticaret vekilliği borsaların varidat vaziyetlerine göre bu ücreti tamamen veya kısmen kaldırabilir.

c) Bu teşekküller tarafından tasdik edilecek veya verilecek vesikalardan nizamnamede gösterilen esaslar dahilinde alınan ücretler;

ç) Bu teşekküller tarafından kurulacak müesseselerden alınacak varidat;

d) İlân ve neşriyat bedelleri, teberrular ve muavenetler, ticaret borsalarında muamele yapılan mahallere girmek istiyen ve borsada kayıtlı olmıyan kimselerden ve bu mahallere gön-

Munzam aidat

YİRMİNCİ MADDE — Bu kanunda yazılı teşekküllere kayıtlı olanlardan miktarı kazanç vergisinin % 3 ünü geçmemek üzere tâyin ve Ticaret vekilliğinin tasvibine arzedilecek munzam bir aidat tahsil olunur. Bu aidat kazanç vergisine tabi olan veya olmıyan hakikî ve hükmi şahıslardan alınır. Muhtelif şubeleri bulunan müesseseler için her şubenin bulunduğu yerdeki teşekküllere o şubenin kazanç vergisi nispetinde ödenir. Müessesenin umumî bilânçosunda zarar tahakkuk etse bile kazanç temin eden şubenin bu munzam aidatı vermesi mecburidir.

Şu kadar ki, odalara bu aidatı vermiş olan Ticaret borsası mensuplarından ayrıca tahsilât yapılmaz.

Bütçeleri

YİRMİ BİRİNCİ MADDE — Bu kanunda yazılı teşekküllerin bütçeleri Ticaret vekilliğince tesbit olunacak esaslara göre hazırlanır ve bütçelerden sarfiyat idare heyetlerinin kararı ve reis ve umumî kâtiplerin imzalariyle yapılır.

İhtiyat akçesi

YİRMİ İKİNCİ MADDE — Bu kanunda yazılı teşekküllerin her sene tahakkuk eden varidatlarının % 10 nu ihtiyat akçesi olarak kanun ve nizamnamelerle tasrih edilmiş vazifelerin ifasına tahsis edilmek üzere Ticaret vekilliğinin göstereceği millî bir bankaya tevdie mecburdurlar. Bu paradan Ticaret vekilliğinin müsaadesi olmadan sarfiyat yapılamaz.

Umumî kâtip ve muavinlerinin ücretleri

YİRMİ ÜÇÜNCÜ MADDE — Bu kanunda yazılı teşekküllerin umumî kâtip ve muavinlerinin ücretleri Ticaret vekilliğince tesbit olunur ve mensup oldukları teşekkül bütçesinden ödenir.

Tasfiye

YİRMİ DÖRDÜNCÜ MADDE — Ticaret vekilliği iktisadi ihtiyaçları icaplarına göre bu kanunda yazılı teşekküllerin bölge hudutlarını değiştirmek veya lüzumsuzluğu anlaşıldığı takdirde bu teşekkülleri lâğiv ve tasfiye etmek salâhiyetini haizdir.

Tasfiye halinde mevcutları parava çevrilerek 22 nci madde mucibince Ticaret vekilliği tarafından gösterilen millî bankaya bu kanunda yazılı teşekküllerin maksat ve vazifeleri dahilinde sarfedilmek üzere tevdi olunur.

Ajanlıklar

YİRMİ BEŞİNCİ MADDE — Ticaret vekilliği lüzum gördüğü takdirde ticaret ve sanayi odalariyle esnaf odalarına bölgeleri dahilinde ajanlıklar açmalarını emredebilir.

Tacir, küçük tacir veya fabrikatörlerden biri ajan olarak tâyin edilebileceği gibi bu vazife alâkadar oda tarafından tâyin edilen bir memura da gördürülebilir.

Ajanlığın faaliyet sahası, vazife ve salâhiyetleri bağlı olduğu oda meclisi tarafından tesbit olunur.

Ajanlığın idare masrafları bağlı olduğu oda bütçesinden ödenir.

derilecek memur ve mümessillerden alınacak ücretler gibi müteferrik varidat.

Munzam aidat

YİRMİNCİ MADDE — Bu kanunda yazılı teşekküllere kayıtlı olanlardan miktarı kazanç vergisi aslının % 2 sini geçmemek üzere tâyin ve Ticaret vekilliğinin tasvibine arzedilecek munzam bir aidat tahsil olunur. Bu aidat kazanç vergisine tabi olan veya olmıyan hakikî ve hükmi şahıslardan alınır. Muhtelif şubeleri bulunan müesseseler için her şubenin bulunduğu yerdeki teşekküllere o şubenin kazanç vergisi nispetinde ödenir. Müessesenin umumî bilânçosunda zarar tahakkuk etse bile kazanç temin eden şubenin bu munzam aidatı vermesi mecburidir.

Şu kadar ki odalara bu aidatı vermiş olan ticaret borsası mensuplarından ayrıca tahsilât yapılmaz.

Bütçeler

YİRMİ BİRİNCİ MADDE — Bu kanunda yazılı teşekküllerin bütçeleri ve hesap usulleri Ticaret vekilliğince tesbit olunacak esaslara ve tiplere göre hazırlanır ve bütçelerden sarfiyat idare heyetlerinin kararı ve reis ve umumî kâtiplerin imzalariyle yapılır.

Ayrılacak fonlar

YİRMİ İKİNCİ MADDE — Bu kanunda yazılı teşekküller her sene tahakkuk eden varidatlarının % 10 unu fon olarak kanun ve nizamnamelerle tasrih edilmiş vazifelerin ifasına tahsis edilmek üzere Ticaret vekilliğinin göstereceği millî bir bankaya tevdie mecburdurlar. Bu paradan Ticaret vekilliğinin müsaadesi olmadan sarfiyat yapılamaz.

Umumî kâtip ve muavinlerinin ücretleri

YİRMİ ÜÇÜNCÜ MADDE — Bu kanunda yazılı teşekküllerin umumî kâtip ve muavinlerinin ücretleri Ticaret vekilliğince tesbit olunur ve mensup oldukları teşekkül bütçesinden ödenir.

Lâğıv ve tasfiye

YİRMİ DÖRDÜNCÜ MADDE — Ticaret vekilliği iktisadi ihtiyaçların icaplarına göre bu kanunda yazılı teşekküllerin bölge hudutlarını değiştirmek veya lüzumsuzluğu anlaşıldığı takdirde bu teşekkülleri lâğıv ve tasfiye etmek silâhiyetini haizdir.

Tasfiye halinde mevcutları paraya çevrilerek 22 nci madde mucibince Ticaret vekilliği tarafından gösterilen millî bankaya bu kanunda yazılı teşekküllerin maksat ve vazifeleri dahilinde sarfedilmek üzere tevdi olunur.

Ajanlıklar

YİRMİ BEŞİNCİ MADDE — Ticaret vekilliği lüzum gördüğü takdirde ticaret ve sanayi odalariyle esnaf odalarına bölgeler dahilinde ajanlıklar açmalarını emredebilir.

Tacir, küçük tacir veya sanayicilerden biri ajan olarak tâyin edilebileceği gibi bu vazife alâkadar oda tarafından tâyin edilen bir memura da gördürülebilir.

Ajanlığın faaliyet sahası, vazife ve salâhiyetleri bağlı olduğu oda meclisi tarafından tesbit olunur.

Ajanlığın idare masrafları bağlı olduğu oda bütçesinden ödenir.

Uzuvların feshi

YİRMİ ALTINCI MADDE — Bu kanunda yazılı teşekkül-lerin uzuvlarından herhangi biri aşağıda yazılı hallerde Ticaret vekilliği tarafından feshedilir:

a) Çalışmaları meslekî ahlâk ve halkın ihtiyaç ve menfaatlariyle ahenkli olarak yürütülmediği veya mevzuata göre verilen hizmetlerin ifa edilmediği hallerde;

b) Teşekküller meclislerinin üçte iki ekseriyetle vukubulan yazılı fesih talebinin vekillikçe yerinde görüldüğü hallerde;

c) Alâkalı meslek mensuplarının en az yarısının meslek heyetinin feshi hakkında yazılı talebi vekillikçe yerinde görüldüğü hallerde;

Kongreler

YİRMİ YEDİNCİ MADDE — Ticaret vekilliği lüzum gördüğü takdirde bu kanunda yazılı teşekkülleri bölge kongreleri veya umumî kongre halinde toplıyabilir.

Seçim

YİRMİ SEKİZİNCİ MADDE — Bu kanunda yazılı teşekküllere ait seçimler senede bir kere icra olunur.

Seçim zamanı, usulü ve şartları nizamname ile tesbit edilir.

Gayrimenkul iktisabı ve istikraz yapma

YİRMİ DOKUZUNCU MADDE — Bu kanuna tabi teşekküller teşekkül meclisinin kararı ve idare heyeti reisi ile 18 nci maddeye tevfikan seçilen âzanın müşterek imzalariyle teşekkül ihtiyaçları için gayrimenkul iktisabına ve Ticaret vekâletinin müsaadesiyle ödünç para almağa salâhiyetlidirler.

Uzuvların feshi

YİRMİ ALTINCI MADDE — Bu kanunda yazılı teşekkül-lerin uzuvlarından herhangi biri aşağıda yazılı hallerde Ticaret vekilliği tarafından feshedilir:

a) Çalışmaları meslekî ahlâk ve halkın ihtiyaç ve menfaatleriyle ahenkli olarak yürütülmediği veya mevzuata göre verilen hizmetleri ifa edilmediği hallerde;

b) Teşekküller meclislerin üçte iki ekseriyetle vukubulan yazılı fesih talebinin Vekillikçe yerinde görüldüğü hallerde;

c) Alâkalı meslek mensuplarının enaz üçte birinin meslek heyetinin feshi hakkında yazılı talebin yerinde görüldüğü hallerde;

Feshedilen uzvun yerine bu kanun hükümleri dahilinde yenisi seçilir.

Kongreler

YİRMİ YEDİNCİ MADDE — Ticaret vekilliği lüzum gördüğü takdirde her zaman ve en aşağı üç senede bir bu kanunda yazılı teşekkülleri bölge kongreleri veya umumî kongre halinde toplıyabilir.

Seçim

YİRMİ SEKİZİNCİ MADDE — Bu kanunda yazılı teşekküllere ait seçimler üç senede bir kere icra olunur.

Seçim zamanı, usulü ve seçilebilme ve seçme şartları nizamname ile tesbit edilir.

Gayrimenkul iktisabı ve istikraz yapmak

YİRMİ DOKUZUNCU MADDE — Bu kanuna tabi teşekküller teşekkül meclisinin kararı ve idare heyeti reisiyle 18 nci maddeye tevfikan seçilen âzanın müşterek imzalariyle teşekkül ihtiyaçları için gayrimenkul iktisabına ve Ticaret vekilliğinin müsaadesiyle ödünç para almağa salâhiyetlidirler.

Uzuvlar veya teşekküller arasındaki ihtilâflar

OTUZUNCU MADDE — Bu kanunda yazılı teşekküller ve bu teşekküllerin uzuvları arasında çıkacak her nevi ihtilâflar Ticaret vekilliğinin kararıyle halledilir.

Ticaret vekilliğinin kararı katidir.

Yabancı ticaret odaları

OTUZ BİRİNCİ MADDE — Cemiyetler kanunu hükümlerine tevfikan Türkiye dahilinde yabancılar tarafından veya Türk vatandaşlariyle bir araya teşkil olunacak kurumların ticaret odası unvanı kullanmalarına Ticaret vekilliğince aşağıdaki şartlarla izin verilebilir:

a) Mütekabiliyet şartının ilgili yabancı memleketlerce kabul edilmiş bulunması;

b) Cemiyet muamele ve kayıtlarının Ticaret vekilliğince her zaman teftiş ve murakabeye tabi tutulabilmesi;

c) Bu cemiyetler umumî kâtiplerinin Türk olması ve tâyinlerinin Ticaret vekilliği tarafından tasdik edilmiş bulunması;

ç) Senelik faaliyetlerine dair her takvim yılı sonunda Ticaret vekilliğine rapor vermeleri.

Bölüm : V

Ceza hükümleri

Disiplin cezaları

OTUZUNCU MADDE — Ticaret ve sanayi odaları, esnaf odaları ve ticaret borsaları aşağıda yazılı disiplin cezalarını verebilirler:

a) İhtar;
b) Tevbih;
c) Oda veya borsadan çıkarma.

Oda veya borsadan çıkarma cezası on beş günden az ve bir seneden çok olamaz.

İhtar ve tevbih cezaları idare heyetleri, çıkarma cezası her teşekkülün meclisi tarafından verilir. İhtar ve tevbih cezaları katidir.

Çıkarma cezası kararı aleyhine tebliğ tarihinden on gün içinde itiraz olunabilir. Bu müddet geçtikten sonra dosya derhal Ticaret vekilliğine gönderilir. Çıkarma kararını Ticaret vekilliği tasdik edince katileşir. Bu karar aleyhine idarî ve kazai mercilere baş vurulamaz.

Umumî hükümlere göre yapılan ceza takibatı disiplin cezasının verilmesine mâni olamaz.

Çıkarma cezasına riayet etmiyerek ticaret ve sanat yapmakta devam edenler 32 nci maddenin (a) bendinde yazılı cezalarla cezalandırılırlar.

Kaydolunmıyanlardan alınacak para cezaları

OTUZ BİRİNCİ MADDE — Bu kanun mucibince oda veya borsaya kaydolma mükellefiyetine tabi olanlar işlerine başladıkları tarihten itibaren on beş gün içinde bağlı oldukları oda veya borsaya kaydolunmazlar veya senelik aidatı üç ay içinde ödemezlerse vermeğe mecbur oldukları kayıt ücretinin veya aidatın üç misli kendilerinden alınır.

Borsaya dahil maddelerin borsa bölgesi içinde ve borsa yerinin dışında alım satımını ve buna müteferri muameleleri yapanlardan yapılan işe ait borsa ücretinin on misli alınır.

Bu paraların alınması hakkında alâkalı teşekküllerin idare heyetleri tarafından verilecek kararlar icra dairelerince infaz olunur.

Milletlerarası kongre, teşekkül ve fuarlara iştirak

OTUZ İKİNCİ MADDE — Bu kanunda yazılı teşekküllere kayıtlı olan veya olmıyan hakikî ve hükmi şahısların milletlerarası ticari mahiyette kongre, teşekkül ve fuarlara iştiraki Ticaret vekilliğinin müsaadesine bağlıdır.

Bölüm : V

Ceza hükümleri

Disiplin cezaları

OTUZ ÜÇÜNCÜ MADDE — Ticaret ve sanayi odaları, esnaf odaları ve ticaret borsaları aşağıda yazılı disiplin cezalarını verebilirler:

a) İhtar;
b) Tevbih;
c) Oda veya borsadan çıkarmak.

Oda veya borsadan çıkarma cezası 15 günden az ve bir seneden çok olamaz.

İhtar ve tevbih cezaları idare heyetleri, çıkarma cezası her teşekkülün meclisi tarafından verilir. İhtar ve tevbih cezaları katidir.

Çıkarma cezası kararı Ticaret vekilliğinin tasdikiyle katileşir.

Bu maddedeki kararlara karşı idarî ve kazai mercilere başvurulamaz.

Teşekkül meclisince verilen çıkarma cezası kararı Ticaret vekilliğine, tetkik ve tasdik edilmek üzere, gönderilmeden evvel alâkalıya tebliğ olunur. Alakalı 10 gün içinde itiraz edebilir. Bu itiraz ittihaz edilen çıkarma cezası kararına mütaallik dosya ile birlikte Ticaret vekilliğine gönderilir.

Çıkarma cezası verildiği müddete münhasır olup bu müddet içinde ticaret veya sanatın gerek doğrudan doğruya ve gerek vasıta ile icradan memnuiyeti müstelzimdir.

Çıkarma cezasına riayet etmiyerek ticaret veya sanatı yapmakta devam edenler 36 ncı maddede yazılı cezalarla cezalandırılır.

Umumî hükümlere göre yapılan ceza takibatı disiplin cezalarının verilmesine mâni olamaz.

Kaydolunmıyanlardan alınacak para cezaları

OTUZ DÖRDÜNCÜ MADDE — Bu kanun mucibince oda veya borsaya kaydolma mükellefiyetine tâbi olanlar işlerine başladıkları tarihten itibaren on beş gün içinde bağlı oldukları oda veya borsaya kaydolunmazlar veya senelik aidatı üç ay içinde ödemezlerse vermeğe mecbur oldukları kayıt ücretinin veya aidatın üç misli kendilerinden alınır.

Borsaya dahil maddelerin borsanın bulunduğu belediye hudutları içinde ve borsa yerinin dışında alım satımını ve buna müteferri muameleleri yapanlardan yapılan işe ait borsa ücretinin beş misli alınır.

Bu paraların alınması hakkında alâkalı teşekküllerin idare heyetleri tarafından verilecek kararlar icra dairelerinden infaz olunur.

Kararlara riayet etmiyenlerin cezaları

OTUZ İKİNCİ MADDE — Ticaret ve sanayi odalariyle esnaf odaları ve ticaret borsaları idare heyetleri:

a) Ticaret ve sanayi odalarının ve ticaret borsalarının mevzuata uygun olarak verdikleri kararlara riayet etmiyenlere 25 liradan 200 liraya kadar ve itiyat halinde 200 liradan 1 000 liraya kadar;

b) Esnaf odalarının mevzuata uygun olarak verdikleri kararlara riayet etmiyenlere 10 liradan 50 liraya kadar ve itiyat halinde 50 liradan 200 liraya kadar;

Para cezası verirler.

100 liraya kadar olan para cezaları katidir.

Bu miktardan yukarı olan para cezalarına karşı kararın tevdi tarihinden itibaren on gün içinde alâkalı teşekkülün bulunduğu yerdeki ticaret mahkemesine itiraz olunabilir. Ticaret mahkemesinin kararı katidir.

Haklarında 100 liradan fazla para cezası verilen ticaret ve sanayi erbabiyle küçük tacir ve esnafın ticaret ve sanat yerlerinin on günden bir aya kadar kapatılmasına da karar verilebilir.

Ticaret vekilliğinin yapacağı ceza takibatı

OTUZ ÜÇÜNCÜ MADDE — Aşağıda yazılı suçlarda Ticaret vekilliğinin talebi üzerine Cumhuriyet müddeiumumileri asliye ceza mahkemelerinde amme davası açmağa mecburdurlar:

a) Üçüncü madde mucibince ticaret ve sanayi odalariyle esnaf odalarına ve ticaret borsalarına kaydolma müddetinin geçmesinden sonra kaydolunmadıkları halde ticaret ve sanatla iştigal eden veya borsaya tabi muameleleri yapanlar on günden üç aya kadar hapis ve 200 liradan 5 000 liraya kadar ağır para cezasiyle ve küçük tacir ve esnaf bir aya kadar hapis ve 25 liradan 200 liraya kadar ağır para cezasiyle cezalandırılırlar.

b) Meslek mensuplarından ikinci madde mucibince halk ihtiyaç ve menfaatleri için Ticaret vekilliği tarafından verilen vazife veya işleri yapmıyanlar on günden üç aya kadar hapis ve 200 liradan 5 000 liraya kadar ağır para cezasiyle cezalandırılırlar.

Bu maddede yazılı para cezaları Ceza kanununun 19 ncu ve 24 ncü maddelerine göre hapse tahvil edilir.

OTUZ DÖRDÜNCÜ MADDE — Bu kanunun neşrinden itibaren üç ay içinde Ankara, İstanbul ve İzmir Ticaret ve sanayi odalariyle ticaret borsaları kendi teşkilâtlarını bu kanun hükümlerine uydurmağa mecburdurlar. Diğer ticaret ve sanayi odalariyle ticaret borsalarının bu kanuna göre yeniden teşkilâtlanması ve esnaf odalarının teşkili zamanını Ticaret vekilliği üç aydan az olmamak üzere bir mühlet vererek tâyin eder.

OTUZ BEŞİNCİ MADDE — Bu kanunun tatbik edildiği yerlerde 655 numaralı Ticaret ve Sanayi odaları kanunu ile bu kanununun 8 nci maddesinin 5 nci fıkrasını muaddil 916 numaralı kanun, 27 eylûl 1341 tarihli Ticaret ve Sanayi oda-

Kararlara riayet etmiyenlerin cezaları

OTUZ BEŞİNCİ MADDE — Ticaret ve sanayi odalariyle esnaf odaları ve ticaret borsaları idare heyetleri:

a) Ticaret ve sanayi odalarının ve ticaret borsalarının mevzuata uygun olarak verdikleri kararlara riayet etmiyenlere 25 liradan 200 liraya kadar ve itiyat halinde 200 liradan 1 000 liraya kadar;

b) Esnaf odalarının mevzuata uygun olarak verdikleri kararlara riayet etmiyenlere 10 liradan 50 liraya kadar ve itiyat halinde 50 liradan 200 liraya kadar;

Para cezası verirler.

100 liraya kadar olan (100 lira dahil) para cezaları katidir.

Haklarında 100 liradan fazla para cezası verilen ticaret ve sanayi erbabiyle esnafın ticaret ve sanat yerlerinin bir aya kadar kapatılmsına da karar verilebilir.

100 lirdan yukarı olan para cezalariyle ticaret ve sanat yerlerinin kapatılması cezalarına karşı bu husustaki kararın tebliği tarihinden itibaren alâkalı, 10 gün içinde kararı veren teşekkülün bulunduğu yerdeki ticaret mahkemesine itirazda bulunabilir. Ticaret mahkemesinin kararı katidir.

Ticaret vekilliğinin talebine bağlı ceza takibatı

OTUZ ALTINCI MADDE — Aşağıda yazılı halde Ticaret vekilliğinin talebi üzerine Cumhuriyet müddeiumumileri asliye ceza mahkemelerinde âmme dâvası açmağa mecburdurlar.

Üçüncü madde mucibince ticaret ve sanayi odalariyle esnaf odalarına ve ticaret borsalarına kaydolma müddetinin geçmesinden sonra kaydolunmadıkları halde ticaret ve sanatla iştigal eden veya borsaya tabi muameleleri yapanlar on günden üç aya kadar hapis ve 200 liradan 5 000 liraya kadar ağır para cezasiyle ve küçük tacir ve esnaf bir aya kadar hapis ve 25 liradan 200 liraya kadar ağır para cezasiyle cezalandırılırlar.

Kanunun tatbik zamanları

OTUZ YEDİNCİ MADDE — Bu kanunun neşrinden itibaren dört ay içinde Ankara, İstanbul ve İzmir Ticaret ve sanayi odalariyle ticaret borsaları kendi teşkilâtlarını bu kanun hükümlerine uydurmağa mecburdurlar. Diğer ticaret ve sanayi odalariyle ticaret borsalarının bu kanuna göre yeniden teşkilâtlanması ve esnaf odalarının teşkili zamanı Ticaret vekilliği tarafından dört aydan az olmamak üzere bir mühlet verilerek tâyin edilir.

Eski mevzuatın ilgası

OTUZ SEKİZİNCİ MADDE — Bu kanunun tatbik edildiği yerlerde 655 numaralı Ticaret ve Sanayi odaları kanunu ile bu kanunun 8 nci maddesinin 5 nci fıkrasına muaddil 916 numaralı kanun, 27 eylûl 1341 tarihli Ticaret ve sanayi odaları nizamna-

ları nizamnamesi, 27 eylûl 1341 tarihli Esnaf cemiyetleri tali matnamesi ve 3 nisan 1302 tarihli Umumî borsalar nizamnamesi nin ticaret ve zahire borsalarına ait hükümleri kaldırılmıştır.

OTUZ ALTINCI MADDE — Bu kanunun tatbikına ait nizamname Taciret vekilliğince hazırlanır.

OTUZ YEDİNCİ MADDE — Bu kanun neşri tarihinden mu teberdir.

OTUZ SEKİZİNCİ MADDE — Bu kanunu icraya Ticaret Adliye ve İktisat vekillikleri memurdur.

mesi. 27 eylûl 1341 tarihli Esnaf cemiyetleri talimatnamesi ve 3 nisan 1302 tarihli Umumî borsalar nizamnamesinin ticaret ve zahire borsalarına ait hükümleri kaldırılmıştır.

Muvakkat madde

Ticaret vekilliği bu kanunda yazılı teşekkülleri Millî korunma kanununun tatbik edildiği fevkalâde zamanlarda halk ihtiyaç ve menfaatlerinin icaplarına göre kendi iştigal mevzulariyle alâkalı hizmetlerle vazifelendirebilir.

Bu suretle vazifelendirilen meslek mensuplarından kendilerine verilen işleri yapmıyanlar hakkında Ticaret vekilliğinin talebiyle Cumhuriyet müddeiumumileri asliye ceza mahkemelerinde âmme dâvası açmağa mecburdurlar.

Bu kimseler on günden üç aya kadar hapis ve 200 liradan 5 000 liraya kadar ağır para cezasiyle cezalandırılırlar.

OTUZ DOKUZUNCU MADDE — Bu kanunun tatbikına ait nizamname Ticaret vekilliğince hazırlanır.

KIRKINCI MADDE — Bu kanun neşri tarihinden mer'idir.

KIRK BİRİNCİ MADDE — Bu kanunu icraya Ticaret, Adliye ve İktisat vekillikleri memurdur.

Devlet memurları aylıklarının tevhit ve teadülüne dair olan 3656 va 3888 sayılı kanunlara bağlı cetvellerin Maarif vekilliği kısmında değişiklik yapılması, 3694, 3829, 4142 sayılı kanunlara bağlı kadroların değiştirilmesi ve 3656 sayılı kanunun 26 ncı maddesine bir fıkra eklenmesi hakkında kanun lâyihası ve Maarif ve Bütçe encümenleri mazbataları (1/883)

T. C.
Başvekâlet
Kararlar dairesi müdürlüğü
Sayı : 6/4316

26 . XI . 1942

Büyük Millet Meclisi Yüksek Reisliğine

3656 ve 3888 sayılı kanunlara bağlı cetvellerin Maarif vekilliği kısmında değişiklik yapılması, 3694, 3829, 4142 sayılı kanunlara bağlı kadroların değiştirilmesi ve 3656 sayılı kanunun 26 ncı maddesine bir fıkra eklenmesi hakkında Maarif vekilliğince hazırlanan ve İcra Vekilleri Heyetince 20 . XI . 1942 tarihinde Yüksek Meclise arzı kararlaştırılan kanun lâyihası esbabı mucibesiyle birlikte sunulmuştur.

Başvekil
Ş. Saracoğlu

Gerekçe lâyihası

Maarifimizin durmadan inkişafı; vekilliğimizin vazifelerini arttırmakta, idare teşkilâtiyle okullarımızın, ilim ve sanat müesseselerimizin kadrolarının genişletilmesi ve daha kuvvetli elemanlarla beslenmesi yolunda tedbir alınmasını zaruri kılmaktadır.

İlişik olarak sunulan ve vekilliğimiz merkez ve vilâyetler teşkilâtiyle İstanbul Üniversitesinin ve bir kısım müesseselerimizin kadrolarında bazı değişiklikler istiyen kanun lâyihası bu zaruretten doğmuştur.

Vekâletimiz merkez teşkilâtındaki bir kısım hizmetler, başka vekilliklerdeki mümasil teşkilâtın Teadül kanununa göre tesbit edilen derecelerinden daha aşağı kademelerde yer almış bulunmaktadırlar. Maarif vekilliği merkez teşkilâtına ait kanunun tedvin olunduğu 1933 tarihindenberi esaslı bir değişiklik görmiyen ve o tarihteki duruma göre derecelendirilmiş olan bu hizmetlerde yıllardanberi çalışan ve kendi iş sahalarında kazanmış oldukları ihtisas nispetinde verimli olan idare elemanlarımızı, aynı şevk ve hevesle işlerine bağlamak için memuriyet derecelerini başka vekillikler teşkilâtında mümasil hizmetler için kabul edilmiş derecelerin hiç olmazsa asgari haddine yükseltmek veya vazife unvanlarını görmekte oldukları hizmetin mahiyet ve şümulüne göre adlandırmak çok lüzumlu ve yerinde görülmüştür. Bu neviden yapılan unvan ve maaş değiştirmelerinden başka olarak bazı merkez dairelerinin son zamanlarda muhtelif kanunlarla artan hizmetleri icabı olarak kadrolarına yeni memuriyetler ilâvesi de gerekmiş bu maksatla yeniden ihdası düşünülen on iki vazifenin kadrosu Maarif merkez teşkilâtı için teklif olunmuştur. Bunlardan dördü

ayniyat talimatnamesi gereğince tesisi icabeden ayniyat muhasebesinin ilk kadrosunu teşkil edecek olan hizmetler içindir.

Merkez teşkilâtımızda bu arzedilen değişiklikler kabul edildiği takdirde vekâletin merkeze ait işlerinin, yeni ve günün bütün ihtiyaçlarına uygun bir merkez teşkilâtı kurulunciya kadar, bugünkünden daha verimli olmasını mümkün kılacaktır. Maarif vekilliği merkez teşkilâtına yapılan bu ilâvelerin gerektirdiği tahsisat farkı da esasen 1942 malî yılı bütçesinin hazırlanmasında hesaba katılmış bulunmaktadır.

Vilâyet maarif idarelerinin başlıca işlerinin ilk öğretim okulları ve öğretmenleriyle ilgili bulunduğu ve son yıllarda eğitmenlerin ve bu yıldan itibaren Köy enstitüleri mezunlarının ilk öğretim kadrosuna katılmaları dolayısiyle bu sahadaki işlerin gerek kemiyet gerek keyfiyet bakımından artmakta olduğu malûmdur. Maarif müdürlüklerinin kalem işleri; 5 i mümeyyiz; 33 ü başkâtip, 205 i kâtip ve memur olmak üzere, 243 kişilik bir kadro ile yürütülmektedir. Hakikî ihtiyacı karşılayamıyan bu kadronun malî sebepler dolayısiyle şimdiye kadar genişletilememesi, kanuni terfi müddetlerini doldurantarınterfi edememelerine sebep olmaktadır. Hattâ bu memurlar arasında, bir kaç terfi müddetini doldurduğu ve üstün başarıları dahi görüldüğü halde, terfi edemiyenlerin sayısı az değildir. 3656 sayılı kanun mucibince yapılan intibakta 12, 14, 16, 17,5, ve 22 liralık ara derecelerdeki kâtiplerin yukarı derecelere alınmaları, bu kanunla kabul edilmiş bir esas olduğu halde, aynı zaruretler karşısında bunun teminine de imkân görülememiştir. Bu durum, maarif işlerinde yetişmiş, tecrübeli ve başarılı memurların başka sahalara geçerek maarif hizmetinden ayrılmalarına sebebiyet vermekte ve işler üzerinde hiç şüphesiz menfi tesir ve neticeler doğurmaktadır. Maarif müdürlüklerinin esasen yüklü olan işleri 3238 sayılı kanun mucibince, yeniden açılan eğitmenli okulların çeşitli işleriyle bugün bir kat daha artmış bulunmaktadır. Teşkilâtın yıldan yıla genişlemesi karşısında bu işlerde de o nispette bir artış bulunduğundan, mevcut kadro ile ihtiyacın önlenmesinde çekilen sıkıntı bugün her zamankinden daha çok hissedilmiye başlanmıştır. Kadronun genişletilmesi işi müsait bir zamana bırakılarak, yalnız zaruri vaziyetleri karşılamak düşüncesiyle ve kadronun sayı bakımından aslı muhafaza edilmek suretiyle, maaslar üzerinde küçük ölçüde bir artış yapılması cihetine gidilmiştir. Küçük ölçüde de olsa, müselsel terfi imkânını verecek olan bu artışla, durumları yukarıda izah edilen memurların vaziyetlerinin kısmen düzeltilmesi temin edilmiş olacaktır. Maarif idarelerinin bu esasa göre tesbit edilen yeni ve eski kadroları arasındaki maaş farkı, 4178 sayılı kanun mucibince verilecek zamlar da dahil olmak üzere, (8 500) liradan ibaret olup bu para vekilliğimizin 1942 malî yılı bütçesinin maaş faslına konulmuştur.

2530 sayılı kanunla teşkilâtı tesbit edilen müzelerimizin, son yıllarda yapılan kazılarla, tarih ve eski eserlere karşı duyulan alâka ile hizmetleri ve işlerinin ehemmiyeti gittikçe artmış bulunmaktadır. Bu teşkilâtın yüksek bilgili ihtısas elemanlariyle beslenmesi ve daha verimli bir hale gelmesi için de gerekli tedbirler alınmış, gerekAvrupa'da gerek Ankara Dil ve Tarih - Coğrafya Fakültesinde müze ve arşiv hizmetleri için lüzumlu mütehassısların yetiştirilmesine çalışılmıştır. Bir taraftan da müzelerimiz hizmet kadrosunun her müzeye göre değil, başka maarif müesseselerinde olduğu gibi ihtiyaç ve mesainin nev'i ve mahiyetine göre vekillikce tesbit ve tevzi edilmek üzere ihtisas ve umumî hizmet elemanlarına ait ayrı iki kısım olarak kül halinde toplanması da maksada daha uygun görülmüştür. Bu suretle yapılan kadro aynı zamanda karşılık farkı 1942 maarif bütçesiyle temin olunmak üzere kıdemli ve terfie liyakatli olup en az sekiz yıldanberi aynı maaşı almakta bulunan bazı memurların birer derece terfilerini de temin etmekte ve tarihi anıtlarımız arasında büyük bir önem taşıyan ve bugünkü Türk hudutları dışında Türk tarihinin hususi bir hatırasını yaşatan «Türk mezarı» için bir muhafız ve eski sanat zevk ve tarihimizin değer biçilmez eserlerinden olan minyatürlerin iyi muhafazasını ve teknik tâmirini sağlıyacak bir mütehassısla takviyesini mümkün kılmaktadır.

Halen tatbik edilmekte bulunan kadronun müsaadesizliği yüzünden maaşla vazifelendirilemiyen ve Devlet nam ve hesabına memleket içinde veya dışında yetiştirildikleri için 2919 sayılı kanun gereğince maaş tasarruflarından karşılanmak üzere ücretle stajyer olarak istihdam edilmekte bulu-

nan yirmi gencin, memurluk kıdemlerinden uzunmüddet kaybetmemeleri ve mesleklerinden soğumamaları için, tahsil ve ihtisaslariyle uygun hizmetlerde çalıştırılmak ve yetiştirilmek üzere asistan veya arşivist olarak resmî kadroya alınmalarını mümkün kılmak maksadiyle de yeni teklif edilen kadroya gerekli ilâveler yapılmış bulunmaktadır. Bunların ücret karşılıkları esasen bütçenin maaş tasarruflarından verildiği ve müzeler kadrosunun yüksek tahsilli elemanlara ayrılan hizmetlerinin azlığı dolayısiyle bu kadroda senelik inhilâllerin mahdutluğu gözönüne alınarak bu şekilde hareket zaruri mütalâa edilmiştir.

Teklif edilen kanun lâyihasiyle İstanbul Üniversitesi idare ve tedris heyeti kadrolarının da imkân nispetinde genişletilmesi ve kuvvetlendirilmesi düşünülmüştür. Bu müessesenin idare heyeti kadrosunda çalışan ve dokuz yıldanberi zam görmemiş olan küçük maaşlı memurlardan bir kısmını terfi ettirebilmek ve Fakülte dekanlarının makam ücretlerini mümasil fakültelerin bir kısmı için kabul edilmiş olan dereceye çıkarmak istenmektedir. Talebesi ve binnetice idarî muameleleri son yıllarda pek çok artan, buna mukabil idare kadrosu diğer Fakültelere nispetle daha dar olan Hukuk fakültesine 25 lira maaşlı bir dosya memurluğu da eklenmiş bulunmaktadır.

Tedris heyeti kadrosunda ise bugün mevcut bulunan 80 lira maaşlı profesözlük kadroları ihtiyaca yetmemektedir. Bir müddet önce 7 tane 80 liralık maaş (L) cetvelinden alınmışsa da, bunlar da ihtiyacı karşılıyamamıştır. Bu kadro müsaadesizliği, profesörlük salâhiyetini kazanmış olan bir çok doçentlerin hâlâ 70 lira maaşlı doçentlik kadrosunda kalmalarını ve ünvanını taşıdıkları memuriyetin maaşını alamamalarını mucip olmaktadır. Bu durumu düzeltmek ve Üniversite tedris heyeti kadrosunu daha müsait bir hale getirmek için; şimdi mevcut olan 70 lira maaşlı 3 profesörlük kadrosu ile, 70 lira maaşlı doçentlik kadrolarından 8 i kaldırılmış ve bunun yerine 15 tane 80 liralık profesör kadrosu konulmuştur. Bu değişikliklerin bütçede gerektirdiği fazlalık, fevkalâde zammı ile birlikte Maarif vekilliği 1942 malî yılı bütçesiyle teklif edilmiş bulunmaktadır.

1882 senesinde «Sanayii nefise mektebi âlisi» adı altında kurulan Güzel sanatlar akademisi, şimdiye kadar bünyesinin icap ettirdiği teknik kadrodan mahrum olarak faaliyette bulunmuştur. Halbuki seneden seneye inkişaf etmekte olan bu müessesenin, günün sanat icaplarına uygun bir şekilde organize edilmesi gerekmektedir. Bu ciheti ehemmiyetle gözönüne alan Vekillikçe, Güzel sanatlar akademisinin bütün şubelerinde son dört sene içinde yapılan ıslahat, müessesenin bundan böyle yeni şartlara uygun bir kadro ile teçhiz edilmesini zaruri kılmıştır. Diğer taraftan Akademinin muhtelif şubelerindeki talebe miktarının her yıl bir evvelki yıla nispetle çoğalması; mevcut öğretim unsurlarına yeniden bazı mütehassıs öğretmenlerin katılmasını icabettirdiği gibi, müesseseye ötedenberi hizmet etmekte olan bir kısım yaşlı öğretmenlere, talebe fazlalığı karşısında yardımcı eleman vermek ve ileride bilfiil kürsü işgal edebilecek salâhiyetli mütehassıs öğretmenleri şimdiden yetiştirmek maksadiyle, mevcut tedris heyeti kadrosunun bugünkü ihtiyaca cevap verebilecek bir miktara yükseltilmesini de icabettirmektedir. Bu itibarla bağlı kanun lâyihasına ilişik kadronun ücret tutarının bugünkü Akademi kadrosuna nazaran (18 060) liralık bir fark göstermesi, müessesenin tedris heyetine katılması artık bir zaruret halini almış olan yeni elemanlara verilecek ücretin karşılanabilmesinden ileri gelmiş ve 3888 sayılı kanunla kabul edilip müessesenin bugünkü durumuna hiç bir suretle cevap veremiyen ücret kadrolarının, bu kanuna bağlı cetvele göre yeniden tanzimine zaruret hâsıl olmuştur.

Ankara Devlet Konservatuvarı hakkındaki 3629 sayılı kanuna bağlı maaş ve daimi ücret kadrolarında mevcut memuriyetler, yatılı bir müessese olması itibariyle, konservatuvarın bugünkü ihtiyacını tamamen karşılıyamamaktadır ve Müzik Öğretmen okulunun lâğvi dolayısiyle de mezkûr okula ait kadrolardan istifade imkânı kalmamış bulunmaktadır. Devlet konservatuvarının bugünkü ihtiyacını karşılıyabilmek için hazırlanan maaşlı ve ücretli memuriyet kadroları bu kanun lâyihasına ilişiktir. Bu suretle bir yandan her yıl inkişaf etmek suretiyle muasır sanat teşekküllerine yaklaşmakta olan Devlet konservatuvarının, idare ve tedris heyetine, teknik zaruretlerden doğan yeni unsurların katılması icabetmekte, diğer yandan iki senedenberi tiyatro ve opera şubelerinden mezun olan genç sanatkârların Devlet Tiyatro ve Operası teşkil edilinceye kadar müessesenin tatbik sahnesinde asistan olarak staj görmeleri keyfiyeti, kadroya yeniden

bazı vazifelerin ilâvesini zaruri kılmaktadır. Bu itibarla Devlet konservatuvarı maaş ve ücret kadrosunu bugünkü ihtiyaca cevap verebilecek bir hale getirmek üzere bağlı kanun lâyihasına ekli kadronun teklifine zaruret hâsıl olmuştur.

Riyaseti Cumhur Filârmonik orkestrası teknikşeflerinin, müessesenin her şeyden evvel sanat faaliyetini tanzim ile meşgul olmalarına mukabil, esaslı bir çalışmayı icabettiren günlük idarî işler, orkestra kadrosunda bulunan bir idarî şefeliyle yürütülmekte ve üye adedine nispeten mahdut bir idare kadrosunu ihtiva eden müessesenin bu gibi işlerinin aksamamasına çok dikkat edilmektedir. Bu itibarla yapılan işin ehemmiyeti gözönüne alınarak, 3045 sayılı Orkestra kanununun 5 nci maddesi mucibince, üyeler arasından intihap edilen idarî şef muavinine, orkestranın sanat meşgalesi dışında üzerine alacağı bu neviden işler için verilecek muavinlik ücretinin 60 liradan 100 liraya çıkarılmasının muvafık olacağı düşünülmüştür. Diğer taraftan, müessesenin bünyesinde büsbütün ayrı bir teşekkül olarak faaliyette bulunan salon ve caz orkestrasında, gerek sanat, gerek idare işleriyle meşgul olacak ayrı bir mesul memura ihtiyaç olduğundan, bu kısım için de 100 lira ücretli bir salon orkestrası şefliği ihdası zaruri görülmüştür.

Riyaseti Cumhur Filârmonik orkestrasının 3045 sayılı kanunu uyarınca, orkestraya kabul edilecek müzisyenlerde, her şeyden evvel çaldığı saz üzerindeki sanat ve iktidar derecesinin tesbiti esas olduğuna göre, orkestranın muhtelif sınıflarına alınacak sanatkârlar, esasen memlekette adedleri pek mahdut olan icracı müzisyenler arasından, mevcut talimatnameye göre teknik bir imtihana tabi tutulmak suretiyle seçilmektedirler. Filârmonik orkestraya üye bulmak keyfiyeti, ancak 3656 sayılı kanun hükümleri dışında kalan bu gibi hususi kayıtlarla mümkün olabileceğinden, bünyesine başka bir şekilde eleman tedariki bilhassa imkânsız olan salon ve caz orkestramıza lüzumlu müzisyenleri tedarik edebilmek için, 3888 sayılı kanuna ekli kadro ile kabul edilmiş bulunan 8 aded 140 lira ücretli salon orkestrası üyeliklerinin bu kadrodan çıkarılarak müteferrik müstahdemler kısmına geçirilmesi zaruri görülmüştür.

3656 sayılı kanunun, hükümleri mahfuz tutulacak kanunlara dair olan 26 ncı maddesinin yazılış şekli 2530 sayılı kanun gereğince müzelerde ve rasathanede vazife alacak yüksek tahsilli gençlerin ilk vazifeye diğer arkadaşlarından farklı olarak bir aşağı dereceden maaşlı tâyinlerini zaruri kılmakta, bu da bahsi geçen kanunun ruhuna ve prensiplerine hiç şüphesiz aykırı düşmektedir. Bunu önlemek için 3656 sayılı kanunun 26 ncı maddesi sonuna tavzihî bir fıkra konulması ilişik kanun lâyihasının üçüncü maddesiyle teklif olunmaktadır.

Kanun lâyihasının muvakkat maddeleriyle de yeni teklif edilen kadroların 1942 malî yılı bütçesinde üzerinde yapacağı tadiller düşünülmüş bulunmaktadır.

Maarif encümeni mazbatası

T. B. M. M.
Maarif encümeni
Esas No. 1/883
Karar No. 3

7 . XII . 1942

Yüksek Reisliğe

3656 ve 3888 sayılı kanunlara bağlı cetvellerin Maarif vekilliği kısmında değişiklik yapılması 3694, 3829, 4142 sayılı kanunlara bağlı kadroların değiştirilmesi ve 3656 sayılı kanunun 26 ncı maddesine bir fıkra eklenmesi hakkında Maarif vekilliğince hazırlanarak İcra Vekilleri Heyetince 20 . XI . 1942 tarihinde Yüksek Meclise arzı kararlaştırılan kanun lâyihasının Encümenimize de havale ve tevdi buyurulması üzerine ihtiva ettiği hükümler Maarif vekili ve Yüksek tedrisat umum müdürü ile Güzel sanatlar umum müdürü hazır olduğu halde okundu ve Maarif vekilinin izahatı dinlenildi.

Yıllardan beri Maarif işlerinin bir teviye art-

masi, idare teşkilâtiyle okulların ve ilim ve sanat müesseseleri kadrolarının genişletilmekle beraber daha kuvvetli elemanlarla beslenmesini ve Maarif merkez ve vilâyetler teşkilâtiyle İstanbul Üniversitesi ve bir kısım müesseseler kadrolarında bazı değişiklikler yapılmasını zaruri kılmıştır.

Merkez teşkilâtı elemanlarının başka vekillikler teşkilâtında mümasil hizmetler için kabul edilmiş derecelerin hiç olmazsa asgari hadlerine yükseltilmesi ve vazife ve unvanları, hizmetlerinin mahiyet ve şumulüne göre olması yerinde olup bundan başka bazı merkez dairelerinin muhtelif kanunlarla artan işleri icabı kadrolarına yeni memuriyetler ilâvesi de gerekli görülmektedir.

İlk öğretim okulları ve öğretmenleriyle ilgili bulunan vilâyet maarif idarelerine, bu yıldan itibaren katılacak köy enstitüleri mezunlarından dolayı bu sahadaki işlerin artmakta olduğu şüphe götürmez. Hakikî ihtiyacı karşılıyamıyan kadroların genişletilememesi yüzünden kanuni terfi müddetlerini dolduranların terfi edemedikleri ve iyi başarılarına rağmen bazılarının bir kaç terfi müddetini geçirdikleri de malûm olup bu durumun Maarifte yetişmiş tecrübeli memurların başka sahalara atılmasını ve işler üzerinde menfi tesirler yapmasını mucip olacağı tabiidir. Yeni kadronun kabuliyle küçük ölçüde müselsel bir terfi imkânı hâsıl olacaktır.

Müzelerimizin son yıllarda hizmetleri ve işlerinin ehemmiyeti artmış bulunmaktadır. Bu teşkilâtın bilgili ihtısas elemanlariyle beslenmesi ve daha verimli bir hale gelmesi gerekli olduğundan vekâletçe buna ait teklif olunan tedbirlerin yerinde olduğu anlaşılmıştır.

2919 sayılı kanun gereğince maaş tasarruflarından karşılanmak üzere ücretle istihdam olunan yirmi kadar gencin memurluk kıdemlerinden uzun müddet kaybetmemeleri için tahsil ve ihtısaslarına göre asistan veya arşivist olarak resmî kadroya alınmalarında da isabet vardır.

Bu kabilden olarak İstanbul Üniversitesi idare ve tedris heyeti kadrolarının da biraz genişletilmesi ve kuvvetlendirilmesi hakkında gösterilen sebepler ve yapılan değişiklikler de yerinde görülmüştür.

Şu kadar ki, 2 sayılı cetvelin İstanbul Üniversitesi idare heyeti kısmında profesörlük salâhiyetini kazanmış olan 70 lira maaşlı doçentlerin durumlarını düzeltmek ve üniversite tedris heyeti kadrosunu daha müsait bir hale getirmek için mevcut 70 lira maaşlı üç profesörlük ile 8 doçentliğin kaldırılarak bunun yerine 15 tane 80 liralık profesör kadrosu konulduğu öğrenilmiştir. Encümenimiz doçentlik kadrosunun daraltılmasını değil matlup evsafı haiz profesörlerin seçilmesindeki isabeti temin bakımından genişletilmesini muvafık bulmakta ve yeni bütçenin tanziminde bu cihetin dikkate alınmasını temenniye şayan görmektedir.

Bundan başka Üniversitenin çok zengin kütüpanesinin idaresi mesuliyetini deruhte eden ve kütüpane işinde yüksek ihtisas sahibi olması lâzımgelen zatın yerinde terfi etmesine ve mühim vazifesine bağlanmasına imkân verilmesi encümenimizce zaruri görülmüş ve kütüpane müdürünün maaşı 50 liradan 80 liraya çıkarılarak cetvel o şekilde tadil edilmiştir.

Şimdiye kadar bünyesine gerekli teknik kadrodan mahrum olarak çalışmakta bulunan Güzel Sanatlar akademisinin de Tedris Heyeti ve ücret kadrosu kanun lâyihasına bağlı cetvelde görüldüğü üzere yeniden tanzim edilmiştir.

3888 sayılı kanuna ekli (1) sayılı cetvelin bu müesseseye ait bulunan kısmında 140 lira ücretli üç asistan mevcut olduğu ve vekâletçe bu asistanların sekize çıkarılması düşünüldüğü halde lâyihaya ekli (4) sayılı cetvelde bunların gösterilmediği görülmüş ve encümenimiz bu hususta Güzel Sanatlar Umum müdürü tarafından verilen izahatı yerinde bularak cetvelin Güzel Sanatlar kısmına 8 asistan konmasını kararlaştırmıştır.

Yıldan yıla inkişaf etmek suretiyle bugünün sanat teşekküllerine yaklaşmakta olan Devlet Konservatuvarına yeni unsurların katılması kadroya yeniden bazı vazifelerin ilâvesini zaruri kıldığından vekâletçe ona göre bir kadro teklif edilmiş bulunmakta ve encümenimizce de bu teklif kabule şayan görülmektedir.

Riyaseti Cumhur Filârmonik orkestrasının tekâmülü ve muhtaç olduğu elemanların tedariki için düşünülüp teklif edilen tedbirlerde isabet görüldüğü gibi bilhassa salon ve caz orkestrasına lüzumlu müzisyenleri tedarik edebilmek için 140 lira ücretli 8 aded salon orkestrası

üyesinin bu kadrodan çıkarılarak müteferrik müstahdemler kısmına geçirilmesindeki zaruret de anlaşılmıştır.

Üçüncü madde ile 3656 sayılı kanunun 26 ncı maddesine eklenen fıkra hakkında vekâlet gerekçesinde gösterilen mucip sebepler encümenimizce de yerinde görülmüştür.

Müzakereye iştirak eden âzanın ittifakiyle kabul edilen lâyiha ve ekleri havalesi veçhile Bütçe encümenine tevdi buyurulmak üzere Yüksek Reisliğe sunulur.

Ma. En. Reisi	Bu. M. M.	Kâtip
Manisa	İstanbul	İzmir
R. Nafiz Edgüer	*Kâmi Akyüz*	*Ş. Yunus*
Ankara	Antalya	Çanakkale
B. Baykan	*T. Örs*	İmzada bulunmadı
Giresun	Hakkâri	İzmir
İmzada bulunmadı	*İ. U. Aykurd*	*Nazmi İlker*
Kars	Trabzon	Urfa
F. Köprülü	*H. N. Boztepe*	*Refet Ülgen*

Bütçe encümeni mazbatası

T. B. M. M.
Bütçe encümeni
Mazbata No. 34
Esas No. 1/883

29 . XII . 1942

Yüksek Reisliğe

3656 ve 3888 sayılı kanunlara bağlı cetvellerin Maarif vekilliği kısmında değişiklik yapılması, 3694, 3829, 4142 sayılı kanunlara bağlı kadroların değiştirilmesi ve 3656 sayılı kanunun 26 ncı maddesine bir fıkra eklenmesi hakkında Maarif vekilliğince hazırlanan ve Başvekâletin 26 . XI . 1942 tarih ve 6/4316 sayılı tezkeresiyle Yüksek Meclise sunulan kanun lâyihası Encümenimize tevdi buyurulmakla Maarif encümeni mazbatasiyle birlikte ve Maarif vekili Hasan Âli Yücel ile Maliye vekâleti namına Bütçe ve malî kontrol umum müdürü hazır oldukları halde tetkik ve müzakere olundu.

Lâyiha ile:

A) Maarif vekilliği merkez kadrosuna 12 memuriyet ilâve edildiği gibi bazı memuriyetlerin unvanları tebdil ve maaş dereceleri tezyit olunmakta ve vilâyetler Maarif müdürlüklerinde kalem işlerini gören küçük maaşlı memurlardan bir kısmının maaşları arttırılmakta;

B) Müzeler kadrosuna bir muhafız ve bir de minyatör mütehassısı ilâve edilmekle beraber Devlet nam ve hesabına mütehassıs olarak yetiştirilen 20 genç maaşla tavzif olunmakta ve halen kadroda çalışan az maaşlı memurlardan bazılarının maaşlarına zamlar yapılmakta;

C) Üniversitenin idare kadrosuna bir dosya memuru ilâve edilmekte ve Fakülte dekanlarından bir kısmının makam ücretleri mümasilleri için kabul edilmiş olan miktara çıkarılmakta ve senelerdenberi zam görmiyen bazı küçük memurlar terfi edilmekte ve aynı zamanda tedris heyeti kadrosundan 70 lira maaşlı üç profesörlük ve 8 doçentlik kaldırılarak buna mukabil 80 lira maaşlı 15 profesörlük ikame olunmakta;

D) Güzel sanatlar akademisi öğretim unsurlarına yeni mütehassıslar katılmakta;

E) Konservatuvarın idare ve teknik heyetleri takviye edilmekle beraber tiyatro ve opera şubesinden mezun olanlar asistan olarak kadroya alınmakta;

F) Riyaseti Cumhur Filârmonik orkestrasının idarî şef maaşının aylığı 60 liradan 100 liraya çıkarıldığı gibi 100 liralık bir salon orkestra şefliği ihdas edilmekte ve salon orkestrası üyeleri daimî ücretli kadrodan çıkarılarak müteferrik müstahdemler meyanına alınmaktadır.

Lâyihada tafsilen serdedilen mucip sebeplere ve alınan izahata göre ilim ve sanat müesseselerine halkımızın gösterdiği rağbet ve kültür işlerine Yüksek Meclisçe ve Hükümetçe gösterilen alâka ve verilen önem dolayısiyle ve son zamanlarda kabul edilen kanunlar ile Maarif vekâleti merkez dairelerinin vazifeleri bir hayli artmış olmasına rağmen dördü ayniyat muhasebe servisine ait olmak üzere ilâvesi istenilen memuri-

yetlerin bugünkü ihtiyacın asgari haddini teşkil ettiği ve unvanlarda ve maaş derecelerinde yapılan tadil ve tezyitlerin 3656 sayılı kanunda diğer vekâletlerde mümessilleri için kabul edilmiş olan unvan ve dereceler ile muaddel eki temin maksadiyle yapıldığı anlaşılmıştır.

Kadronun müsaadesizliği yüzünden uzun seneler aynı derecede kalmış olan küçük maaşlı memurların terfileri ile Devlet hesabına yetiştirilerek mecburi hizmete tabi olan ve elyevm 2919 sayılı kanun mucibince maaş tasarrufatı ile ücretleri karşılanan yirmi gencin maaş ile tavzifleri ve kezalik Devlet konservatuvarının tiyatro ve opera şubesinden mezun olanların istihdamlarına imkân vermek üzere kadronun genişletilmesi hususlarında encümenimiz tevakkuf etmiş ve Vekil tarafından verilen izahlara nazaran maaşları esasen yeter hadde olmayan ve vazifeleri ise gittikçe çoğalan bu memurların az çok verimli çalışmalarını sağlamak için küçük mikyasta zamlar yapılmasına katî zaruret hissedildiği ve müzeler için yetiştirilen gençler ile konservatuvar mezunlarının esaslı bir surette durumlarını tesbit eden hükümleri dahi ihtiva etmek üzere iki mühim kanun lâyihasının hazırlanmakta olduğu anlaşılması üzerine bu ilâve ve zamlar dahi kabul edilmiştir.

Üniversite Güzel sanatlar akademisi ve konservatuar ile Riyaseti cumhur filârmonik orkestrası için vâkı teklifler dahi Hükümet lâyihasında gösterilen sebeplere nazaran varid görülmüş ve müzakere sırasında yüksek öğretim Umum müdürlüğünün gitdikçe çoğalan işleri meyanında bulunan ve müstemirren takibi icabeden dış memleketlerde tahsil gören talebe işleri ile meşgul olmak üzere 50 lira maaşlı bir şube müdür muavinliği ihdası yolunda dermeyan edilen teklif encümence mazharı kabul olduğu gibi Maarif encümenince Üniversite kütüpane müdürlüğü derecesinin yükseltilmesine ve Güzel Sanatlar akademisine 8 asistan konmasına dair verilmiş olan karar da yerinde görülmüştür.

Lâyiha başlığı ile 3, 4 ve 5 nci maddelerde ibare değişiklikleri yapılmış ve diğer maddeler aynen kabul edilmiştir.

Umumî Heyetin tasvibine arzolunmak üzere Yüksek Reisliğe sunulur.

Bütçe En. Reisi	Reis V.	M. M.
Çorum	Kastamonu	Muğla
İ. Eker	*T. Coşkan*	*H. Kitabcı*
Kâtip		
İstanbul	Antalya	Bursa
F. Öymen	*N. Esad Sumer*	*Dr. Sadi Konuk*
Bursa	Elâzığ	Giresun
A. N. Ayas	*M. F. Altay*	*M. Akkaya*
İsparta	İstanbul	Kars
R. Ünlü	*H. Ülkmen*	*C. Dursunoğlu*
Kırklareli	Maraş	Ordu
B. Denker	*M. Bozdoğan*	*H. Yalman*
Sivas	Tokad	Zonguldak
Remzi Çiner	*H. N. Keşmir*	*Emin Erişirgil*

HÜKÜMETİN TEKLİFİ	BÜTÇE ENCÜMENİNİN DEĞİŞTİRİŞİ
3656 ve 3888 sayılı kanunlara bağlı cetvellerin Maarif vekilliği kısmında değişiklik yapılması, 3694, 3829, 4142 sayılı kanunlara bağlı kadroların değiştirilmesi ve 3656 sayılı kanunun 26 ncı maddesine bir fıkra eklenmesi hakkında kanun lâyihası	*Devlet memurları aylıklarının tevhit ve teadülüne dair olan 3656 ve 3888 sayılı kanunların Maarif vekilliği kısmında değişiklik yapılması, 3694, 3829, 4142 sayılı kanunlara bağlı kadroların değiştirilmesi hakkında kanun lâyihası*
MADDE 1. — 3656, 3694, 3829 ve 4142 sayılı kanunlarla Maarif vekilliği teşkilâtı için kabul edilen kadrolardan ilişik (1) numaralı cetveldeki memuriyetler kaldırılmış ve yerine (2) sayılı cetveldeki memuriyetler konulmuştur.	**MADDE 1.** — Hükümetin 1 nci maddesi aynen.
MADDE 2. — 3888 sayılı kanuna ekli 1 numaralı cetvelin Maarif vekilliği kısmındaki memurluklardan ilişik 3 numaralı cetvelde yazılı olanlarla 3829 sayılı kanuna ekli 2 numaralı cetvelde yazılı vazifeler kaldırılmış ve bunların yerine işbu kanuna ekli 4 numaralı kadro cetveli konulmuştur.	**MADDE 2.** — Hükümetin 2 nci maddesi aynen.
MADDE 3. — 3656 sayılı kanunun 26 ncı maddesi sonuna şu fıkra eklenmiştir: «Ancak 2530 sayılı kanun gereğince yapılacak tâyinlerde başlangıç maaşları hakkında bu kanunda yazılı umumî hükümler tatbik olunur.»	**MADDE 3.** — 23 haziran 1934 tarih ve 2530 sayılı kanun gereğince yapılacak tâyinlerde başlangıç maaşları hakkında 30 haziran 1939 tarih ve 3656 sayılı kanun hükümleri tatbik olunur.
MUVAKKAT BİRİNCİ MADDE — 1942 malî yılı Umumî muvazene kanununa bağlı (L) işaretli cetvelin Maarif vekilliği kısmındaki İstanbul Üniversitesi ve Devlet Konservatuvarına ait kadrolar kaldırılmış ve yerlerine işbu kanuna ekli 5 numaralı cetvelde sayı, derece ve maaşları yazılı memuriyetler konulmuştur.	**MUVAKKAT MADDE 1.** — Hükümetin muvakkat birinci maddesi aynen.
MUVAKKAT İKİNCİ MADDE — İşbu kanuna ekli 6 numaralı cetvelde sayı ve ücretleri yazılı vazifeler 1942 malî yılı Umumî muvazene kanununa bağlı (D) işaretli cetvelin Maarif vekilliği kısmına eklenmiştir.	**MUVAKKAT MADDE 2.** — Hükümetin muvakkat ikinci maddesi aynen.
MUVAKKAT ÜÇÜNCÜ MADDE — 1942 malî yılı bütçesinin 699 ncu faslının 10 ncu maddesinden (39 720) lira tenzil edilerek bundan (15 360) lirası işbu kanuna bağlı 1 numaralı cetvelle kabul edilen maaşlı memuriyetlere ait kadronun 1 yıllık maaş farkları için 656 ncı faslın 1 nci maddesine ve (10 920) lirası 3 numaralı cetvelle kabul edilen ücretli memuriyetlerin bir yıllık ücret farkları için 659 ncu fas-	**MUVAKKAT MADDE 3.** — Hükümetin muvakkat üçüncü madedsi aynen.

lm 1 nci ve (13 440) lirası da 5 numaralı cetvelle kabul edilen müteferrik müstahdemlerin bir yıllık ücret farkları için de 659 ncu faslın 2 nci maddesine ilâve edilmiştir.

MADDE 4. — Bu kanunun hükmü neşri tarihinden yürürlüğe girer.

MADDE 5. — Bu kanunun hükümlerini İcra Vekilleri Heyeti yürütür.

20 . XI . 1942

Bş. V.	Ad. V.	M. M. V.
Ş. Saracoğlu	*H. Menemencioğlu*	*A. R. Artunkal*
Da. V.	Ha. V.	Ma. V.
R. Peker	*N. Menemencioğlu*	*F. Ağralı*
Mf. V.	Na. V.	İk. V.
Yücel	*A. F. Cebesoy*	*Sırrı Day*
S. İ. M. V.	G. İ. V.	Zr. V.
Dr. H. Alataş	*R. Karadeniz*	*Ş. R. Hatipoğlu*
Mü. V.		Ti. V.
F. Engin		*Dr. B. Uz*

MADDE 4. — Bu kanun neşri tarihinden mer'idir.

MADDE 5. — Bu kanunun hükümlerini icraya İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

Hükümetin teklifine bağlı

[1] NUMARALI CETVEL

Maarif vekilliği

D.	Memuriyetin nev'i	Aded	Maaş
	MERKEZ		
	Talim ve terbiye dairesi		
7	Muamelât müdürü	1	60
	Teftiş heyeti		
8	Şube müdür muavini	1	50
	Orta öğretim dairesi		
8	Şube müdürü	1	50
	İlk öğretim dairesi		
8	Müdür muavini	1	50
	Güzel sanatlar umum müdürlüğü		
11	Mümeyyiz	1	30
	Hususi okullar müdürlüğü		
6	Müdür	1	70
11	Mümeyyiz	1	30
	Beden terbiyesi ve izcilik müdürlüğü		
6	Müdür	1	70
11	Mümeyyiz	1	30
	Neşriyat müdürlüğü		
6	Müdür	1	70
11	Mümeyyiz	1	30
	Antikiteler ve müzeler müdürlüğü		
6	Müdür	1	70
11	Mümeyyiz	1	30
	Kütüphaneler müdürlüğü		
6	Müdür	1	70
11	Mümeyyiz	1	30
	Okul müzesi müdürlüğü		
6	Müdür	1	70
13	Tasnif memuru	1	20
	Zatişleri müdürlüğü		
6	Müdür	1	70
11	Komisyon kâtibi	1	30
	Hususi kalem müdürlüğü		
7	Müdür	1	60
14	Kâtip	1	15
	Levazım müdürlüğü		
7	Müdür	1	60
12	Mubayaa memuru	1	25
12	Mutemet ve hesap memuru	1	25
	Evrak müdürlüğü		
8	Müdür	1	50
10	Müracaat bürosu şefi	1	35
	Seferberlik müdürlüğü		
6	Müdür	1	70
11	Mümeyyiz	1	30
	Hukuk müşavirliği		
6	Hukuk müşaviri	1	70
	TAŞRA KADROLARI		
	Maarif daireleri		
5	Maarif müşaviri	3	80
6	» »	1	70
5	» müdürü	1	80
7	» »	3	60
8	» »	2	50
10	Mümeyyiz	2	35
11	»	3	30

D.	Memuriyetin nev'i	Aded	Maaş
12	Başkâtip	22	25
13	»	13	20
13	Kâtip	45	20
14	»	109	15
15	»	46	10
12	Debboy memuru	1	25
13	Levazım memuru	1	20
14	Sevk memuru	1	15
15	Levazım kâtibi	1	10
	Derleme müdürlüğü		
7	Müdür	1	60
	Müzeler		
	Ankara arkeoloji müzesi		
1	Müdür (I. Mütehassıs)	1	60
11	Müdür muavini (II. Mütehassıs)	1	30
14	Depo ve hesap memuru	1	15
	Ankara etnografya müzesi		
6	Müdür (I. Mütehassıs)	1	70
13	Yazı ve hesap işleri memuru	1	20
13	Depo ve nakliyat memuru	1	20
	İstanbul arkeoloji müzesi		
4	Umum müdür (I. Mütehassıs)	1	90
7	Umum müdür muavini (I. Mütehassıs)	1	60
9	Başkâtip, Eski eserleri koruma encümeni umumî kâtibi (II. Mütehassıs)	1	40
13	Ecnebi lisanlar kâtibi	1	20
11	Dosya ve hesap memuru	1	30
14	Kâtip ve mutemet	1	15
13	Nakliyat ve hafriyat memuru (III. Mütehassıs)	1	20
11	Dahiliye müdürü, dühuliye ve kataloğ ve satış memuru	1	30
14	Bilet ve nakliyat memur muavini	1	15
15	Başmuhafız	1	10
9	Epiğrafist (I. Mütehassıs)	1	40
10	Mümizmat (I. Mütehassıs)	1	35
10	Arkeoloğ (I. Mütehassıs)	1	35
9	Eski şark eserleri mütehassısı (I. Mütehassıs)	1	40
10	Eski şark eserleri mütehassısı (I. Mütehassıs)	1	35
11	Fotoğraf atelye şefi (II. Mütehassıs)	1	30
10	Kütüphaneci (II. Mütehassıs)	1	35
11	Kütüphaneci (II. Mütehassıs)	1	30
10	Müzeler mimarı (II. Mütehassıs)	1	35
	Türk ve islâm eserleri müzesi		
9	Müdür (I. Mütehassıs)	1	40
11	Müdür muavini (II. Mütehassıs)	1	30
14	Kâtip ve Dahiliye memuru	1	15
13	Başkâtip	1	20
	Topkapı sarayı müzesi		
6	Müdür (I. Mütehassıs)	1	70
8	Müdür muavini (1. Mütehassıs)	1	50
13	Kâtip (daktilo)	1	20
10	Başkâtip ve Envanter şefi	1	35
13	Bilet memuru ve mutemet	1	20
13	Dahiliye müdürü	1	20
14	Hesap memuru ve kâtip	1	15
11	Kütüpaneci (II. Mütehassıs)	1	30
14	Bilet memuru muavini	1	15
11	Hazine başmemuru (II. Mütehassıs)	1	30
13	Hazine başmemuru muavini (III. Mütehassıs)	1	20
13	Emanet dairesi şefi (III. Mütehassıs)	1	20
13	Emanet dairesi şefi muavini (III. Mütehassıs)	1	20
13	Üçüncü Sultanahmed kütüphane memuru (III. Mütehassıs)	1	20
13	Yeni kütüphane memuru (III. Mütehassıs)	1	20
13	Çini hazinesi şefi (III. Mü.)	1	20
13	Harem dairesi şefi (III. Mü-)	1	20
13	Silâh müzesi şefi (III. Mü.)	1	20
14	Birinci sınıf salon memuru	13	15
14	İkinci sınıf salon memuru	9	15
14	Üçüncü sınıf salon memuru	23	15
15	Dördüncü sınıf salon memuru	10	10
14	Gece muhafızı şefi	2	15
15	Köşkler muhafızı	7	10

D.	Memuriyetin nev'i	Aded	Maaş
14	Kapı başmuhafızı	1	15
15	Kapı ve korular muhafızı	12	10
15	İtfaiye memuru	2	10
15	Makinist ve elektrikçi	1	10
15	Gece muhafızı	8	10
	İzmir müzesi		
7	Müdür (I. (Mütehassıs)	1	60
14	Yazı ve hesap işleri memuru	1	15
13	Depo ve nakliyat memuru	1	20
	Konya müzesi		
7	Müdür (I. Mütehassıs)	1	60
11	Müdür muavini (II. Mütehassıs)	1	30
14	Depo ve hesap memuru	1	15
13	Muhafız ve mutemet	1	20
	Bursa müzesi		
10	Müdür (I. Mütehassıs)	1	35
14	Muhafız ve mutemet	1	15
	Adana müzesi		
10	Müdür (II. Müteahsıs)	1	35
14	Muhafız ve mutemet.	1	15
	Antalya müzesi		
10	Müdür (II. Mütehassıs)	1	35
14	Muhafız ve mutemet.	1	15
	Bergama müzesi		
11	Müdür (II. mütehassıs)	1	35
	Sivas müzesi		
14	Muhafız ve mutemet.	1	15
	Efes müzesi		
14	Muhafız ve mutemet.	1	15
	Edirne müzesi		
14	Muhafız ve mutemet.	1	15

D.	Memuriyetin nev'i	Aded	Maaş
	İstanbul Üniversitesi idare heyeti		
	Rektörlük		
6	Umumî Kâtip	1	70
7	Tedris işleri müdürü	1	60
8	İdarî ve malî işler müdürü	1	50
9	Üniveriste kütüphane müdürü	1	40
11	Dahilî işler şefi	1	30
12	İdarî ve malî işler kâtibi	1	25
12	Kütüphane memuru	1	25
14	Depo memuru	1	15
14	Kütüphane memuru	2	15
15	Dahilî işler kâtibi	1	10
	Tıp fakültesi		
12	Dişçi mektebi kâtip ve mutemedi	1	25
12	Kütüphane memuru	1	25
14	Teşrih müstahzarı ve müze memuru	1	15
15	Dişçi mektebi depo memuru	1	10
	Fen fakültesi		
12	Ayniyat muhasibi [1]	1	25
13	İdare memuru [1]	1	20
13	Dosya memuru	1	20
13	Hesap memuru	1	20
14	Kalörifer tamircisi	1	15
14	Lâboratuvar memuru	3	15
15	Eczacı mektebi depo mmeuru	1	10
	Hukuk fakültesi		
10	Dekan kâtibi	1	35
12	Kütüphane memuru	1	25
14	Hesap memuru	1	15
14	Kâtip	1	15
	Edebiyat fakültesi		
10	Dekanlık kalem âmiri	1	35
12	Türkiyat Enstitüsü kâtip ve kütüphane memuru	1	25
13	Kâtip	3	20
14	Coğrafya Enstitüsü kütüphane memuru	1	15

[1] *Edebiyat fakültesiyle müşterek.*

D.	Memuriyetin nev'i	Aded	Maaş
	Üniversite tedris heyeti		
6	Profesör	3	70
6	Doçent	8	70
	Devlet konservatuvarı		
10	Dahiliye şefi	1	35
10	Hesap memuru ve mutemet	1	35
11	Kâtip	1	30
12	Alât muhafızı	1	25
3	Muallim	1	100
4	»	2	90
5	»	2	80
6	»	2	70
7	»	6	60
8	»	8	50
9	»	10	40
10	»	15	35
12	»	4	25
13	»	1	20

Bütçe encümeninin değiştirişine bağlı

[2] NUMARALI CETVEL

	Talim ve terbiye dairesi		
6	Muamelât müdürü	1	70
7	Muamelât müdür muavini	1	60
11	İkinci sınıf mümeyyiz	1	30
12	Tetkik memuru	1	25
	Teftiş heyeti		
7	Muamelât müdürü	1	60
	Yüksek öğretim umum müdürlüğü		
8	Şube müdür muavini	1	50
	Orta öğretim umum müdürlüğü		
7	Şube müdürü	1	60
	İlk öğretim umum müdürlüğü		
7	Muamelât müdürü	1	60
	Güzel sanatlar umum müdürlüğü		
10	Birinci sınıf mümeyyiz	1	35
	Hukuk müşavirliği		
5	Hukuk müşaviri	1	80
13	Kâtip	1	20
	Huhusi öğretim müdürlüğü		
5	Müdür	1	80
8	Müdür muavini	1	50
10	Birinci sınıf mümeyyiz	1	35
	Beden terbiyesi ve izcilik müdürlüğü		
5	Müdür	1	80
10	Birinci sınıf mümeyyiz	1	35
	Neşriyat müdürlüğü		
5	Müdür	1	80
10	Birinci sınıf mümeyyiz	1	35
	Antikiteler ve müzeler müdürlüğü		
5	Müdür	1	80
9	Kalem âmiri	1	40
	Kütüphaneler müdürlüğü		
5	Müdür	1	80
10	Birinci sınıf mümeyyiz	1	35
	Okul müzesi müdürlüğü		
5	Müdür	1	80
12	Muhafız	1	25
	Zatişleri müdürlüğü		
5	Müdür	1	80
7	Müdür muavini	1	60
10	Birinci sınıf mümeyyiz (Komisyon işleriyle meşgul olacaktır)	1	35

D.	Memuriyetin nev'i	Aded	Maaş
	Hususi kalem müdürlüğü		
6	Müdür	1	70
9	Kalem âmiri	1	40
13	Kâtip	2	20
	Seferberlik ve askerlik öğretimi müdürlüğü		
5	Müdür	1	80
10	Birinci sınıf mümeyyiz	1	35
	Levazım müdürlüğü		
6	Müdür	1	70
8	Müdür muavini	1	50
8	Ayniyat muhasibi	1	50
11	İkinci sınıf mümeyyiz	1	30
11	Mubayaa memuru	1	30
12	Ayniyat memuru	1	25
11	Mutemet ve hesap memuru	1	30
13	Kâtip	1	20
	Evrak müdürlüğü		
7	Müdür	1	60
	Taşra kadroları		
	Maarif daireleri		
5	Maarif müşaviri	3	80
6	» »	1	70
5	Maarif müdürü	1	80
7	» »	3	60
8	» »	2	50
9	Muamelât şefi	2	40
10	Mümeyyiz	3	35
11	»	7	30
12	Başkâtip	25	25
13	Kâtip	64	20
14	»	105	15
15	»	37	10
	Derleme müdürlüğü		
6	Müdür	1	70
	Müzeler		
	(İhtısasa bağlı memurluklar)		
4	Müdür (I. mütehassıs)	1	90
6	Müdür (I. Mütehassıs)	2	70
7	» » »	3	60
9	» » »	1	40
10	» » »	2	35
11	» » »	2	30
7	» muavini (I. mütehassıs)	1	60
8	» » » »	1	50
9	Arkeolog (I. mütehassıs)	2	40
10	» » »	3	35
11	Müdür muavini (II. mütehassıs)	3	30
10	Kütüphaneci (I. mütehassıs)	1	35
11	» (II. »	2	30
13	» (III. »	2	20
10	Arşivist (I. »	2	35
11	Asistan » »	18	30
11	Şube şefi (II. »	2	30
13	» (III. »	4	20
13	Asistan » »	4	20
14	Minyatör ressamı (III. mütehassıs)	1	20
	İdarî memurluklar		
10	Memur [1]	2	35
12	» [1]	7	25
13	» [1]	12	20
14	» [1]	55	15
15	» [1]	40	10
	İstanbul Üniversitesi Rektörlük idare heyeti		
5	Umumî kâtip	1	80
7	Tedris işleri müdürü	1	70
7	İdarî ve malî işler müdürü	1	60
5	Üniversite kütüphanesi müdürü	1	80
10	Dahilî işler şefi	1	35
11	Kütüphane memuru	1	30
11	İdarî ve malî işler kâtibi	1	30
13	Depo memuru	1	20
13	Kütüphane memuru	2	20
14	Dahilî işler kâtibi	1	15
	Tıp fakültesi		
11	Dişçi okulu kâtip ve mutemedi	1	30
11	Kütüphane memuru	1	30

[1] *Başkâtip, kâtip, hesap memuru, mutemet, depo memuru, nakliyat memuru, bilet memuru, dahiliye müdürü, dahiliye memuru, salon memuru, muhafız, makinist, elektrikçi, itfaiyeci.*

D.	Memuriyetin nev'i	Aded	Maaş
13	Teşrih müstahzırı ve müze memuru	1	20
14	Dişçi okulu depo memuru	1	15
	Fen fakültesi		
11	Ayniyat muhasibi [1]	1	30
12	İdare memuru	1	25
12	Dosya memuru	1	25
12	Hesap memuru	1	25
13	Kalorifer tamircisi	1	20
13	Lâboratuvar memuru	3	20
14	Eczacı okulu depo memuru	1	15
	Hukuk fakültesi		
9	Dekan kâtibi	1	40
11	Kütüphane memuru	1	30
12	Hesap memuru	1	25
13	Kâtip	1	20
12	Dosya memuru	1	25
	Edebiyat fakültesi		
9	Dekanlık kalem âmiri	1	40

[1] *Edebiyat fakültesiyle müşterek.*

D.	Memuriyetin nev'i	Aded	Maaş
11	Türkiyat enstitüsü kâtip ve kütüphane memuru	1	30
11	İdare memuru	1	30
12	Kâtip	3	25
13	Coğrafya enstitüsü kütüphane memuru	1	20
	Tedris heyeti		
5	Profesör	15	80
	Devlet konservatuvarı		
10	Dahiliye şefi	1	35
10	Hesap memuru ve mutemet	1	35
11	Ambar memuru ve alât muhafızı	1	30
12	Kâtip	1	25
3	Öğretmen	1	100
4	»	2	90
5	»	2	80
6	»	2	70
7	»	6	60
8	»	8	50
9	»	10	40
10	Asistan	11	35
11	»	24	30

Hükümetin teklifine bağlı

[3] NUMARALI CETVEL

D.	Memuriyetin nev'i	Aded	Ücret
	Antikite ve müzeler müdürlüğü		
9	Fen memuru ve desinatör	1	120
	Lise, Orta, Öğretmen okulları ve Müzik öğretmen okulu		
7	Müzik öğretmen okulu müdürü	1	170
	Güzel sanatlar akademisi		
4	Muallim (İhtısas yeri)	2	300
6	» » »	1	210
7	» » »	3	170

D.	Memuriyetin nev'i	Aded	Ücret
7	Muallim	1	170
8	»	1	140
10	»	6	100
11	»	1	85
12	»	3	75
13	»	1	60
14	»	2	50
15	»	4	40
13	Kâtip	2	60
	Riyaseti Cumsur Filârmonik orkestrası		
8	Salon ve caz orkestrası üyeleri (Ecnebi olabilir) (İhtısas yeri)	8	140

D.	Memuriyetin nev'i	Aded	Ücret
13	Şef muavini [1]	1	60
	İstanbul Üniversitesi idare heyeti		
7	Dekan	5	170
	Devlet konservatuvarı		
10	Başyardirektör	1	100
13	Yardirektör	1	60
8	Mütercim	1	140
10	»	1	100
10	Kâtip ve hesap memuru	1	100
10	Kütüphane memuru	1	100
10	Folklor arşiv şefi	1	100
15	Folklor arşiv dosya memuru	1	40
4	Ansambl sınıfları şefi	1	300
6	Konservatuvar orkestrası şefi	1	210
8	Oda müziği sınıfları şefi	1	140
8	Opera bölümü şefi	1	140
6	Muallim	1	210
7	»	1	170
	Tatbikat sahnesi		
7	Tatbikat sahnesi müdürü	1	170
7	Piyes müdekkiki	1	170
7	Teknik müdür	1	170
7	Sahne ressamı	1	170
8	Sahne ressamı muavini	1	140
9	Süflör	1	120
9	Işık ustası	1	120
8	Dahiliye şefi	1	140

[1] *Üyelerden veya müzisyenlerden birine ilâve olarak verilebilir.*

Maarif encümeninin değiştirişi

[4] NUMARALI CETVEL

	Antikite ve müzeler müdürlüğü		
6	Anıtlar mimarı	1	210
	Güzel sanatlar akademisi		
9	Mimarî şubesi şefi	1	120
2	Öğretmen (İhtısas yeri)	1	500
4	» » »	3	300
7	» » »	3	170
7	»	1	170
8	»	1	140
10	»	6	100
11	»	1	85
12	»	3	75
13	»	1	60
14	»	2	50
15	»	4	40
8	Asistan	8	140
12	Kâtip	1	75
13	»	2	60
	Devlet Konservatuvarı		
7	Müdür	1	170
10	Başmuavin	1	100
13	Muavin	1	60
14	»	1	50
15	»	1	40
8	Mütercim	1	140
10	»	1	100
10	Kütüphane memuru	1	100
10	Folklor arşiv şefi	1	100
15	Folklor arşiv dosya memuru	1	40
5	Ansambl sınıfları şefi	1	260
8	Oda müziği sınıfları şefi	1	140
8	Opera bölümü şefi	1	140
6	Öğretmen (İhtısas yeri)	1	210
7	» »	1	170
10	Doktor	1	100
12	Hastane memuru	1	75
	Tatbikat sahnesi		
7	Tatbikat sahnesi müdürü (İhtısas yeri)	1	170

D.	Memuriyetin nev'i	Aded	Ücret
7	Piyes tetkikçisi (İhtısas yeri)	1	170
7	Teknik müdür (İhtısas yeri)	1	170
9	Süflör (İhtısas yeri)	1	120
9	Işık ustası (İhtısas yeri)	1	120
4	Sahne ressamı (İhtısas yeri)	1	300
5	Sahne ressamı muavini (İhtisas yeri)	1	260
8	Dahiliye şefi	1	140
9	Müze memuru	1	120
10	Ambar memuru	1	100
	Riyaseti Cumhur filârmonik orkestrası		
10	İdarî şef muavini [1]	1	100
10	Salon orkesrası şefi [1]	1	100
	İstanbul Üniversitesi idare heyeti		
6	Dekan	5	210

[1] *Üyelerden veya müzisyenlerden biriyle ilâve olarak verilebilir.*

Hükümetin teklifine bağlı

[5] NUMARALI CETVEL

D.	Memuriyetin nev'i	Aded	Maaş
	Devlet Konservatuvarı		
3	Öğretmen	1	100
4	»	2	90
5	»	2	90
6	»	1	70
7	»	5	60
8	Öğretmen	4	50
	İstanbul Üniversitesi tedris heyeti		
7	Başasistan	10	60
10	Üçüncü sınıf asistan	10	35
11	Dördüncü sınıf asistan	5	30

Hükümetin teklifine bağlı

[6] NUMARALI CETVEL

Riyaseti Cumhur filârmonik orkestrası

		Aylık ücret
Salon ve Caz orkestrası müzisyenleri	8	140

S. Sayısı : 67

Maaşatın tevhit ve teadülü hakkındaki 1452 ve 1489 sayılı kanunlara müzeyyel kanunun 2 nci maddesinin değiştirilmesine dair kanun lâyihası ve Bütçe encümeni mazbatası (1/888)

T. C.
Başvekâelet
Kararlar dairesi müdürlüğü
Sayı : 6/4380

27 . XI . 1942

Büyük Millet Meclisi Yüksek Reisliğine

1843 sayılı kanunun ikinci maddesinin tadili hakkında Hariciye vekilliğince hazırlanan ve İcra Vekilleri Heyetince 24 . XI . 1942 tarihinde Yüksek Meclise arzı kararlaştırılan kanun lâyihası esbabı mucibesiyle birlikte sunulmuştur.

Başvekil
Ş. Saracoğlu

Esbabı mucibe

Fevkalâde ahvalin tevlit eylediği zaruretler, vekâletle elçilerimiz arasında sıkı bir temas icabettirmekte olduğundan bu sebeple ve muvakkat vazife ile merkeze davet ounan elçilere 1843 sayılı kanunun 2 nci maddesinin 1 nci fıkrası hükmüne tevfikan dâvet olundukları tarihi takip eden ay başından avdet aymı takip eden ay iptidasına kadar Türk lirası esası üzerinden merkez maaşı verilmekte idi;

Muvakkat bir vazife ile merkeze çağırılan memurların merkeze gelişleri ve merkezdeki 3-5 günlük ikametleri ay başına tesadüf ettiği takdirde hariçte ve mahalli memuriyetlerinden vazifeye avdet etmiş olmalarına rağmen bir aylık hariç maaşından mahrum kalmaları ihtiyaçlara ve halin icaplarına uygun bulunmadığından maaşlarının yine Türkiye'ye muvasalatlarını takip eden aym başından ve fakat yalnız Türkiye sınırlarından çıktıkları tarihe kadar merkez maaşı nispetinde ve Türk lirası olarak tesviyesi maksadiyle merbut kanun lâyihası ihzar ve teklif edilmiştir.

Bütçe encümeni mazbatası

T. B. M. M.
Bütçe encbümeni
Mazbata No. 36
Esas No. 1/888

31 . XII . 1942

Yüksek Reisliğe

1843 sayılı kanunun ikinci maddesinin tadili hakkında Hariciye vekilliğince hazırlanan ve Başvekâletin 27 ikinci teşrin 1942 tarih ve 6/4380 sayılı tezkeresiyle Yüksek Meclise sunulan kanun lâyihası encümenimize tevdi buyurulmakla Hariciye vekili Numan Menemencioğlu hazır bulunduğu halde tetkik ve müzakere olundu.

Ecnebi mahallerdeki memurlardan muvakkat vazifelerle Türkiye'ye çağırılanlara 1843 sayılı kanunun 2 nci maddesi mucibince davet

olundukları tarihi takip eden ay başından avdet aymı takip eden ay iptidasına kadar maaşları; dereceleri maaş emsali hâsılı üzerinden Türk lirası olarak verilmektedir.

Ahvalin icapları dolayısiyle sık sık ve kısa müddetler için Türkiye'ye çağrılan bu memurların merkeze gelişleri ve merkezdeki ikametleri ay başına tesadüf ettiği takdirde, kendileri müteakiben memuriyetleri mahalline gitmiş olsalar dahi hariç maaşından mahrum kalmakta ve bu hal mağduriyetlerini mucip olmakta bulunduğundan bu mahzuru bertaraf etmek üzere hazırlandığı anlaşılan lâyiha encümenimizce kabule şayan görülmüş ve başlığı ile ikinci maddesinde yazılışa ait tashihler yapılmıştır.

Umumî Heyetin tasvibine arzolunmak üzere Yüksek Reisliğe sunulur.

Reis	Reis V.	M. M.
Çorum	Kastamonu	Muğla
İ. Eker	*Tahsin Coşkan*	*H. Kitabcı*
Kâtip		
İstanbul	Antalya	Bursa
F. Öymen	*N. E. Sumer*	*Dr. Sadi Konuk*
Bursa	Diyarbakır	Giresun
A. Nevzad Ayas	*Rüştü Bekit*	*M. Akkaya*
İsparta	İsparta	Kayseri
M. Karaağaç	*R. Ünlü*	*F. Baysal*
Kırklareli	Mardin	Tokad
B. Denker	*R. Erten*	*H. N. Keşmir*
Tunceli	Yozgad	Zonguldak
M. Yenel	*S. İçöz*	*Emin Erişirgil*

HÜKÜMETİN TEKLİFİ

1843 sayılı kanunun tadiline dair kanun lâyihası

MADDE 1. — 19 . VII . 1931 tarih ve 1843 sayılı kanunun 2 nci maddesinin 1 nci fıkrası aşağidaki şekilde değiştirilmiştir:

«Ecnebi memleketlerdeki memurlardan muvakkat bir vazife ile merkeze çağrılanlara Türkiye sınırlarma girdikleri tarihi takip eden ay başından itibaren ve avdetlerinde Türkiye sınırlarını terk ettikleri tarihe kadar olan maaşları dereceleri maaş emsali hâsılı üzerinden Türk parası olarak tesviye olunur.»

MADDE 2. — Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

MADDE 3. — Bu kanunun hükümlerini icraya İcra Vekilleri heyeti memurdur.

Bş. V.	Ad. V.	M. M. V.
Ş. Saracoğlu	*H. Menemencioğlu*	*A. R. Artunkal*
Da. V.	Ha. V.	Ma. V.
R. Peker	*N. Menemencioğlu*	*F. Ağralı*
Mf. V.	Na. V.	İk. V.
Yücel	*A. F. Cebesoy*	*Sırrı Day*
S. İ. M. V.	G. İ. V.	Zr. V.
Dr. H. Alataş	*R. Karadeniz*	*Ş. R. Hatipoğlu*
Mü. V.		Ti. V.
F. Engin		***Dr. B. Uz***

BÜTÇE ENCÜMENİNİN DEĞİŞTİRİŞİ

Maaşatın tevhit ve tcadülüne dair kanunlara müzeyyel 1843 sayılı kanunun 2 nci maddesinin tadili hakkında kanun lâyihası

MADDE 1. — Hükümetin birinci maddesi aynen

MADDE 2. — Bu kanun neşri tarihinden mer'dir.

MADDE 3. — Hükümetin 3 ncü maddesi aynen

S. Sayısı : 128 e ikinci ek

Nahiye teşkil ve idaresi hakkında 1/743 ve Nahiye müdürlerinin intihap ve istihdam usullerine dair 1/744 sayılı kanun lâyihaları ve Dahiliye ve Adliye encümenleri mazbataları

6 . V . 1942

Yüksek Reisliğe

Kürsüde arzeylediğim sebepler dolayısiyle:

1. Köy kanununun ihtiyar meclisine vermiş olduğu kazai salâhiyetlerin olduğu gibi bırakılmasını;

2. Köy meclislerinin on liradan yukarı elli liraya kadar verecekleri kararları itiraz üzerine nahiye meclisinin katiyetle halletmesini;

3. Elli liradan yüz liraya kadar alacak, alım, satım, icar ve sair menkul dâvalarına kabili itiraz olmak üzere, bakmasını teklif ederim.

Tokad
Galib Pekel

11 . V . 1942

Yüksek Reisliğe

Arzettiğim sebeplere binaen 19 ncu maddenin aşağıdaki şekilde kabul buyurulmasını teklif ederim:

Madde 19. — Nahiye meclisleri, hukuk işlerinde:

A) Köy ihtiyar meclislerince, Köy kanunu mucibince on liraya kadar görülen dâvaları itiraz edildiği takdirde tetkik ederek karara bağlamak;

B) Miktar ve kıymeti 25 liraya kadar (25 liradahil) ödünç para, menkul alım ve satım, icar, ücret ve saireden mütevellit alacak dâvalarına bakmak;

C) Miktar ve kıymeti 150 liraya kadar olan (150 lira dahil) ve gayrimenkule müteallik bulunmıyan ihtilâflarda; Müracaat halinde tarafları uzlaştırmak;

Vazifeleriyle mükelleftir.

Kastamonu
Abidin Binkaya

Dahiliye encümeni mazbatası

T. B. M. M.
Dahiliye encümeni
Esas No. 1/743, 1/744
Karar No. 9

4 . I . 1943

Yüksek Reisliğe

Nahiye kanunu lâyihasının Yüksek Meclisteki müzakeresi sırasında Tokad mebusu Galib Pekel'in 6 . V . 1942 tarihinde Riyasete sunduğu üç maddelik takririnin «Köy kanununun ihtiyar meclisine vermiş olduğu kazai salâhiyetlerin olduğu gibi bırakılması» hakkındaki birinci fıkrası Umumî Heyetçe kabul edildiği için kanun lâyihasının 19 ncu maddesinin takrir ile birlikte Adliye ve Dahiliye encümenlerine verilmesi kararlaşmış idi. 29 . XII . 1942 tarihinde Encümenimize verilmiş olan bu takrir ile lâyihanın 19 ncu maddesi Dahiliye vekili Receb Peker hazır olduğu halde okunmuş ve üzerinde tekrar konuşulmuştur.

Köylülerin on liraya kadar alacak dâvalarına, kendi köylerinde ihtiyar meclisi tarafından bakılmasında köylüler için zaman kazanmak itibariyle de şüphe götürmeyen bir kolaylık bulunduğu cihetle bu kolaylığın tahakkukuna imkân vermek lüzumunu derpiş eden Encümenimiz Umumî Heyetin kararına uyarak lâyihanın 19 ncu maddesi başına «Nahiye meclislerinin hukuk işlerinde Köy kanunu hükmü dışında kalan» kaydının ilâvesi suretiyle ve başkaca bir değişikliğe lüzum görmiyerek maddenin geri kalan kısmını eskisi gibi kabul etmiştir.

Adliye encümenine tevdi edilmek üzere Yüksek Reisliğe sunulmuştur.

Dahiliye En. Rs.	Rs. V.	M. M.
Tekirdağ	Çoruh	Zonguldak
C. Uybadın	*Atıf Tüzün*	*İ. E. Bozkurt*
Kâtip		
Niğde	Ankara	Antalya
C. Oral	*F. Daldal*	*R. Kaplan*
Antalya	Balıkesir	Bursa
T. Sökmen	*S. Uzay*	*F. Güvendiren*
Elâzığ	Erzurum	Erzurum
S. Sağıroğlu	*Zeki Soydemir*	*N. Elgün*
Gazianteb	Hatay	Kars
Dr. A. Melek	*A. Türkmen*	*E. Özoğuz*
Konya	Kütahya	Malatya
Şevki Ergun	*Sadri Ertem*	*R. Barkın*
Malatya		Tokad
M. Öker		*A. Galib Pekel*
Yozgad		Zonguldak
S. Korkmaz		*Rifat Vardar*

Adliye encümeni mazbatası

T. B. M. M.
Adliye encümeni
Esas No. 1/743,744
Karar No. 14

6 . I . 1943

Yüksek Reisliğe

Nahiye kanunu lâyihasının Yüksek Mecliste müzakere sırasında Tokad mebusu Galib Pekel tarafından verilip Umumî Heyetçe nazara alınan ve Köy kanununun ihtiyar meclislerine verdiği kazai salâhiyetlerin olduğu gibi bırakılmasına mütedair bulunan takriri Dahiliye encümeni tarafından müzakere edildikten sonra Encümenimize tevdi olunmakla Adliye ve Dahiliye vekilleri hazır bulundukları halde müzakere ve tetkik edildi.

Köy kanununca ihtiyar meclislerine verilmiş bulunan kaza salâhiyetlerinin mahfuz tutulması esası Encümenimiz ekseriyeti tarafından muvafık görülmüş ve ona göre 19 ncu maddenin başına bir fıkra ilâve edilmiştir. Bundan başka kaza salâhiyetlerinin istimalin-

de umumî esaslarımızla uygunluk tesis edecek bir teminat olmak üzere nahiye meclislerinden sâdır olacak kararların kazai murakabeye tabi tutulması yerinde görülerek bu kararlardan yirmi liraya kadar olanlar aleyhine muayyen şekil ve şartlar dairesinde alâkalıların itiraz edebilmesi esası da Encümenimizin ittifakiyle kabul edilmiştir. Yirmi liradan yukarı olan kararlara karşı alâkalıların mutlak surette itiraz hakkı mevcut olup bu itirazların umumî hükümler dairesinde tetkik edileceği gösterilmiştir.

Yukarıdaki esaslara göre hazırlanan 19 ncu madde metni Umumî Heyette müzakere edilmek üzere Yüksek Reisliğe sunulur .

Adliye En. Rs.	Bu M. M.	Kâtip
	Trabzon	Konya
	F. A. Barutçu	***G. Gültekin***
Antalya		Bingöl
N. Aksoy		*Feridun F. Düşünsel*
Bursa	Kastamonu	Kayseri
Atıf Akgüç	Bir kısmına muhalif	*R. Özsoy*
	Abidin Binkaya	
Konya	Erzincan	Kocaeli
G. Gültekin	*A. Fırat*	*S. Artel*
Manisa		
A. Tümer		

ADLİYE ENCÜMENİNİN DEĞİŞTİRİŞİ

MADDE 19. — Nahiye meclisleri hukuk işlerinde Köy kanunu mucibince köy ihtiyar meclislerine verilmiş bulunan kaza salâhiyetleri mahfuz olmak üzere;

A) Miktar ve kıymeti 50 liraya kadar (50 lira dahil) ödünç para, menkul alım ve satımı, icar, ücret ve saireden mütevellit alacak dâvalarına bakmak;

B) Miktar ve kıymeti 150 liraya kadar (150 lira dahil) olan ve gayrimenkule müteallik bulunmıyan ihtilâflarda müracaat halinde tarafları uzlaştırmak;

Vazifeleriyle mükelleftir.

(A) bendinde yazılı dâvalardan 20 liraya kadar olanlar hakkında verilen kararlar aleyhine nahiyenin bağlı bulunduğu merkezdeki Sulh hukuk mahkemesine on gün içinde itiraz olunabilir. Şu kadar ki bunlardan tahsile müteallik olan kararlara karşı vukubulan itirazlarda aleyhine hükmolunan kimsenin karar verilen parayı nahiye kasasına aynı müddet içinde depo etmesi şarttır. Bu itirazlar üzerine mahkeme tetkikatını evrak üzerinde icra ve itiraz olunan kararı tadil veya tasdik suretiyle işi bir hafta içinde intaç eder. Maddî hata vukuu veya sahtelik iddiası halinde mahkeme lüzum görürse duruşma yapabilir.

20 liradan yukarı olan kararlara karşı alâkalılar yukarıki fıkrada yazılı depo şartı olmaksızın on gün içinde Sulh hâkimine itiraz edebilir. Bu itirazlar umumî hükümler dairesinde tetkik olunur.